

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl desátý.

DROBNĚJŠÍ POVÍDKY HISTORICKÉ.

Díl II.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1858.

DROBNĚJŠÍ

POVÍDKY HISTORICKÉ

od

JOS. KAJ. TYLA.

Díl druhý.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1858.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Vychovanec pomsty.

Dle pověsti národní.

(Psáno roku 1839.)

1.

Podzimní večer byl si ustlal na strakatém čalouně opadalého listí — mlhou a tichostí naplnilo se rozlehlé údolí, na jehož koncích dva pevné hrady stály, obrovské stráže celého vůkolí. Byla to sídla *pánů Choteckých*, lidem vůbec jen *Starý* a *Nový hrad* nazvaná.

Na hradě Novém, ulitém na temeně vysokých a nepřístupných skalin, odpočíval denní lomoz v hlubokém mlčení. Všeliký obyvatel, od pána až k poslednímu čeledínovi, byl se již na lože uchýlil; toliko na hradbách potkávali se chvílkami dva strážníci, hlasitým houknutím nebo kusem nějaké písně druh druhu znamení o sobě dávajíce — a vedle veliké brány pod ohromnou baštou, v malém hradníkově příbytku, bděly ještě jiné dvě osoby, o věcech, jak se zdálo, oběma důležitých přemýšlejíce aneb horlivou rozprávku vedouce.

Na nízké habrové stoličce seděl tam totiž letitý hradník *Jaroš*, a maje lokte o kolena opře-

ny, díval se mladému zbrojnoši *Zbyňkovi*, kterýž tu na lípovém špalku sedě šípy ostřil a do toule srovnával. Vedle něho, na hrubém stole z dubových prken, poskakoval v hliněném kahánci zažloutlý plamínek.

Postava šedivého Jaroše, zvláště jak tu nyní sehnut seděl, nebyla veliká, ale složitá, jadrná a navzdor šedesáti rokům ještě plna síly a jarosti. Husté a visuté obočí jeho zastiňovalo dvé tmavých, ale jiskrných očí, a vráskovité čelo s velikou lysinou podobalo se lesknavému pargamenu, kdežto psána byla povídka o přestálých strastech. Po tváři jeho střídalo se hluboké zarmoucení s jemným, ale jen pořídku probleskujícím, a to ještě bolestným úsměchem, kterýž na ní letmo zasvítal, kdykoli stařec očí svých na jinocha upřel. Avšak i tento se po šedivci bedlivě a poněkud starostlivě ohlédal, a pilně přitom na dílo dbaje, bez ustání s úkolem svým ke konci pospíchal. Bylť asi osmnáctiletý, štíhle zrostlý, příjemné tvářnosti a jak se podobalo, nad jiné stavu svého způsobný, ačkoliv mu na mozolovitých rukou viděti bylo, že se od mejmladších let jenom hrubou a sprostou prací obíral. V pohledu a chování jeho jevila se nejsrdečnější prostota, spojená s jakousi vážnou, mládeneckému věku neobyčejnou mužností.

„Nekaboň se, otče!“ promluvil nyní k starému hradníku, na jehožto čele právě nejčernější mračno mrzutosti vyvstalo — „nekaboň se, netruchli a nehněvej se! Mně to překáží v díle a tobě kazí noc. Nežli kohout zazpívá, bude Václav u dveří — nemusíš ani závoru zastrčiti, nechceš-li, aby tě klepáním probudil.“

„Zbláznil jsi se, kluku?“ odpověděl stařec, hlavu poněkud pozdvihna. „Brána jest dávno zavřena, a neumí-li ten světoběžník lítati, nevím, jak by se dostal do hradu a k mým dveřím, nežli kohout zazpívá. Čili vězí ten celý boží den někde na hradě? Co jest? Mluv!“

„Já nemohu nic jiného říci, nežli že nevím, kam zaběhl,“ řekl Zbyněk. „Znám však srdce i hlavu jeho, a vím, že mu obojí nedovolí, otci svému dlouhých starostí dělati.“

„I aby tedy zkrkavčel za moje *krátké* starosti — Bože mi těžké hříchy odpusť!“ zvolal stařec, rychle s nízkého sedadla vyskočiv. „Je to synovské chování? Je to uctivost a láska k své milostivé vrchnosti? Veliké štěstí, že se pán celý den po klukovi neptal. Co bych mu byl řekl? Měl jsem mu oznámiti, že mu střízlík vzdoruje?“

„Co bys mu byl řekl, nevím; ty jsi moudrý muž a laskavý otec, i byl bys uměl odpověděti.

Ale co se té milostivé vrchnosti, pana Hostirada, týká —“

„Co jest?“

„Ten by mohl v mnohých věcech jináč býti, nežli v skutku jest,“ odpověděl mladík neohroženě a jakoby nic naostřený šíp do toule ukládal.

„Ty se opovažuješ pána mistrovati?“ zkřikl Jaroš. „Ty — jenžto jediné z chleba jeho jídáš a sousty milosti jeho se živíš?“

„Ba řekni raději: drobty lhostejnosti jeho, jež by vymetli a zahodili, kdybych já tu právě nebyl, abych je pojídal! — Nezatínej pěsti, otče Jaroši! — tys, tys to jediný, pro jehožto vlídnou ke mně lásku, jako k vlastnímu synovi, jsem již dávno do světa nezaběhl, jako dnes ráno Václav učinil.“

„Mlč!“ zakřikl ho stařec, a odvrátiv se od něho, mumlaje začal semotam přecházeti. „Nerozumná, prostořeká pacholata jste! Aby nad vámi člověk jen pořád metlu držel!“

„Že dovedu metlu trpělivě snésti, nejednou jsem, tuším, tobě i pánovi dokázal,“ prohodil Zbyněk s prostou mírností. „Nikdy jsem před pokutou se neskrýval — ačkoli nevím, zdali bych ji na jiném hradě byl tak často musel trpěti. Pán má divné vrtochy — to mi nevyvrátíš, i mohl bych ti, an jsme již o tom jednou začali, nejednu věc

na mysl uvesti. Tak mi na příklad řekni a vysvětli, proč na hradě *žádnou ženskou* netrpí?“

„Jakže?“ trhl sebou hradník a zvědavě očí svých na mladíka upřel. „Kdo ti vložil tuto otázku na jazyk?“

„Aj, kdož to bude — hlava nebo srdce moje, tatíku!“ odpověděl jinoch s patrným zarděním. „Jindy jsem si toho na hradě ani nevšimnul, dřív se o to nikdy nestaral — což mi bylo do ženských? — i myslil jsem, že to na hradech vůbec jinak býti nesmí a nemůže. Mělť jsem také napořád se psy, s koňmi a se zbraní co dělati, užívaje s myslí spokojenou, co mi den a noc samy sebou přinášely, a nedbaje na světě na nic jiného, nežli co jsem vůkol sebe vídal, aneb čemu mě ústa tvá vyučovala. Ale teď — aj, otče Jaroši! — teď jsem zkusil a poznal, jakže Bůh zemi naši na jiných místech ještě krásněji utvořil nežli na hradě Choteckého pána. I shledal jsem, že je hrad náš pustým vězením — ostatní svět naproti němu rozkošnou zahradou, a *dívky* v té zahradě nejrozkošnějšími květinami. Ano, otče — jen se na mne dívej! — já to zkusil a poznal, a všickni lidé mimo hrad náš mi dosvědčují, že se nemýlím. Proč tedy jen *rytíř*, *ty* a vy všickni v tomto skalnatém hnízdě na ženské nevřete? proč toliko *vy* s dívkami a ženami se veseliti nechcete?“

Takto byl Zbyněk v jednom proudu mluvil, a slova jeho nabývala napořád větší vřelosti. Pozorně, s rukama nazad přeloženýma, očí neodvraceje byl ho Jaroš poslouchal, a podivení vstupovalo mu do tváří.

„Já tě nechal mluviti a pověděti, cos na srdci a na jazyku měl," začal na to mladíku vážně odpovídati; „zdá mi se však, že si ještě všecko nepověděl. Kdy a jak si poznal, že je hrad náš pustým vězením?"

„Jediné pohlednutí do jasných očí Dobrůvčiných přesvědčilo mě, že nesmím ráj mezi našimi hradbami vyhledávati."

„Do smolného varu měl jsi pohlednouti — nikoli do dívčích očí; to by ti bylo méně škodilo. Kdo je ta Dobrůvka — a kdys jí pohledl do očí?"

„Když jsem byl před osmi nedělmi za pánovým rozkazem u Choteckého kováře" — jal se Zbyněk prostě vypravovati — „trápila mě žízeň, a já se zastavil u krčmy, kdežto pod velikou lípou pěkná studně stojí. Ochladiv se poněkud, chci svou cestou dále — an tu najednou pronikavý křik a o pomoc volání z krčmy zaslechnu. Vrazím tedy do jizby a spatřím, že se tu děvče třem chlapům brání, kteří — Bůh milý ví jak, jí ublížiti chtěli. I přiskočím za ně a silnou ranou jednoho do hlavy udeřiv, že se hned na zemi

svalil, chopím druhého za chřtán, vytrhnu meč a hrozím, že ho probodnu, jestli kdo ještě na děvče sáhne. Slovem, abych mnoho řeči nenadělal, šťastně jsem ty lotry zahnal a děvče ochránil. Byla prý to, jak mi napotom lidé ze vsi povídali, trojice zlých hostů, jižto s nynějším králem do země přišli a nyní po krajích jako ve svém hospodaří.“

„Korutané?“ zvolal stařec. „Bůh je zatrať! Musí mi ta loupežná čeládka i v tichém hradě hoře dělati! Nepovídej dále — znám to, znám. Vím již, co se potom dělo. Děvče bylo hezké —“

„Jako v naší kapli obraz!“ prohlásil se jinoch s neobyčejným zápalem, a zastrčiv poslední šíp do plného toule, rychle se vzchopil. „Když jsme pak o samotě zůstali — neboť krčmář i krčmářka byli odešli na koupi a nechali dceru samotnu hospodařiti — když jsem pak na polekanou a radostí a vděkem opět rozveselenou dívku pohlížel, nemoha slova pronesti, protože se mi dech oužiti a krev od srdce k hlavě valiti začala — ach, tenkráte mi bylo, jakobych teprva poznával, proč jsem na světě; bývalí trapní dnové moji byli v zapomenutí, a radostnější na mne z budoucnosti kynuli!“

„Mlč, mlč!“ zakřikl ho stařec. „Nepoddávej se liché naději, abys ještě trapnějších dnů ne-

zkusil! Na hradě našem je provinění o věcech takových mluviti, aneb i na ně mysliti.“

„Ale *proč* — *proč* tady na ženské nevřete? *proč* s nimi obcovati nechcete?“

„Zdali s nimi kdo z čeledi naší obcovati nechce, nevím, a tudíž ho také před tebou omlouvati nemusím,“ odpověděl hradník hlasem mírným, jakoby otec dobrému synu poučení dával. „To jediné vím, že z lidu našeho nikdo na ženu pomysliti *nesmí*, řídě se v tom dle vůle a rozkazu pána, kterýž lidu poslušnému jinou stranou zajisté nahrazuje, čeho mu snad v této jedné věci nepřeje. Proč ale *pán* ženských okolo sebe trpěti nechce — na to se neptej! já to nevím; tuším ale, bude-li nám toho věděti jednou potřeba, že se toho také dovíme.“

„Mně ale jest toho věděti již potřeba!“ zvolal mladík, nad obyčej rychlými slovy mínění své pronášeje. „Jáťbych rád věděl, *proč* by mi rytíř veleti měl, abych Dobrůvku nemiloval! Bůh otec stvořil mě podle obrazu svého — jak jsi mě učíval — a nikoliv rytíř Hostirad; Bůh vložil blaženost lásky do prsou mých, a nikoliv rytíř náš. Je-li nepravá ta láska moje, nedovolená — aneb jak ji koli jmenuješ — ať ji sám Bůh z prsou mých opět vymýtí; pan rytíř nemá jí co veleti — “

„Aj, ty tvrdohlavý rouhači!“ zarazil ho hradník. „Budeš ty si vybírati, co Bůh a co pán pro tebe učiniti mají? Nedal-liž ti Bůh pána, abys ho byl poslušen? poslušen zde na zemi — jako jeho samého na nebi? Mlč — a neodmlouvej!“

Rázně takto dokončiv, kvapně se od jinocha odvrátil a mrzutě semotam přebíhati začal. S velikou mírností a mlčky chápal se Zbyněk toule i chystal se k odchodu.

„Ty tedy to děvče z krčmy Chotecké miluješ?“ zeptal se ho zase v několika okamženích stařec, jako by vězel u velké starosti.

„Miluji,“ odpověděl mladík tiše.

„A vídals ji tedy také od té doby častěji? — I jakž pak bys nevídal! Kde a kudy — nebudu se ani ptáti, neboť láskou střelený probřede vodou i ohněm — a přišel bych beztoho zase jen věcem nedovoleným na stopu, jelikož bez dovolení z hradu ani vycházeti nemáš. Ale proč jsi mi to dříve nesvěřil? — dokud ještě času bylo, před nebezpečím tě vystříhati?“

„Aj, milý otče Jaroši!“ odpověděl Zbyněk s lehkým usmáním — „jak mile jsem Dobrůvku spatřil, byloby všecko vystříhání bylo zbytečné; neboť prvním na ni pohlednutím utkvěl mi obraz její v srdci tak hluboko, že ho tam nelze vyhladit, ledabys to srdce utratil. Ostatně pověděl jsem ti

dnes všecko z vlastního nabídnutí — i bylbych to třeba dříve učinil, kdybych se byl nadál, že o tom tak důležitých slov naděláš."

„Nevěděl jsi o vůli rytíře našeho a o zákonech na hradě našem?"

„Mně ani nenapadly, neboť jsem uznával, že se ničeho zlého nedopustím, an se děvčeti láskou zaslibuji; ale krčmář mi na podivné vrtochy rytíře našeho připomněl —"

„Co je krčmáři do pánových vrtochů?" rozhorlil se stařec. „Poděkovati se tobě mohl, že jsi mu holku zachránil; ale zamilovanému zbrojnoši měl kládu před práh položiti. Se žebráckou mošnou musel by do světa, kdyby se pán dověděl, že své dítě jednomu z hradní čeledi namlouvá. Vypustiž tedy tu pletku z mysli a nedělej sobě a mně trpkých dnů."

„Toho nežádej, otče Jaroši!" zvolal Zbyněk s velikou odhodlaností — „nechceš-li spolu, abych i na něco jiného zapomněl a Chotecký hrad opustil."

„Jakže, kluku?" rozjitřil se hradník a s jiskřícíma očima k mladíkovi přikročil. „Jaks to zapisklo, ty malé žežulátko? Jsou to tvé díky? jest to tvá oddanost, tvá věrnost — jdi mi s očí! Pěkných radostí jsem se na vás dočkal — na tobě i na Václavovi! Jdi!"

„Dobrou noc, milý otče!“ řekl Zbyněk srdečně, a přehodiv toul přes plece, odešel mírně z hradníkovy jizby.

2.

Šedým závojem zatažena byla obloha, když vyšel Zbyněk na tiché náhradí. Srdce jeho naplněno bylo žalostí a zkormouceno litostí; avšak od nejoutlejších dnů svých uvyklý jsa bojovati s osudem trpkým a snášeti bolestných ran, nesl i tenkráte s tichou a mužnou myslí bolest svou, přemýšleje toliko, na jaký krok přirozenou odhodlaností se odvážiti, aby došel toho, co se mu nyní nejdražším a snahy mužské nejhodnějším býti vidělo.

„U Jaroše nesmím pomoci pohledávati,“ promluvil sám k sobě; „i mohlť jsem se toho již naditi, nežli jsem srdce své před ním otevřel. Slepá oddanost nedá mu, aby i nepravé, nelidské vůli rytířově odpor učinil. Ty jediný, Václave, zbudeš mi na hradě — tobě jedinému budu vypráveti o snech svých, o radostech a žalostech lásky své. Ostatně si tu nevšimne nikdo nejsprostšího zbrojnoše.“

„Nehněvej se jenom ty na mne, dobrotivé nebe!“ vzdychl si pak nahlas, a uprostřed náhradí

se zastaviv, okem truchlivým k zatemnělé obloze pohlédal. „Čili se i ty ode mne odvracuješ, útočiště moje, že ses tak temně zahalilo? Ach, neopouštěj mě! S tebou jsem mluvíval — s tvými hvězdami se těšíval, když vůkol nikdo na bolest a na touhu mou nedbával. Kam jste zanikly, světla nebeská, že mě dnes bez útěchy lkáti necháváte?“

V tom začal na veliké baště hlásník hodinu před půlnocí oznamovati. Zbyněk se vytrhl z jemných stesků svých a bral se kolem konírny k chatrnému přístřeší svému, kdežto měl na starosti rytířovy honící psy, kteříž vedle něho v jiné, veliké a skoro pohodlnější boudě líhali. I zaštěkala ostročichá zvířata, když se k nim Zbyněk přibližoval; poznavše ale okamžikem opatrovníka svého, toliko radostné kňučení vydali a ohonem na slámu poklepavše, zase utichli.

Stlaní z mechu a čerstvého sena, těžká houně na tom, bylo prostinké lože mladého zbrojnoše, na nežto nyní zemdlen po mnohém denním utrmácení sklesl. Ale spaní mu nepřinášelo potřebného odpočinutí. Pobouřené srdce a neustálá mysl vytrhovaly jej a budily podivnými obrazy, kdykoli ho spánek jemnýma peroutkama ovívati začal. I blížila se již půlnoc, a v jinochu napořád ještě nepokoj zrůstal. Vyskočil tedy zklíčený, urovnal

na sobě oděv, z kterého se byl ani hrubě nesvlékl, opásal se mečem, vyběhl z prkenného přístřeší svého, a pozorným, ale odhodlaným krokem loudal se ke hradbám.

Na obloze byly se zatím šedé mraky potrhaly, měsíc pronikal teninkou záclonou, a podivné, míhavé polosvětlí rozplývalo se po hradě. Na hradbách, zrovna před Zbyňkem, potkali se nyní strážníci; jinoch skočil do stínu, aby ho nespatřili, a když se opět rozešli, pospíšil, k zemi shrben, rychlými skoky sám na hradby, a tady se opět skrčiv, skoro po čtyrech ubíhal. Najednou se zastavil, hlavu pozdvihl a bystrýma očima se ohlédal. V těch místech pod nejvyšší hradbou, zakotvena v kamenitém lůně, stála veliká jedle, rozkládajíc dlouhé větve svoje až k samým hradbám. Po těchto větvích, z nichžto jedna jako naschvál do zdi zaklínována byla, začal se nyní Zbyněk spouštěti, a dostav se až k prvnímu rozvětvení rasochatého stromu, chtěl již i po drsnatém těle sklouznouti. V tom ale se zastaviv, hleděl po strži dolů, v divou hlubinu, a měřil zkušeným zrakem nebezpečí plnou cestu.

Byla to stezka, čili vlastně jen jednotlivá místečka nějaké smyšlené stezky — s kamene na kámen, mezi křovím, okolo slují a rozvalin, tak úzká a skluzká, že po ní toliko jediný člověk

postupovati, anebo spíše plaziti se a drápati mohl. Na pohled s hradu i zdola před hradem byla věc nemožná, po skalině slézti anebo nohama lidskýma nahoru se dostati; avšak důvtipu a potřebě lidské nenahodilo se ještě, co by nebyly mohly přemoci, a tudíž i dvě osoby z Chotecké čeledi věděly, jak z hradu vyklouznouti, byť je i branný a hradník nechtěli branou propustiti. Jednaloť se ovšem na té tajné cestě o hrdlo, neboť kdyby se byla noha jenom jednou smekla — s roztříštěnou lebkou, s potlučenými hnáty byl by odvážlivý smělec k zemi dopadl: ale mladost nezná i patrného nebezpečenství, a pro lásku a přátelství odváží se člověk na smrt.

Zbyněk, sprostý, nepatrný mezi čeledí, zanedbaný v outlém věku a zůstavený jen dobrému srdci svému, chápavé hlavě své, náklonnosti letitého Jaroše, byl v jediném Václavu soudruha nalezl, kterýž trapné dny a těžké práce s ním sdíleti nepřestával. Mladík tento, jediný syn Choteckého hradníka, byl s ním ovšem jednoho stáří, ale docela jiné povahy. V tichém a vážném přemýšlení nemohl ani chvíli ztráviti. Nejradší býval, když se okolo něho všecko smálo a dovádělo. Srdce jeho bylo vřelé a upřímné, mysl bystrá, otevřená, vůle ochotná, k činu rychle odhodlaná — a co živ nepotkaly ho nesnáze, aby se z nich nebyl

kvapně a chytře vyvlekl. Nevelký dle těla, byl přitom zdravých, ohebných oudů, pěkné, usmívavé tváři, jasných očí a dlouhých rusých vlasů. Otce a Zbyňka miloval nade všecko, i nedbal na jiné věci na světě, jakoby jich byl již dávno všech poznal a užil, ačkoliv kromě na lovu po blízkých lesích skoro nikde ještě nebyl. Když mu Zbyněk o příhodě své s Dobrůvkou pověděl a ruku mu tiskna doložil, že se mu bez lásky té dívky ze světa hřbitov stane: nemohl se mladý odvážlivec zdržeti, a vyklouzna z hradu běžel do vsi, aby se o spanilosti krčmářovy dcery očitě přesvědčil. I našel ji a mluvil s ní, a v duši jeho vznikla okamžitě myšlénka, že musí prostředek a cestu vyskoumati, aby se přítel s dívkou častěji scházeti mohl, než by toho kázeň hradu Choteckého dovolovala. Jakby to dovedl, ještě nevěděl; avšak vloudiv se opět do hradu a přetrpěv pokutu, že byl bez dovolení odešel, začal po hradbách popocházeti, odkud zrovna do Chotče viděti bylo, táhnoucího se údolím.

„Tamto nyní sedí,“ začal tu sám k sobě mluviti, a zastaviv se na chvílku, poskakoval pak z nohy na nohu — „tam sedí anebo chystá večeři. Všecko jedno — a kdyby komín vymetala, vždycky hezkou zůstane. Na mou kuši! já bych jí byl sám půl dne do těch modrých očí hleděl.

Jeť to podivná věc, takové ženské oči — něco jiného, než tatíkovy a než pánovy. Žádný div, že ho ubohého zbláznily. Kdybychme jen ale křídla měli, abychme z našeho hnízda jako sokolové slítnouti a zas do něho vlítnouti mohli! Co jim to napadlo, střechy lidské na této skále stavěti? — To je příkrost! — To je — ale počkej, Václave!" mluvil dále, bedlivým, zpytavým okem skalinu si prohlížeje. „Tyť pak umíš trochu lézti a skákati. Jedním velikým skokem toho arci nedovedeš, ale několika malými. Aj, chutě Václave! jen koukej a počkej, až vyjde měsíček — potom se na to podíváš."

A v skutku také ještě toho večera, nesvěřiv se ani Zbyňkovi, když bylo všecko ulehlo, s hradby po náramné jedli na skalinu se spustil, a rukama i nohama okolo sebe místa bezpečného pilně vyhledávaje, všelijak se krče a kroutě, bez úrazu ohebného těla z hradu se dostal, a taktéž opět na hradbě se octnul. Na druhý den věděl o tom Zbyněk. I zaradoval se mladík zamilovaný, vida že mu aspoň tajná cesta do vsi zbývá, kdyby se mu všecka jiná zamezovala, a zapomínaje na nebezpečenství té cesty, s jiskřícím okem příteli děkoval.

„Činíme ovšem nepravě," doložil přitom s malým povzdechem — „i našlo by se snad jiné pomoci, kdybychme se otci svěřili —"

„Jen se opovaž a hloupě prožertuj, co ti na světě radost přináší!“ zakřikl ho Václav, jakoby se těšil, že bude moci všecky své strážníky na hradě oklamati. „Nevíš-li, jak se otec rozkazům rytířovým kořívá? Nech ho! Mně se zdá, že by tě k vůli tomu podivínovi na řetízek uvázal, kdyby se domakal, že bys rád k holce doletěl. Pomozme si sami jak nejlépe můžeme; však tím žádnému nepříteli ženských ani stébla neubude.“

I utišil se Zbyněk. Přitom se mu poštěstilo, že si Dobrůvku k večerním návštěvám svým naklonil, předstíraje před laskavou dívkou sílu denního lopocení svého — a vnitřní hlas jeho káravý, že jedná proti vůli rytířově, začal pomalu umlkati, jelikož láska mladé srdce v sladkém, omamujícím zápalu snadno i přes nejpřísnější zákony unáší. —

Odhodlaně byl i dnes mladík tajnou cestu nastoupil, ačkoliv ho dívka tak pozdě již neočekávala. Choteckého rytíře hrad viděl se mu nyní být úzkou, železnou klecí, z kteréž nebude lze lásce vyváznouti, jestli se rychle na útěk nedá.

„Mlčel jsem i mluvil jsem o srdci svém“ — jal se ještě v duchu k sobě rozmlouvati, když se byl na jedli zastavil a obtížnou cestu před sebou měřil — „a stejného nabral jsem ovoce z mlčenlivosti jako z upřímného vyznání. Mezi

sladkostmi lásky bodal mě časem osten svědomí mého; a chtě se ho zbaviti, zarazil jsem jiné trní do prsou svých. Zapomenouti mám na tebe, dívko má? Všecko mi hrozí, všecko mě opouští. — Nuž, tedy mně ty aspoň pomáhej a podporou zůstaniž, skálo studená! — tyť jsi bez hněvu a pošetilých vášní.“

S bledou tváří pousmál se nyní měsíc za lehynkou rouškou poletujících mráčků, a z hluboké doliny vyvěžená skalina leskla se na okamžik v bledé, nažloutlé záři. Zbyněk hleděl dolů, i trhl sebou leknutím a nevěřil zrakům; ale druhé, bystré pohlednutí dalo mu jistoty, že se celá řada osob neznámých těmi místy k hradbám plazí, která dle zdání jeho toliko jemu a Václavovi povědoma byla. Buď že odpočívali, aneb že čekali, až měsíc opět za temnější mraky zanikne: pozastavili se neočekávaní hosté na půlnoční pouti své. V malé chvíli se však skalina zatemnila — a opět začalo se to na ní hemžiti.

S tlukoucím srdcem a zapálenou tváří, nevěda ještě co počíti, díval se Zbyněk na to podivné zjevení. Ale ustrnutí jeho zrůstalo, čím blíže ta řada mužů, jako dlouhý, tlustý had, se přikrádala, i měl se pro třesení všech žil stromu co držeti, an popředu, jako v čele zradyplného těla, Václava poznal. Byl ovšem tušil, že se pří-

tel touto cestou do hradu navrátí, a tudíž i s otcem Jarošem tak důvěrně o příchodu jeho rozprávěl; nikdy by se byl však nenadál, že upřímný soudruh s takovýmto průvodem přijde a drahé tajemství tolika cizím osobám prozradí. — Co ho k tomu pohnulo? — Ráno byl rytířovy psy z lehké mysli tak silně poškádlil, že se od žrádla vztekle po náhradí honiti a hrýzti začali.

„Vjel do vás lítý ďábel?“ zvolal rytíř, jenž právě z hradu vycházel. „Co jest? co se dělo?“ Přitom házel ohnivýma očima po několika pacholcích, kteří tu na blízku stáli a jižjiž čekali, brzo-li je pánův dlouhý bič zasáhne.

„Kam jsi dal oči, ty schránko plná plev?“ zařičel na Zbyňka, kterýž byl na štěkot rozjitřených zvířat rychle přiběhl. „Dbáš ty takto na rozkazy pána svého? A odplacuješ takto milost jeho, že ti dovolil zbraň nositi a následovati jej, jako poctivý zbrojnoš?“

A po těch slovech pozdvihl pravici a povznesl bič, kterýž měl na tělo ubohého mladíka zamodralé prouhy vtisknouti. V tom ale přikročil Václav, posud za pacholky schovaný, a zachytiv ruku rytířovu řekl: „Netrestej, pane, kde viny není. Poprosilť jsem Zbyňka, aby za mne kus dubového kořene rozštípal, že budu zatím sám na roztomilá hovádka pozor dávati —“

„A to jsi dával pozor?"

„To věřím. Na začátku žrali, že byla radost na ně pohlednouti; poněvadž se mi ale zdálo, žeby se jedním tahem třeba tuze přecpali, myslil jsem, že jim nebude na škodu, když je mezi jídlem trochu proženu."

„Tedy utíkej nyní sám, aby tě ruka má nedostihla!" zapálil se rytíř, a na krok odstoupiv, ze vší síly po mladíku švihnul. Ten ale uskočil, a bič zasáhl oblíbeného rytířova psa, Chytana, že výti začal, až uši brněly.

„Vidíš, pane!" zachechtal se Václav, „zase trestáš, kde viny není. Odpusť nám všem, jestli jsme chybili; já ti zas něco k vůli udělám, a prokáži-li ti jednou dobrou službu, nebudeš muset ani děkovat."

„Chyťte ho! — Chyťte ho!" štval na něho rytíř ostatní psy; ti ale jsouce postrašeni pronikavým křikem Chytana, v prvním okamžení ohony a uši sklopivše, bojácně se rozptylovali, a nežli pánova hlasu poslechli, vzal již Václav nohy na ramena a zmizel. —

Celou tuto příhodu uváděl si nyní Zbyněk na pamět, a nemohl ovšem pochopiti, jakže Václav rytíři dobrou službu prokáže, když mu nočních hostů do hradu přivede. Duše jeho byla rozervána v nesčíslné částky, a o každou se po-

koušela jiná vášeň — nedůvěra, ošklivost, bázeň, lítost, hněv a zmužilost.

Nyní se byla řada plazivá až k samé jedli dostala. Zbyněk se narovnal za tlustým kmenem, aby ho nikdo nespatřil — a v tom se chytil Václav stromu.

„Stůj!“ zkřikl naň přítel shora tak hlasitě, že se to daleko tichou půlnocí rozlítlo. — „Stůjte, zrádcové! Tu padl poslední okamžik života vašeho!“

„Inu, když myslíš?“ zasmál se Václav jakoby se o věc umluvenou jednalo — „tedy se nebudeme zdráhati. Poslyšte, páni Korutané!“ zvolal nato k ostatním, jižto za ním poděšeni pracně a nejistě po neschodných skalinách se drželi. „Nyní jste zkusili, jak se na hrady české přichází — nyní zkuste, jak se s nich odchází!“

Přitom zádama o jedli se opřev, oběma rukama pozadu ji obejmul, a pozdvihna pravou nohu, šlápnul prvnímu za sebou muži na prsa i strčil jím tak silně nazpátek, že se překotil, a muže druhého s sebou strhna, s hrozným, pronikavým zkřiknutím se skaliska na skalisko letěl, na každém ostří krvavou skvrnu nechával, až pak oba bez dechu i hlasu, s rozstřískaným mozkem, pod skálu se svalili. Jakoby na ně viditelná smrt byla sáhla, trhli sebou i ostatní muži na skále. „Utí-

kejte — počkejte!“ řičel jeden na druhého; jeden se držel křoví, druhý drnu — ale jeden strkal zase druhého i chytal se ho při strašlivém pádu. Cestu nebylo poznati, nohy sklouzaly — smrtelné strachy řvaly překvapeným z plných hrdel. Bylo slyšeti těžká padání, lámání hnátů, tlučení lebek — skučení náramnými bolestmi, volání o pomoc — až pak v několika okamženích opět kolem strašlivé ticho nastalo.

Luna se byla ukryla za mraky. Černý pokrov ležel po Chotecké skále. Beze slova stáli Zbyněk a Václav nad sebou; toliko na hradbách dělali povyk strážníci, a mezi štěkáním pobouřených psů bylo slyšeti hlas miláčka Chytana.

3.

Vyděšena z nejhlubšího spaní, napolo a tudíž podivně oděna, s rozličnou zbraní v zaťatých pěstech stála Chotecká čeleď u velikém kole po náhradí — semotam hořela smolná pochodeň. Uprostřed kola, obklopen pěti psy, stál Chotecký pán, před ním starý Jaroš, syn jeho a Zbyněk. Černé pnulo se jim nad hlavami nebes klenutí a temné strmělo k němu hradní stavení.

Ve vysokých botách, v povrchním, draze vykládaném kabátě, s rozhrnutou košilí a obna-

ženým krkem podpíral se rytíř Hostirad o veliký meč. Vítr zahrával dlouhými vlasy jeho, a červeněžlutá záře planoucích pochodní dodávala silnému, poněkud i tlustému tělu jeho divoké podoby. Oči mu hořely, jakoby prsa odvážlivého Václava propáliti a v nejhlubší kout srdce jeho doniknouti chtěly, neboť mladík vypravoval nyní příčinu nočního dobrodružství a nesměl se dáti ve lži postihnout.

„To mi věř, pane“ — vypravoval tento — „malíček mi to včera povídal, že něco neobyčejného dokáži. Myslilť jsem arci na začátku, žeby toho na sprostého kluka hradníkova již dosti bylo, když panské psy podráždil; když jsem ale nato, z pouhé uctivosti před každou věcí panskou, milostivému biči tvému se vyhnul, aby se o tělo mé nezašpinil: nesly mě nohy z hradu, aniž věděla hlava kam, a tu se mi teprva zabřesklo, že ještě něco jiného vykonati musím. I přiběhl jsem do Chotče; ale tu mi bylo, jakobych byl do vosího hnízda upadl. Přitrhlť tam právě také houf královskych žoldnéřů — chlapi jako vlci, jinozemci a pokažení Čechové. Bůh milý ví, kde ti dravci tady jakou mrchu vyčenichali; ale viděti na nich bylo, jak se třásli, kdeby co mezi dravé zuby dostali. I napadlo mi: Poctivý chlapík z poctivé čeledi poctivého pána mohl by jim alespoň

pro kratochvil býti vítanou pochoutkou, kdyby rozumu neměl a zlého varovati se neuměl — a proto jsem se k nim i hned jako k přátelům přihlásil. „Nevěřte mu!“ zvolal z nich jeden a přičiňoval se všemožně, českým jazykem svým ty nečeské lebky osvítit. „Nevěřte mu! Je to štěnice z některého hnízda starodávného, a nepřisáhne-li na místě ke korouhvi naší — tedy mu stáhněte kůži a řemenů z ní nařežte.“ — Mně nebylo arci docela volno při tomto jadrném pozdravení milého krajana — kterýž nyní také již před soudem nejvyššího krále z věrnosti své oučty skládá; několik slov takového potměšilého darebáka nebylo však s to, aby mě docela pomátlo. „Chceš-li, krajane, ze zadku mého řemenů“ — obrátil jsem se k němu — „bude též dobře, abys něco měl, co bys jimi svázal. Jak ale vidím, nemáte dosavad nikdo, čím byste notné vaky nacpali. Ale hejsa, hoši — co mi dáte? — já vás dovedu k bohatým žněm.“ — Nato jsem přistoupil a začal tebe, pane, jakož rytíře svého, plnými ústy haněti —“

„Aj, ty nevymáchaný zákrsku!“ zvolal i trhl sebou rytíř Hostirad, a vůkol mezi čeledí nastalo divení.

„Jsi opilý, kluku?“ zabručel za ním Jaroš a dal mu pozadu notný štilec do boku; ale odvážlivý mladík nedal se vytrhovati.

„Nu, a jak jsem si měl tedy počínati, moudří pánové?“ mluvil dále, hlavu směle kolem povynášeje. „Chtěl-li jsem ty dravce chytře do pasti dostati, nemohl jsem o pěkných a vůbec povědomých ctnostech urozeného a milostivého pána Choteckého mluviti — ti by na mne byli pěkně zuby vyšklebili; ale když jsem začal jeho promrzelé vášně a divné pošetilosti přetřepávati — pán Bůh mi tu lež odpustí, neboť jsem ji ke zkáze loupežných nepřátel vlasti použil — když jsem se nebem a peklem zaklínal, že nelze v jeho službě zůstati — aj, tu jste měli vidět, jak hlavy do sklopce strkali! Já řku — Chotecký hrad je mučírna, a rytířova nelidskost utrápí každého veselého, upřímného chlapíka —“

„Zatni zuby!“ zakřikl ho rytíř. „Nech popisování mé osoby, za které ještě výprask dostaneš, a povídej, jak jsi ty chlapy k tak pošetilému počínání přivedl?“

„K pošetilému, pane rytíři?“ podíval se mladík neohroženě na Hostirada. „Sprostý člověk nevidí žádné pošetilosti, kde se o naplnění měšce a břicha jedná. Což by také ztratil, kdyby ho i neštěstí s rohama potkalo? Nevídáno té trochy života! Nuzák nemůže ničeho snadněji pozbyti — a včasné pobídnutí s hodnou mírou hořkého piva zaplaší před loupežníkem veliké nebezpečenství. —

„Zjednejte mi službu mezi královskými zbrojnoši,“ řekl jsem k těm hltavcům, „a já vás dovedu nočního času na Chotecký hrad. Nedivte se — jak? Chytré oko a ohebná noha najde cestu i v povětří. Jen chutě za mnou! Čeleď rytíři nepřeje i přidá se k nám — a byť i *nechtěla* se přidati, *musí* přistoupit, an ji malomocnou ve tvrdém spaní přepadneme. Nebojte se cesty. Myslete na plné truhlice a na sudy vína, ježto vás na hradě neminou, a bude-li předce vůle vaše slabnouti, nechť vás v duchu libá vůně zvěřiny a líbezný cinkot peněz podpálí —“

„Dobře, dobře!“ zakřiknul ho zase rytíř — „nechci tvých lží slyšeti, ale věděti chci, jak jsi ty chlapy nahoru přivedl?“

„Jak?“ opětoval Václav, zchytra na rytíře hledě a po smyslu otázky jeho bádaje. — „Na večer jsme pili a v plných žbánkách zmužilosti k půlnoční pouti hledali.“

„A krčmář vám nalíval — ačkoli slyšel a viděl, na koho se chystáte?“ tázal se rytíř.

„Krčmář nalíval, neboť se držel starého krčmářského pravidla: Oči zamkni, uši zacpej — dobře se budeš mívati. Mimo to není osel ani had, i věděl, že se nic hloupého ani zradného nestane, dokud *já* mezi chlapy seděl — a tudíž moudře myslil, že je lépe dobrovolně nalívati, nežli ko-

rutanských hostů popudit. — Potom, když tady náš hlásník zdravých plic a dobré trouby čtvrtou hodinu na noc vyvolal, hnuli jsme se z krčmy. Bylo nás jenom deset odvážlivých — druzí byli baby a chtěli se toliko ze zdola dívati, a potom branou do hradu vraziti, kterou jsem otevříti slíbil. Mihotivé prouhy táhly se po Chotecké skalině, a měsíc byl za mraky; z hradu nás nemohli spatřiti, ale i páni společníci moji nemohli úplného nebezpečí svého poznati. I vedl jsem je šelmy — a jak jsem je dovedl, to všickni již víte.“

„Nikoli, to nevíme“— zvolal rytíř Chotecký— „ale musíme to věděti! Mluv, kluku, *jak* jsi ty chlapy tak vysoko vyvedl? Žádnému ještě nenapadlo, že by se noha lidská na skalinu naši dostala — a kdyby to i možná bylo, tedy se to nedá jednou, tmavou nocí vyvesti. Kluku, mně se začíná sníti o zradě! Mluv — nezapírej! Tys věděl již dříve o cestě na Choteckou skalinu!“

„Já nevěděl o ničem,“ odpověděl mladík s náramnou smělostí, „a že se mi nápad s korutanskými vlky povedl, je pouhá náhoda.“

„Která by tě bezmála hrdla byla zbavila, neposedný kluku!“ zamumlal káravě starý Jaroš.

„Zmrskání všech oudů i s jeho společníkem ho alespoň nemine, budou-li oba zapírati!“ zvolal rytíř. „Mluv ty, psí soudruhu!“ obrátil se

ke Zbyňkovi — „co jsi dělal času půlnočního pod hradbou? Ponocníci vás viděli oba s jedle na hradby lézti.“

„Jakže, pane můj?“ skočil do toho Václav; „Zbyněk že byl pod hradbou? I tedy mi buďtež jasná nebesa svědkem, že o tom ani slova nevím.“

„Mlč, ty nepokojný krtku!“ rozpálil se rytíř. „Jaroši, odveď ho a na čtyry neděle pevně uzavři. Jedovatým šípem prožene ho zrak můj, přijde-li mi dříve na oči. A ty mluv, toulavý zbrojnoši! Vina ti sedí na zardělém čele!“ mluvil dále k Zbyňkovi, a vytrhna pacholku pochodeň, svítil si na jinocha, na jehož tváři skutečně panický stud, bolest i pýcha jako v plamenném letu se střídaly. — „Mluv, a to si pamatuj — za každé lživé slovo budu tě týden mukou a hladem krmiti.“

„Nikdy jsem ještě neselhal“ — odpověděl Zbyněk mírně a mužně — „i nechtěl bych sprostou lží *hrdlo* své zachovati. Nezapírám, že jsem byl pod hradbou a že jsem pochybil proti rozkazům tvým; ale vina moje nevězí tak hluboko v neposlušnosti mé, jako v nelidské vůli tvé.“

„Neposlouchej ho, pane!“ zvolal mezi to Václav, jemuž letitý otec mluviti nadarmo zbraňoval — „a kaž mu jíti na kůtě. Rozespalý jest a mluví ze sna!“

„To nemluvím!“ odpověděl Zbyněk — „a nestrachuj se, že i na tebe částka mně ustanovené pokuty padne. Tobě rytíř promine — *ty jsi nezamiloval žádné děvče!*“

„Ha, co to, hade uštěpačný?“ zkřikl rytíř, a hněv se mu rozlil po všech žilách.

„Odlož to, pane, až do jitra!“ začal nyní starostlivý Jaroš prositi. „V skutku jsou mladíci nevyspalí — nerozumná slova prší jim z úst jako ve spaní — a kousek, jejž kluk můj dnes vyvedl, zasluhuje tvého milostivého shovění.“

„Nikdo se nehne z místa, dokud věci na jádro nepřijdu!“ zahřměl rytíř — „a kdyby půl věčnosti do příštího jitra uběhlo. Jaká to řeč o děvčeti a zamilování? Mluv, hmyze, nežli tě ve prach rozšlápnu!“

Tváře mu při těch slovech temně planuly, oči jeho blesky hořely — z celé postavy jeho vysvítalo náramné pobouření.

„Učiň mi, cokoli před stvořitelem mým zastati můžeš —“ odpověděl nato Zbyněk s jakousi hrdostí a patrným velikého nebezpečí opovržením; „hůře mi učiniti nemůžeš, nežli jsi již učinil. Co jsem se namořil — co namyslil a natahal, abych jediného spokojeného pohledu tvého vytěžil: ale tvář tvoje zůstala při mém potu, při mých mozolech, ranách, slzách a krvi zatemnělou oblohou.

Tu mi Bůh jako anděla svého spanilou pannu poslal, aby potěšila opovržence v bídách a úzkostech jeho — a já zamiloval dívku, zapomena v posvátném zápalu na rozkaz tvůj — i bylbych dávno ze služby tvé uprchl, kdyby zde laskavějších duší nebylo nad tebe.“

„Zlořečený!“ zařval rytíř, až se kolem čeleď zatřásla, a pozdvihna pravici s mečem, chtěl po Zbyňkovi tnouti. V tom ale přiskočil Jaroš a vrhna se mu s neobyčejnou tak vysokému stáří silou na prsa, blízkému neštěstí zabránil.

„Zpamatuj se, pane — pro živý Bůh! — pane, co počínáš!“ volal ouzkostí trnoucím hlasem. „Nechtěj rukou svých nevinnou krví przniti!“

„Upusť, nádobo vetchá!“ řičel rytíř, a psové okolo něho, k strašlivým skokům se hotovíce, začali kňučeti; ale stařec byl se odhodlal k boji na živobytí a na smrt. S náramnou, strašlivou silou zápasil s mohutným rytířem, hlas jeho zněl jako zvuk bouřícího zvonu — šedivé kadeře jeho poletovaly divě v půlnočním větru.

„Neupustím!“ zvolal. „Jaroš je to, věrný sluha tvůj i otce tvého — Jaroš tobě brání, pane můj! Tys miloval také — po dvacíti lelech, v tuto strašlivou hodinu, uvádím tobě onen čas na mysl — nezapomeň, co jsi Miladě přislíbil! — poslušen býti varovných slov svého věrného Jaroše! Pro

památku na onen čas —" zvolal dále hlasem nejvyšším, a odskočiv od něho, uchýlil se k tichému Zbyňkovi, a postaviv se před jinocha odhalil si prsa letitá, že mu bylo při záři pochodní obnažená žebra viděti — „zaklínám tebe, Hostirade Chotecký, ustaniž v ukrutném hněvu svém, anebo dřív moje vetché tělo rozboř, nežli tuto drahou krev vycedíš!"

Mohutně dmula se rytířovi prsa, a bylo ho těžce zhluboka oddychajícího slyšeti. Najednou uhodil mečem o kamenité náhradí, a přeběhna si dlaní celou tvář, aby jako strašlivé vidění zapudil, dal se do hnusného, divokého smíchu.

„Nevycedím tu drahou krev!" zasoptil při tom — „alebrž uschráním ji k takovým hodinám, že bude trpká smrt proti nim rozkoš blahoslavenství!"

A po těch slovech spěchal do hradu.

4.

Rytíř Chotecký byl muž asi čtyřiceti let a prudkým vášním podrobený. Jako vzteklivec, ale vždy bez velké pohromy, byl si v mnohém boji počínal, dokud Václav II., ta slavná, předposlední ratolest rodu Přemyslova, rozlehlé krajiny žezla svého proti nepřátelům bránil; nyní

však byla jen honba, divoké besedy a jiné, mysl i srdce ohlušující zábavy denním jeho dílem. O nenávisti jeho k pohlaví ženskému roznášely se v ústech lidských divné a nestejné pověsti.

V outlinkém věku, sotva že se naň bylo třetí jaro usmálo, ztratil otce, muže mezi českým panstvem na slovo vzatého, váženého pána v dědinách, ctihodného šedesátníka. Matka mu byla již rok před tím na věčnost odešla. Dle poslední vůle otcovské odevzdán byl sirotek péči a poručnictví staršího bratra Břeňka, muže skoro již třicetiletého.

Nestál sice rytíř tento v pověsti srdce velmi lidmilovného, a jmeno jeho bylo zkáleno povídkami o skrbství a závisti; ale vychováním bratra svého, zdálo se, chtěl všeliké soudy lidské zahanbiti. *Otec* by se nebyl mohl o zrůstající pachole pečlivěji a laskavěji starati, nežli se Břeněk staral o bratra; avšak i tento, nepoznav ani otce ani matky, a obou nyní jako v bratru a poručníku nalezaje, z celého srdce k němu tak plilnul, že na něm i s jakousi zženštilou náklonností lpěl, jakož vůbec jeho celá povaha i podoba až do let jinošských mnoho jemnosti a pravé ženské citlivosti v sobě chovala. Pleť jeho byla jako nejoutlejší prachové pírko — jako jemná bílá tkanina, pod níž růže vykvétají, a z očí se mu smála živá

milostnost. Nebylo člověka, jemuž by se tak rozkošné poupě z kmene šlechetného na první pohled nebylo zalíbilo, a tudíž i bratr, jak se všem zdálo, v líbezném a dospívajícím bratru zalíbení měl. Neprotivil se žádostem jeho, a ledva devatenáctiletého z poručnictví propustiv, hrad otcem odkázaný mu postoupil.

Začal tedy Hostirad na hradě *Novém* hospodařiti, an zatím Břeněk *Starým* otcovským vládl.

Toho času rozkvetla Milada, dcera pána Kosořského, a mladší z Choteckých rytířů ji spatřil, an jako dennice mezi jinými slečnami na hostině se zaleskla. Až dosavad byl živ, jakoby na světě jiných ženských nebylo krom bratrovy manželky a několika jiných ženštin na hradě, na něž ale tím okem dívati se byl uvykl, jakovým v rozkošné zahrádce Chotecké paní na drahé tulipány a jiné sazenice pohlížel. Ale popatřením na Miladu spadlo bělmo s očí jinošských, a prudce zanítila se duše jeho nepocítěnou posud sladkostí. Chladným stínem zdál se mu býti všeliký cit, kterýkoli jej kdy k bratru a jiným osobám poutal, i myslil, že musí nyní úplnou oddaností a vroucností jediné dívce nahraditi, co byl až posud na celém člověčenstvu promeškal. I zahořel ohněm první lásky k Miladě, a jiskra milosti této zdála se, že v srdci dívčím věčné potravy nalezne, neboť

i Milada se milostí panenskou k jinochu sklonila. A veškerý kraj se radoval ze svazku dvou spanilých duší a těšil se na blízký sňatek; toliko bratr šťastného ženicha zápasil přitom s tajnou bolestí anebo s těžkým svědomím, a bázeň jevila se na něm napořád zrůstající, čím blíže den svatební přicházel.

Byla však ještě jedna osoba, na nížto před blízkou proměnou stavu Hostiradova nemalý strach přicházel — a to byl Starochotecký hradník Jaroš. Sprostý byl muž tento, ale šlechetný, a měl větší síly, trapného nepokoje se zbaviti, nežli sám rytíř. I přistoupil k Hostiradovi a vyjevil před ním tajemství, kteréž jako hora prsa jeho tížilo.

„Nešťastník jsem, mladý pane!“ doložil při tom, „že vašich snů a žádostí pěkně ozdobený chrámec nemilosrdnou rukou náhle strhuji; lépe ale jest oči vám otevříti, nežli jste do něho s nevěstou vešli — nežli se vám sloupy a strop na hlavu sesuly, a vy bez úrazu smrtelného ze zřícenin již vyjíti nemohli. *Vám nelze manželky pojmouti.* Slečna Milada již o tom ví. Myslil jsem, že nejprospěšněji posloužím, učiniv, aby se při mé zprávě lekla a jako panna zarděla, než aby do manželství kročila, kdež by pak jako u vězení všech rozkoší prázdný život trávila. Ona vás propouští ze slibu, a chtíc vám všelikých mrzutostí

a omluv před otcem svým i ostatním světem ušetřiti, jakož i věrné srdce zachovati, mezi stěny klášterní se uzavře.“

I padlo to nenadálé tajemství jako hora na zklamaného ženicha, a zdálo se v prvním okamžení, že ho tíží svou zadusí. Jako zkamenělý stál u stolu, nemoha ani slova ani dechu vydati; potom ale pronikavě zkřikna, vrhnul se na zemi a řval, jakoby se byla skála, na níž hrad jeho stál, u vnitřnostech roztrhnouti měla. Divoký plápol zuřil v žilách jeho a bolestnou touhou, jako neuhasitelnou žízní, hořela ňádra jeho. Nadarmo skvěl se mu před žádoucíma očima v Miladině milosti chladivý pramen; cítil a poznával nyní ubohý, že jím bolestí svých nikdy neuhasí, alebrž ještě záhubněji v sobě rozžehne, čím žádostivěji se k němu přiblíží. Na to jej uchvátil náramný hněv. Zuřil a chtěl zničiti, cokoliv naň pohledlo. Zapěněnýma rtoma proklínal zem i nebesa.

S ustrnutím a hrůzou hleděla na to čeleď oddaná, starostlivě obklopujíc pak lože jeho, na nějž ho horečná palčivost uvrhla. I bylo v skutku politování hodné podívání na sklíčeného jinocha, jejž nyní strašlivé vidění trápilo. Brzo jej děsila podoba bratrova. S divokým plesem chtěl mu jako meč v prsou zbroditi, náhle však temný

chechtot ze sebe vyraziv, budoucí pomstou mu vyhrožoval. Pak se mu opět Milada zjevila, a v takové chvíli dostoupila zuřivost jeho největšího stupně. Chtěl ji míti u sebe a opět ji odháněl — i líbal ji v povětří a opět jako vraždil, až pak vysílen bez vlády sklesl a bez sebe zůstal.

Pohádkou byl stav jeho mezi lidmi, a obecný soud připisoval nemoc jeho zklamané lásce. Litovali ho, ale nemohli se příčiny domysliti, proč by se byla slečna Kosořská mezi klášterní zdi ukryla. Milovalať, jak se zdálo, jinocha ušlechtilého se vší vroucností neposkvrněného panenského srdce — a nyní se od něho na vždycky vzdálila. Nadarmo protivil se i otec úmyslu jejímu. Světským hněvem provázena uchýlila se na místo posvátné.

Druhou pohádkou při této události bylo v kraji vůkolním chování Břeňkovo. Po celý čas bratrovy nemoci neukázal se totiž Chotecký pán starší na hradě Novém, ano zdálo se, jakoby se všech lidí štítil a zúmyslně v komnatě své se uzavíral. Stala se s ním změna — jako se stala s nešťastným bratrem.

Zpovolna a stěží pozdravil se Hostirad na těle, avšak z duše nemohl střásti chorobu, která veškerou povahu jeho z kořen převrátila. Dlouhý

čas mu nikdo ani na oči přijíti nesměl. Zdálof se mu, jakoby naň z každého oka všetečná zvědavost šilhala a na všech tvářích posměch spočíval. Celé dny sedával v komnatě, ani se nehýbaje, ani slova nemluvě. V hluboké, trudné myšlénky pohřížen ledva že chvílemi v temných nesrozumitelných slovech zamumlal. Bledá, ztrápená tvář jeho zohyzdovala se přitom podivnými posuňky, a oči střílely kolem, jakoby na stráži byly, aby mu nikdo v tajné spředení úmyslův jeho nevkročil. V oněch dobách neblížil se k němu nikdo nežli hradník Jaroš, kterýž od té chvíle, co mu byl strašlivé tajemství vyzradil, již ani z hradu Nového neodešel, ačkoliv ho starší povinnost na hrad rytíře Břeňka volala. Nemluvil s ním sice mladík nešťastný, ale také se ho nestrachoval. Bylof mu, jakoby v poctivém a věrném sluhovi, kterýž mu jindy hračky upravoval, pohádky povídával a meč tasiti ho učíval, soudruha neštěstí svého nalezal.

Najednou — jako když hladový sup celý den na skalině seděl a nadarmo zrakoma jiskřícíma po kořisti vyhlížel, až pak náhle v dálce něco kmitnouti zahlídnuv, střelhbitě z brlohy vyletí — tak vyrazil Hostirad z černých myšlének svých, a pojav jediného zbrojnoše, beze vší přípravy do světa odejel.

„Ty budeš pod mou střechou a na statku mém zatím hospodařiti,“ promluvil k Jarošovi, an již na koni seděl — „a vydáš počet, až se navrátím — ač dá-li ďábel, že se nevrátím.“

„Zastiň vás ruka boží, pane rytíři!“ zvolal hradník. „Jakých myšlének se to chytáte?“

„Bratrských — čili pekelných; neboť mne nebe vyvrhlo!“ zachechtal se Hostirad. „Řekni to panu Břeňkovi, a vyřiď mu, aby na mne nezapomněl. Já se budu již ode dneška na shledání naše těšiti. Bosýma nohama budu k svatému hrobu putovati a v žíněném rouchu modlitby za něho konati!“ —

Takto zmizel nešťastný milenec z dědiny otcovské, a po nějakém čase začala z Uher i z daleké Italie pověst o českém rytíři se roznášeti, kterýž byl k udivení všech soudruhů v mnohé tuhé bitvě zoufanlivě odvážlivých činů hrdinských vykonal. Ozývaloť se přitom arci také jmeno Hostiradovo — ač k neuvěření všem, kdož byli jinocha zženštilého dříve znali, a tudíž nemohl nikdo jisté zprávy o něm podati.

Zatím uběhla tři léta, an tu z nenadání, jako byl zmizel, Hostirad zase v dědině Chotecké se objevil. I nepřijel tenkráte samoten. Táhl za ním zástup oděnců, mužů v boji a všelikém zápasu s lidmi i živly vycvičených, otužených a na po-

hled divokých. S podivením hleděla čeleď Chotecká na přicházející hosti, a Jaroš ledva že zrakům věřil, an Hostirada na předhradí potkal. Méně zkušené oko bylo by také stěží v zesílené, mocné, poněkud i tělnaté postavě bývalou podobu mladšího pána Choteckého vypátralo. Na osmahlé tváři a v divě se pohybujících očích nebylo ani památky po jinošské jemnosti. Prudké vášně, často zažité víno a válečné snažení byly mu do nich jakousi urputnost a opovrhování vším světem vtiskly, učinivše z něho jako školou nehod lidských proběhlého, dospělého muže.

„Bůh mě miluje —“ zvolal Jaroš, s mužné postavy ani oka nespouštěje — „anebo ďábel se mnou šašky provádí, že tebe, pane můj, dnes nacházím — ač jestli mne oko neklame a ty můj pán a velitel hradu tohoto jsi.“

„Mám ti pověděti o tajném znamení?“ rozkřikl se rytíř, a hlas jeho nebyl zvuku bývalého zcela pozbyl. „Čili tě příchod můj poděsil, věrný hospodáři, že nevíš, jak mě obelžeš a oklameš, nemaje počtů srovnaných?“

„Bůh je můj svědek — a tuto hlava má — křivdu mi činíš, pane můj! Jakákoli změna s tebou se děla divným nebes určením, já zůstal věrným a vděčným sluhou synů dobrodince svého. Raduji se, pane, že tě vidím takto zachovalého

a zmužilého, i zdá se mi, žes nejen z tuhého zápasu tělesného, alebrž i z krutého boje s vnitřní bouří vítězně a šťastně vynikl. A raduji se dvojnásobně, že jsi *dnes* přijel, an tě sám Bůh jako na smířenou k svatému křtu v bratrově domě přivádí.“

„Co pravíš?“ vykřikl Hostirad a skočiv s koně, kteréhož ihned jeden z oděnců za uzdu pojal, ztěsna k samému hradníku se postavil. „Co pravíš, věrný hospodáři? Bratr můj slaví křtiny? — Ha, tedy předce Bůh modlení moje vyslyšel!“

Radostné trhnutí po tváři a divoký, pronikavý chechtot z plného hrdla provázely slova jeho.

„Bůh požehnal po mnohých letech lůno rytířčino“ — jal se Jaroš odpovídati, strnuv po těle divokou prudkostí Hostiradovou — „a potěšil truchlícího manžela spanilým synáčkem.“

„Potěšil ho?“ zaskřípal Hostirad zubami. „Nuže, já ho také potěším!“

„Navštívíš tedy dům otců svých a rozveselíš tváře obyvatelů jeho?“

„Navštívím, ale až se tam hostů nejméně naději — a pak tam žádného nepotěším, leda by všeliká pomsta babskou pohádkou byla. Vyřiď jim to, nebo jak vidím, vystrojil jsi věrné a služebné tělo své k panským křtinám — a já ti nebudu radost kaziti — haha! žádnému na světě! Slavte

hody beze mne. Vylezte na nejvyšší vrch svého blaženství; tím hlouběji a mně vítaněji sletíte, až vás jednou navštívím!“

Po těch slovech od žasnoucího hradníka se obrátiv, zase na komoně svého vyskočil a chtěl vjeti do hradu, an ho náhle z brány přicházející sbor vystrojených děvčat opět zarazil.

„Co to?“ zvolal u velikém podivení. „Cvičíte se na mém hradě v tanci a ve hrách milostných?“

„Jsou to vesnická děvčata,“ odpověděl Jaroš — „a rády by s mou ženou do Starého hradu vešly, aby se podívaly na slavnost.“

„S *tvou ženou?*“ trhl sebou rytíř, i trhl uzdou, že se kůň pod ním spínati začal. „Tys pojal ženu? — a učinil jsi mně navzdor a na posměch z hradu mého pelech rozkoší? Pryč mi s očí, licoměrný pochlebníče — i se ženou a se vším, co sukní sluje! Ani slova nechci o tobě věděti!“

A vztekle zaraziv koni bujnému ostruhy do boku, letěl jako na perutech bouře ku bráně. S hrozným křikem rozskočily a rozbíhaly se vyděšené dívky; jenom žena hradníkova, s požehnaným životem, ve spěchu klopýtnouc k zemi klesla. Frkaje přeskočil ji rozehnaný kůň — kolem se rozlehlo vřískavé zkřiknutí z dívčích hrdel —

s rozpjatýma rukama běžel Jaroš k upadlé manželce, a s nelidským smíchem vtrhla tlupa cizích oděnců do hradu.

5.

S kadeřemi zcuchanými, s tváří temně zardělou, s obnaženým krkem, napolo přioděn, jakž byl hodinou půlnoční na náhradí vyběhl — takto přebíhal nyní Hostirad po své komnatě. Potom se opět na sedadlo uvrhl, a opět vyskočil; neboť ho poháněla náramná vnitřní bouře, uchvacujíc vášnivého v nekonečném víru. Výjevem na náhradí, slovy Zbyňkovými a Jarošovými byly myšlénky jeho zaletěly v léta dávno minulá, a prsa jeho stala se přitom nádobou hněvu a bolesti. Silným tlukotem chtělo mu srdce ze žeber vyskočiti, když si obraz Miladin na mysl uvedl, a z očí zapálených bylyby mu úlevné slzy vyhrkly, kdyby nebyl vztek divokým zážehem všecken jich pramen vysušil.

Zpomínaje na dny mladostné a žalostí zubami skřípaje, skočil opět ke dni, kdy se byl ponejprv z ciziny domů navrátil a tajnou, strašlivou přísahu s sebou přinesl. Na svět rozhořčen byl si tehdáž umínil, ani na soud jeho nedbati, a zpupně bratrovi pomstou vyhroziv, chystal se s potmě-

šilou radostí ke dni hroznému. Někdejší čeleď a vše, co ženského bylo, z hradu vypověděv, vyhnal, co se novým jeho zákonům nepodrobilo. Přišlá s ním tlupa cizích oděnců zaujala místo na hradě. — Bylo to divoké hospodaření. Blízké lesy ozývaly se skoro denně loveckým lomozem, a stěny nového hradu otřásaly se jásáním hodovníků.

Konečně připadl den pomsty. Černá noc byla zahalila krajinu svým nejtemnějším rouchem, aby nikdy na denní světlo nevyniklo, co se v lůně jejím zpáchati mělo. V tuhém, bezstarostném spaní odpočívali na Starém hradě Choteckém panstvo i čeleď, a jenom kulich na vysoké baště zdál se bedlivým, předzvídavým okem v hodinu příští hleděti, neboť pěl chvílemi skučivou, umrlčí píseň.

S vroucí modlitbou byla u večer zbožná rytířka roční své pacholátko pod ochranu Nejvyššího poručila — rytíř byl jedináčka svého s otcovským políbením a nejhojnějším požehnáním strážnému anděli odevzdal, a oba potápěli se nyní v nejkrásnějších snech o synově a své budoucnosti, an je temný hlahol ze sna vyděsil. Vyskočiv z lože otevřel Břeněk okno, a z náhradí mu s nočním větrem břinkot mečů přivanul. I uchvátil zbraň, seběhl dolů, zvolal na lid, napomíná, pobízí, a zoufanlivě doráží na nepřátely, jimž byli někteří

pacholci, od nedávna tady ve službě, mosty spustili a brány otevřeli.

Hostirad přepadl dům otce a bratra svého. Strašlivý zmatek panoval po hradbách i ve hradě — ve smrtelných ouzkostech tonuli obyvatelé bezbranní, a krví zbrocená sklesla již mnohá ruka ve prach, ježto se byla zbraně chopila. Bystrýma očima, jako noční dravci, vyhlídli si vrahové cestu k jisté kořisti. Noc ovšem hrůzyplné divadlo před zmoženými outrpně posud skrývala, ruka lidská však, zneuctívajíc veškeré právo, strhla i tuto temnou záclonu. Divoké plameny vyšlehly ze hradu, z dávnoleté stavby, a v rudém požáru rozletěly se nyní strach i zoufalství devaterým křídlem po bojišti dávno chystané pomsty. —

Ještě nyní, když téměř po dvacíti letech Hostirad onu strašlivou noc na mysli své obnovil, naplnila se duše jeho divou rozkoší.

„Stůj, stůj — ty dobrotivý bratře!“ zvolal s trpkým smíchem, hledě před sebe, jakoby ho před očima měl. „Stůj, ty pekelný vražedníku, a zodpovídej se, co ti nevinný pacholík učinil, že jsi vyssál pramen rozkoší jeho, a potom ho jako pouhý prázdný výdymek do světa vyhodil? — Nemůžeš odpovídati? Opustila tě lež i všeliký podvod, který se kdy v prsou tvých narodil? Ukaž

veselou tvář, ukaž! Játť stojím bez dědice — nemohu ženu obejmouti, a hromada mamonu tvého rozmnoží se dědictvím po nemužném bratrovi. Nesměj se — nesměj! Dřív se musíme vyrovnati. Tu máš!“

Ve slepém zanícení pobouřené obraznosti šermoval přitom v povětří, jakoby s postavou skutečnou zápasil, a nezpozoroval, že byl mezitím Jaroš do komnaty vešel.

„Voláš někoho, pane?“ jal se ho nyní stařec, vida zbouření jeho, pečlivě tázati. „Zdálo se mi, jakobych jmena svého byl zaslechl.“

„Kdo to?“ utrhl se rytíř zděšen a ucouvl; avšak náhle opět po starci skočiv, ztěsna a přímo naň pronikavé zraky upřel. Pokojně díval se mu tento do očí — noční lampa, tiše hořic, rozlévala bledou záři po mírné tváři jeho.

„Přicházím se ptát, zdali něco velíš, pane!“ promluvil stařec po kratinkém zamlčení. „Nemohlť jsem do dne čekati — starost mě přivádí —“

„Ďábel tě přivádí, věrný dvoupánový sluho!“ zkřikl rytíř a zajiskřiv očima, starce za ramena uchopil. „Ty jediný — a rukoum tvým odevzdaný poklad mi ještě chybí, abych se s rozkoší pekelnou z tohoto bídného světa odebral. Kdes ho nechal, toho schovance věrné lásky své?“

„Zbyněk odešel na odpočinutí," odpověděl Jaroš.

„On nemá odpočívati, když mistr jeho, pán života, neodpočívá! Čili má tak měkce a líbezně ustláno, že může odpočinouti, kdy se mu zalíbí? Pryč! — vytrhni ho z lože a polož do něho Chytana mého."

„Odešel-li hoch na odpočinutí" — začal stařec mladého zbrojnoše vymlouvati — „není také již jisto, že je nalezne. Lítost jeho, žes jej prvé tak prudkými slovy —"

„Jakže? — má to pazdeří ještě lítost, když s ním pán jeho mluví? — a nadýmá se předce pýchou a opovrhováním rozkazů mých, vychloubaje se rozkošemi, jakových já sám neužil — kterých nenávidím — ha, černé peklo! Já ho teprva naučím litosti!"

„A co bys mohl ještě *synovi bratra svého* učiniti, čeho by již byl s bolestí nezakusil?" tázal se ho Jaroš s velikou vážností.

„Nemluv o věcech, které nesmí tyto stěny slyšeti!" rozjitřil se rytíř — „a hleď paměti své, aby je nepropouštěla, nýbrž jako v hlubokém hrobě navždy v sobě držela. — Cože bych mu učiniti mohl?" doložil pak, hnusně se ušklebiv. „Nevíš-li, panský důvěrníku, *co mně otec jeho učinil?*"

„Kriste Ježíši!“ zkřikl stařec, oběma rukama za hlavu se uchytiv, jakoby se naň obloha sypala. „Cos to, pane, řekl? Ne, ne — ucho mé již slabne — já se přeslechl!“

„Nepřeslechl ses!“ odpovídal rytíř. „Jektavá ústa tvoje nemohou jenom slov samou radostí najíti.“

„Nuže tedy ať na věky zkamení, jestli srdce mé v této chvíli něco o radosti ví!“ zaklínal se stařec. „Ale tušení mě neklamalo, když jsem v jedovatém pohledu tvém čítával, co s ubohým, nevinným sirotkem obmýšlíš. — Pane! pane!“ zkřikl dále, a ztyčiv se před rytířem, varovně ruku pozdvihl. „Chraň se červa, který slove *zlé svědomí.* Nešťastný tvůj bratr s ním dlouhá léta zápasil, i nebylo radostí, aby se mu nebyly zkalily. Na kolenou, na chladné zemi, v prachu zakrývaje panskou tvář, volával k Slitovníku od věčnosti — modlitbou a postem trýznil tělo své, tuhé pokání činil za vinu svou — ale nadarmo ukájel svědomí své.“

„A já nadarmo bolesti své!“ řekl Hostirad. „Zápas můj s hořem nebyl proto slabší, že vraha mého zlé svědomí trýznilo. Jeho pokáním neubylo mého trápení, aniž náhrada přišla za mé bolesti.“

„A přijde ti náhrada z pomsty? Nekrmil jsi tak pomstu svou, že již není na světě nic hříšného,

čím bysi nebyl zprznil rukou svých — leda bysi ještě do svatyně chrámu vkročil se srdcem po vraždě prahnoucím? Nenapojil ses krví v domě bratra svého? Nezbořil jsi dům otce svého? Netrápil jsi poslední jeho outlou, nevinnou větev dlouhá léta jako dítě z lože nejsprostšího — a nenabylo tím hoře tvé ještě žádné náhrady?“

„Nemluv mi o tom!“ obořil se Hostirad. „Já se zaklel přísahou strašlivou, pronásledovati dům vraha svého do posledního vzdechnutí, a syn jeho musí zkusiti, jakou službu mi otec jeho prokázal.“

„Tys ale také Miladě přisahal, pane — pamatuj se!“ dotíral naň stařec s rostoucí ouzkostí, a slova mu od úst jako žhavé uhlí v prsa rytířova kapala. „Svatou přísahu složil jsi do rukou jejích, že nesáhneš na život nevinného sirotka — “

„Na živě zůstane miláček tvůj“ — zachechtal se rytíř — „neboť i já dosavad dychám, a horší měrou mu nezplatím, nežli mi otec jeho naměřil.“

„Pane, pane!“ sepjal šedivec ruce a vrhnul se na kolena. „Uhas neukojitelnou žízeň krví mou — vytrhni kořen života, který jsem věrným službám obětoval: ale nečiň zlé Zbyňkovi! Pane — tys mi zavraždil manželku — po dvadcítí letech ti to ponejprv na mysl uvádím — nech mi náhrady nalezti v prosbě: Nečiň zlé Zbyňkovi!“

„Mlč, mlč!“ zadupal Hostirad, jehož vášeň slepá zrůstati se zdála, čím většího odporu nacházela. „Řekl jsem a stane se. Nečiň mi vzdory. Srdce mé prahne, i nezahodím od úst čísi, do které jsem dlouhá léta po kapkách naléval.“

„Nuže tedy ty jej osvětiž, Pane na výsostech, a mne v těžké povinnosti posilni!“ zvolal stařec a rychle se pozvednuv, uslzené zraky vzhůru povznesl. „Jáť konal i budu ještě po všechen věk konati, co mi přísluší, nechť se mnou vůle světská jakkoliv naloží.“

S krvácejícím srdcem, ale pevným krokem odešel z komnaty.

6.

Mezi tím, co rytíře Choteckého strastiplné, divoké obrazy z časů uplynulých děsily, a věrný hradník před ním nešťastného Zbyňka zastával: odpočíval jinoch bez starosti na chatrném lůžku, radostně poslouchaje vypravování přítele Václava, kterýž, místo co se měl do příbytku otcova uklidit, ke psím boudám byl zalezl, a tam vedle Zbyňka na měkkém mechu se natáhl.

„To víš, první krok a myšlénka moje z hradu byly u krčmáře,“ vypravoval nyní, soudruha her a tajností svých okolo krku drže. „Oni tam

arci nemálo oči vyvalovali, když jsem tak časně z jitra do krčmy vešel, a bláhová holka nemyslila již jinak, nežli že také přicházíš, i nedala si říci a hledala po celém nápraží, za humny i na zahradě hosta milejšího nežli byl pouhý Václav; ale místo milouška zahlídla přicházeti královy německé zbrojnoše.“

„Bože na výsostech!“ zvolal Zbyněk, na loži se vzchopiv. „Snad se jí těmi hladovci nějaké příkoří stalo?“

„Byliť prý mezi nimi ovšem také jestřábi, které jsi byl jednou zahnal, a kdo ví, co by čert v podobě Korutanů tenkrát nebyl nastrojil, kdyby nebyla Dobrůvka dosti časně do kovárny odešla, kde se pak po celý den skrývala.“

„Nešťastný můj stav, kterýž mi zbraňuje k ochraně dívčí přispěti,“ vzdychl si jinoch zamilovaný, „a v nesnázech osobu nechávati, k nížto mě samo nebe odkázalo, an zatím sám nerozumnou vůlí nelidského pána hynu!“

„Ale u všech všudy, hochu!“ zašeptal Václav, a pozorně z boudy vykoukl, jestli je nikdo neposlouchá, „kdož pak ti káže, abys vůli toho nelidy snášel? Já bych tím arci nejvíce pozbyl, kdybysi odešel — ale na tvém místě vzal bych nohy na ramena, a po jiné službě se ohlídl. Dlouho-li pak to může trvati, že se jinému rytíři

zalíbíš? A kdož ví, co dobrého tě za Choteckou dědinou potká? Se zbraní v rukou nikdy prý se statný jonák neztratí, říkává otec — ačkoliv sám rarášek ví, proč právě mne do světa pustiti nechce, do něhož bych se tak rád podíval.“

„Milý Václave!“ odpověděl Zbyněk, „mne nevábí světa hluk ani štěstí ve zbrani. Bohatství nebudu moci Dobrůvce nikdy podati; muselať by tedy jediná láska má býti pramenem, kterýž by nahradil, co mi štěstí nepřálo, a tu bych volil i sprostým rolníkem býti — v potu tváři vezdejšího chleba dobývati, kdybych věděl, že ho pro Dobrůvku dobývám, a že mi ho láska její osladí.“

„Aj, tedy buď krčmářem,“ zasmál se Václav, „nauč se dopolou žbánky nalívati, a starý tchán ti může jednou místo postoupiti. Já budu u tebe, kdy budu moci uklouznouti.“

„Nesměj se, příteli!“ řekl zamilovaný; „neboť jsme o věci té již opravdu se starým krčmářem mluvili, kterýž ve mně zalíbení nalezl. On přitom arci myslí, že tomu rytíř nedovolí, a poněvadž prý ani já ani Dobrůvka ještě zmeškáno nemáme, k trpělivosti nás pobízí. Ale, pro věčné spasení — řekni mi sám, čeho se mám tady ještě nadíti? Ani otec tvůj, v jehožto přízni jsem posud za všeliké utrpení sladkou náhradu nalezal, nechválí mou lásku k Dobrůvce —“

„Otec o ní ví?“

„Včera večer jsem mu svěřil, co mi nemožno bylo déle tajiti. On ale hned rytířovou nelibostí hrozil — a jak milostivě sám rytíř dnes ke mně se choval, byl jsi očitým svědkem.“

Krom obyčeje zněl při tom hlas jeho tak jemně a žalostně, že to veselého Václava podivně projelo.

„Aj, tedy prchni!“ zvolal a přítele za ruku chopiv, ztěsna mu do navlhlých očí pohlížel — „anebo raďme, namáhejme se, až něco vypátráme, čím by se vám oběma pomohlo; nebo — na mou sprostou čest! — mně se zdá, že i Dobrůvce kámen na srdéčku leží, ačkoliv by jinak dobrou myslí a veselostí deset jonáků, jako ty jsi, poděliti mohla.“

„Trápí se dívka?“ zvolal Zbyněk. „Co ji souží? Kdo jí ubližuje?“

„I bláhový blázínku!“ zasmál se Václav. „Kdož pak by ji doma soužil, leda ta ukrutná láska? Vidíš — já o ní málo slýchal — doma zcela ničeho; co jsem ale o ní zvěděl, poučilo mě předce, že s ní žádné žerty nejsou. Utec tedy; svět je široký. Lásce prý je všude dobře bydleti, a všude vás Chotecké drápy nedostihnou. Mimo to, kdož ví, nebude-li pan Hostirad od zejtřka sám na svém hnízdě plny ruce díla míti;

neboť jsem naň divokých sršní poškádlil, i netušim, žeby Korutané dnešní noc tak snadno z paměti vypustili.“

V tom začali psové kňučeti; venku se ozval mužský, polotajený hlas, který je okřikoval, a v několika okamženích otevřely se dvířka u Zbyňkova chatrného příbytku.

„Aj, to jsou pozdní anebo raději ranní hosté!“ zvolal Václav, kterýž byl na chvílku umlknul, pozor dávaje, co se venku děje. „Podívej se, jak nám dennice na lože svítí!“

„Co ty tady tropíš?“ tázal se příchozí hradník Jaroš, když byl do boudy vešel. „Proč nejsi na loži svém?“

„Jakoby to něco nového bylo, že jsem chtěl se Zbyňkem poležeti!“ zasmál se Václav. „Nevíš-li, moudrý tatíku, že mu sílu věcí povídati mám, které jsem včerejšího dne viděl, slyšel a zkusil?“

„Nyní dej ústa na zámek!“ odbyl jej otec, „a netrop marné šibřinky. Vstávej, Zbyňku, stroj se — máme spolu co jednati, k čemu většího rozumu potřebí, nežli v kotrbě Václavově kdy vězelo.“

„I jdi a nepřetvařuj se, přerozumný tatíku!“ zvolal mladík a z lože vyskočiv, letitého muže jako děcko objímal. „Ani ty, ani Zbyněk beze mne

kroku neuděláte; zajedno, že byste ho nedovedli, a za druhé — abyste Václavovi žalost nezpůsobili.“

„Nech, nech, hochu!“ bránil se mu stařec, a vymknuv se mu poněkud, na lože se posadil. Viděti bylo na něm veliké pohnutí a vnitřní zápasení s těžkým úmyslem. Široká prsa jeho vysoko se dmula — ústa chtěla mluviti a nemohla slov najíti.

„Děti, děti!“ zvolal konečně hlasem kormoutlivým, oba mladíky za ruce chopiv. „Modlete se a volejte k Bohu! Nastali dnové zkoušení, a neosvítí-li se nám cesta věčnou milostí, někdo z nás ve tmách zahyne.“

„Otče, otče — ty ses nevyspal,“ podivil se Václav; „anebo mluvíš ve snách. Jaké zkoušení? Co tě polekalo?“

„Zbyňku!“ mluvil stařec dále, na slova synova nedbaje, a veliké slze visely mu na řasách. „Nikdy jsi neviděl starého Jaroše ve strachu — a hle! nyní se třesu — třesu se pro tebe. Mluv, synu můj — pověz mi ještě jednou upřímně — miluješ dívku svou opravdu, a splatí ona věrnou lásku tvou tak, že snadně všeho opustíš a oželíš, co ti snad milo bylo na Choteckém hradě?“

„Již jsem ti řekl,“ zvolal Zbyněk z hlubokosti klokotajícího srdce, „že mi pustinou je život bez

lásky — že ničeho nemám, co by mě bez ní k životu poutalo, a že se při té své chudobě a nízkosti hrozeb nelidského rytíře nebojím.“

„Dobře máš“ — vzdychl Jaroš — „bez lásky je život pustinou, a jen koho veliký, svatý slib víže a sílí, snese břemeno rokův bez té nebeské ukojitelky.“

Přitom položil tvář na obě dlaně, a skloniv hlavu, do hlubokých vln bolestného zpomínání se ponořil. Konečně se opět vzchopil.

„Zbyňku!“ řekl vážně, „opásej meč svůj a pojď se mnou.“

Mlčky činil jinoch, jak mu stařec velel; jenom Václav jal se mluviti.

„Co jest, otče?“ ptal se. „Kam nás povedeš?“

„Kam nás hvězdy a slunce, nebo jiná viditelná znamení božská povedou“ — odpověděl stařec a vystoupil s mladíky z nízkého přístřeší. Na jasné obloze hořela ještě ranní světla nebeská.

V tom se ozvalo psí štěkání poznovu, a v malém okamžení přistoupili čtyři zbrojnoši, rytířovi miláčkové, s ohořelou pochodní.

„Stůj, kluku!“ zakrákoral z nich nejhřmotnější a zastavil Zbyňka, kopí mu na prsa položiv. „Ve jmenu pána půjdeš se mnou!“

„Kam ho povedete?“ tázal se hradník uleknutý.

„Do chladu!“ ušklebil se zbrojnoš. „I přál bych si, abych tam každého strčiti mohl, kdo poctivých lidí ze spaní bouří, není-li to k bitvě, k honbě nebo ke kvasu.“

„Podrž moudrosti své u sebe,“ zanevřel naň Jaroš, „a pověz raději, kdo vás posílá, již před úsvitem věrných služebníků jímat?“

„Hradníku! o tom si promluv s rytířem,“ odvece zbrojnoš. „My se neptáme, *kdy* nám pán co káže. Ve dne i v noci snadno poslouchati, kde dnem i nocí panstvo neskrbí.“

„Ustupte!“ rozkřikl se Jaroš, a Zbyňka pochytiv, v náruč ho sevřel, jakoby ho před násilím ubrániti chtěl. „Zde vězí omyl. Pro Zbyňka vás neposílá nikdo. Zpátky — já ho nepustím!“

„Zpátky!“ zkřikl při tom i Václav bezbranný, s pěstěma zaťatýma postaviv se před Zbyňka.

„Hoho, mladé káně!“ zkřikli pacholci. „Hudeš ty po tatíkovi? — Půjdete s cesty po dobrém?“

Při těch slovech napnuli ohromné kopí, jakoby si cestu k jinochovi bez milosrdenství proklestiti chtěli.

„Tu mě máte!“ zkřikl najednou Zbyněk, a vytrhna se starci, octnul se uprostřed čekajících

naň drábů, kteříž mu i hned meč odpínali a ruce poutali. — „Setrvej zdráv a pamatuj na mne, otče Jaroši, i ty, jenžtos mi bratrem býval v trpkých hodinách. Pozdravuj a potěš Dobrůvku mou! Myšlénky moje budou k ní zalétati z hlubin vězení mého, a povane-li větřík okolo mřížových oken mých, přinese jí políbení mé.“

„Hochu — synu můj!“ hořekoval stařec, a vztahoval ruce za jinochem, jejž necitelní zbrojnoši již odváděli. Chtěl za ním i dále volati, ale veliké těžké tajemství mu ústa sevřelo. — „Ukřižovaný na výsostech!“ jal se na to bědovati, a s třesoucíma-se kolenama na zemi sklesnuv, ruce k hvězdnatému nebi pozvedl. „Tys viděl tajnou schránku duše mé, i poznal jsi, že jsem chtěl hocha zachovati; ale síla má je slabá, velikým slibem spoutána. Ty však jsi všemohoucí, ty můžeš nástroje nepřátelské zničiti — o Bože můj!“

„Otče, otče!“ zvolal Václav, nevídanou úzkostí otcovou po celém těle ztrnulý. „Zpamatuj se! Zbyňkovi se nestane nic zlého.“

„Nestane?“ zkřikl stařec, mladíka dychtivě uchvátiv a k sobě přivinuv. „Ó kéžbysi byl dobrým prorokem, hochu můj! Nechť se ale stane, co stane — pamatuj na dnešní noc, kdežto jsi letitého Jaroše viděl strachem zchváceného o Zbyňka i o tebe!“

„Zpamatuj se, otče!“ prosil Václav s dětinskou srdečností. „Pojď domů — a vyspi se. Jitro se na nás přívětivě usměje, a noční strašidla jako stín zahynou.“

„Půjdeme — půjdeme, synu můj!“ řekl stařec, a mladíkovi ruku tiskna, vzchopil se ze země. Bouře v duši jeho byla nejvyššího stupně dosáhla — teď za ní přicházelo zemdlení a ztišení. Mlčky vešel do tichého příbytku, avšak nečinil přípravy k odpočinutí, alebrž meč do pasu zavěsiv, totéž Václavu učiniti rozkázal. Na to v koutě starou dubovou truhlici otevřel, dva těžké váčky z ní vyndal a za ňádra zastrčil. Potom se stěny svazek klíčů sundav, malou branku vedle hlavního vchodu do hradu otevřel, a strážníkovi na baště most spustiti a opět vytáhnouti poručil. —

Chladný větřík podzimního jitra fičel krajinou, když se hradník Jaroš a syn jeho Václav pod Choteckým Novým hradem octnuli.

7.

Nejstarší pamětníci v dědině Chotecké nemohli se upamatovati, žeby kdy, vyjmouce oněch časů, když byl Hostirad bratrův dům přepadl, tak

nepokojnou noc byli ztrávili, jako když královští zbrojnoši zahaleni temným rouchem půlnočním a vedeni mladým Václavem do Nového hradu na lup vyšli.

Poslední žbánek vyprázdnivše a pak o stěny rozbivše, vystoupili hladoví pacholci s podivným hlukem z krčmy. Oddělení drzých odvážlivců táhlo s Václavem po předu. Jiní vlekli se za nimi s tím úmyslem, že se pod záclonou žamračených nebes a nočního stínu po schodné cestě až ke bráně přikradou, a tak dlouho tam děsný pokřik činiti budou, až jim druzí, hradu zatím se zmocnivše, volného průchodu protlukou. Vesele hopkoval mezi nimi Václav, předpovídaje, kde rytířovy poklady leží a kde sklepy naleznou.

„Poslyš, kluku!“ řekl k němu vůdce zástupu, starý, jizvami posetý kopiník. „Jazyk máš ostrý a hladký — milo je tě poslouchati. Ale to ti povídám, jestli jsme nadarmo celého půl dne v krčmě zaháleli, an jsme zatím po celé vsi honit a lovit mohli — a nenajdeme-li všeho, co slibuješ, na každém vlase tvé prokleté lebky tě devětkrát po sobě uškrtím.“

„Ty mně příliš mnoho slibuješ!“ usmál se Václav. „Co pak ale dostanu, když všecko dle slov mých vypadne? Já spoléhám tak dobře na

sliby vaše jako vy na moje. Nestarejte se. Buďto na obou stranách získáme, buďto prohrajem.“

Když byly poslední zvuky jich hovoru za vsí umlkly, zdálo se krčmáři Choteckému, jakoby těžké, hrobové ticho na krajinu bylo ulehlo. Jenom v srdci jeho začal nepokoj se zmáhati.

„Viděl jsem to — viděl jsem to,“ horlil nyní sám na sebe, koženou čepici s ucha na ucho šoupaje — „kozel mě trknul, že jsem tomu holobrádkovi tolik věřil!“

„Ale co pak se přihodilo?“ dotírala naň Dobrůvka, kteráž byla hned po odchodu zbrojnošův zase pod domácí střechu vklouzla. „Proč pak odtáhli ti dravci tak pozdní hodinou? — a proč odešel s nimi Václav?“

„Tu to vězí: *proč?*“ odpověděl krčmář. „Kdybych to, milá holka, věděl, nelámal bych si hlavu myšlénkami, co z toho vypadne. Kdybych jen byl někoho na hrad poslal, aby se tam na pozoru měli a těm jestřábům drápy přetloukli. Skoč, holka, ke kováři — snad ještě nespějí; já se zatím po vsi podívám — ať vyjdou na chvílku z chalupy. Staň se, co staň — já s nimi promluvím.“

V starostech, že je snad lupiči, jižto se byli za dne dosti mírně v krčmě zdrželi, času nočního přepadnou, bděli skoro ještě všickni vesničané

Chotečtí, když na ně krčmář Vára buď okny volal, buď na dvéře poklepával. V malé chvíli naplnila se krčma i dvorec před ní houfem rolníků a žen, a když jim byl krčmář pověděl, kam zlí jich hosté odešli, nastal podivný a odporný o věci té soud i bojácné tušení, jaký osud Choteckého pána potká.

„Nic se mu nestane,“ ozval se kovář. „Václavík má za ušima, i vsadil bych se o svou novou kovadlinu, že ty jestřáby k žádnému kvasu, nýbrž jen k holým hnátům dovede.“

„Všecko rád věřím“ — nadhodil krčmář; „i nebudu o žádném nic zlého mysliti, aniž někomu něco zlého přáti: ale —“

„Rytíři by trochu strachu neškodilo — chceš, kmotře, doložit!“ skočil mu soused do řeci. „A to máš pravdu. Jeť to prazpropadené panstvo! My tady ve smrtelných úzkostech — a ono tam nahoře, v tom kamenném hnízdě, beze vší starosti. Celý den se zavírá — a nepotká-li ho člověk po lesích, neuvidí tvář jeho po celý čas.“

„Všecko dobře a moudře“ — prohlásil se nyní starý osadník, kterýž byl jednou na hradě služby konával; „ale pomysleme také, že se nám při tom předce dobře vede, a kdybychme i nikdy rytířovu tvář nespatřili. To mi věřte, sousedé — já to zkusil ve světě; mnohé panstvo dává se

lidu svému vídati, a chudák lid si předce přeje, aby je radši nikdy neviděl. My nemůžeme na rytíře ani stesků ani žalob vésti. Podivný je ovšem — ale Bůh a on sám ví nejlépe, kde ho trn píchá. Onť nás neutlačuje, a kdyby se byl nadál, že nám tu dnes hladoví luňáci okolo hlav létali — ať se jitra nedočkám, žeby byl ruce do pasu nezastrčil; a protož myslím, že bychom nyní svých také na zahálce nechati neměli."

Slova tato nepadla do písku, alebrž ukořenila se v zemi úrodné, v srdci poctivých českých rolníků, a rychle vzcházejíce, již i ovoce nesla. — Za malou chvíli táhl houf ozbrojených rolníků za korutanskými zbrojnoši. Jeden se byl těžkého cepu, druhý železných vidlic, třetí starého meče chopil, a tak se brali ze vsi kroky liščími. Nebyli však ještě hradu došli, an se před nimi na vysoké skalině pronikavé pokřikování rozléhati začalo.

„Nyní jsou nahoře — u hradeb!" zvolal Chotecký kovář. „Leťme, ať je u brány dostihneme, nežli ji ty německé myši prožerou."

„Na té by si darmo zuby lámaly," odpověděl osadník, bývalý zbrojnoš. „To není pokřik lidu k útoku ženoucího, anebo již ani slavíčího zpěvu a vranního krákorání rozeznati nedovedu. Tam se přihodilo něco neobyčejného, a křik ne-

pochází od brány — jestli mě ucho i oko v této noci neopustilo.“

V několika okamženích zase na hradě všecko utichlo; až pak najednou hlásník na baště se ozýval, a po hradbách světla míhati se začala.

„U všech všudy, ti jsou již nahoře!“ zvolal vysloužilý zbrojnoš. „Ale dosavad žádného břinkotu zbraně neslyším. Snad jim rarášek křídel nenalepil, že ty hradby přelítli?“

„Jen jestli jim branný, hlasem Václavovým podveden, bránu nepozorně neotevřel!“ prohodil Vára krčmář.

„I což pak by v tom kluku byl ďábel zašitý!“ zvolal kovář. „Vždyť pak se jindy tak upřímně na člověka dívá, žebych mu spasení své duše svěřil.“

Mezi touto rozmluvou byli až k cestě došli, kteráž k hlavní bráně vedla, a kdežto hrad dle tehdejšího umění tak upevněný, jako z druhé strany samou přírodou nepřístupný a nedobytný byl. Tu se jim v oustrety přihnal sbor mužů, zděšeným krokem přicházejících od hradu.

„Ve jmenu poctivých Čechů — kdo jste?“ zvolal rázným hlasem zmužilý osadník, a postaviv se před ostatní soudruhy, silnou pravicí meč povznesl.

„Ve jmenu nynějších pánů po Čechách — hejno vlků na stádo bázlivých beranů!“ odpověděl vůdce zástupu plný vzteku, a nežli slova jeho krajinou ještě se rozlehla, zařinčely po obou stranách zbraně. Měsíc zanikl za hustomrakou roušku, a divně míhaly se v nočních temnostech rozjitřené postavy. Jenom oči nepořádně bojujících plamenně se leskly, a leckde vysršela jiskra z ocele. Avšak sbor příchozí od hradu, i počtem o mnoho menší, brzy jako loupežná čeládka se rozprchnul, rolníky pod šírým nebem, v tiché krajině zůstaviv. Hradní brána však se neotvírala, a za ní nebylo ani lidského křiku, ani břinkotu zbraně slyšeti.

„Nechte je — ať je vítr jako smeť do všech čtyr úhlů světa roznese!“ ozval se nyní opět bývalý zbrojnoš mezi rolníky, an se někteří za prchajícími porůznu pustiti chtěli. „Hospodářství jejich kloní se ku konci; neboť v Čechách nenarodilo se ještě hmyzu, abychme ho tu nebyli zase potřeli.“

I dali si vítězní rolníci namluviti, a čekali ještě pod hradem, zdali se někdo na něm okáže; vidouce ale jen za hradbami záři planoucích pochodní, kteréž ani z místa hýbati se nezdály, s hlasitým pokřikováním domů se vraceli.

„Že se na hradbách anebo ve bráně nikdo viděti nedává,“ rozprávěl nyní osadník zbrojnoš, „nesmíme se diviti. Budeť ono tam hezké leknutí — a já bych vám leckterý pěkný kousek o nočním přepadnutí vypravoval; ale právě mi napadá, že nám celé to hejno vlků do rány nevběhlo. Ty, kmotře Váro, mluvil jsi o mnoho větším počtu. Kam se poděli? — a kam zarejdil Václavík?“

„Ah, kdož pak si bude o půl noci takovými věcmi kotrbu obtěžovati!“ řekl krčmář. „Jitro nám tu celou příhodu objasní, a pak se dá lépe o ní mluviti.“

Často ještě se ohlédajíce, vraceli se nenadálí selští rekové k tichým chýškám, kdežto je zatím ženy a děti zvědavě očekávaly. Vypravovalť nyní každý velkými a hojnými slovy, co dnešní noci hrdinského dokázal; prohlížely se cepy, okazovaly zkrvácené pěsti, a na rozchodnou se ani nepomyslilo.

I leskla se již dennice nad údolím Choteckým, a kohouti začali ranní píseň zpívati. Tu posléze napadlo krčmáři, žeby již čas byl, po domovu se ohlednouti.

„Děkujme Bohu, že nám dnešní hromobití tak šťastně přes hlavy přeletělo“ — začal Vára, i bylo na něm viděti, žeby rád něco důležitého pověděl; v tom ale ozval se mezi zástupem hlas

veselozvučný, a u prostřed ramenatých, širokoplecích mužů objevil se mladík zpotvořené podoby.

„Ještě nepřeletělo, tatíku!“ zvolal; „i buděť potřebí, abyste uši a oči do kořan otevřeny nechali — neboť hrom co nevidět zase rachotit bude.“

„Tisíc šotků do tebe!“ zvolal Vára. „Jsem-li pak bláznem svého vlastního sluchu i zraku, anebo tě takto Korutané ozdobili, Václave?“

„Líbím se ti?“ zachechtal se mladík. „Nu, tedy se na mne dobře podívej.“

A při těch slovech zatočil se na patě kolem do kola, aby ho bylo ze všech stran viděti. Byltě ve tváři hlínou zamazán, vlasy měl zcuchané, oděv na ruby obrácen, a zpředu i po zadu hrb vycpaný.

„I aby do tebe deset tisíc kladiv, zkroucený vrtile!“ prohodil kovář. „Víš-li pak, že mám velikou chuť, na kovadlinu tě položiti?“

„Polož tam dříve svou moudrou palici, vzácný kováři!“ odsekl mladík, bedlivě do všech koutů nahlédaje, „a pověz mi potom, kde dnešní hosté souseda Váry zůstali?“

„Zeptej se šelmy Václava z Nového hradu, kterýž je na kořist vyvedl,“ odpověděl krčmář. „U nás o nich jiného nevíme, nežli že jsme jich polovičku z Choteckého údolí zahnali.“

„Zahnali jste je, udatní rekové?“ zvolal Václav. „Aj, tedy vězte, že jsem já druhou polovičku pochoval. Ano, ano — já sám! Koukejte na mne, jak chcete; ale jak mile se rozbřeskne, můžete cestu k naší skalině vážiti; najdete tam hromadu potlučených hnátů a roztříštěných lebek. A chcete-li něco na památku dnešní noci s sebou domů vzíti, tuhle máte krev a tělo mé!“ mluvil dále a rozhrnuv kabát, začal trávu z něho vytahovati, kterou si byl z předu i pozadu hrb vycpal. „Největší částku nechám tobě, laskavý krčmáři, dovolíš-li, abych si špínu s tváří umyl, kterou jsem ze samé opatrnosti před nepozvanými hostmi krásu svou zohyzdil. Mimo to, stateční a moudří sousedé, musím vás ještě žádati, abyste hned neodcházeli; neboť jsem nevyšel samoten z panského přístřeší, a soudruh můj také by rád s vámi promluvil.“

Po těch slovech zmizel, a nežli vesničané o této nové příhodě mezi sebou porokovati mohli, vešel již opět s otcem do krčmy.

„Aj, aj — to jsou hosté!“ zvolali rolníci z jednoho hrdla, starému hradníku na přivítanou ruce podávajíce. „Co pak tě vyhání z ranního lože, otče Jaroši?“

„Bůh s vámi, přátelé!“ odpověděl starý hradník. „Bez příčiny ovšem neopustil jsem lože,

jakož i vy bez příčiny a zbůhdarma jste dnešní noc neprobděli. Mám s vámi něco vyjednávati, přátelé! Jesti to věc důležitá, i musím k ní před celou obcí a bez průtahu přikročiti. Mnohý snad se lekne, mnohý ale také zapálí, až uslyší, o čem se jednati bude; i nezapírám, že jsem sám s těžkým srdcem a po tuhém boji k tomuto kroku se odhodlal, nevěda, jak cíle dostihnu. Že vás ale náhodou vespolek shromážděné nalézám, již jako k činu připravené, vidí se mi býti dobrým znamením. Svolejtež moudrých, statečných mužů ze všech vesnic do Starého hradu, a chcete-li míti, čím byste je k rychlé cestě pobídli, rcete, že tu běží o našeho budoucího pána, poslední to a posavad ukrytou ratolest Choteckých rytířů.“

Vážně a dojemně zněla slova starcova; plamen horlivosti byl mu zbledlé tváře roznítil, a celá postava jeho byla vztyčena, jako reka zovoucího k boji. Poctivost jeho, jakož i věrná oddanost pánům Choteckým povědoma byla po celé dědině, a tudíž ovšem rolníci slova jeho s podivením a rostoucí zvědavostí poslouchali, až pak, rozjitřeni jsouce již prvnějšími příhodami dnešní noci, bez meškání po blízkých osadách se rozešli, aby přátel dobré a spravedlivé věci do Starého hradu vyzvali. —

Krčma zůstala prázdná. Jediný Jaroš tu nyní seděl, zemdlen více vnitřním pobouřením nežli tělesným namáháním. Václav byl k studni vyběhl, kdežto si blátivou špinu s tváří umýval, kterou se byl na cestě z hradu tak zmazal, že by ho byli Korutané sotva poznali, kdyby jim do rukou byl padl.

Krčmář zastrčil novou, dlouhou louč do vysokého dřevěného svícnu, a posadil se na dubovou, délkou času začernalou lavici vedle Jaroše.

„Kmotře," jal se k němu mluviti, „co pak se vlastně na hradě zběhlo? Nechtěl bysi zvědavost mou dříve ukojiti, nežli se všickni sejdeme? Toť víš — krčmář je vždycky rád, doví-li se o novinkách dříve, než kterýkoli host jeho."

„Nechme toho teď, příteli!" odpověděl Jaroš hlasem mírným. „Nejsemť tak veselé mysli, jako ty, a věc sama také tak veselá není, abych o ní rád rozprávěl. Nechtějž tedy, abych dvakráte žalosti okoušel, která mne u vypravování před shromážděnou obcí nemine."

„Neměj mi za zlé, brachu!" řekl krčmář, Jarošovi ruku tiskna — „a nemůžeš-li tu mou zpropadenou zvědavost bez bolesti ukojiti, dovedu ji sám do času ukonejšiti. Jenom jedno — a to mi snad promineš, kmotře, neboť kdo ví, kdy

zase takto o samotě seděti budeme — kmotře, pověz mi upřímně, co soudíš o vašem Zbyňkovi?“

„O Zbyňkovi?“ opětoval hradník s malým povzdechem.

„O vašem nejmladším zbrojnošovi“ — mluvil Vára dále. „Já mám holku — ne abych se chlubil, že jsem tatíkem, ale — nu, vždyť ji snad uvidíš. Měl jsem ji dosavad u staré tety, po kteréž jednou děditi bude — a jenom že mi žena postonávati začíná, vzal jsem ji domů, aby tu místo matky dohlížela. Je to řádné, hezké a poctivé děvče. Ale sotva že se tu byla otočila, svedla ji nešťastná příhoda se Zbyňkem, a od té doby drží se duše těch dvou při sobě, jakobys je byl kouzelným kruhem okoval. Hoch se mi zdá býti ovšem hodný a poctivý — ale z toho neuživí ženu; a kdybych jim po čase i krčmu postoupil — nevím ještě, co tomu rytíř bude říkati. A děvče mi pláče, kdykoliv se o těžkostech zmíním, ačkoliv bývá jinak veselá jako srnka; a než bych připustil, aby se mi umořila, budu za ní raději žebrati.“

Mlčky poslouchal Jaroš vypravování krčmářovo, a hlava jeho sklonila se jako k hlubokému přemýšlení. V tom se otevřely dvéře, a do světnice vešla Dobrůvka, přinášejíc misku vřelé pivné polívky. S libostí upřel starý hradník zraků

svých na spanilou dívčí postavu — a tvář jeho vyjasnila se radostně, i pokryla se opět tajnou žalostí, když hlasu jejího líbezné zvuky zaslechl. Zpomnělť si na manželku v hrobě, i zpomněl na Zbyňka ve vazbě.

„Myslila jsem, tatínku, že by ti miska teplé polívky neškodila,“ jala se dívka nyní mluviti. „Noc byla chladná, a jestli si již nelehneš — aspoň si žaludek zahřeješ.“

„To také povídám,“ ozval se na prahu Václav, kterýžto za ní přicházeje, veliký rendlík s míchanými vejci přinášel. „Proto jsem také o *tvůj* žaludek, tatíku, pečoval a všechny kukaně prohledal; těším se však také, že mi zato skývu chleba omočiti dovolíš.“

„Aj, ty raráškův kuchaři!“ zasmál se Vára; „tys mi snad poslední pochoutku pod mou střechou vyšťoural; ale na chleba se netěš! Hladoví Korutané mi komoru a špižírnu tak vymetli, že tam ani drobku nenajdeš — leda bys myší zuby měl.“

„I toť aby jim do palic tisíc kladiv — jako váš kovář klívá!“ zvolal Václav, když byl jídlo na stůl postavil — „kdybych si neměl na vejcích jak náleží pochutnati. Dobrůvko! dušičko — zlatoušku!“ mluvil dále, a lichotivě při tom okolo dívky poskakoval. „Co ti dám, když mi řekneš,

kde kousek chleba najdu — a třeba bych si na něm zoubečky vylámal? Tatíku!“ obrátil se pak zase k Jarošovi, „slib jí také něco — slib jí Zbyňka, ať nám za to bochník chleba opatří!“

„Tento je otec tvůj, Václave?“ tázala se Dobrůvka. „To je tedy onen laskavý, dobrý muž, o němžto Zbyněk s takovou horlivostí mluvívá? Ó, budiž mi vítán, hoste vzácný, pod naší střechou, a dovol, ať ruku políbím, kteráž jediná člověka se ujímá, od mladosti stojícího mezi necitelnými cizinci.“

„Bůh tě potěš, milá dcero“ — odpověděl Jaroš, položiv dívce pravici na hlavu, jakoby ji žehnal — „a zbav tě bolestí, do kterých nás časem zlá vůle lidská uvrhuje.“

„Jak se vede Zbyňkovi?“ jala se dívka, plna sladké nevinnosti, líbezným hlasem tázati. „Proč jsi ho nevzal s sebou? Vím, že se mu bude po tobě stýskati.“

„Ale předce ne tak,“ ozval se nyní Václav, „jako se mně po chlebě stýská. A jak vidím, budu se muset již opět sám o něj postarati. Pověz jim, tatíku, co za dobré uznáš; já nevím o ničem, a nebudu také žádnému nic povídati.“

Po těch slovech vyklouzl ze dveří, povděčen jsa v srdci, že se uhnul otázkám, jimiž ho

byla dívka již v kuchyni trápila, a na něž jí pravdu pověděti nemohl, nechtěl-li ji zarmoutiti.

„Jak se vede Zbyňkovi?“ tázala se dívka ještě jednou s jakousi vznikající bázní. „Proč mi neodpovídáš, dobrodinče jeho?“

„Upokoj se, milé dítě!“ odpověděl stařec. „Zbyňkovi se vede dobře; z hradu však s námi odejíti nemohl. Pomysli, že stojíme všickni v rukou Pána svrchovaného, a že člověk učiněn jest, aby padaje ze zkoušení do zkoušeni, trpením se otužil.“

„Zbyňka potkalo neštěstí!“ zvolala dívka. „Vy mě všickni klamete. Láska jeho ke mně popudila hněv rytířův. Ani ty, ani Václav nedali jste mi upřímnou odpověd. O, doveďte mne do hradu! Já budu zaň u rytíře orodovati, sepnu ruce —“

„Tiše, tiše, holka!“ ozval se krčmář. „Kam pak myslíš? Nebuď bláhová! Mladý zbrojnoš nemůže pořád po dědinách se toulati, a k tomu, co zde hradník vyjednávati má, není zajisté Zbyňka potřebí. Však ty ho ještě dosti často uvidíš. Není-li pravda, kmotře?“

„Tak myslím a v Boha doufám!“ řekl hradník s hlubokým vzdechnutím. „Člověk arci nejmoudřeji činí, když naději svou poskrovnu pořádá; avšak, to vím také, láska nechodí vždy

zároveň s moudrostí. Cokoliv já budu moci pro lásku vaši učiniti, zajisté učiním. Vše ostatní spočívá v rukou Nejvyššího, a člověk je podroben změnám neuprositelného osudu.“

„Běda mně!“ zalkala dívka, vrhnouc se otci okolo krku. „Řeč jeho je zlé proroctví, a láska moje zahyne!“

„To bude smutná snídaně!“ promluvil Václav na prahu, nesa pod páží půl žitného bochníku, jehož byl u kováře vydobil.

8.

Na druhém konci údolí Choteckého, nad samou vesnicí, stával *Starý hrad.*

Ranní mlhy začaly se trhati, a jako velikán z parní koupele, vystupovala z nich ohromná černá bašta. Po mlhavém jitru vyploulo slunce na jasnou nebes báni, a zpousta bývalého prasídla Choteckých pánů rozprostřela se před očima krajiny. Křovím, nyní ovšem opadalým, byly zarostlé rozvaliny po velikém ohni; mladé břízy a buky, nyní ovšem bez roucha zeleného, strměly u bývalých oken a dveří; a dlouhá, zažloutlá tráva visela s nejvyšších zdí jako na vetchém starci dlouhé, vybledlé vlasy.

Nepřišel-li sem osadník, aby si ze sutin kamene k stavení nabral — aneb nezabloudila-li sem času nedělního mládež vesnická k nějaké hře, zůstávaly sutiny tyto napořád prázdné a pusté.

Dnes tu bylo však nad obyčej hlučno a lidnato — lidnatěji snad, nežli dokud ještě vůkol stěny panským bohatstvím se leskly, a dokud se v nich obyvatelů hlahol rozléhal. Po velikém, čtverohraném náhradí, níže výše na sutinách, seděl tu lid z blízkých osad, jmenovitě z Chotče, z Velké i Malé Mořiny a z Vořechu. Kulaté, osmahlé, vousy zarostlé tváře každého stáří hleděly tu kolem na hradníka Jaroše, kterýž u prostřed na velikém kameně sedě, v hluboké myšlénky se potápěl. Konečně hlavy šedivé pozvedna a z hluboka si oddechna, začal jadrným hlasem takto mluviti:

„Těším se, přátelé, viděti mezi vámi starce, s nimiž jsem jako pachole hrával — viděti jonáky, naději starých rodičů. Kdo jsem, a jak jsem až posud před světem a tváří boží dny života tohoto trávil, je vám, tuším, povědomo, a nikdo z vás, doufám, nebude, kdoby mě z podvodu, ze lsti, z úskoku aneb nevěry kárati mohl. Mluvím k vám z plného upřímného srdce, a budu mluviti o věci tak důležité a tolik důvěry požadující, že vás prositi musím, abyste veřejně, bez okolků se

prohlásili, můžete-li mně všecko věřiti; an bych sice přestati musel jednati o věci, k nížto všech srdce jako v jednom těle přilnouti musí, má-li se s prospěchem skončiti.“

Při tom se byl vzchopil. Slova jeho zněla vážně, a postava jeho nabyla mužné důstojnosti. Když byl dokončil, panovala tichost po celém shromáždění; až pak náhle, jakoby hlasem všech rolníků vyvolen, šedivý, skoro osmdesátiletý vesničan povstal a promluvil.

„Příteli Jaroši!“ řekl, „oči moje hledí léta dlouhá na kroky a skutky tvoje, i veškerá dědina hledí na tebe. Je-li ti potřebí, abys naše o tobě smýšlení zvěděl, an bychom tě sice jinak marnou chválou neobtěžovali, tedy věz, že tě vespolek máme za muže poctivého, věrného, jakož býti učí zákon a slovo boží, a že ti všecko uvěříme.“

„Mluv, mluv, Jaroši! — povídej, kmotře! — začni, příteli!“ ozvalo se na to ze všech stran hlučné pokřikování. Nejblíže sedící tiskli mu ruce, a když posléze všickni opět utichli, usadil se také Jaroš a jal se dále mluviti.

„Vysoká léta byla již rytíři Jaroslovu šíji sklonila“ — vypravoval Jaroš — „a hlavu šedinami pokryla, kdyžto Bůh život manželky jeho podruhé požehnal a ještě jednou otcovskými radostmi

jej oblažil. Pamětníci oněch časů vědí ještě, jak slavné hody rytíř tenkráte okolnímu panstvu i lidu svému vystrojil. Podobaloť se, jakoby on sám, stařec skoro šedesátiletý, znovu se byl narodil a pacholeckýma očima na svět se díval — tak veselá byla mysl jeho, tak laskavé srdce jeho. I radoval se s mužem šlechetným přítel a poddaný, za patrnou milost a požehnání boží tento přírůstek na věkovitém štěpu rytířova rodu považujíce. Jediný Břeněk, prvorozený syn Jaroslavův, zarmoutil se, a jakkoliv i tváři radostným úsměchem líčil, předce na ní hořkost a žalost docela ukryti nemohl, která se mu byla prvním dnem bratrova života v prsou zahnízdila. Sám již asi roku pětadvacátého dosáhnuv a napořád za jediného dědice statků otcovských se pokládaje, spatřil ovšem budoucí své bohatství náhle o polovičku zmenšeno, a jelikož duše jeho na pokladech zemských přílišně lpěla, nemohla v něm láska k novorozeňátku zniknouti. Rytíř Břeněk nebyl zlý. Mysl jeho nenáviděla každé bezpráví, a srdce jeho bylo ochotno radou i pomocí přispěti, pokud mu tím neubylo na měšci. Avšak zlato lesklo se v očích jeho krásněji než milosrdenství, láska i dobrý skutek, a zvukem stříbra byl by se dal jistěji vésti, nežli hlasem rytířského a bratrského jmena. Otec ho dobře znal, a věda jak podivné,

sobě odporné stránky v srdci jeho se nacházejí, nejednou bázní trnul, v jaké as plody to smíšené símě v nastávajícím pánu tolika poddaných zroste. Horlivé bylo snažení jeho, mysl synovu na věci důstojnější upnouti, nežli jest klamný a pomíjející lesk vezdejšího bohatství; ale péče a práce jeho zůstávala marná, a pro něho tím bolestnější, an si nemohl vytýkati, žeby kdy příkladem v prsou synových tu lásku k mamonu byl probudil. Veliký byl tedy ovšem ples i vděk jeho, an slavil křtiny syna druhého. Vy sousedé, otcové i synové vaši, tanuli jste mu při tom na mysli — a první, nejvřelejší prosba jeho k Bohu byla, aby mu síly popřál, dítě novorozené, ten nenadálý klenot jeho milosti, vychovati k spáse a blahosti lidu svého a dědiny své. Avšak věčný ředitel dnů lidských byl vedle moudrosti své jinak uzavřel!“

S hlubokým, srdečným povzdychnutím pronesl Jaroš tato slova, a poněkud se potom zamlčel. Zletilí kolem rolníci probíhali zatím v duchu dějiny osad svých, a mladší uváděli si na mysl, co byli kdy o Choteckých pánech slýchali.

„Šlechetný Jaroslav — Bůh mu dej slavné z mrtvých vstání!“ vypravoval Jaroš dále — „netěšil se dlouho novou nadějí svou. Nebes král naň pokynul, aby vydal účty z činův života svého. S těžkým srdcem zůstavoval Hostirada tříletého

na zemi, a bolest jeho byla tím větší, an i milovanou choť před rokem byl pochoval, a tudíž pro útlé pachole nyní jen péče bratrská nebo lidí cizích zbývala. Avšak i důvěra jeho v sílu krve příbuzné a zachovalost rodu Choteckého byla tak veliká, že útlého sirotka v poručnickou starost jediného bratra odevzdal. Doufal, tuším, že hrami a žvatláním spanilého poupěte i srdce jeho všech trusek světských pozbude a znova dítětem se stane. — „Milujte se vespolek!“ byla poslední jeho slova na smrtelné posteli, an jsme žalostní okolo něho stáli. „Požehnání moje spočívá na tobě, synu můj!“ promluvil na to k rytíři Břeňkovi. „Miluj bratra svého, jako já tebe miloval— jako nejdražší poklad, který jsem na zemi zůstavil, kladu ti jej na srdce. Pojď jsem, dítě moje!“ mluvil dále, oči zatemnělé po nevinném pacholeti obraceje, kteréž tu stálo nevědouci, co se děje. A já pokleknul u lože rytířova i pozdvihl jsem dítě, a umírající vztáhna třesoucí-se ruce, položil je na kadeřavou hlavičku jeho. „Bůh tě posilni a zachovej v milosti své, jádro proseb mých!“ jal se ještě trnoucíma rtoma šeptati. „Střezte mi tu perlu životem i krví svou — služ jí věrně, služ mým dětem upřímně, Jaroši; sejdemeť se jednou před stolicí boží!“ —Ruka jeho sklesla přitom s dítěcí hlavy na mé rameno, a já

sklonil uslzených tváří svých — líbal tu drahou pravici horkými ústy, a složil v duchu před Bohem svatou přísahu, že budu věrným služebníkem synův umírajícího, nechť se jakkoliv uspořádají dnové života mého.

„Byla to znamenitá i rozhodná doba v životě mém. Já byl skoro stejného stáří s rytířem Břeňkem, a z obzvláštní milosti starého pána od let pacholeckých na hradě chován spíše jako domácí dítě, nežli z milosrdenství do služby přijatý vesnický sirotek. Celé srdce moje vzdáno bylo dobrodinci mému, a veškeré přání moje schylovalo se k tomu, abych jednou poněkud aspoň odplatit mohl, cokoliv mi lidmilovná ruka jeho poskytovala. Jemu samému nemohl jsem teď již arci věrnou službou hojných dobrodiní spláceti; avšak já se v onom okamžení zaslíbil, věrně a bez ustání setrvati při synech jeho — i vytrpěti pro ně škodu na těle a ujmu na rozkoši své.

„Když jsem byl od lože smrtelného povstal, drže na rukou pachole — nevědoucí ještě, komu jsme byli právě oči zatlačili, a nepoznávající posavad velikost ztráty své — stál Břeněk s rukama založenýma za mnou, a zraky jeho poletovaly zasmušile a nejistě s otce zesnulého na rozkvétajícího bratra. Hluboká bolest byla vtlačena

ve tvář jeho — i bylo na něm viděti, že v tom posvátném okamžení vytrhnouti chce z kořene všelikou nelibost k spoludědici, která snad v srdci jeho od bratrova narození byla vznikala. I chtěl jsem použiti okamžení příhodného, a vložil jsem pachole do rukou Břeňkových. Snad poprvé, co mu byl otec šťastné uzdravení matčino po novorozeňátku ohlásil a ke kolíbce ho dovedl — poprvé snad přivinul bratr bratra k srdci a ústa na čelo pacholete přitiskl. Ale náhle, jakoby se byl tím políbením sobě sám zpronevěřil aneb na blízku dítěte k nějakému ourazu přijíti měl, trhl sebou a rychle mi pachole zas do náruči položiv, kvapným krokem z komnaty odešel. Od té doby střežil se pohledu na nevinnou tvář děckou, a s bolestí pozoroval jsem, že délkou času opět zacházelo, co i snad u smrtelného lože otcova náklonnosti k bratru v něm bylo vzešlo. Nejpatrněji zjevil se mi odpor jeho k pacholeti, když se dostavoval Nový hrad, založený nebožtíkem otcem a odhodlaný k někdejšímu sídlu mladšího dědice. Nešťastná jeho vášeň — ohyzdné to lakomství bylo jej celého uchvátilo do sápavých drápův, a ztráta, kterou právem přirozeným utrpěti měl na statku, tížila jej více, nežli památka slov prosebných, kterými jej umírající otec byl pohnouti usiloval.

*

„Bylo asi půl léta po zhasnutí starého rytíře, an se jednoho dne pan Břeněk na pacholíka, jejžto jsem napořád pouze já na starosti měl, mimo obyčej přívětivě usmívati začal, a posléze ho také, slova svá slibem pěkného daru osladiv, do ložnice své odvedl. Radostné podivení jalo mě v prvním okamžiku, a jižjiž jsem Bohu za náhlé převrácení srdce rytířova díky vzdávati chtěl: an mnou zas neznámé jakési tušení zatřáslo a náramný strach o bezbranné dítě mě popadl. Veškerá přívětivost Břeňkova a lísavé chování k dítěti vidělo se mi najednou jako nalíčené. Přišel mi na mysl půvabný čaloun pestrého kvítí, pod nímž ukrytý, jedem přeplněný had číhá. Zdáloť se mi, jakoby se byl Břeněk vínem k veselé mysli přinutil, a skrze roušku této na odiv postavené veselosti viděl jsem lakomství jeho, anož hladové zuby na blízkou kořist vyšklebovalo. V úzkosti srdce svého, ani skoro nevěda, co a jak začínám, rozběhl jsem se tajným průchodem k ložnici rytířově, a přiběhna k malým dvířkám zaslechnu bolestné děcké úpění. Zprudka chopím se kliky. Bylo zavřeno. Země pode mnou hořela. — „Pane! otevři!“ začnu s klopotným srdcem volati. „Pro památku otce tvého — nezavírej se; mám s tebou co jednati!“ — Žádný mi neodpovídal, toliko temné

skučení děcké ještě trvalo. — „Otevři, anebo dvéře prolomím!“ zkřiknu zase s rostoucí ouzkostí, a opru se již také skutečně o dvéře, že praskati začaly. V tom se mi zdálo, jakoby v komnatě byla zbraň zachrastila, dvéře se otevřely, a přede mnou stál Břeněk s obnaženým mečem.

„Ale já se nelekl napřažené zbraně a nevšimnul si rozpálené rytířovy tváře; oči moje hledaly jen pacholíka, jehož úpěnlivý hlas mé ucho byl pronikl. Svázán, že ani rukama ani nohama hnouti nemohl, a celý skoro obnažen ležel tu Hostirad na stole. Zdivočilý, cizí muž stál u něho s ohrnutými rukávy, zkrvácený jakýsi nůž mezi vyšklebenými zuby drže a pacholeti krev s těla zhanobeného utíraje. Jedním skokem octnul jsem se u stolu, a bolestné zkřiknutí vyletělo mi z prsou. Mluviti jsem nemohl, ani čemu brániti — hrůza mě byla na první okamžik všech smyslů zbavila. — „Kdo ti, sluho, dovolil vtírati se v zavřené komnaty?“ zařičel nyní na mne rytíř, ruku s mečem obnaženým pozdvihna. Já však nabyv nové řeči a zraku s dítěte nepouštěje, s rukama sepnutýma jal jsem se hořekovati: „Pane, co jsi to učinil! Jako pokladu nejdražšího svěřil ti otec na loži smrtelném bratra tvého — a ty se posmíváš prosbám umírajícího, ty uvaluješ kletbu zvěčnělého na hlavu svou!“ — „Mlč, mlč!“ zkřikl

Břeněk, a pohnuv sebou, byl by mě snad v rozčilenosti smyslů svých protekl; ale vínem stížená hlava k zemi ho svážila, nohy zapletly se mu v ostruhách, a veškeré tělo jeho skleslo na hromadu. V duši mé zněla napomínka i prosba k smrti pracujícího Jaroslava i tanula mi na mysli přísaha moje, synům jeho věrně sloužiti; ale srdce moje rozpolténo bylo i hněvem i bolestí, a sehnuv se rychle k upadlému rytíři, zbraň jsem mu z ruky vykroutil. — — Nebuduť vypravování své prodlužovati popisem všech slov, jež na to mezi námi povstala; srdce moje otužilo se od té chvíle ještě mnohými těžkostmi, ale pomněním na onu první strašlivou hodinu — na ten prvopočátek pozdějšího neštěstí v domě pánů Choteckých budí se hluboká žalost ve vnitru mém.“

Jemněji a tišeji zněl přitom hlas Jarošův, až pak na okamžení docela umlkl. Hrobové ticho rozhostilo se po celém shromáždění. Tiše hleděly naň i smutné hradu rozvaliny. V celém vůkolí nezdálo se býti života. Slunce bylo ranní obláčky proniklo, a osvěcovalo nyní živými barvami rozmanité kupy rolníků.

Po malé přestávce pozdvihl opět starý hradník hlavu skloněnou, a dlaní přes oči a tvář letmo přeběhna, jal se dále mluviti:

„Z příběhů vlasti naší víme, že nejednou synové jedněch otců tak daleko nad krví svou se zapomněli, že vedeni jsouce buď velikou statků chtivostí, nebo marnou po cti žádostí a jinými slepými vášněmi, vlastní bratry mužství zbavili. Sám prý kníže Oldřich slavné paměti byl velel bratra Jaromíra v lázni polapiti a zpáchati na něm hřích nejčernější, aby jednou jakožto jediný dědic sám dosednouti mohl na trůn Vyšehradský. Podobným úmyslem dala se oslepiti mysl Břeňkova. Hostirad měl bez dědice zemříti, aby statky Chotecké, ježto Břeněk posud již za své považovati byl uvyknul, ke starší ratolesti zase připadly. I učinil pachole bezbranné, rozkvetající poupátko, neschopno radostí manželských, a maje na mysli toliko sílu pokladů, kteráž tímto hříchem k domu jeho připadne, neuvážil následky, jakové by z činu jeho kdy povstati mohly. Avšak spravedlivý soudce od věčnosti nedal se mu ani dlouho sladkou nadějí těšiti: bolestnými pouty sevřelo jej svědomí, sotva že byl skutek ohavný zpáchán. Já viděl jeho bolesti. Mlčeti slíbil jsem před světem o zhanobení pacholete a věrně při něm vytrvati v nastávajících bouřích jeho duše. I nemluvil bych nyní o strašlivé té věci před vámi, kdyby nebyla veliká potřeba nastala.

„Člověk, jako starší rytíř Chotecký býval, nemívá v divokosti vášní svých jiného cíle před očima, nežli zadost učiniti toužení svému. V srdci jeho je zlé i dobré ve střídavé vládě, a když byl jednou zlému otěže popustil, v druhé chvíli opět lítostí se přemoci dává. Břeněk byl zkazil pramen bratrových rozkoší tělesných — a brzy na to klečel přede tváří Nejvyššího, aby dítěti hojnost darů svých nasypal. Nyní teprva začal pachole milovati — nyní z celého srdce o zdar a blaho jeho se starati. Svět se tomu divil, a neviděl, jak mimo to rytíř Chotecký potajmo i tělo své trýzní a těžkému pokání se podrobuje. Žalost jeho byla opravdivá i veliká, a napořád rostoucí, an byl manželku pojal a dlouhá léta bez radostí otcovských zůstával.

„Zatím dospěl Hostirad roku osmnáctého, a s tím věkem přiblížila se doba v životě jeho, které jsem se strachoval jako nového neštěstí. Také na Břeňka doléhal smutek těžší nežli kdy jindy — také on cítil, že se blíží doba rozhodná — a co nás oba skličovalo, skutečně i brzo se událo. Hostirad zamiloval slečnu Kosořskou. Otec její byl povděčen sňatku dvou ušlechtilých duší — ale já jsem hynul starostí, a Břeňka se chápala taková zoufalost, že byly chvíle, kde si ve zmatenosti přál, aby byl bratra raději usmrtil, nežli

k mukám odchoval, jakéž ho nyní očekávaly. My dva jediní věděli, že mu bude obejmutí milované choti mučírnou, i báli jsme se propuknutí bouře, která se nad celým domem Choteckým stahovati začala. Tu jsem se k náhlému činu odhodlal. Odešel jsem na Kosoř a předstoupil před slečnu. Byl to utěšující a opatrovný anděl celé krajiny, rozkoš otce starého, čistá světice ve spanilém těle, a když mi svýma nábožnýma očima ve tvář hleděla, uvázla mi slova na jazyku a lítost požírala srdce mé. Jak jsem měl tu drahou, krásnou duši zarmoutit? A předce jsem to učiniti musel, chtěl-li jsem dívku i jinocha budoucího trápení zbaviti. I dodal jsem si zmužilosti a přijav od ní slib věrného smlčení, pověděl jsem jí, co bylo miláčka v outlém věku potkalo. Pověděl jsem i Hostiradu, co se bylo stalo — a jakž i veliká, nesmírná bolest byla, jenž obě tyto čisté duše zprávou neočekávanou sevřela, odlehčilo se předce ouzkosti mojí, an jsem byl delší neštěstí jich předešel.

„Slečna Kosořská uchýlila se do zdí klášterních; Hostirad uzavřel bolest náramnou v sebe samého. Mysl panny vzdala se zbožně do vůle boží; srdce zklamaného jinocha krmilo se chtivostí po pomstě. Neustoupilť jsem tenkráte od něho, i byl jsem samojediný, který se k němu

přiblížiti směl. Avšak brzo i já sám, i veškeré známé věci vůkol zdály se mu býti protivné. Vzchopil se náhle, a zanesl bolesti a hněv svůj do dalekých končin. To všecko vám starším vězí ještě snad v paměti. Já zůstal na Novém hradě, maje správu jeho na péči, i pojal jsem nato manželku, an se mi, člověku říkaje osamělému a již čtyřicetiletému, stýskati začalo. Vy jste znali mou nebožku Lidmilu. Byla to věrná, upřímná, pracovitá žena, i začalot mi se již po boku jejím zdávati, že se ulečí rány, ježto mě byly ve službě panské bolestně zedraly. Tichý život vedl jsem na hradě a pevnou nadějí se kojil, že daleká jízda po cizinách mysl Hostiradovu zotaví, a prosil jsem Boha o to tím snažněji a důvěrněji, an se choť rytíře Břeňka k porodu chystala, a tudíž jako pokuta na rodě jeho spočívající zničena býti se mi viděla. Také já se měl otcovských radostí brzy dočkati, a protož nejednou s Břeňkem o nastávajících křtinách a o vychování dětí svých jsme rokovali. Břeňkova bytost byla se z kořene změnila, a kdyby si byl bratrovo usmání zakoupiti mohl, nebyl by všeho jmění svého litoval. Nevidělť ho od té chvíle, co jsem byl nešťastnému jinochu hrozné tajemství svěřil, a srdce jeho nebíralo se nyní s jiným přáním, než aby usmířen jednou před něho kročiti mohl.

„Rokování našemu stran věci této učinil pak Hostirad sám najednou konec, an se z nenadání na hradě svém zase vyskytl. Bylo to v radostný den, když Břeněk slavné křtiny slavil. Považovalť jsem příchod jeho za dobré znamení; brzo však jsem s velikou žalostí o jiném se přesvědčil. *Mne*, věrného sluhu, vyhnal z hradu, že jsem byl pojal manželku, a *ji* divokostí svou tak polekal, že před časem nešťastně syna porodivši — na věčnost se odebrala!“

„Jakže, otče?“ zvolal tu mezi zástupem mladých vesničanů za otcovskými zády bedlivě poslouchající Václav. „Pan Hostirad je vinen, že jsem nikdy matky nepoznal? A to jsi mně tak dlouho zamlčel?“

„Nepřikazoval jsem ti, abys v Chotči zůstal a do spolku se nedral, kde nic platen nejsi?“ obrátil se Jaroš přísně po mladíku.

„Já ctím příkazy tvé, tatíku!“ odpověděl tento. „To mě však bolí, když viděti mám, že lidem cizím větší důvěry okazuješ, nežli vlastní krvi. Proč jsi mi již dávno nepověděl, že byl pan Hostirad matce mé ublížil?“

„Protože nepovážlivým hochům mnoho věděti škodívá! — Mlč, a nechceš-li, abych ti poručil odejíti z místa, na něžto jsi bez dovolení se postavil, ticho se zachovej! — Pověděl jsem vám

nyní, sousedé!“ jal se nato dále k rolníkům mluviti, „proč mezi bratry Choteckými nepřátelství povstalo, i poznáte nyní, proč pan Hostirad ženských na blízku netrpí. Mysl a duše jeho nebyla se, bohužel! v cizinách upokojila, nýbrž v divokých spolkách ještě prudšími vášněmi naplnila. Jediná myšlénka jeho byla nyní jen pomsta domu bratrovu. Jak ji vyvedl — toho jste byli mnozí očitými svědky, a kteří jste onu strašlivou noc neviděli, pohledněte kolem na černé rozvaliny. Zde stávalo nádherné sídlo laskavých pánů, zde se leskly stěny drahým nábytkem, zde panovala přízeň a milost za dnů posledních — zde přepadl bratr bratra, zde se vraždilo bez ohledu na stáří a pohlaví, zde zbraní a ohněm setřela se památka všeho života. Na vlastní oči své musel jsem viděti, jak rytířka šlechetná v drahé krvi tonouc, jediného synáčka proti mečům bránila, i musel jsem viděti, jak vedle ní manžel s rozpoltěnou lebkou upadl. V divém davu, při zuřivém plápolu hořícího hradu, poštěstilo se mi zachrániti útlé dítě Břeňkovo; ale naděje má, dostati se s drahým pokladem pod šíré nebe, byla nadarmo. Padl jsem Hostiradovi do rukou, a se mnou i *Zbyněk*, bratrovec jeho!“

„Zbyněk? Zbyněk?“ ozvalo se najednou skoro ze všech úst — i lpěla jim další otázka na

jazyku, ale bázeň jakási nedovolovala propustit ji ze rtů.

„Zbyněk,“ odpověděl Jaroš — „mladý onen zbrojnoš, který až dosavad na hradě žije, který tam od útlého dětinství jako nejnuznější, bídné stvoření držán byl, s nouzí a těžkou prací zápasil, a předce ani tím nejpilnějším, nejoddanějším chováním přízně strýcovy si nedobyl — na nějžto za jitra rytířův bič, za poledne prázdné mísy čekaly — jenžto za večera nejdelší práce konati a za noci na nejtvrdším loži odpočívati musel.“

Slze kanuly starci vypravujícímu po tvářích — hlas jeho přešel v bolestné štkání. I přestal mluviti a hlavu skloniv, ukryl obličej do dlaní. Kolem vzchopili se všickni rolníci. Hluk povstal mezi nimi. Ale ze všech vyrazil Václav, a vrhnuv se otci k nohoum, hlavu mu nadzvedati, jako děcko se k němu lichotit a těšiti ho začal.

„Věříme v slova tvá, starý příteli!“ jal se nyní zletilý rolník k Jaroši mluviti. „Avšak proč jsi nemluvil dříve o této věci? Proč jsi nebránil ukrutnému s mladíkem nakládání? Proč jsi nevedl stížnost u krále?“

„Na všechny otázky tvé odpovím ti zajisté časem svým!“ promluvil Jaroš s velikou vážností. „Nyní budiž prozatím ubezpečen, že jsem učinil, co se učiniti dalo k nadlepšení stavu Zbyň-

kova, ostatně ale že jsem zamlčeti musel tajemství o rodu jeho až do jistého času. Čas ten vypršel. Vypravovalť jsem vám posud, jakož na věrného sluhu přísluší, jen jak se byly veškeré věci udály, a nehaněl i nechválil jsem žádného z bratrů Choteckých. Nyní však musím žalovati na Hostirada! Uznávámť, že mu byl bratr podkopal kořen života i přistrojil muka nečetná; avšak on za to škůdci svému již trojí měrou odplatil, dům jeho poplenil, manželku mu zavraždil — i v krvi bratrově se zbrodil; ale žízeň pomsty své ještě neuhasil! I nevinný syn bratrův má nyní ve zkázu přijíti. Poslyšte mne! — Tentýž hřích, jehož se byl starší bratr Chotecký dopustil na mladším, zpáchati chce nyní Hostirad na zajatém Zbyňkovi!“

„O mé ubohé dítě!“ zvolal zděšený krčmář. „K jakému neštěstí vrátila ses pod otcovskou střechu!“

„K žádnému neštěstí!“ ozval se Václav, rychle se vedle otce vztyčiv; „anebo se domýšleti musím, že mám dutou tykev místo lebky s mozkem na krku, a veškerá naše ramena že jsou zvadlé, křehké pruty. Vzhůru, otče — není-li pravda? — vzhůru sousedé!“ volal dále s jiskřícíma očima. „Pravému pánu vašemu děje se násilí! hochu nevinnému, upřímnému

hrozí nebezpečenství! Smíte-liž to lhostejně trpěti?“

„Nesmíme! nesmíme!“ ozval se zástup jonáků, kteří Zbyňka i Václava dobře znali. „Půjdeme mu na pomoc!“

„Jazyk za zuby, holobrádkové!“ okřikl je najednou vesničan, bývalý zbrojnoš. „Tu se jedná o něčem jiném nežli o hře za humny; zde musí plnější kotrba, nežli jsou vaše, věc ohledati.“

„Ohledávej ty sám, co a jak dlouho chceš!“ ozval se Václav, neohroženě proti starému bojovníku se postaviv. „My ale nebudeme čekati, až by pozdě bylo — až by pan Hostirad nelidskou chuť svou zasytil!“

„Ticho, ticho, synu můj!“ promluvil Jaroš a s velikým pohnutím jinocha k srdci přivinul. „Šlechetné jest rozhorlení tvoje pro přítele; ale vášeň věku mladého musí naučit se poslouchati rady zkušeného stáří. Promiňte prchlivost mladíku —“ jal se se na to dále k rolníkům mluviti; „přijdeť doba, kdež ušlechtilému plápolu srdce jeho žehnati budete. Onť mluvil ostatně jako z duše mé. Záleží-li vám co na právu a spravedlnosti, chcete-li nynějšího pána svého před činem hříšným zachovati a pro časy příští pána laskavého i statečného sobě získati — přátelé! já složil v ruce umírajícího dobrodince svého přisahu, i v du-

chu jsem se zavázal před Bohem, *věrně* sloužiti pánům svým; ale nyní se vás musím před Bohem tázati: Chcete mi pomáhati proti nezkrocené, nelidské, hříšné vášni rytíře našeho? Já zkusím ještě jednou, seč zachovalá čtyřicetiletá věrnost býti může — ale vy mi také přispějte!“

„My ti přispějeme!“ zvolali rolníci jedním hrdlem, i poslechli s ochotným srdcem další rady starého hradníka.

Krčmář Vára bral se domů s hlavou svěšenou; ale Václav okolo něho se toče napořád mu domlouval a všemožně ho těšil.

9.

Velkými kroky přecházel rytíř Hostirad po své ložnici. Ranní úsvit byl se do ní polookrouhlým oknem teprv nedávno prodral, a bohatě ozdobená komnata byla tedy ještě naplněna onou poloviční temností, o které se říci nedá, že je den aneb noc. Neustláno stálo ještě lože. Poduška ležela na podlaze, a svrchnice z hebounkých koží klonila se shrnuta za ní. Bylo viděti, že na něm člověk noc nepokojnou ztrávil a v divém kvapu z něho vyskočil.

V tom se otevřely dvéře a do komnaty vešel hradní lékař. Byltě to stařec s hlavou bílou

jako jabloň v plném květu; jako sníh lesklé vousy padaly mu až na prsa, a nad malýma, věkem již zapadlýma očima visely dva chomáče dlouhých, bílých řas. Na vybledlé tváři jeho, z níž ani sedmdesátý rok všech známek bývalé mužné krásy posud cele nesetřel, spočívala tichost, nastalá po mnohém trpkém zápasu v hlučném životě, a z celé, dosti ještě přímé postavy této vysvítala důstojnost, jaková jen při šlechetném srdci a vzdělaném duchu po mnohé zkušenosti v člověka přichází. Chod jeho byl mírný ale pevný, hlas příjemný a zvučný. Tělo měl oděno dlouhým, černým rouchem; okolo boků točil se mu široký kožený pás, a na něm visela malá tobolka s drobným lékařským náčiním.

Asi před čtvrt letem, právě když Hostirada zimnice trápila, přihlásil se vysokoletý Benedikt na Choteč, udávaje, že byl veškeré končiny známého světa prošel a v umění svém i mezi Egypťany se zdokonalil. Nabízel se na hradě k službám, a Hostirada šťastně vyléčiv, použil vděčného rytířova pozvání a ostatek dnů svých v domě jeho ztráviti se odhodlal. I vedl od té doby tichý ale pilný, účinlivý život na Chotči. Svářel kořínky a byliny, jichžto mu hornaté vůkolí a blízké lesy v hojnosti poskytovaly; přetáčel blaholéčné vodičky, natíral masti a pozoroval hvězdy. V krátkém

čase rozletěla se pověst jeho po celém kraji, a všeliký neduh hledal pomoci u otce Benedikta. Hostirad ale chloubu v tom nacházel, že pod svou střechou učeného muže choval, jakovými se času tehdejšího jenom nejbohatší a nejvzácnější rodiny honosívaly. —

„Co se ti, pane, zlíbilo na sluhovi svém požádati?“ tázal se nyní stařec, když byl rytíře pozdravil.

„Starče!“ odpověděl Hostirad po nějaké přestávce, kdežto se byl všemožně přičinil, rozptýlené, pobouřené myšlénky své v jedno a pevné klubko sehnati. „Starče — mnohos mi namluvil o tajnostech přírody, o mocnosti hvězd a měsíce, o síle bylin a kovů zemských i o bystrosti pronikavého ducha lidského. Já dával pilně pozor na slova tvá — i očekávám nyní s nedočkavou duší odpověd. Mluv — ale neklamiž mě marnou nadějí — sice bych, přisám Bůh! na tvou šedivou lebku zapomněl a krvavým písmem poděkování své na ni napsal! — pověz mi pravdu: znáš-li příběhy domu Přemyslova, dokud synové jeho ještě co knížata na stolci Vyšehradském sedali?“

„Znám.“

„Víš-li, jak zeslabnul život nešťastného, zklamaného Jaromíra?“

„Slýchal jsem o tom —“ odpověděl stařec žasnoucí, a oko jeho upřelo se pronikavě na Hostirada, jakoby v nejtajnější myšlénky jeho nahlednouti chtěl, nežli je tento vyslovil.

„Nuže, tedy mi pověz také nelíčenou pravdu —“ tázal se Hostirad: „může-li umění tvoje neduh zahnati, který jednou Jaromíra klíčil? Ty jsi více viděl a zkusil, nežli obyčejní mužové řemesla tvého — mluv pravdu! Žádej zlata, urči posty, svolej půlnoční duchy, pobuř veškeré živly — ale jen lichým, ukonejšivým slovem mě neklamiž! Mluv! — mluv!“ dotíral naň s rostoucím zanícením dále, a rychle k němu přistoupiv, ztěsna mu do očí pohlédal. „Já se chystal na tuto otázku od té doby, cos mi v kruté zimnici do žil nového života vlil, a musím nyní jistotu zvěděti. Mluv — můžeš mi pomoci?“

„*Tobě*, pane?“ zvolal stařec, a hlas jeho se zachvěl a tělo ztrnulo.

„*Mně — mně!* Bez klamné záclony máš poznati neduh můj — s veškerou důvěrou se k tobě utíkám; ale mluv pravdu — můžeš-li z pramene vědomostí svých podati léku mé slabosti?“

„Říše tajných mocností je ovšem veliká,“ jal se lékař odpovídati — „a účinky sil jejích tak rozmanité a podivuhodné —“

*

„Že doufati smím?“ zvolal rytíř, s vášní rostoucí slov jeho nit přetrhna. „O, vyřkni to jadrně a určitě.“

Ale stařec na to pomlčel. Letitá jeho krev živě proudila — hlava zápasila s úmyslem. Posléze mírně ale pevně promluvil: „Nesmím tě, pane, klamati marnou nadějí. Neduh tvůj leží za mezí lidského umění.“

S divokým chechtotem trhnul sebou rytíř. Strašlivě zašklebila se mu tvář.

„Ha, ha! dobře tak, muži učený!“ vyrazila přitom ústa jeho; „toho jsem se mohl na lidech nadíti. Blbý, nezkušený kluk jsem byl, že jsem kdy šálivými sny škaredou opravdivost okrásiti chtěl. První naděje, s jakou jsem tě do domu svého přijal, je zmařena; *druhou* mi ale ani peklo nezkazí. Připrav si ostré své nástroje. Podívám se, čemu ses v daleké Italii naučil.“

Plným proudem padalo nyní světlo denní do komnaty, i bylo dobře rozeznati rytířovy tváře, na nichžto divá zlost a probuzená pomstychtivost v plamenném zardění se jevila. S trnutím dával stříbrovlasý Benedikt pozor, k čemu se roznícený Hostirad odhodlá.

Tento kázal vína přinesti. — „Pí, pí, starče!“ zvolal vášnivě — „a posilni ruku svou, aby se ti

netřásla. Mistrovský svůj kousek budeš dnes před mýma očima konati.“

„K vykonání povinností svých netřeba posilňujících aneb omamujících nápojů,“ odpověděl stařec vážně; „a mistrovský kousek jsem již, tuším, dosti dobře *na tobě* provedl. Ostatně mluv — k čemu jsi mě najal pod střechu svou?“

Hostirad zavolal sluhu a kázal uvězněného Zbyňka přivésti.

S mírnou tváří vešel jinoch s dvěma oděnci do komnaty. Oko jeho upřelo se pevně a nevinně na krutého nepřítele, a bez bázně čekal na výrok jeho. Hostirad mu poručil nohy svázati, ruce opoutané k tělu připevniti a potom na zem jej položiti. Zbrojnoši, kterých k ohavnému dílu tomuto užíval, byli nejstarší a nejoddanější jeho sluhové.

„Co se tu má díti?“ zvolal stařec Benedikt, v němžto při pohledu na tichého, ani slovem ani hnutím neodpírajícího jinocha strach zmáhati se začal. „K čemu tyto nerytířské — nelidské přípravy?“

„Mlč!“ odbyl jej Hostirad. „Rozkazy mé plniti a nikoli pána svého mistrovati vstoupil jsi do služby na Choteckém hradě. Tuto viz, jak trestati umím, kde se odpor činí vůli mé.“

„Co provinil jinoch,“ tázal se lékař útrpně, „že jím tak přísně nakládati kážeš?“

„Kletba otcem zpáchaného zločinu leží na klukovi, a nenasytně stíhá jej spravedlivá pomsta! Neptej se a připrav nože své k práci!“

„Co žádáš ode mne?“

„Abysi na něm umělou rukou dokázal, co jednou bratr bratru, kníže knížeti na Vysehradě učinil!“ zvolal rytíř, divě se zachechtav. „Netrhej sebou — necouvej! Hlavu nasadím, že to není první práce toho způsobu, kterou jsi kdy v živobytí svém podstoupil.“

„Mlč — mlč, hladový, nenasytný ukrutníče!“ zkřikl stařec hlasem velikým, a tvář jeho zapálila se hněvem. „K čemu ty počítáš skutky mé? Já se nepodal v službu tvou k pracem katovským — a chceš-li hřích páchati na jinochu, z jehožto tváří nevinnost se usmívá, vztáhni naň ruce vlastní, na kterých krev bratrova chlípí — které jsi v krvi bratrovy manželky zkoupal — které jsi krví bratrova dítěte zhanobil!“

„Jsi ve spolku s ďáblem, a je živobytí tvé tak ujištěno, že o věcech mluvíš, na které bych ti ocelem odpověděti měl?“ zasoptil Hostirad, hbitou rukou po dýce sáhna, která tu na stole vedle meče ležela.

„Nuže tedy prolej podruhé krev mou, jako jsi již jednou učinil!“ zvolal stařec, a neohroženě, s velikou důstojností k němu o krok přistoupil, rozhrnuv sporých šedin zpředu na vysoké lebce, kdež bylo hlubokou jizvu viděti. „Uveď si na mysl hrůzu oné strašlivé noci, kdyžto svlékna se sebe všecko, co ti upřímná, kajicná láska v hlavu a srdce byla vštípila, dům otců svých obrátil jsi v černé, smutné zbořeniště. Víš-li, kdo ti tenkráte s hlavou neukrytou — s prsami obnaženými v oustrety přiběhl? Setřela délka času podobu jeho již docela z paměti tvé? Změnilo utrpení podobu bratra tvého tak velice, žes *mne skutečně ještě nepoznal?“*

„*Tebe?“* zkřikl Hostirad s náramným leknutím, a trhna sebou odskočil, jakoby ho byl hrobový úkaz poděsil. Dýka mu z ruky vypadla.

„Bůh mě zachoval —“ mluvil stařec dále, „a já přijav pomstu, kterou mi byl bratr vinu trojnásobně zplatil, za pokutu spravedlivou, nevedl na tebe žádné žaloby. Z doutnajících zřícenin, pod nimižto, jak jsem věřiti musel, manželka i syn strašlivý hrob byli nalezli, doplazil jsem se k uhlířům do blízkého lesa, a pozdraviv se péčí jejich, vydal jsem se na pouť k hrobu Spasitelovu, abych co možná tím nejtužším pokáním i poslední skvrnu s duše své umyl a před očima soudce

věčného milosti dosáhl. S nohama zedranýma, zkrvácenýma klečel jsem na tom svatém místě — modlil se a vyléval slzí horoucích za tebe, jako za sebe; upadl pak v tuhé otroctví, a prodán byv do Egypta musel jsem v potu tváří orati pustou zemi, nežli mě přízeň pána mého potkala, kterýž mě později v říši blahodějného umění uvedl. Na svobodu propuštěn, mohl jsem život vážený v dalekých cizinách ztráviti, kdyby mě nebyl hlas probuzené touhy po vlasti do Čech pudil — kdyby nebyla ve mně žádost povstala, bratra spatřiti, a smířen, s ulehčeným, jistým svědomím do hrobu se položiti. I přišel jsem doufaje, že tě pomstou nasyceného, ukojeného, neštěstím zhrdajícího a v plnění rytířských ctností hojnou náhradu nalezajícího shledám; ale pohříchu! tys vymýtil a z kořene vyvrátil ze srdce zúmyslně zatvrzelého, cokoliv jsem lidského do něho byl vštípil — tys ohavný ukrutník!“

Nevědouce, jak a co se s nimi děje, stáli tu Chotečtí zbrojnoši. Nezdáloť se jim ani pravdě podobno, že by kdo s pánem takto mluviti směl, a předce v nich také hněv zniknouti nemohl, s užasnutím na horlícího starce hledících, kterýž nenadále jako pánův bratr se zjeviv, úctu v nich zbuzoval.

Hostiradem hrozná bouře zmítala. Bylť se mezi řečí bratrovou nazad stolu uchytil, a očima

jako skleněnýma, neživýma dosavadnímu lékaři napořád ve tvář hledě, zhluboka oddychoval. Stařec byl přestal mluviti — a on ještě zraku s něho nespouštěl. Byla temná, divá směsice v duši jeho, nedajíc mu k určitému rozmyslu a slovu přistoupiti. Konečně se pootevřela ústa jeho, a polotemná slova sklouzla mu se rtů.

„Utichni," mumlal mezi zuby — „utichni, vrahu můj — odejdi a netrhej osnovu pomsty mé, aby i tebe nezachvátila — jsi-li skutečně otce mého syn."

„A měl bys té hříšné smělosti," tázal se stařec hlasem výrazným — „byla by v skutku ruka tvoje tak pacholská, a srdce tvoje všeho citu lidského prázdno, žebys navzdor mé utrpené ztrátě, navzdor mému pokání krev mou ještě jednou proliti mohl? Nuže tedy nesmíš také v žádnou odplatu na věčnosti věřiti a veškeré skutky lidské musíš za nastrojení pekla považovati. Ono tě v nebezpečné zimnici zachovalo mýma rukama, aby nižádná kořist pomstě tvé neušla. Tu jsou prsa má! Je-li peklo vítězem nad námi — vraz ocel vražednou do srdce mého a zasytiž navždy pomstu svou. Ale nekal, nehanob jmeno Chotecké a nepopouzej na sebe pomstu zemřelých otců našich, máchaje se v krvi nevinné jako nejnižší, nejsprostší vrah!"

S těmi slovy přikročil neohrozeně k svázanému Zbyňkovi, a vyndav z tobolky své ostrý nožík, přeřezal provazy, pro něž jinoch ani nohou ani rukou pohnouti nemohl.

„Stůj! co počínáš?“ zkřikl Hostirad, jejž bylo neohrožené počínání starcovo tak překvapilo, že dřív ani slova promluviti nemohl. „Kam odvádíš *vychovance pomsty mé?*“

„Nechciť na svědomí tvé ještě větších těžkostí uvaliti, a proto s jinochem odcházím,“ odpověděl stařec vážně. „Čili se v skutku tak velice provinil, žebys mu trestu krutého prominouti nemohl? — Mluv, jinochu, jaká jest vina tvá?“

„Láska k ušlechtilé dívce,“ odpověděl Zbyněk mírně. „Srdce mé bylo zapomnělo, že rytíř Hostirad čeledi své všeliké obcování se ženami zakázal.“

„Našťastný bratře!“ zvolal stařec u patrném pohnutí. „Takovou-li pošetilostí hodlal jsi odlehčiti osudu svému? takovým ukrutenstvím umenšiti zastaralý neduh svůj? Vidím již — mezi náma dvěma nebude přátelského úvazku; srdce mé dalo se ošáliti sladkou nadějí! Rozejděme se. Za mrtvého a pohřbeného považuj mě od této doby, jakos činil posud — a krátké okamžení tohoto shledání našeho měj za pouhý sen. Statků svých nebudu na tobě požadovati, neboť umění moje uchystá mi

jistého přístřeší. Za náhradu po tolikeré škodě a bolesti odvedu s sebou jen tohoto jinocha — jemu zůstavím vědomosti své a lásku, kterouž bratr pohrdá.“

Při těch slovech vzal Zbyňka za ruku a chtěl s ním odejíti.

„Zůstaň!“ zkřikl za ním Hostirad, a nový hněv, zdálo se, lomcoval duší jeho. „Zůstaň, kejklíři — a pověz mi: víš-li, *s kým* to odcházíš?“

Nežli však stařec odpověděti mohl, vešel do komnaty hradník Jaroš.

„Ha, pojď, pojď, ty ochotný pomahači!“ zapálil se Hostirad hněvem vypukajícím, a šedivého, dávnoletého sluhu za prsa popadna, do prostřed komnaty ho vtáhl. „Přiznej se — jsi opět v hříšném, zlořečeném spolku proti mně? Kuješ a strojiš osidla na pána svého? — Znáš tuto spojence svého?“

Divě jím při těch slovech třesa, okázal na bratra. Jaroš ale, odhodlaně ruku rytířovu od sebe odstrkujíc a okem na lékaře hodiv, odpověděl vážně: „Proč bych neznal muže, jemuž ty za život svůj děkovati máš? Celý kraj zná lékaře tvého — i chtěl bych uhodnouti, proč jsi jej zároveň se Zbyňkem do ložnice zavolati dal. Ale jak vidím, přivedl sem Bůh kroky mé ještě před skutkem; a dokud ve mně nejmenší jiskra

života doutnati bude, nezastihne jinocha nevinného zkáza tebou uchystaná.“

„Jakže to vyješ, plechatý vlku?“ osopil se rytíř. „Chceš mi vyhrožovati? Myslíš ty, že není na Chotči dosti hlubokých vězení, kdežby zmalomocněla zpoura tvá?“

„Ustaň, pane, ve hněvu svém!“ ozval se na to Zbyněk, nehodnou řečí rytířovou poněkud popuzen. „Otec Jaroš je věrný sluha domu tvého, a já nehoden, aby pro mne zkrácení utrpěl na milosti tvé. Propusť — vyžeň, pane, mne z domu svého — přiznávám se, že jsem neschopen plniti rozkazy tvé, a slibuji, že nikdy nevstoupím před oči tvé.“

„Mlč!“ zadupal Hostirad — „anebo tě blesk hněvu mého uchvátí, dřív než ti kdo ku pomoci přispěje.“

„Mlč, hochu!“ promluvil po něm Jaroš, „a nestrachuj se o starého přítele. Tak nevděčně Chotecký pán jmeno otců svých nezneuctí, aby tyto mé letité ruce okovy ztížiti dal, na kterých jsem ho co outlého pacholíka houpával; tak hanebně památku domu svého nepokálí, aby tebe zkazil, jenžto jsi plod krve příbuzné —“

„Ani slova dále!“ zkřikl Hostirad, a očima strašně zajiskřiv, ruku pozdvihl.

„Zab sluhu věrného,“ postavil se mu hradník neohroženě na odpor — „a vyrvi poslední kořen citu lidského ze srdce svého! Dřív ale vy mne slyšte, věrní pána svého spojenci“ — mluvil dále k oděncům, kteříž byli Zbyňka přivedli — „i slyš mě ty, mistře tajného umění!“ obrátil se k lékaři, „jenžto jsi ochotně podle hříšné vůle Choteckého rytíře učiniti snad již přislíbil —“

„Chopte se ho!“ velel Hostirad zbrojnošům, chtěje zabrániti, aby tajemství ještě na jevo nepřišlo.

„Chopte se mne!“ opětoval Jaroš hlasem pozdviženým — „ale vězte, že sloužíte *bratrovrahu*, že plníte rozkazy *ukrutníka*, kterýž chce zkaziti *bratrova syna* v tomto mládenci!“

„Spasiteli na výsostech!“ zvolal stříbrovlasý lékař; Zbyněk sebou trhnul, a oči jeho létaly zpytavě s Jaroše na cizího starce; oděnci užasli — ale Hostirad v proudu pobouřené zuřivosti k stolu přiskočiv, popadl meč a rozehnal se proti smělému hradníku.

„Zadrž!“ zvolal jinoch, jehožto duše vděčná, nyní vše jiné pomíjejíc, toliko nebezpečí dobrodince svého viděla, i vrhnul se mezi Jaroše a rytíře. Avšak nemoha již dosti kvapně ruku tohoto zadržeti, starce ovšem před smrtící ranou ochránil, sám ale ocel na žebrách ucítiv, s bolestným zkřiknutím na podlahu sklesl.

„Synu — synu můj!“ zabědoval hradník a vrhnul se na zkrvácené jinochovo tělo.

„Vrahu! vrahu!“ zkřikl Břeněk, a s postavou ztyčenou, hlavou pozdviženou, jako strašlivý soudce k Hostiradu přistoupil. Oči jeho svítily, tváře hořely, a ruce, jež obě do prsou bratrových zaťal, se třásly. — „Vrahu! mluv — co to řekl Jaroš? *Bratrova syna* pravil! Jesti to syn *můj?*“

„Zeptej se ho, může-li ještě odpověděti!“ zvolal Hostirad, jako vzteklý zoufanlivec ruce starcovy odmrštiv. „*On jesti syn tvůj*, jako pacholek v službě mé vychovaný. Mne ale nech na pokoji, strašidlo pekelné — a děkuj Bohu svému, že jsi vlastní rukou syna svého nezkazil.“

Při těch slovech zaměřil ke dveřím. Bázeň, úzkost, strach smrti hnaly jej z ložnice; ale nežli ku prahu dostoupil, vrazil do komnaty Václav. Obnažený meč lesknul se v rukou jeho. Za ním, na kamenné chodbě, viděti bylo as dvacet silných, ramenatých, rozličnou zbraní ozbrojených rolníků.

„Déle venku na planém čekání nevydržím!“ zvolal jinoch. „Má-li se tu něco státi, nestane se beze mne.“

„Co to?“ zděsil i roznítil se znova Hostirad, a Jaroš hlasem Václavovým, jako novým a dotíravějším šípem, k životu a starosti probuzen,

rychle se vzchopiv, hocha se tázal: „Co tady děláš? Nepřikazoval jsem ti —“

„Co tu děláte všickni ostatní?“ zkřikl rytíř, okem plamenným po rolnících létaje. „Jste ve spolku s tímto šedivým zrádcem a chcete mou trpělivost zkoušeti?“

„Jsou ve spolku“ — odpovídal Jaroš hněvivě, a vřelé slzy kanuly mu po tváři — „ale se žádným zrádcem, pane Chotecký! Tys *naši* trpělivost, pane, zkoušel — dlouhá léta trápil; nyní přišel den odplaty! Jestli mě v bolestech mých ucho neklamalo, jmenoval se právě tento stařec *bratrem* tvým — bratrem po tolika letech navráceným — a tys nedbal na slova jeho? O pane, pane!“ mluvil dále k staršímu rytíři Choteckému, kterýž tu s klopotným, radostí a žalostí rozpoltěným srdcem jinochovu ránu ohledával a z tobolky léčivý balzam vyndaval. „Pane můj — proč jsi nestrhl roušku s očí služebníka svého, jenž tě byl nepoznal, divem božím zachovaného? Hořká tato hodina nebyla by nás snad potkala.“

„Ale co toto vše znamená?“ přetrhl Hostirad bědování starcovo, nevěda kam dříve proud hněvu svého pustit — zdali na šedivého bratra a mladého Václava, kteří teď Zbyňka na lože jeho kladli — aneb na rolníky, kteří jako srostlí,

bez pohnutí stáli, na něco důležitého čekajíce. — „Co tu chtějí nepozvaní hosté? Přišli s tebou?“

„Se mnou, pane Hostirade!“ odpověděl Jaroš, „a doufám, že nepřišli nadarmo. Oni vědí, že chováš na hradě svém bratrova syna, i požadují nyní pána svého od tebe.“

„Krev a smrt na povzteklé jich lebky!“ zabouřil Hostirad, jehožto smyslové divnými výjevy celého jitra již jako po všech končinách rozčisnutí létali — „jako tobě tuto do zradného srdce a žvavých úst!“

Po těch slovech pozdvihl podruhé pravici na rozhorleného starce; ale nežli ji s ostrou zbraní opět spustiti mohl, byl již Václav od lože odskočil a nyní za rytíře se přitočiv, tak jej v ozbrojenou ruku ťal, že ihned s divým zařváním meč upustil, a druhou rukou za ránu se uchytiv, v roznícení, v bolestech a mrákotách vrávorati začal. Zděšeni přiskočili k němu oděnci.

„Sem, sem, přátelé!“ zvolal mladík, a zahořel po první této ráně, kterouž byl kdy člověku mečem zasadil, bojechtivým, nad mládí i veselou mysl svou prudkým plápolem. Nebyl to již mladý, dovádivý klouček z Nového hradu, ale stál jako náhle dozralý, pro pravdu a právo bojující rek.

„Sem, sem, přátelé!“ volal na rolníky. „Vy jste přislíbili hájiti utlačeného, pravého pána své-

ho — ejhle! tu leží ukrutník a tryznitel jeho! Ať nám nyní za skutky své zadost učiní! Sem, sem, přátelé!“

S velikým hlukem hrnuli se rolníci do komnaty. Marné bylo zpouzení a zuření věrných Hostiradových oděnců — on sám také nemohl odpor činiti, a takž ležel v několika okamženích pán hradu přemožen v ložnici své na holé podlaze, a oděncové seděli každý v jiném koutě, majíce nohy i ruce svázané.

10.

Byl krásný podzimní den. Slunce dostoupilo polovičky své denní pouti. Jasně rozepnuta visela nad Novým hradem modrá nebes opona. Pod ní, na prostranném náhradí, stály z celého hradu snešené stoly, a kolem nich sedělo rozmanitých jedlíků a pitců. Byli to Chotečtí zbrojnoši a rolníci z Hostiradových dědin. —

S úmyslem, i na věc nejhorší se odvážiti, byl starý Jaroš po ránu opět k hradu se navrátil, veda s sebou houf ozbrojených rolníků.

„Hohó — Bartoni, otevři!“ zvolal na branného a strážníka veliké bašty. „Co děláš? Neváhej! Pán se bude beztoho již mračit, že jsme

dříve nepřišli — honem! Ať se co nevidět s novou posádkou seznámíte — kdyby se Korutanům ještě jednou zachtělo o naše zdi se pokusiti!"

„Nu, nu — vždyť vám snad již na patách nesedí," mumlal branný, bez nejmenšího podezření padací most spouštěje; „a z té selské čeládky nebude mít rytíř velikého prospěchu — leda že mu sklepy vyčistit pomůže."

Jarošova oddanost a věrnost ve službě Choteckých pánů byla tak známa, že nikomu na hradě ani napadnouti nemohlo, žeby hradník něco proti vůli rytířově činil a bez vědomí jeho tolik cizích mužů na hrad přiváděl. Bez hluku a zastavení obsadil jimi stařec ihned chodbu k pánově ložnici, a tak zůstalo všemu lidu hradnímu tajemstvím, cokoliv se pak v ní událo. —

„Houhou, hoši!" zkřikl Václav, kterýž byl mezi houfem rolníků s otcem do hradu se dostal, aniž to byl stařec, plný důležitých myšlének a trapných starostí, zpozoroval — „houhou!" zkřikl, když se byli v komnatě Hostirada zmocnili, a on pak seběhna dolů po kamenných schodech, na náhradí několik zbrojnošů zastihl, an hlavy k tajnému rozmlouvání sestrkovali. „Hoši, chystejte hrdla! Dnes bude veselo na Chotči — veselo, až nás všechny závrať popadne. Rytíř dá dva sudy vy-

valiti — a kdo daru jeho nejlépe užiti dovede, bude mu host nejmilejší!“

Čeleď Chotecká, jež po noci nepokojné všeho jiného spíše, nežli kvasu a veselí se nadála, ovšem dlouho pobízeti se nedala, a když jí na to sám Jaroš hodnou zásobu mouky a masa z pánovy špižnice vydal, bez průtahu k rozpustilému dni přípravy činila.

Pod záminkou, že v dnešním veselí i lid z dědin pánových zúčastniti se má, přitrhl brzy na to ještě jiný zástup rolníků do hradu, a když hlásník hodinu polední oznamoval, usedli vousatí oděnci Hostiradovi s těmito hostmi za rozstavené po náhradí stoly, a prázdnili pod širým nebem plné číše za zdraví dobrotivého rytíře, který se zatím v krutých bolestech na loži svíjel.

Domácí lid nemohl ovšem pochopiti, proč se dnes Hostirad mezi ním ani neokazuje, anebo proč mu vlastně dnes hody přistrojil; avšak stran této poslední pochybnosti dostal posléz vysvětlení od Václava, kterýž vínem a událostmi dnešního jitra rozčilen, sám a sám mezi stoly prázdný sud přivaliv a na dno postaviv, nahoru vylezl a pak s něho k rozesmálým hodovníkům hlasitě řečniti začal.

„Přátelé, při víně a pečeni v radosti shromáždění“ — točil se kolem do kola — „někteří

jsou mezi vámi zajisté, kteří o podivných příhodách pánů Choteckých rozličné pohádky slyšeli— jiní snad, kteří neslyšeli. Náš pán měl jednou otce, jakož je věc velmi přirozená, a měl také bratra —jakož i to věc dosti přirozená býti může. Že mu otce pochovali, o tom věděl; jestli ale kdo bratra pochoval, to nevěděl; a hle! skoro po dvacíti letech navrátil se bratr jeho — a žádný ho nepoznal. Chodil po hradě, chodil po našich dědinách — a žádný ho nepoznal. Tobě, Mareši, nedávno sekera se špalku do nohy sklouzla — víš-li, kdo ti ránu zahojil? Ty, Bartáku, ondyno si's ruku vymrštil — víš-li, kdo ti ji narovnal? Rytíře Hostirada vlastní bratr to byl, jejž bylo mnohé oko již jako dávno v Pánu zesnulého — čili spíše od jedné veselé noci pod sutinami vlastního domu schovaného oplakávalo. To vy se divíte! To vy koukáte! — Ano, ano! ctihodný lékař náš je bývalý rytíř Břeněk, pán Starého hradu, a kdybyste skrze zdi prohlédnouti uměli, viděli byste, jak se nyní s panem Hostiradem, mladším bratrem svým, v ložnici objímá."

„Zdráv buď náš starý pán!" ozval se zvučný hlas mezi rolníky. „Pánbůh ho potěš a posilni v jeho starostech a radostech!"

„Pánbůh ho potěš!" zvolal po něm houf rolníků, v nichžto neočekávaná tato zpráva novou

naději znítila, a z plných konvic proudil se chutný nápoj do ochotných hrdel.

„Zdráv buď Hostirad, jediný pán náš!“ zkřikl nato mezi Choteckou čeledí muž veliký, na bojišti a po lesích otužený a v Hostiradově službě zestaralý. „Zdráv buď!“ zkřikl ještě jednou — „a kdo se nemodlí se mnou, tomu narazím lebku, že ji bude mít co živ ovazovati!“

Přitom se byl dle celé výšky své vztyčil, očima kolem stříleje, jestli by kde odporného smýšlení nalezl.

„Zdráv buď! zdráv buď!“ zvolal nato z plného hrdla Václav — „píte, hoši — píte, přátelé, za zdraví toho nejhodnějšího rytíře! — A ty vousatý, nedůvěrný Dobši!“ obrátil se k zbrojnoši, „nebuď podruhé hned s vyhrožováním po ruce. Čili myslíš opravdu, že by nikdo na světě již tak hodným býti nemohl jako pan Hostirad? Pomysli — pan Břeněk jest jeho vlastní bratr — oba jsou kmenové z jednoho těla a z jedné krve. Tys pana Břeňka ovšem neznal, jelikož tě rytíř Hostirad odněkud z uherských lesů přivedl; ale zeptej se našich mužů, kteří ho ještě v paměti chovají — ti tobě o něm krásných pohádek povědí. A slovem — abyste mi všickni uvěřili, jak štědrý, laskavý a přející pan Břeněk býval — natáhněte ruce — tuhle vám něco posílá.“

Přitom vytáhl z ňader jeden z oněch měšců, jež byl starý Jaroš před úsvitem z truhly své vyndal, a bera z něho peníz po penízi, před každého hodovníka dva lesklé stříbrné groše hodil.

„Vy hoši domácí“ — mluvil dále, „máte prý to za zdraví jeho propiti, a vy poctiví přátelé, z Chotče, z Mořiny a Vořechu, máte prý ženám dobrý den udělati. Kromě to všecko vyřiďte sobě a všem poctivým duším poděkování pana Břeňka za všeliké dobré kousky, jichžto jste kdy synáčku jeho poskytli, an tu mladá léta v přísné škole trávil, aby se k budoucím dnům otužil.“

„Co to žveš o synáčkovi?“ zabručel veliký Dobeš. „Já o něm ještě ani slova neslyšel, a nevím, že bych mu byl co dobrého udělal.“

„Ty? To můžeš míti pravdu; ale mnohým štilcem jsi ho potěšil.“

„Já — dítě rytířské štilcem?“ zahučel zbrojnoš a stáhl huňaté obočí. „Nemluv mi do očí takové lži, kterými se zadáviš! Kde jest a kdo jest ten rytířův synáček?“

„*Kde jest — kdo jest?*“ opakovali po něm všickni oděnci Chotečtí; ale nežli jim Václav aneb kdo jiný z přítomných rolníků odpověděti mohl, zazněla před branou prostá, ale veselá hudba, vyzývajíc k oblíbenému národnímu tanci.

11.

Drahně let neslýchaný hluk rozléhal se na Novém hradě. Rozveselena byla tvář oděnců Choteckých, a odložena spočívala stranou těžká zbraň, aby jim kroky nemátla při tanci. S veselou hudbou byla vtrhla do hradu mládež vesnická, a po náhradí, kdež dávné časy ani ženského roucha viděti nebylo, točily se dnes dívky jako o výročním svátku v hlučné krčmě. Veliký díl čeledi domácí byl ještě dle věku a smýšlení svého schopen užiti veselí tohoto, a rozčilen jsa již vínem, neotálel dlouho chopiti se radůstky, jížto se mu tak nenadále poskytovalo. Jenom nejstarší pacholci mračili čela, vrtěli hlavami a začali nedůvěrné řeči prohazovati.

„Hostirad máť asi z návratu starého bratra nelidskou radost,“ mumlali mezi sebou — „a nepozbyl-li již rozumu, aspoň se mu kolečka zle pomátla. Jídlo a pití bez něho — sukně a rejdy na hradě — tomu ďábel rozuměj!“

Avšak u všeobecném víru, kterýž nyní rozveselenou čeleď uchvátil, nemohlo jejich podezření dále zniknouti. Vesele zněla hudba, bezstarostný ozýval se smích, a mladší zbrojnoši snažili se nejapné žerty prováděti.

S tváří uhřatou, zemdlen skoro po celém těle, vykradl se z hluku tohoto Václav, pospíchaje krokem rychlým ku komnatě, kdežto posud Chotecký lékař přebýval. Nacházelať se blízko u ložnice Hostiradovy, a tudíž mu bylo jíti po chodbě, kdež několik srdnatých rolníků jako na stráži stálo, aby se nižádná noha zvědavá ke dveřím nepřiblížila, za nimižto se utajená osudná činohra pánů Choteckých dnes ukončiti měla. Synu Jarošovu nebránili ovšem vstoupiti do komnaty, a takž vešel tento potichu do vnitř, kdež u lože šedivý jeho otec seděl, kalným, zaslzeným okem hledě na bledého Zbyňka, kterého sem byli přenesli. Hlava starcova byla svěšena, ruce na kolenou sepnuty — v celé postavě jeho jevila se náramná žalost. Bedlivě dával pozor na dechot raněného jinocha, kterýž tu bez pohnutí ležel v polovičních mrákotách. Břeněk byl na chvíli k bratrovi odešel, jejž byli v ložnici jeho nechali.

„Jak se vede, otče?“ promluvil Václav, a dvéře pozvolna za sebou uzamknuv, po prstech k loži přicházel. „Co dělá Zbyněk?“

Jaroš narovnal sehnutou šíji svou a na okamžik očí na jinocha upřev, ukázal na lože. „Tu leží“ — řekl přitom hlasem bolestí dušeným — „tu leží, jakoby se do rakve chystal, a s ním dokonává i radost má.“

„Ach, nechytej se tak smutných myšlének, tatínku šlechetný!“ těšil ho lichotivě mladík. „Pan Břeněk naučil se dobře rány zavazovati — a láska otcovská mu šťastně ruku povede. Ty milý pane! k čemu pak by nám byl Pánbůh tak pěkně oči osvítil, kdyby nám je teď zase pláčem zakaliti chtěl?“

„Soudy a cesty věčného řízení jsou tak divné a tajné,“ odpověděl stařec, „že nemožno určiti, co nám nejprvnější okamžik přinese. Staré srdce mé okřívalo sladkou radostí, když jsem si druhdy onu chvíli na mysl uváděl, až budu moci Choteckým říci: Ejhle, tento je pán váš! — a nyní to srdce žalostí puká i položí se s drahým hochem do hrobu.“

„Aj, otče!“ domlouval mu Václav, „nebudiž tak malomyslný! Na tobě neleží vina, že se nám dnešek zármutkem zastřel; tys učinil pro pány své, co věrný služebník učiniti může; co se proti vůli a síle tvé zběhlo, nesmí tě trápiti.“

„Nesmí?“ odpověděl Jaroš s hořkým usmáním. „Milý hochu, tomu ty ještě nerozumíš — mysl tvá to nechápe. Učinil jsem arci,“ mluvil dále, a vzchopiv se, mladíka prudce za ruku popadl — „učinil jsem, co věrný služebník učiniti mohl. *Sobě* neodchoval jsem věrností svou zlaté žně — Bůh ale dá, že nebyla zcela marná jakákoli

obět má. Václave — mé drahé dítě — pohledni na soudruha pacholectví svého, pohledni na bolest otcovskou — a pamatuj na tuto chvíli po celý budoucí život svůj. Člověk neví za jitra, co mu během denních hodin připadne, a nemůže za dne sčísti, co proň doba noční chystá; ale jakákoli změna tě potká, jinochu, jejžto jsem po celý věk jako spasení své miloval — vždycky ti stůj před očima obraz raněného Zbyňka, a na mládí tvé tě pamatuj!“

„Co mi to povídáš, otče?“ divil se Václav, který slovům starcovým úplně nerozuměl. „Jaká změna mohla by *mne* potkati? Na mou věru — kdybych nevěděl, že jsem dnes velmi opatrně do žbánu nahlížel, abych mohl oči na všech stranách míti, myslil bych, že se mnou ve snu rozprávíš.“

„Nech toho —“ odpověděl Jaroš, a starostlivým okem na Zbyňka pohlednuv, uváděl syna k oknu, kdežto pak temnými slovy další rozprávku začal. „Nech toho nyní; jasněji dosavad promluviti nesmím — ale brzo se před očima tvýma rozsvítí. — Přišla také Dobrůvka do hradu?“

„Ta ubohá nepřišla,“ odpověděl Václav. „Není také divu — uplakané oči nehodí se mezi tanečníky, a mně se nepovedlo, abych ji byl potěšil. Předce však jsem Liboše ještě jednou pro ni poslal.“

„Zbyněk se také po ní ptal, jakmile smyslů a tiché mysli nabyl — a mělo-li by ho v skutku něco lidského potkati, přál bych mu, by aspoň z té strany utěšení nalezl, bude-li muset z jiné strany ještě hořkosti zakusiti.“

„Ale otče — netrap mě zbytečnými starostmi! Či by opravdu Zbyňkovi tak veliké nebezpečí hrozilo? Pane na nebi! — nedej, abych se reptati učil. K čemu pak zůstanu já zdráv a na světě, má-li mládenec zahynouti, na nějž tak mnozí nové doufání skládají?“

V tom vešel šedivý Břeněk do dveří.

„Pane rytíři!“ obrátil se k němu Václav, a skvělá slza, vzácná to perla v oku mladíkově, třásla se mu na tmavých řasách — „muži učený a mnohozkušený! jak se vede Zbyňkovi? Proč odcházíš od lože jeho, a drahý čas u muže ztrácíš, jehožto jádro naveskrz hlodavým červem zkaženo jest? Tam nenabudeš bratra a tady ztratíš syna!“

Břeněk se byl při slovech jeho zastavil, a bedlivě ho poslouchal. Ve tvář jeho byla se od jitra tak hluboká bolest vryla, že na ní veškeré jiné známky přestálých strastí jako lehké letní obláčky proti temným, hromonosným mrakům vypadaly. Krok jeho byl zdlouhavý, třesoucí-se, jakoby od rána o deset let byl zestárnul. I chtěl

mu odpověděti; v tom ale hnul sebou Zbyněk a s hlubokým, táhlým povzdechem oči otevřel.

„Zbyňku! Zbyňku!“ zvolal Václav, a rychle k loži přiskočiv, celým tělem se na raněného přehnul. „Bůh tě uchovej, bratře!“

Libé usmání přeletělo přes ubledlé tváře raněného, když oko zakalené naň upřev, srdečného Václava poznal. Pozvolna hlavou několikráte pokynuv a ruku mu podav, otevřel ústa. „Co dělá Dobrůvka?“ tázal se hlasem tichým.

„Nemluv, synu můj!“ prosil ho šedivý otec, an byl zatím také k loži přistoupil. „Každé pohnutí je ti škodlivé. Dívka srdce tvého je dobré mysli a dosavad pevné naděje. My jsme ji nechtěli nadarmo zarmoutit a smlčeli jsme jí nehodu tvou. Není-li pravda, Václave?“

„Aj — Dobrůvka nemá ani pomyšlení, co nás tu na hradě potkalo!“ odpověděl jinoch, kterýž byl pohlednutí starcovu porozuměl; „a já nebudu blázen, abych jí řekl, žes na lože upoután, nebude-li tě několik dní viděti.“

„Jen jestli mě kdy uvidí!“ vzdychl Zbyněk, upíraje zakalené oči na bývalého lékaře. — „Ty jsi zarmoucen, otče — umění tvoje nedává ti žádné útěchy? — Řekni, musím-li umříti?“

„Tiše — tiše, synu můj!“ odpověděl stařec hlasem prosebným. „Proč tě lekají takové obra-

zy? Zármutek můj — vidíš-li jej skutečně na tváři mé — pochází z nelidské zatvrzelosti bratra mého, kterýž byl nevinný mladý věk tvůj tolikerým protivenstvím obtížil. V uzdravení tvoje ale doufám — nechtěj se marným strachem děsiti."

„Já jsem beze všeho strachu," řekl raněný. „Mladost moje nebyla tak nešťastná, neboť jsem tu měl otce i bratra — a co jsem kdy byl od muže příbuzného, jak pravíte, zlého zkusil, zapomněl jsem v čase posledním, kdežto mi *láska* sladké dary přinesla."

„Ona ti je opět přinese, dítě mé! — jenom se marně nezarmucuj a hleď, aby ses tiše zachoval."

„Že mi je opět přinese?" promluvil jinoch hlasitěji, a lehký červánek mu po tváři přeletěl. „Otče — otče! já se budu slova tvého držeti! Neboť jsem-li skutečně synem tvým a nesměl-li bych se pak láskou k dívce skloniti, že jest nižší rod její nežli můj — Bůh mě slyší! — pak si, muži starý, raději jiného syna vyhledej — já zavru oči s tím vědomím, že jsem, umíraje pro dobrodince svého, dívce věrnou lásku zachoval."

Navzdor zabraňování Břeňkovu byl jinoch raněný tato slova s mnohým namáháním pronesl, až pak zemdlen opět oči zavřel.

„Zachovej ji — zachovej, hochu!“ zvolal nyní Jaroš, kterýž posud opodál stoje s tlukoucím srdcem rozprávku u lože byl poslouchal. „Těš se v těžkosti své láskou a věrností — ona tě nezklame!“

Přitom k loži přikročil.

„*Starý Jaroš*, kterého jsi posud otcem nazýval, praví tobě: drž se pevně lásky své; ona ti většího blaha připraví, nežli jmeno a statky rytířské. Já ti slibuji dívku tvou! Vezmi slova má za posilu a za lék platnější, než jakéhož ti lékař nejučenější podati může.“

„Nech ho, starče — nech ho!“ začal nyní Břeněk s vlídnou domluvou a chtěl jej i s Václavem od lože vzdáliti. „Pro něho není platnějšího léku nad pokoj a ticho. Všeliké pohnutí mysli mu škodí. Čili mi chceš dítě svévolně zabiti, nad nímžto jsi léta dlouhá tak tajně a pečlivě bděl?“

„Nikoli — nikoli — já ho nechci zabiti, neboť bych zavraždil poslední své zemské doufání!“ zvolal hradník s neobyčejnou prudkostí a dral se opět k loži. „Já ho musím zachovati — a ty mi v tom nezbraňuj! Úzkostí smrtelnou bývala trápena duše má, když mu hrozíval Hostiradův hněv — i nechci se nyní třásti, když ukrutník jeho malomocen na loži se svíjí.“

„Děkuji ti za lásku k dítěti mému,“ odpovídal Břeněk; „ale nezarmucuj přítele svého nevčasným bědováním —“

„K dítěti *tvému?*“ zvolal Jaroš, a zraky jeho divně hořice, rychle kolem létaly, vysoký pot vystoupil mu na vysoké čelo a třesení pojalo oudy jeho. „Já nehlídal dítě *tvé!* Zbyněk je *částka těla mého* — a já si ji nedám nyní vzít. Ty nevíš, co jsou otcovské bolesti; ale já jich zkusil v neskončené míře. Tys nemiloval dítě moje jako já tvoje, a neobětoval jsi hocha svého jako já za tvého. Ale teď si ho chraň sám!“ volal s divou rozčileností dále, když byl Václav z komnaty vyskočil, an se na náhradí nenadálý povyk ztrhnul a meče tam břinčeti začaly. „Slib můj jest ukončen — a já se dám se svým hochem pochovati.“

Žalostí zchvácen sklesl věrný sluha na židli a skloniv hlavu, zůstal jako obraz mužné bolesti seděti. Již nepromluvil, ale hojné slze, kanoucí po starých tvářích, mluvily zřetelněji, než by jaká slova koli byla mohla učiniti.

Ticho nastalo v komnatě; ale tím hlučněji bouřilo se nyní po náhradí. Byl to zápas rolníků s domácí čeledí, ku kterému je byl vlastně Jaroš na hrad přivedl. Avšak boj tento nebyl dlouhý; neboť mezi tancem a veselím byl veliký díl

zbrojnošů zbraň odložil, a nemohl se pak rolníkům opříti.

Celý hrad upadl v úplnou moc Jarošových spojenců.

12.

Tmavá noc byla opět rouchem truchlivým Chotecké údolí zahalila — a opět strměly na koncích jeho k nebesům veliké hrady s vysokými baštami, jako strážníci veškerého kraje. Tesklivé ticho panovalo na *hradě Novém.* Pokřikování hodovníků, žerty tanečníků, vřeštivá hudba, zvuky zbraně, klení oděnců — vše bylo zmizelo, a jakoby pevnou branou na prostranné náhradí a do bohatých komnat byla liduprázdná pustota vešla — aneb jakoby do hradu sbor nemluvných duchů byl vtrhnul: nikde se nejevilo znamení života. Jen tesklivé skučení psů v boudách, aneb slabé houknutí strážných rolníků na hradbách někdy pronikly touto nepřirozenou tichostí.

O velikou baštu podepřen stál na hradbách Václav, upíraje bystré oči své s velkým namáháním na temnou cestu, kteráž vedla ke hradu. Avšak nevyspání noci předešlé, starosti a práce minulého dne začaly mladé oudy jeho již umdlením klíčiti, a víčka se mu bezděky zavřela. Stálť

tu v polovičném spaní; tělo odpočívalo, ale duše bděla, uvádějíc mu příhody, kterýchž byl v několika málo uplynulých hodinách přeslechl a zkusil, v divné zmatenici na mladistvou pamět. I viděl se jako malé pachole hráti a běhati na Starém hradě, jehožto stěny stříbrem a drahým kamením se leskly jako jasná, hvězdami posetá obloha. Milostná tvář ženy, kterouž matkou nazýval, usmívala se na něho, kamkoli se krok jeho obrátil, a kdekoli se octnul, stál nad ním laskavý muž, kterýž ho synem jmenoval. Tisíc květin lesklo se na širokém předhradí, sladké ovoce a milé hračky vábily pachole, kamkoli oko jeho padlo. Srdce jeho bylo plno radostí, a dnové jeho ubíhali bez pláče. Tu se náhle divý muž u brány zjevil a počal veselí z hradu tisknouti. Tvář jeho jest ohavně ušklebena, dech jeho zapáchá krví, a oči jeho plápolají jako horoucí pece, ukrutný zážeh vysílajíce do hradu. Nadarmo ukrývá se před ním matka s pacholátkem — nadarmo jej otec zbraní zahání. Ohava se šklebí, a plamenem očí jeho usychá, cokoliv živo na hradě. Matka umdlévá, otec podléhá smrti, pachole zalezá mezi květiny; avšak i ty outlé vadnou při náramném parnu — a pachole pláče poprvé za svých mladých dnů. Tu se náhle stařec vyskytnul — přívětivý, laskavý stařec, a vzal pachole do svého

náručí, přivinul k srdci, a napájí a ochlazuje dítě krví svou, a neohroženě je před očima divokého muže unáší. I utíká s ním dlouhé časy, a pachole u srdce jeho zrůstá a sílí, a vesele opět do světa pohlíží. Konečně dostanou se oba do skvostného paláce. Král tam sedí na zlatém trůně, a veliké množství draze ošacených pánů sklání před ním kolena. Kolem je lesk stříbra a drahého kamení, jakýž druhdy na otcovském hradě vídával. V tom zavzněly trouby ke cti laskavého starce, kterýž byl pachole vlastní krví ochránil. A když nyní Václav očí svých na ochránce bedlivěji upřel, zdálo se mu, jakoby v něm podobu otce hradníka poznával. Opět zavzněly trouby — a Václav procitnul.

Hlásník troubil na baště, dávaje znamení, že pozdní hosté k hradu přitrhli.

„Kdo to?“ zvolal jinoch, kvapně si oči protíraje. „Zeptej se, příteli!“

„Řekněte starému Jaroši,“ ozval se mužský hlas před branou, „že tu jsou vzácní hosté z Prahy.“

„Otevři — otevři, Bartoni!“ zkřikl na to Václav. „Spusťte most — neváhejte!“

A sám přitom pospíchal s hradeb k hlavní bráně, kdež byl příbytek starého Jaroše, a rozsvítiv tam pochodeň, očekával pozdních hostí.

Řetězy tlusté zarachotily, a po spuštěném padáku vjela do brány na statné brůně dlouhým rouchem zastřená ženština, kterouž dobře ozbrojení a jak se zdálo, ve zbrani vycvičení oděnci doprovázeli. Po předu šel Chotecký krčmář.

Na náhradí pomohli ženštině ochotně se sedla, a Václav ji uváděl na to do hradu, dosti zvědavě na její neobyčejné tmavé roucho i na vážnou a důstojnou tvář pohlédaje. Úcta mu však držela švitořivý jazyk na uzdě.

Brali se přímo k ložnici Hostiradově.—V této komnatě nacházely se hodinou večerní tři osoby: oba Chotečtí pánové a sluha jejich, Jaroš. Hostirad ležel na loži, bratr nad ním bděl, a starý hradník stál v hlubokých myšlénkách, pln divného očekávání u okna — dílem jakoby na hvězdnatém nebi zprávu o příští hodině čísti, dílem jakoby v tmavém údolí někoho zahlídnouti chtěl.

Hostirad ležel celý zeslablý. V divém zuření byl si obvazek s raněné ruky strhnul, odpor čině vší laskavé péči bratrově.

„Upusťte ode mne, podvodníci!“ soptil s tělesnou i duševní bolestí. „Nadarmo se na kořist těšíte — já se nedám pro muka uchovati. V proudu vlastní krve tělo své utopím — ale duše má zůstane na živě a bude vás všemi úhly světa pronásledovati. Zoufati budeš, nevěrná šelmo!“ mluvil

dále, očima divě po Jaroši toče — „kletba moje bude tě stíhati. Zrada tvoje nepřinese ti sladkého ovoce — ale vlasy sobě vyrveš na hrobě mém!“

Zemdlený sklesl, a bratr chopil se s obnovenou bolestí raněného ramene, aby je opět zavázal.

„Toho jsem tedy docílil službami svými?“ promluvil Jaroš v slovech polotajených, a hlavu svěsiv, oči před sebe upřel. „K tomuto konci přivedla to věrnost má? Bože na nebesích — neuvediž mě v pokušení, abych u vysokém stáří svém reptati se učil! Naděje moje byla silná; avšak nyní počíná se v kořenech viklati.“

V tom zazněla trubka na baště.

„Posel můj se vrací z Prahy!“ promluvil Jaroš hlasitě, a dychtivě se při zvuku tom narovnal. „Okamžení se blíží, kdež budu mít vzíti odplatu za mnoholeté zapření.“

S těmi slovy odešel z komnaty.

Hostirada byla trubka hlásníkova ze slabé mrákoty protrhla. Otevřel oči a chtěl jimi bratra proteknouti. Nevěděl v prvním okamžení, co se bylo událo.

„Kdo se to blíží k bráně mého domu?“ jal se pak tázati. „Já jsem nemocen — já jsem u vězení — nechci žádného viděti.“

„Upokoj se, bratře!“ začal ho stařec těšiti — „a seber smyslů svých k radostné hodině. Cokoliv se zběhlo, považuj za dlouhý trapný sen — a probuď se k radostnějšímu jitru, kdež kyne smíření.“

„Nech mne umříti, nenasytný ještěre!“ utrhl se Hostirad. „Řeči tvoje jsou nalíčené; já jim nevěřím.“

„Nejsou, nejsou!“ zvolal stařec a držel jej silou mladickou, aby si nový obvazek zase nestrhnul. „Slova má jsou pravdivá, jako láska má. S čistým, smířenlivým srdcem vešel jsem do tvého domu — žádný mě nepoznal, a já se nedal žádnému poznati. Upřímnou službou chtěl jsem poslední kořínek hněvu tvého zničiti — co sluha přízně tvé dobyti, nemaje ani zdání, jakého pokladu zde pro mne chováno. Obměkči srdce své a dej do hlubin jeho lásce vstoupiti. Vyjasni mysl svou a mírným okem na stav náš pohlédni. Zamiluj nás, jako my tebe milujeme —“

„A láska Páně bude s tebou přebývati po všechen věk budoucí, i ulehčí tobě hodinu smrti!“ doložil v tom líbezný hlas u dveří, a do komnaty vcházela cizí ženština v tmavém dlouhém rouše. Za ní objevily se postavy Jaroše a Václava.

Libé polosvětlí plynulo po komnatě ze stříbrné lampy, a jako nadpozemské zjevení vypadala v něm příchozí ženština. Podivně byl zvuk hlasu jejího

Hostirada projal, a s klopotným srdcem, trnoucí po těle, upřel na ni zdivočilý muž zraků svých.

„Nelekej se podoby mé, rytíři Chotecký“ — jala se žena s jemným pohnutím mluviti — „jestli ti jinak po dvaceti letech z paměti zcela nezmizela.“

„Milado!“ zvolal Hostirad — „ty anděle mého doufání, ty zaniklá hvězdo má, ty ses mrakem noci mé ještě jedenkráte prodrala? — Jsi-li to, mluv? Anebo vysílá doba půlnoční nejmocnějších duchů svých?“

„Jsem Milada tvá!“ odpověděla ženština líbezně — „a přicházím ještě jednou prosící do tvého domu. Hostirade, víš-li, co jsi mně slíbil, an jsem jako dnes po oné strašlivé noci, po zhubení otcovského domu před tebe vstoupila? S pláčem slíbil jsi obměkčiti srdce své a nahraditi láskou dítěti, čím jsi byl na otci a matce, obou zabitých, se provinil. A jak jsi plnil sliby své? Bůh slyšel přísahy tvoje, a nechtěje dle věčného milosrdenství svého, abysi nezplněnou, křivou přísahou duši svou obtížil, zachoval ti bratra kajicnou lítostí očištěného, přivádí syna jeho k dědičným právům — a ty se ještě jako zúmyslný hříšník, jako bohaprázný zuřivec vedení jeho protivíš?“

„Ustaň, ustaň, ženo čarovná!“ bědoval rytíř, ukrývaje zahanbené tváře v podušku. „Slova tvá jsou ostré, plamenné šípy a zuří v prsou mých.“

„Nech ať se plamen v srdci tvém zanítí,“ promluvila Milada, „a veliké trusky hněvu pozemského ztráví. Připrav srdce své k lásce a radosti, neboť obojího se máš dočkati. Podej bratrovi ruku k smíření — a podejte ji pak oba věrnému sluhovi k poděkování. Věz, *že jsi neranil dnes dítě bratrovo.*“

„Co pravíš, ženo nábožná?“ lekli se oba bratří Chotečtí, každý ovšem z jiné příčiny. „Hrála s námi tedy šalebně ústa Jarošova?“

„Nehrála,“ odpověděla Milada — „ale ostýchala se posud a nestačila vysloviti velikost oběti, kterouž byl věrný sluha synům dobrodince a pána svého přinesl, jakž mu byl umírajícímu přislíbil. Přistup blíže k dlužníkům svým, Jaroši!“

A Jaroš učinil několik kroků blíže. Nebyl to však již jadrný, hbitý, srdečný a k skutku hotový stařec, jakovým se byl ještě v předešlé noci a minulého jitra osvědčil. Jediným dnem byla jej bolest jako křehkou třtinu sklátila. S hlavou svěšenou stál tady, jakoby výroku smrti očekával.

„Rozumím žalosti tvé, muži bezpříkladný!“ promluvila k němu zase Milada. „Věrnost nehrozila se velikého činu, ale skončení skličuje nyní duši tvou. Ale což ti nelze nadíti se *jiné*, trvanlivější odplaty a útěchy, kdyby tě světská minula? Avšak ani ta nesmí tebe minouti! Tobě, mladíku“ — obrá-

tila se k Václavovi — „kladu to především na srdce. Nezapomeň, co pro tebe věrný sluha učinil. Strastiplná měla býti mladost tvá, a pohroma hrozila věku tvému; ale Jaroš tě zachoval krví svou. Stejného stáří bylo dítě jeho, když uchránil Břeňkova syna před bolestnou smrtí v hladově sežírajícím plamenu, kterýž mu jako prorocká pochodeň léta budoucí osvítil, a pamětliv přísahy své, že ani vlastního blaha k prospěchu pánův Choteckých šetřiti nebude — udal před vášnivým Hostiradem *vlastní dítě své za syna zhynulého rytíře*, a díval se, jak pachole jeho u všeliké nehodě zrůstalo, an zatím dítě cizí na srdci jeho bezpečně zpočívalo.“

„Soudce na výsostech!“ zvolal Břeněk stříbrovlasý, v sladké, ale trapné nejistotě s Milady na Jaroše a na Václava pohlédaje. „Mám-li pak uchu svému věřiti? Jaroši — Jaroši! ty bysi byl k vůli mně nehodnému hlas otcovského srdce tak umořil? — ty bysi byl syna svého trápiti nechal, abys dítěte mého ušetřil?“

Jaroš neodpovídal. Hlava jeho zůstala skloněna; slze kanuly mu po tváři. Třesoucí-se po celém těle stál vedle něho Václav.

„Tak učinil hradník váš, bratří Chotečtí!“ promluvila zas Milada. „Mně bylo svěřeno tajemství věrného sluhy, a já slíbila svědectví dáti před

světským soudem o právech pravdivého dědice na Chotči. I přihlaste se tedy k sobě, otče a synu! — ať alespoň uvidím, zdaliž i tímto pohledem srdce bratrské nezměkne.“

„Lidé, lidé! co to dnes tropíte se starým srdcem mým?“ zvolal Břeněk u velikém pohnutí. „Zpráva tvoje, ženo nábožná, jesti tak divná a blahostiplná, že nevím, jak jí uvěřiti mám, člověk často zklamaný. Jsi-li však *ty* synem mým, jinochu čacký! — o tedy pospěš do náruči mé, ať zakusím, jak rozkošeplodné synovské obejmutí jest!“

Při těch slovech rozpínal po Václavu staré, chvějící-se ruce; avšak mladík neklesl na prsa prosebného starce, nýbrž v hlasitý pláč vypukna, s neobyčejnou, vášnivou prudkostí Jarošovi okolo krku se vrhnul.

„Nic — nic! *tys* otec můj, muži šlechetný!“ zvolal prudce — „a nyní teprva chceš pana Břeňka smyšlenou pohádkou potěšiti, abys mu nových bolestí ušetřil, kdyby snad pravý syn jeho umříti měl. Já jsem *tvůj* syn, a nedám se práva toho pro marné světské uctění zbaviti.“

„Tys můj syn,“ odpovídal mu stařec hlasem zajikavým — „tys mé dítě, vděčnou láskou ke mně upoutané, i budeš na Jaroše, na prosby a naučení jeho pamatovati, nechť se jakkoli budoucí dnů tvých řada ustaví; tys dítě láskou a péčí mou

odchované — ale pravý, přirozený otec tvůj jest Břeněk Chotecký. Ty jsi Zbyněk, syn jeho — a dítě moje leží raněno na loži!“

„Raněno na loži?“ opětoval jinoch s pronikavým zkřiknutím. „Ubohý Václav poraněn za mne? — on trápen za mne? A já tedy v skutku odchován cizí láskou — obětí k neuvěření velikou? O můj Václave — o můj Václave!“

I byl se při těch slovech jako z náramné bolesti za hlavu chopil, a potom sebou trhna, rychle z komnaty utíkal.

„Synu! synu!“ volal za ním Břeněk. „Mámliž věřiti, že tento mé dítě jest? Což pak se v prsou jeho nižádný hlásek neozývá, jenž by mu velel uvrhnouti se v okamžení tomto na srdce otcovské?“

„Na tuto chvíli nebyl jsem připraven,“ odpovídal Jaroš slovy temnými; „tuto chvíli neměl jsem vyobrazenu na mysli své, když jsem se k oběti odhodlal. A jakož nyní syn tvůj před tebou utíká, bojím se i já přistoupiti k synovi svému a říci jemu: Raduj se, hochu, semnou — tys dítě *moje!* — Čili jsem měl práva, vsaditi léta mladosti, ba život syna svého do hry? Byl se on zavázal přísahou, věrně sloužiti pánům Choteckým? — O mstiteli věčný! neuvediž mě na soud svůj!“

Žalostivě zakryl přitom oběma dlaněma uslzených tváří svých, a zhluboka si oddechnuv, smutně

za mladíkem odcházel, kterého byl dlouhá léta synem nazýval.

„Synu, synu!“ šeptala přitom ústa jeho. „S jakým okem nešťastného otce svého uvítáš? Ach, kéž bych ti mohl stará svá ňádra otevříti, abys tam krvavým písmem naznamenané shledal dny mladosti své! Ale já nemohl jinak učiniti — a cos dosavad pohřešil, co jsem ti dle slibu a domnění svého na jevo dáti nesměl, ačkoliv srdce otcovské přitom pukalo — to ti sterou měrou nyní nahradím! — Mladý rytíř teď s tebou snad již mluví?“ rozprávěl sám k sobě dále a na chodbě k ložnici bývalého lékaře se zastavil. „Pověděl ti již, co mně prsa tíží, a co před tebou svaliti se obávám? Zlořečíš mi? Žehnáš otci nešťastnému, synu můj?“ —

Ale jinoch, bývalý nejmladší zbrojnoš na Chotči, nezlořečil ani nežehnal starému sluhovi. Vedle lože jeho seděla krčmářovic Dobrůvka, a libostný úsměch spočíval na zbledlých lících raněného milence. S bázní a bolestí byla přišla dívka spanilá do hradu. Věděla ť již, jaké štěstí i neštěstí mladého zbrojnoše potkalo, i byla se již odhodlala, položiti lásku svou do hrobu. Avšak starý Jaroš uvítal ji, jakoby se v stavu milencově pražádné změny nebylo stalo, i těšil a prosil ji, aby dobré mysli při raněném zůstala, an se k ní veškerá touha jeho skláněla.

I nechali dívku zatím u jinocha samotnu, a v té chvíli, zdálo se, vešlo utěšení v srdce jeho. Nikdy jako dnes nemluvila ústa jeho tak sladce a milostně. Dívka mu arci v tom brániti měla; avšak láska lásku ráda poslouchá, a sama ráda štěbetá. Mluvilit o dnech budoucích, o dnech radosti.

„A mne pak nech býti nejsprostší mezi služkami svými“ — pravila dívka; a jinoch s tváří poněkud uzardělou ležel naznak ani se nehýbaje, a jemné usmání hrálo mu okolo úst — „mne pak nech radovati se v blesku tvém a sloužiti dle věrnosti dívčího srdce — a z každé radosti tvé rozmnoží se i radost má!“

Jinoch se usmíval při slovech dívčích; ale úsměch jeho byl poslední úsvit zapadajícího slunce. S úsměchem na tváři — *vypustil duši*, a nezaslechl nářek milené dívky, věrného přítele a nešťastného otce.

Milada se navrátila do tiché své samoty s tou myšlénkou, že laskavými slovy v prsou Hostiradových bouři zažehnala; avšak ostatní přátelé našli rytíře vášní plného ráno — mrtvého. Zklamav opatrovníky nalíčenou mírností a spánkem, strhnul si opět obvazky a v krvi své dokonal.

* * *

Na jednom z mých ročních výletů na Karlův Týn byl jsem také, z obyčejné cesty se uhnuv, do Chotče přišel. Mrakem do černa potažená obloha nabízela mě před blízkým lijavcem nějakého přístřeší hledati, a tak jsem bez dlouhého rozmýšlení do první chalupy vkročil, kteráž v údolí u cesty stála. Za příčinou nepříjemného povětří zdržel jsem se v ní skoro celý den, a dal si pověsti o bývalých dvou hradech vypravovati. Staříčký rolník, skoro devadesátiletý dědeček, nemaje v hospodářství již na nic dohlížeti, uměl dobře povídati. Bezpochyby byl tu samu věc na lavici u velkých kamen již mnohokráte synům a vnoučatům vypravoval. Já sepsal *vychovance pomsty* podle jeho podání. Stařeček mi pak ovšem také ještě pověděl, že brzy na to zlí Korutané z pomsty hrad Chotecký oblehli; avšak mně se nezdálo, povídku až do těch dnů roztáhnouti, jelikož hladoví nepřátelé před tímto pevným sídlem, kdež nový pán již vládl, nic velikého nesvedli. Dále mi povídatel za jistou zprávu udával, že bývalý veselý Václav, potom rytíř, krčmářovic Dobrůvku sám si oblíbil, a že se jím také spanilá panenka nad ztrátou prvního milence potěšiti dala. V starých knihách jsem arci o tom ani slova nenašel; ale věc možná to jest i k víře podobná, jako to, že nešťastný Jaroš, ten obraz

věrného sluhy, posléz do blízkých lesův se uchýlil, a poustevnický život veda, za lidské slabosti pokání činil.

Laskavý čtenář *toto vše* sám, vedle chuti své, na mysli si vyobrazí, a jestli mu jinak povídání moje zadost učinilo, tuto práci, kterouž naň vskládám, milerád mi promine.

Růže z keře nizkého.

Obraz z dějin domácích.

(Psáno roku 1844.)

1.

Bylo o poledni před štědrým večerem. Mlhovitý závoj pokrýval věže Pražské, a sychravo bylo po ulicích. Strakaté hemžení lidu panovalo na Staroměstském náměstí, kdežto před chrámem Panny Marie a pak celou délkou až k starobylé radnici rozmanité kotce a krámy stály, chovajíce ve svém lůně plechové nádobí, řezbářské výrobky, dětské hračky, hrubě malované obrázky, pekařské pamlsky a jiné rozmanité dary k štědrému večeru a toužebně očekávané koledě.

Zde povážlivě obcházely domácí hospodyně, vybíraly a smlouvaly; onde se hašteřily děvečky, jinde obskakovali veselí kluci, a tamto stály městské dcerky, hledíce dychtivě po zboží přespolního klenotníka, na jehož krámci tenké zlaté řetízky a šňůrky ohnivých granátů se leskly. Mezi tuto rozmanitou směs vrážela někdy tlupa rozpustilých študentů se vší svou nevázaností, pro kteroužto za časů Václava IV. mládež na vysokých školách vůbec rozhlášena byla.

Podobný roj dovádivých mladíků obklopil také osamělý krámeček, na němžto uměleji než jinde zhotovené řezbářské věci stály, a u něhož mladá, spanilá dívka seděla. Na chatrném stolku bylo tu viděti celé jesle — Rodičku Boží, ctihodného pěstouna a malé Jezulátko, tak hezké a ouhledné, jakoby se na celý svět usmívalo. Vedle toho dýchal poctivý oslík s dobromyslným volečkem, a dále stáli dobráci pastýřové — ten s beránkem, onen s plným košem a jiný s mošnou. Ještě dále páslo se celé stádo ovcí v nejrozmanitějších postavách.

Avšak toto všecko nezajímalo veselé soudruhy tak velice, jako sama prodavačka. Bylať outlé poupátko a v prodeji, jakož vůbec v životě veřejném ještě nezběhlá. Neumělať kupujících pobízeti a na mimojdoucí pokřikovati; nýbrž seděla tu ve svém chudobném oděvu zimou zkřehlá skoro pořád s očima sklopenýma, a jenom když se někdo na cenu toho neb onoho kousku poptal, poněkud je pozdvihla.

Plamenným ruměncem polily se tváře její, an ji nyní hejno študentů obklopilo.

„Přisám Bůh!“ ozval se jeden mezi nimi — „ta naše česká země je předce kus divotvorné prsti! Tuhle květe růže u prostřed zimy. Podívejte se, jak se červená.“

„Kdyby bylo již o masopustě,“ prohlásil se jiný, „řekl bych, že si s námi nějaká hvězda z královského dvoru zahrává a v tuto podobu se ukrývá.

„Hvězda?“ zasmál se mu třetí. „Ano, kdyby to byla hvězda s koštětem — ta by s tebou snad zahrála; jiná ti ale nedaruje ani paprsku.“

„Dáváš, panenko, svým kupcům trochu milostného úsměvu nádavkem?“ ptal se nyní čtvrtý, hodně blízko k dívce přistoupiv.

„Prosím vás, drazí pánové!“ jala se tato jemnými slovy mluviti — „nechtějte se mnou daremné žerty tropiti — a ustupte na stranu. Vy ničeho nekoupíte, a já bych dnes ráda ještě něco stržila.“

„Že nekoupíme?“ ozval se mladík, nejblíže u ní stojící. „Kdož to povídá? Jen kdybysi měla také něco jiného na prodej, nežli dřevěné panáčky. Co ti dám ku příkladu, rozkošná prodavačko, když na mne hodně přívětivě svou hubičku vyšpouliš?“

Přitom jí sáhl na bradu a nazvedl sklopenou hlavu její.

„Pane!“ zvolala dívka a rychle ruku jeho odhodivši, hněvivě se svého sedadla se vzchopila. Tváře jí opět zahořely a v očích se jí leskly slze.—„Pane, jdi svou cestou a ukryj se v temnou

brlohu, nevíš-li v tento svatý den nic jiného co počíti, nežli z ubohých lidí posměch si tropiti a poctivou živnost jim kaziti.“

Ostatní se dali do hřmotného smíchu.

„I ty pichlavá růžičko!“ zkřikl mladík, rozmrzený nenadálým odporem i posměchem svých soudruhů. — „Víš-li pak, na koho své trní vystrkuješ?“

„Dle chování myslila bych, že jsi školák, kterýž před časem učitelově metle uklouznul.“

Smělou odpovědí se mladý dotíravec poněkud zarazil — i soudruhům jeho nezdálo se již býti do smíchu; tím hlučněji vypukl ale houf zvědavých, kterýž je byl kolem obstoupil a jemuž se dívčí neohroženost líbila.

Mladík se hněvivě zarděl a plamenné zraky jeho byly by rády smělé poupě zničily; ale náhlým přikročením nové osoby nabyl celý výjev jiné tvářnosti.

Byl to statečný jinoch v panském oděvu. Již dříve, nežli se roj študentů okolo krámce nahrnul, padly mimochodem oči jeho na dívku vedle chatrného stolku. I zastavil se opodál a hledě na ni s neobyčejným zalíbením i srdce pohnutím, stal se očitým svědkem malého nesváru. Nyní kvapně přistoupil a vkročil mezi dívku a študenta.

„Co žádáš, milá panenko, za všechno své zboží?“ ptal se jí hlasem líbezným, k rozpustilému školáku zádama se obrátiv.

Dívka se té otázky ulekla i nemohla hned cenu pojmenovati; ale v pohledu na nenadálého spasitele v této nesnázi jevila se úplná její důvěra.

„Je toho dost?“ ptal se jinoch dále, tiskna jí do hrsti skoro půl sáčku stříbrných peněz. — „Nelekej se a neděkuj; nesmlouvámť a nekupuji od tebe nic jiného, nežli úhledné zboží tvé, a přeji ti radostný štědrý večer.“

Mezi tím byli študenti na sebe pohlédali, očima i napolo prohozenými slovy se umlouvajíce, co by měli počíti. Mladík zahanbený měl velikou chuť do rozbroje, a skřípaje zuby sahal po meči; někteří byli s ním ovšem jednoho mínění, jiným ale zdálo se předce nerádno, o takovém dni začínati krvavé různice a dávati veřejné pohoršení.

„I nechte neokřesaného beana!“ ozval se mladík nejveselejší — „kterýž právě některému školometu z ruky vypadl a ještě neví, co je dovolený žert.“

„Co je podle vašich pravidel dovolený žert, to nevím,“ odpověděl jinoch, neohroženě k študentům se obrátiv; „ale co je podle všeobecných

zákonů nedovolená nestydatost — to poznávám a mohu vám to červeně na bílém dosvědčiti.“

Přitom uhodil na svůj meč a metal před sebe tak ohnivé zraky, jakoby jimi všecku neřest vypáliti chtěl.

„I pusťte mu tedy žilou, ať má do čeho namočiti, chce-li se mu červeného písma!“ ozval se hlas mezi študenty, a v okamžení zableskl se mu nad hlavou obnažený ocel. Po něm zafičely také jiné v povětří — a mladému šlechtici nezbývalo tedy nic jiného, nežli chovati se mírou podobnou a mysliti na svou obranu.

Mžikem vyletěl meč jeho z pošvy, a on sám vrhnul se hněvivě v to klubko dráždivých a rozdrážděných mladíků. I povstal hřmot a náramný povyk, rostoucí dílem mezi bojujícími, dílem mezi množstvím, kteréž je hlučněji a hlučněji obstupovalo. „Kacíři — kacíři! zabte je!“ křičeli jedni. „Hus na ně — Hus!“ křičeli druzí. V tom se ale ozval hlas, kterýž celý ten šumot přezvučel, a na študenty uvrhnul se člověk, z něhož vycházela hrůza.

Byla to nevelká sice, ale složitá, ramenatá postava v oděvu zbrojnošském, s obhroublou hlavou a s dlouhýma rukama. V hlavě, nad širokými ústy a vydulými tvářemi blýskaly se mu dvě divé oči, a ve svalovité ruce kmital se ohromný

meč, létaje kolem jako smrti kosa. Kam padl, otevřela se hluboká rána a vyskočil krvavý pramen.

Do rozpustilých mladíků vletělo zděšení. Takového konce nebyli se nadáli. Viděliť, že tu se zdravými oudy nevyváznou, pakli je útěkem nezachovají. A protož učinili podle tohoto uznání a rychle mezi množství diváků se tisknouce, na vše strany se rozptýlili.

V malé chvíli stál panský jinoch se svým pomocníkem na bojišti samoten, a zvědavý kolem zástup smál se prchajícím študentům a přál štěstí vítězům — ačkoliv by snad i naopak byl učinil, kdyby se vítězství na jinou stranu bylo sklonilo.

„Není-li pravda, Kotouči! — té práce byl bysi o štědrém dnu se nenadál?“ promluvil nyní panský jinoch k zbrojnoši.

„I aby ty papírové panáky boží blesk až do kořene rozštípnul!“ bručel tento, meč do pošvy zarážeje — „nemají-li v těle kusa úcty před svatými dny. Škoda, že to byly jen plevy, jež vítr hned do všech končin roznesl; já bych jim byl rád něco na pamětnou vlepil.“

Na to se obrátili oba zase ku krámci, jakoby je stejná péče o dívku pudila. Ta však byla zatím zboží své tak pokojně do malé truhlice skládala, jakoby pražádného nebezpečenství na blízku nebylo.

„Měla jsi tak pevnou víru, že strana tvoje zvítězí?“ ptal se jí mladík libě překvapený.

„Já se naučila věřiti, že nemůže nepravost nad právem nikdy zvítězit, byť je i na čas utlačovala,“ řekla dívka hlasem srdečným a pozvedla důvěrně očí svých.

„Krásná jest víra tvoje — a nedej Bůh, aby kdy byla zklamána. Nech toho skládání, milé děvče! Já tvého zboží nepotřebuji, a byl bych rád, kdybys je na památku dnešního dne tady vůkol rozdala. Můj Kotouč tě doprovodí k domovu, aby tě na cestě nic nepříjemného nepotkalo. Buď o božích svátcích veselé mysli a vyřiď rodičům pozdravení mé.“

Na to promluvil šeptavými slovy ještě k svému zbrojnoši a pak zmizel mezi davem kupujících. Veselé pokřikování mládeže, kteráž se teď rytířovým slovem na nějaký dárek z dívčího krámce těšila, provázelo jej po hlučném náměstí.

2.

V malé chvíli na to ubírali se ramenatý zbrojnoš a outlá dívka dlouhou třídou k černé brance, a tou se pustili v nejzadnější díl Nového, zde ještě jen porůznu vyrůstajícího města.

Zbrojnoš nesl na rameně malý stolek a sedátko, v ruce malou truhlici. Dívka šla vedle něho beze všeho břemene, a radost jevila se jí ve tvářích i v pohybování.

Z průvodce jejího byla všeliká zuřivost zmizela, a celá bytost jeho proměnila se v jadrnou prostosrdečnost. V masité jeho tváře ulehalo si chvílemi šklebivé usmívání, a oči jeho mhouřily se jakousi rozkoší, kdykoli pohledl na dívku, kteráž vedle jeho rázných kroků tak spokojeně a radostně pobíhala, jakoby ji starý známý provázel. Zdáloť se, že obhroublý zbrojnoš nemalé zalíbení v té květoucí, ačkoli jen chatrným šatem nehodně zahalené postavě nachází, a že to uznává býti věcí docela přirozenou, že mu jeho mladý rytíř to spanilé poupátko v obzvláštní péči odevzdal. To jediné činilo mu jakýsi nepokoj, že se chvílkami na čele dívčím malý mráček vyskytal, při čemž dívka na svého průvodce vždy tak zvědavě pohlédla, jakoby na něm něco vypátrati chtěla.

„Tvoji rodiče, milá panenko, budou asi oči otvírati, že máš tak brzy po trhu,“ promluvil k ní prostě, ale srdečně se usmívaje.

„Ba, milý příteli!“ řekla dívka — „takové podivení snese můj ubohý otec rád, i kdyby ča-

stěji přicházelo. Matinka se ale již ničemu nediví — tu nemám.“

„Zemřela ti již?“

„Já byla skoro ještě pouhé dítě, když ji nebeský otec k sobě povolal.“

„A proč jmenuješ svého otce ubohým? Jste tak tuze chudobni?“

„Chudoba není největší lidské neštěstí, a dá se lehko unesti, kde život vedle vůle Páně a dobré svědomí nositi pomáhají; ale otce mého klíčí neduh, který je nejhorší břemeno života vezdejšího — těžká *slepota*, a proto jsem ho nazvala ubohým.“

„Otec tvůj je tedy slepý?“ podivil se zbrojnoš. „A ty jsi při něm v chudobném hospodářství sama jediná?“

„Sama jediná,“ dosvědčila dívka. „Jindy to bývalo arci jinak — dokud bratr doma byl; ale nyní se musím při otci sama starati.“

„Nu — a kam pak se bratr poděl? Zaběhl snad do světa? Či opustil vás nevděčně?“

„Ach, milý příteli! neobviňuj bratra mého z nevděčnosti,“ řekla dívka, hlavou vrtíc. „Vděčnějšího syna nemůže ani být; ale on nás musel opustit — otec mu to sám poručil.“

„Jak to?“

„Vidíš, milý příteli,“ jala se dívka důvěrně povídati. „Bratr je řezbářem jako sám otec můj, a jevil hned za pacholetských let velikou chuť i schopnost k tomuto umění. Ale otec říkal, že ho nemůže dokonale vycvičit, ačkoli byl v městech Pražských prvním mistrem toho způsobu — neboť musíš věděti, že dříve z rukou jeho ty nejkrásnější věci vycházely, až se jim i znamenití a učení pánové divili; proto však předce dotvrzoval, že mu ještě mnoho schází, aby vrcholku umění svého dostihl, a že ani bratr dále nedospěje, nebude-li žákem mistra většího. Ale jakž to bylo možno býti žákem takovým, an se tu nad otce většího mistra nenacházelo? Nezbylo tedy nic jiného, nežli poslati bratra do světa. Slyšel jsi někdy o Římě?“

„To věřím!“ zasmál se Kotouč plným hrdlem. „Já také zkusil, jak se v něm život vede.“

„Ty?“ podivila se dívka.

„Nu, ano, ano já, zlatá hrdličko! Či myslíš, panenko, že je člověk ze dřeva kůl, který se jakživ za zápraží otcovského domu nepohnul? I já jsem byl za těmi velikánskými horami, mezi tím zpropadeným vlaským národem, v tom slavném Římě, do něhož by se naše Praha vešla, jako tvoje ručinka do mé rukavice.“

„Ale ty, milý člověče!“ radovala se dívka, že někoho nalezla, kterýž také v Římě byl, „jak pak jsi tam přišel? — a co pak jsi tam dělal?“

„Právě to, co zde. Sloužil jsem svému rytíři.“

„Jak?“ zvolala dívka s rostoucí radostí. „I tvůj rytíř byl v Římě?“

„Dozajista; ale to nebyl můj rytíř nynější. Tenkráte jsem měl pána staršího.“

„Tedy u svého nynějšího ještě dlouho nesloužíš?“

„Nu — abych řekl — jako teď u něho jsem, tak mu dlouho nesloužím. Ale mnohem déle ho již znám. Když jsme byli v Římě, sedal panáček ještě na školních lavicích.“

„Škoda!“ prohodila dívka jako pro sebe, a pohřížila se v podivné myšlénky. — „Kdyby se byl také do Říma podíval, byl by tam snad bratra poznal a nám nějakou zprávu přinesl.“

„Oho, má hrdličko!“ zasmál se jí zbrojnoš. „V Římě se nedá tak snadno někdo poznati; to je ti množství lidí, žeby tě tou strakatinou oči bolely, a samým hlukem dostala bysi hlavy loupání. Já viděl předce hezký kus našeho milého světa, a Prahy tak snadno žádné město nedostihne: ale Řím, zlatá dušinko! — to zůstane člověku rozum stát! — to je pravý Babylon.“

„Vím to, vím,“ posvědčila dívka. „Otec je člověk zkušený a umí dobře vypravovati; potom nám také bratr v prvních časech listy posílal, kdež bylo zřetelné toho krásného města popsání.“

„Nu — a teď vám již nepíše?“

„Již déle než rok nevíme o něm ani slova. Přes čtyry leta je z domova. Já byla skoro ještě pouhé dítě, když odešel. Tři léta měl býti v cizině a pak se navrátit. Na ten čas jej otec také všemi potřebami opatřil. Mezi tím potkala však otce těžká nehoda, že se před ním jasný den uzavřel — a od té chvíle přistěhovala se k nám starost a chudoba. Museliť jsme prodávati, kde co zbývalo, a právě dnes odbyla jsem jesle, kteréž mi byl bratr zhotovil, nežli do světa odešel.“

„Ale což pak jste ho museli tak daleko poslati? Jáť bych řekl, že trochu blíže lidé také něco dovedou.“

„Tomu ty, milý příteli, nerozumíš,“ poučovala ho dívka nevinně. „Pravá kolébka našeho umění je země vlaská se svými nádhernými městy — říkává otec, a tam se musel bratr odebrat, mělo-li být z něho něco řádného. Mimo to hodila se tenkráte pěkná příležitost do Říma, proto že tam král poselstvím k svatému otci jistého pána

vyslal, kteréhož otec dobře znal, a kterýž bratra na cestě mezi svou družinu vzíti přislíbil.“

„Ale Matko Boží!“ zvolal náhle zbrojnoš, podivením oči vypouliv a v chůzi se zastaviv — „o kom pak to děvče mluvíš? — Já byl také s pánem v Římě, jenž tam byl od krále vyslán.“

„Ty?“ ptala se dívka, jako radostným podivením ruce spínajíc. „Aj, totě snad bratra mého znáš!“

„Jak se jmenoval pán, v jehož družině bratr odejel?“ tázal se zbrojnoš, a sundav stolek s ramena, postavil jej u prostřed cesty před sebe. Potom se přes něj přehnul a oběma loktema se opíraje, hleděl zvědavě na dívku.

„Pan Pětipeský!“

„Tu to máme!“ zkřikl Kotouč, těžkou pěstí radostně na stůl udeřiv. „Já tam byl také s panem Pětipeským a musím tedy bratra tvého znát.“

„O hodný, dobrý člověče!“ zvolala dívka, dětinsky rukama tleskajíc. „Tedy povídej — vypravuj... ale ne, tady nikoli! pojď, o pojď se mnou a potěš mého ubohého otce!“

3.

V nejzadnějším koutě odlehlé Novoměstské osady, kteráž křížovníkům s červenou hvězdou patřila, stál skrovný domek řezbáře Šlechty. Bylo to malé, nízké, ale ouhledné staveníčko. On sám utíkaje před hlukem městským, byl je za časů šťastnějších vyvedl a mnohé utěšené doby v lůně jeho ztrávil; nyní ovšem byly holé jeho zdi jedinou majetností nešťastného slepce, na nějž potřeby života již tak doléhati začínaly, že svůj domek, to jediné věno, které jednou dceři své zůstaviti mohl, zadlužiti anebo prodati zamýšlel.

Šlechta byl vysoké postavy, asi padesátiletý, ale hlava jeho byla následkem vytrpělých strastí duševních i tělesných již hustě šedinami pokryta. Výraz a tahy tváře jeho nebylo viděti, jelikož tmavozelené stínidlo na očích velikou část jeho obličeje zakrývalo. Mužně urostlé, ačkoli nedostatkem sklíčené tělo jeho vězelo v dlouhém hnědém kabátě, kterýž byl okolo boku černým řemenem přepásán, a útlá bílá pravice jeho, na níž říkaje každou žilku viděti bylo, držela černou berlu, o kterou se chodě opíral.

Tato berla spočívala nyní vedle něho na široké, pohodlné židli s velkým vycpaným leno-

chem, kteráž byla denním útočištěm slepotou poraženého a nejlepším kusem nábytku v celé chudobné světnici. Také nyní byl se Šlechta k této tiché družce svých denních starostí uchýlil, avšak ona sama nemohla mu podati úlevu. Nevznášelť se okolo něho milostiplný anděl, kterýž jindy všeliké trní s cest jeho uklízel a jemnou rukou temnostmi života ho prováděl — nebylať při něm Eliška. Ta se byla z nouze, kterouž ubohý slepec zapuditi nemohl, v hlučnou veřejnost odvážila, nedbajíc na nebezpečenství, v kteréž tam uběhnouti mohla.

Avšak nejen trapnou starostí o dceru a její budoucnost, ale i zpomínkami na vzdáleného syna byla duše jeho bolestně sevřena, a náramné hoře, že musel na umělecké dráze bez dosažení cíle ustati, leželo na srdci jeho jako drtící břemeno.

Nyní seděl na své židli v onom stavu ochabnutí, kteréž obyčejně po napnutí všech duševních mocí následuje. Seděl tu sám, v příbytku uzavřeném, pozbaviv se konečně všeho rozvažování, kteréž bylo dlouhou chvíli mysl jeho trápilo a předce k žádnému cíli nevedlo.

Najednou jej z tohoto stavu mezi vědomím a pouhým životěním vytrhly temné hlasy, povstávající před obydlím jako rojení včel. Byl to zástup menších kluků i větších výrostků, kteří

v této postranní čtvrti den marným pobíháním ukrádajíce, náhodou se shlukli a k ukrácení chvíle na dvéře i okna řezbářova příbytku bouřiti začali.

Býváť to obyčejný osud lidí neobyčejných, že na sebe zřetel jiných obracejí a v oněch, kteří pro jich výsost sami v sobě žádné míry nemají, jakousi hořkost a kyselost budí. — Tak se dělo i Šlechtovi. Jeho nepřístupnost i za oněch časů, když okolnosti jeho ještě květly, jeho samota, neustálá vážnost a jiné zvláštnosti poskytovaly okolním obyvatelům, nejvíce nižší třídy, hojného předmětu k rozličným povídkám, a tak se přihodilo, že na vzdor svému šlechetnému srdci ve svém okolí spíše více nepřátel, nežli příznivců měl. Veřejně mu toto projeviti ovšem si nikdo netroufal, zvláště an se pozorovalo, že čas po čase dosti znamenité osoby k němu docházejí; když byl ale statný syn jeho odešel a posléze i slepota ho sklíčila: pak arci mnohá nehodná ústa časem ledaco prohodila, co by nešťastného slepce snad bylo bolelo, kdyby srdce jeho nebylo ryzí zlato bývalo.

Takto hlučila dnes mladá sběř a křičela: „Hejsa, krtku, vystrč rohy!“ — jiní zpívali posměšnou koledu, bubnujíce při tom na dvéře, a jiní opět vyskakovali k oknu a podivně se šklebíce,

volali na osamotnělého starce, aby jim vyřezal jesličky.

Šlechta byl se vzchopil a pojav svou berlu, přešel několikráte po jizbě. Znaltě již podobné sběhy rozpustilé mládeže a srdce jeho trnulo velikým pohnutím.

„Učiň, Pane! aby zvěděli o proroku Elizeovi!“ zvolal z nejhlubší vnitřnosti — „ale nezachvať je ve svém hněvu k vůli nejnižšímu sluhovi; nýbrž otevři oči jejich, aby poznali cesty tvé a stali se plniteli rozkazů tvých. Já rád stanu se terčem, o nějžto se přelomí šípy hříchů jejich.“

A když byl takto povzdychnul, proměnilo se dovádivé jásání před obydlím náhle v pronikavý křik, jenžto se na vše strany rozletěl.

Z nenadání byl se totiž za houfem mladých, nešetrných rozpustilců vyskytnul hřmotný Kotouč, a zvěděv krátkými slovy od Elišky, co se tady děje, odstaviv stůl i truhlici, padl poběhlíkům s plochým mečem na záda; toho popadl za vlasy, tomu naložil modřinu, a v okamžení bylo před obydlím prázdno. Mládež se rozprchla, jakoby byl vítr do plev zafičel.

„Utíkej — utíkej, chamradino!“ křičel za nimi starý zbrojnoš naschvál tak hlasitě, že to bylo v celém okolí slyšeti — „a vyřiď starému roští, že najde stejné koledy, bude-li se chtít u tohoto

poctivého muže ohlásit. To jim vzkazuje Kotouč, dobře známý u královského dvora — a nechtějí-li mu na pouhé slovo věřiti: napíšu jim to ostrým ocelem na hnáty, nebo plamenem na střechu. Já vás naučím pořádek v Čechách držeti!“

Mezi tím byla Eliška otevřela dům, vešla do něho a pospíšila k otci. Slepec poznal její krok.

„Jsi ty to, milé dítě?“ ptal se puzen velikou starostí. „Rozprchla se před tebou hejna Filištinských?“

„Hospodin seslal pomoc,“ řekla dívka, „že se rozptýlili nepřátelé ve strachu a hrůze.“

„Tak časně jsem tě neočekával.“

„Mně pomohla divná příhoda k rychlému prodeji.“

„Nenazývej nic příhodou, milé dítě,“ řekl slepec hlasem, v němžto se laskavá rada i přísné napomenutí mísilo. „Sečteny jsou vlasy na hlavách našich a bez vůle nejvyšší nespadne s nich ani jeden. Pověz dítě, jakou pomoc ti nebe seslalo?“

„Pojď, milý otče,“ odpověděla dívka s dětinskou pokorou — „posaď se, a já ti povím, jakou cestou nás otec nebeský k svatým dnům navštívil.“

„Nepřišla jsi ale, tušim, sama?“ prohodil ještě slepec, bystrým sluchem zvuk Kotoučových

slov postihnuv. „Kdož je ten statečný bojovník před prahem?“

„On patří k nástroji, jejž nebe k mé ochraně poslalo,“ řekla dívka, vedouc jej k sedadlu.

V tom vešel pádným krokem zbrojnoš do jizby a postavil stůl i truhlici jako lehké hračky do kouta. Potom hodil okem po světnici, nezdálo se ale, že na chatrném nábytku velkého potěšení nalezal, a konečně zastavil se u Šlechty. Toho si krátkým, ale bystrým pohledem přeměřil, a potěšiv se jaksi jeho důstojnou, byť i sklíčenou postavou, srdečně ho pozdravil.

„Budiž mi vítán ve jmenu Páně, kterýž vede kroky mé!“ řekl slepec, outlou ruku mu podávaje. „Kdo jsi, pane? — a co tě vede pod chudobnou střechu mou?“

Nežli ale Kotouč odpověděti mohl, přejala řeč dívka, a pověděla otci krátkými slovy, co ji bylo na velkém náměstí potkalo.

Šlechta se zděšil.

„Mstiteli nad hvězdami — co se to děje pod tvýma očima!“ zvolal, ruce na prsou spínaje. „Nejsou-li stokráte horší a hroznější slepotou poraženi ti, kteří se nestrachují před večerem příští tvého den takto zneuctívati? — A kdož medle byl, ubohé dítě! jenžto se tebe tak šlechetně a statně ujal?“

*

„Jmeno rytířovo ještě nevím," řekla dívka s malým uzarděním a srdce jí počalo živěji tlouci, an konečně zvěděti doufala, po čem byla na celé cestě již dychtila — „jmeno rytířovo nevím; ale se mnou přišel statečný zbrojnoš jeho, kterýž byl zástup rozpustilců jako mrštný blesk rozplašil — ten ti může pověděti, čí jmeno u vděčné paměti chovati máme."

„Ano, ano — pověz, příteli!" doložil nyní slepec horlivěji. „Jak se nazývá, nebo kdo je rytíř tvůj?"

„Já sice nevím" — odpovídal Kotouč váhavě, jaksi v nesnázích se při tom za ušima škrábaje.

„Co nevíš?"

„Bude-li to milé pánu mému, aby se jmeno jeho jmenovalo při činu, jemuž dozajista žádné jiné ceny nepřičítá, nežli že byl několika rozpustilým školákům hubu přejel; ale myslím si, že to nebude za marnou chloubu držeti, když ho před vámi pozradím. Můj pán je mladý Pětipeský."

„Pětipeský!" zvolali otec i dcera jako jedním hrdlem.

„To jmeno je vám povědomo — není-liž pravda?"

„Pětipeský?" opakoval slepec. „Měl Hanuš Pětipeský nějakého syna?"

„To není syn pana Hanuše, nýbrž bratra jeho,“ řekl Kotouč. „Já v rodině Pětipeských říkaje vyrostl, a sloužím nyní u mladého pana Zdeňka, jako jsem sloužíval u jeho strýce.“

Slepec ale neposlouchal další slova jeho.

„Divné — tajemné řízení!“ mluvil temným pološeptem pro sebe. „Toť se zdá, jakoby se starý úvazek ani přetrhnouti nemohl — jakoby se novými pouty vždy úžeji a pevněji upevniti měl.“

„Tento dobrý muž jel s panem Pětipeským do Říma, když se tam náš Božetěch ubíral,“ prohodila nyní dívka, chtíc myšlénkám otcovým jiný běh vykázati.

„Jakže? — ty příteli viděl jsi mého syna?“ rozehřál se nešťastný řezbář jemnou radostí, a napnul obě ruce po Kotoučovi. „O pověz, povídej — co o mém Božetěchu víš?“

„Mnoho pověděti nemohu,“ odpovídal Kotouč velmi váhavě — „a kdyby se tvým hlasem a tvou tváří obraz jeho na mysli mé neoživoval: ani bych skoro nevěděl, kterýž to byl mezi mládenci, jižto při panu Hanuši nejblíže stáli, dílem panošské, dílem písařské služby zastávajíce. Na celé cestě jsem neslyšel, že by se byl mezi nimi mladý řezbář nacházel.“

„To vím — to vím!“ dosvědčoval slepec, vypravování zbrojnošovo pozorně poslouchaje. „Tak

to bylo mezi panem Pětipeským a mnou vyjednáno, abychom všemu zbytečnému dotazování a odpovídání se vyhnuli.“

„A tudy se jen pamatuji,“ mluvil zbrojnoš dále, „že náš pán s obzvláštní laskavostí s mladým člověkem jednával, jejž nyní v duchu za tvého syna držím a kteréhož bych poznal, kdybych ho mezi tisíci jiných tváří zahlídl.“

„Ale co víš dále?“ ptal se otec dychtivě. „Jak se mu pak vedlo v Římě?“

„Toho jsem nevědomý, jakobych dnes byl s oblak spadl,“ pokrčil zbrojnoš rameny. „My zbrojnošové hleděli si prací svých a nedbali hrubě o jiné. To jediné mohu za pravdu prodati, že jsem tvého syna i potom ještě u pana Hanuše vídal, když jsme již v Římě meškali — a to sice do poslední chvíle, když nám pán mimo vše nadání honem koně sedlati a na zpáteční cestu chystati se poručil.“

„Ano, ano, slyšeli jsme o tom rychlém návratu, a ústa lidská roztrušovala podivné pověsti,“ doložil slepec. „Nevíš ty, příteli, proč pan Hanuš tak na kvap Řím opustil?“

„To nevím.“

„A nenapadlo ti také nikdy na to mysliti, proč právě tak rychle i Prahu potom opustil, a odejel, aniž posud kdo ví, kam se byl odebral?“

Kotouč krčil rameny.

„To je těžká — zamotaná věc!“ řekl po krátkém rozmýšlení. „My si nalámali hlavy až do bolení, ale to nic nepomohlo. Pan Hanuš byl ten tam — a my tu stáli ve službě bez pána. Já musel na to dle zvláštní vůle strýcovy k mladému Pětipeskému.“

„A tento neví také, kde se pan Hanuš tak dlouho a tajně zdržuje?“

„Pochybuji; sice by sám tak toužebně po nějaké zprávě o něm nedychtil.“

V krátké, ale sladké naději své sklamaný slepec si oddechnul.

„Tedy žádné zprávy!“ řekl zase polotemně pro sebe a zabíral se v trudné myšlení... „Ale snad mi přinesou roztržený šat jeho, abych zaplakal nad synem, v jehož prsa líté šelmy pozoury své zaťaly.“

4.

Radostně slavili Pražané štědrý večer. Hojná, chutná jídla přinášela se po celodenním postě a po nábožné modlitbě na stůl, kdežto říkaje vedle každého talíře vosková svíčka hořela.

Děti prohlížely ještě rozmanité dárky, jakýchž jim byl Ježíšek nadělil. Při tom se tě-

šily na vařené ovoce. Bylo mnoho řečí a veselých tváří.

Ale tiše vypadalo to v chudobném příbytku řezbáře Šlechty. Eliška mohlať arci šlechetným darem mladého Pětipeského otci krmičku připraviti, jakovouž jindy toho dne jídával, ačkoli na ni dnes nepomyslil; teď ale bylo nuzné nádobíčko i se zbytky jídla již opět uklizeno, a dívka seděla u stolu, majíc před sebou tlustou, širokolistou knihu. Byla to sbírka pobožných písní, modliteb, rozjímání a zlomků svatého písma, jež byl za minulých let starý Šlechta umělou rukou sám snesl a později také syn rozmnožil.

„Čti, milá dcero, čti!“ řekl Šlechta. „Neměl bych tě sice vedle slibu svého k tomu přidržovati, nýbrž každým slovem tě napomínati, abysi šetřila zraku svého; ale dnes je den radosti, a tuť bych rád ducha svého na perutech nábožného slova povznesl, a připravil v něm stánek přicházejícího Vykupitele dostojný.“

Eliška na to četla, a slepec poslouchal; potom spojili hlasy své a začali Boha zpěvem velebiti.

V tu dobu přibližovaly se po tiché, liduprázdné ulici k odlehlému domku dvě osoby, až po tvář zahaleny velikými širokými plášťěmi. První, o mnoho hřmotnější, zdálo se, že druhou vede.

„To je proklatý kus cesty!“ bručel onen, když byl již po desáte o kamení nebo jinou hrbolinu ve tmách klopýtnul. „Nebylo by divu, kdyby vedla přímo do nebe — jakož jsem to slýchal od nábožných mužů popisovati.—Řekněte mi, pane rytíři — u všech všudy kropáčů!“ obrátil se pak na polo k svému soudruhovi — „co vám to napadlo, právě teď se do těchto končin vydati? Nemohli jsme si to nechat, až by nám bylo slunéčko na cestu posvítilo?“

Ale soudruh neodpovídal. Myšlénky jeho poletovaly ku předu, a srdce jeho nepokojně tlouklo. Byl to mladý Pětipeský.

Teprva po chvíli zdálo se mu, že se ho byl průvodce jeho na něco ptal, a otázka zazněla jako poznovu v uších jeho.

„Kdybych chtěl, aby jasný den kroky mé viděl,“ řekl nyní — „nebyl bych vyšel za času nočního. Rozumíš?“

„Rozumím — i nerozumím dle svého sprostého rozumu,“ odpověděl druhý. „Že nechcete, aby vás tady oko lidské poznalo — tomu rozumím; proč to ale nechcete — tomu nerozumím, to nepochopuji. Ale vysvětlení si budu muset vyžádat až po druhé. Neboť zde jsme u cíle.“

Při tom se zastavil a okázal na řezbářův domek. Malou skulinou v zavřených okenicích

dral se paprslek z hořící lampy. Kolem spočívalo hrobové ticho. Ani kročeje nočních poutníků teď nezaznívaly. Jenom ze vnitř, z nuzné jizby povznášel se nábožný zpěv až pod šírá nebesa.

Pětipeský přistoupil až k samé okenici a poslouchal se srdcem nepokojně tlukoucím. Rozeznávalť stříbrozvuký hlas Elišky, a jednotlivé částky jeho padaly jako čarodějný déšť do prsou jeho.

Také soudruh jeho, hřmotný Kotouč, přitlačil se ke zdi a napájel ucho i duši, jak se zdálo, líbezným zpěvem spanilé dívky. Po chvíli začal hlavou kývati, pak bručeti a přizvukovati, a byl by snad i sám do zpěvu se pustil, kdyby mu nebyl rytíř notný štilec zasadil.

„Drž hubu!“ pošeptal mu přitom hlasem káravým. „Nepřišliť jsme učiniti výtržku v domácí modlitbě lidí nábožných. Nechciť ani, aby nejmenší myšlénkou na to pomyslili, že je někdo poslouchá.“

„Vždyť je dobře!“ bručel druhý slovy temnými. „Ale ďas aby udržel jazyk za zuby a neotevřel chřtán ku zpěvu, když slyší anděla zpívati. — Když ale myslíte... tedy dovedu být němý jako leklý kapr, aby nás nikdo nezaslechl a kroky naše nevyčíhal.“

Ale opatrnost nočního soudruha byla marná. Na druhé straně domku stály totiž, ukryty noční temností, dvě osoby, jichžto zřetel neodvratně na Pětipeského a jeho zbrojnoše byl upnut.

Tyto dvě osoby byly za prvního soumraku vešly do bran městských. Těla jejich byla ukryta hrubým, temným šatem poutnickým, ruce jejich ozbrojeny dlouhými holemi a tváře zastíněny širokými klobouky. Kroky jejich byly statečné, buďto že se cele do tohoto oděvu nehodily, a nebo že je povznášela radost ze šťastného návratu z dalekých končin.

Bralyť se tichnoucími ulicemi k mostu, k tomu nádhernému pomníku otcovského panovníka, a přes něj pustili se do vrchu k chrámu sv. Víta. I přišli až k jeho dveřím a pokleknuvše na kamenný práh, pohřížili se do hlubokých modliteb.

Zvláště jeden těchto poutníků a sice starší zdál se, že chce všechno tělesné se sebe setřásti a plamennými, z nejtajnějších hlubin srdce plynoucími slovy duši svou jako očistěnou bytost k nebesům povznesti. Modlil se dlouho; ale každým slovem přicházela útěcha do prsou jeho.

Konečně vstal, z hluboka si oddechl, potom se několik kroků vzdálil od prahu pod šírá nebesa. Tu sejmul klobouk a pozvednuv očí k výsostem, ježto šedivým závojem sychravých mlh

zastřeny nad ním se pnuly jako nepřehledná věčnost, vztáhl ruce a milozvučným, silným hlasem řekl: „Děkuji ti, Pane! žes mi dal opět spatřiti kolébku mou!“

Byla to půvabná, letem věku mužského již dávno dozralá hlava, vysokého, poněkud lysého čela, osmahlých, hustě zarostlých tváří. Dlouhé vlasy vinuly se mu v těžkých kotoučích až na krk.

Stáltě zde v jakémsi blahém zanícení, až ho konečně mladší soudruh jeho zase do koleje vezdejší skutečnosti uvedl.

Byl po něm vstal, a přiblíživ se pak vážným krokem až k boku jeho, promluvil k němu po chvíli: „Půjdeme nyní, bratře milý?“

Poutník hleděl na několik okamžení před sebe a neodpovídal; potom přikryl hlavu svou, a zmocniv jakési lehké zachvění, jež oudy jeho přelítlo, řekl: „Půjdeme.“

Nato se vraceli po zámeckých schodech, po mostě, klikatými ulicemi starého města, a pustili se k Poříči. Kroky jejich byly zdlouhavé a ústa zavřena. Obadva, zdálo se, byli přeplněni různými city a myšlénkami, jež nyní ještě jako pořádati se snažili.

Noc byla již dávno svým tmavým pláštěm celé okolí zakryla, když se konečně k domku řezbáře Šlechty dostali. Mladší poutník zostřil kroky

své, sotva se nízké staveníčko jako temná kupa před nimi černati začalo, a brzo stáli obadva u domovních dveří.

V tom ho pojal starší za ruku.

„Nebuř ještě na fortnu blaženosti své,“ řekl k němu, chopiv ho za ruku. „Zastav ještě na okamžik proud své blahosti. Já potřebuji ještě oddechu a rozmyslu. Duše má se leká hlasu otce tvého — já se musím ještě zotaviti.“

„Ach, nedej se, pane — a bratře můj! marnými strašidly děsiti!“ řekl druhý prosebně. „Otec můj zapláče radostí a zapomene v prvním okamžení na celou minulost.“

„Ne, ne!“ namítal starší. „Popřej mi ještě jen malé chvílky. Já si nerozumím. S pevným, dávno ustáleným úmyslem, s ulehčenou duší se navracuji — a teď se ostýchám člověka přítele jako nemilosrdného soudce.“

Přitom pojal mladšího za ruku a prokročil s ním za roh, kdežto se usadili na kamenné sedadlo, ježto dal stavitel domku na třech stranách k vůli rozličným výhlídkám obezditi. I neseděli tady dlouho, pološeptavými slovy na příští výstupy v příbytku se připravujíce, an tu náhle blížící-se kroky a hlasy zaslechli.

Byl to Pětipeský se svým Kotoučem.

Zřetel poutníků obrátil se nyní na neznámé příchozí; zvláště mladší vzchopil se zvědavě, ačkoli se přitom i chránil, aby žádného hřmotu nezpůsobil. Stáltě ve hlubokém stínu a nemohl od příchozích viděn býti.

„Ti lidé chtějí, tuším, k tvému otci?“ promluvil nyní starší poutník šeptem.

„Tak se mi zdá,“ odpověděl první taktéž, „ačkoliv pochopiti nemohu, co by touto dobou u něho pohledávali. Co otce znám, slavíval narození nebeského Spasitele vždy bez cizích svědků, jen mezi svými. — Tato návštěva je mi trochu podezřelá.“

„Tím požehnanější tedy příchod náš,“ řekl zase první. „Snad jsme přišli právě v čas, abychme překazili věci nepříjemné pro domov tvůj.“

Zatím se byl mladý rytíř se svým Kotoučem k domku přiblížil a poslouchal píseň jeho obyvatelů. Chvílemi vedli spolu tichou rozprávku — tak ale, že bedliví poutníci ani slova z ní neporozuměli.

Konečně zdálo se, že Kotouči něco nového napadlo, a sice něco takového, že to jím živěji pohnulo, a on zapomenuv se hlasitěji promluvil.

„Ale ať si to kozel trkne!“ řekl — „proč pak nejdeme do vnitřku a zde pod širým nebem civíme? Ten starý slepec nebude se hněvat, když

jej ochránce holky jeho navštíví — vždyť zná bez toho celý váš dům: a holka sama nebude se také škaredit, když tak hezounkého panáčka zase uvidí — na to bych chtěl umřít.“

„Drž hubu, tlachale!“ okřikl jej Pětipeský hlasem dušeným, propukující hněv drže na uzdě.

S hltavou dychtivostí byl mladší poutník slova Kotoučova vyslechnul, a celý proud posavadních jeho myšlének dostal jimi jiný běh.

„Osvěť nás Všemohoucí!“ řekl potichu, ale kvapně k svému soudruhu — „mně se zdá, že zde otec již nebydlí. Člověk tento mluví o nějakém slepci jakož o hospodáři. Nejlépe tedy bude hned vystoupiti a pravé vědomosti nabyti.“

Ale soudruh ho chopil silně za ruku. — „Sečkej,“ pravil přitom rovněž tak dušeným hlasem — „zdá mi se, že poznávám dle řeči člověka, s nímž bych se nerad sešel, dokud se neustanoví mysl má.“

„Zůstaň, pane, ve tmách,“ odpovídal zase taktéž první; „neprozradím tvou přítomnost. Vyzvím jen, zdali otec můj dům svůj opustil a kam se vystěhoval.“

S těmi slovy se mu vymknul z ruky a poněkud ho ještě do tmavého stínu postrčiv, přiblížil se k Pětipeskému a jeho zbrojnoši. Ti se právě chystali zase odejít.

„Ve jmenu Páně, jehož velebím,“ promluvil k nim vážně — „povězte mi, přátelé, jste-li známi s lidmi, jež pod touto střechou bydlejí?“

Na tato slova pozastavil se Kotouč — ale ruka jeho spočívala ještě na rukověti meče, jehož se byla při prvních jejich zvucích chopila. Pětipeský bral se rychlým krokem dále.

„A kdo jsi, člověče,“ prohlásil se Kotouč, s podivením náhlé objevení-se poutníkovo bystrýma očima stíhaje — „že se touto hodinou lidí vyptáváš, kteří chuti nemají odpovídati nočním hostům, třeba je tak ctihodné roucho krylo, jako tebe.“

„Já mám svatého práva poptávati se po lidech, kteří jednou v tomto domě bydleli — a na pokojnou otázku může se mi, tuším, dáti pokojná odpověd.“

„To může,“ dosvědčil zbrojnoš na slova poutníkova — „a protož ti pravím, že lidi pod touto střechou znám.“

„Znáš je dávno?“

„Moje známost není starší nežli dnešní den.“

„Prvé jsi mluvil se svým druhem o nějakém — slepci?“ ptal se poutník dychtivě a se srdcem tlukoucím.

„To je právě můj známý,“ odpověděl Kotouč.

„Nebeské mocnosti, co se to dělo?“ řekl poutník v duchu sám k sobě. „Proč opustil otec mnoholetý svůj příbytek? — to dějiště tolika utěšených hodin?... čili by byl snad — zemřel?“ I zděsil se této myšlénky, a rychle se jí chtěje pozbaviti, obrátil se opět s otázkou k zbrojnošovi.

„A kam se poděl obyvatel prvnější?“

„Já ho neznal.“

„A nevědí o něm lidé, jižto nyní pod touto střechou bydlí?“

„Nevím — ale pochybuji; neboť duch jejich jest obrácen toliko na sebe a nevšímá si světa vůkol sebe. Ostatně ale — chceš-li zvěděti, kam se bývalí obyvatelé poděli, vyptávej se za bílého dne a neruš pobožnost lidí, jichžto celé utěšení a bohatství v nábožné modlitbě záleží.“

„Já musím rychle vědět, kam kroků svých obrátit,“ řekl poutník; „a myslím, že mi to pobožní obyvatelé za zlé vykládati nebudou, když se jich na to i času nočního vyptám.“

„Já ti ale pravím,“ ozval se nyní Kotouč hlasitěji, „abysi přestal na vůli.“

A s těmi slovy postavil se před něho tak, že mu cestu ke dveřím zabránil. Nevěřilť člověku neznámému, tak neobyčejnou hodinou a v tak podivném zakuklení obcházejícímu.

Poutník nevěděl co počíti; v tom ale vykročil ze stínu soudruh jeho, jakoby mu chtěl raditi anebo se alespoň s ním umlouvati. Tento k němu tedy rychle pokročil a oba se na několik kroků vzdálili.

„Ahá, sovy začínají vylézat!“ bručel Kotouč, jemuž ani jediné pohnutí neušlo. „Nyní to počíná být zamotanější. Habit vyzvědacký není tu samoten. Nu co škodí! Čím víc, tím líp — alespoň se zahřeji,“ doložil oušklebně a vytasil meč, jakoby se již již chystal k obraně. „Mrazík počíná beztoho ďábelsky profukovati. — Rytíř najde cestu i beze mne — a mne ponůcka ani o štědrém večeru neuškodí.“

5.

„Nech toho nyní — nech toho, bratře!“ mluvil starší poutník k mladšímu, odváděje ho dále od řezbářova stavení. „Jak jsem pravil — nerad bych se potkal s člověkem, jenžto ti nedůvěrně cestu zastupuje. Jeť mi se čemu diviti, že tebe ještě nepoznal a povyk neučinil.“

„Myslíš, pane, že mě zná?“

„Vždyť je to jeden člověk z mé čeledi, kterýž mě provázel do Říma.“

„Bezpochyby že si mě na oné cestě tuze nepovšimnul a nebo že mě dle hlasu ani nezná. Já však myslím, že bychme se předce tak nakvap vzdalovati neměli, nežli se dovíme, kde otec nyní přebývá.“

„Toho se dovíme také na jiných místech,“ řekl poutník, nechtěje kroků svých zastaviti. — „Dlouho-li pak máme do jitřní? — a tam nám dozajista někdo o tvém otci poví. Noc není tak chladná, abychme se i pod šírým nebem hodiny nedočkali, až počnou u sv. Petra zvoniti....“

Mezi touto rozprávkou byli se tak daleko vzdálili, že již ani ten nejmenší ohlas kroků nebo slov jejich k ostražitému Kotouči nedolétal.

Noc byla tmavá a vítr přinášel chvílkami mlhovitou pršku. Poutníci ukryli širokými kápěmi hlavy své a brali se mlčky ku kostelu křížovnické osady. Tam si usedli za sloup, kterýž je poněkud před sychravým větrem chránil.

Kolem bylo ještě všecko v hluboké tichosti pohřbeno. Jenom chvílkami šuměla jim nad hlavami hladová Meluzina a nebo si zaštěkal opodál bedlivý pes. Poutníci tu seděli v rozmanitých myšlénkách.

„Víš-li pak ještě, jak nám bylo, kdyžto jsme takhle u chrámu velkého apoštola v Římě seděli,

čekajíce na první denní zábřesk?“ ozval se nyní polotajeným hlasem poutník starší.

„Jakž bych mohl na tu hodinu zapomenouti!“ řekl druhý. „Tmy noční ležely ještě okolo nás — jenom nad námi pnula se zlatotkaná opona vlaských nebes; ale přede mnou, před očima ducha mého, prostíral se celý nový svět v nevídané jasnosti a kráse. Tušení moje letělo přede mnou a otvíralo mi krajiny, do nichžto jsme později měli vstoupiti.“

„A když se pak začalo rozbřeskovati,“ přejal mu řeč poutník starší — „a v prvním lesku vycházejícího slunce všechny ty pahorky — ta posvátná místa, ty drahé památky veliké minulosti, jako v růžovém jezeře se topily: tu se rozedmulo srdce naše a kolena sklesla ve prach a ruce povznesly se vzhůru k ranním nebesům, aby velebily Pána.... Potom jsme vešli do chrámu....“

Oba opět umlkli. Zabrali se v duchu do dnů nedávno minulých, pořádajíce na mysli ještě jednou všechny obrazy, kteréž jim byly za těch dob v hlubinách duše utkvěly. —

„Co asi řekne otec tvůj?“ promluvil konečně zase poutník starší. „S jakou tváří nás uvítá? Já se vedral v otcovské právo jeho a učinil tě synem neposlušným, a jakož byl dříve jazyk můj ohebný, aby tě vyvedl z tiché dílny a přemluvil

k daleké pouti: takž je nyní dřevěný, maje kročej tvůj před otcem ospravedlniti a v pravém světle okázati.“

„Nemluv, pane, jako bojácná dívka,“ řekl na to soudruh mladší. „Já to cítím a cítil jsem hned v prvním okamžení, že to bylo boží vedení, an jsi mne za svého bratra zvolil, podav mi příležitost, abych jedenkráte své skrovné umění k oslavě Nejvyššího obrátil. To můj otec zajisté považí — a byl-li nějakou úzkostí sklíčen, rád na ni pro cíl zapomene, jakýž mě na čas do světa bez jeho vůle odvedl — a to ani nepřipomínám, že vděčné srdce jeho okřeje, až tebe, pane, uvidí. Teď bych jen rád věděl, proč dům svůj opustil a v cizích rukou jej zůstavil. Nemohuť se při tom pomyšlení jakési bázně zbaviti.“

„Bázeň je tu daremná. Bezpochyby vidělo se otci tvému býti potřeba, při své zrůstající pověsti a množící-se práci dále, do prostřed města, se odstěhovati, aby byl přátelům umění svého hned při ruce.“

„Já se těšil na dnešní večer — jako jsem za let pacholetských číníval,“ vzdychnul si poutník mladší. „Měltʼ jsem to za dobré znamení, že právě dnes otcovský práh políbím .... ale naděje lidská má sypké základy a pojednou se vyviklá.“

Mezi tím přišli zvoníci a počali na jitřní vyzváněť.

S radostným tlukotem srdce ssál do sebe mladší poutník povědomé zvuky a prsa jeho dmula se sladkou rozkoší. Byliť to první hlasové, ježto k němu po několikaleté vzdálenosti povědomým jazykem mluvili, jako staří známí ho vítajíce. A celá minulost mladistvých let stála před ním v živých obrazích!

Slavně zněly zvony — a on se viděl s mladší sestrou ruku v ruce po boku otcově kráčeti do kostela; smutně zněly zvony — a on se viděl s outlinkou sestrou na matčině hrobě klečeti.

Myšlénky jeho shromáždily se nyní okolo sestry. Ona byla teprva z dětinských let vyrůstala, když domov opouštěl.... jakž byla mezi tím asi dospěla? I cítil nyní, že bylo několik let mezi ně vstoupilo, a že mu scházela míra, dle kteréž by měl svou lásku k ní měřiti. S jemnou radostí zpomínal si na dítě... ale srdce mu pravilo, že toto dítě více nespatří. —

Mezi tím začínalo se tiché okolí oživovati, an se nábožné duše před kostelem již scházely. Největší část mezi nimi byly ovšem staré ženy, kteréž buď z návyku anebo z dychtivosti po událostech dnešního dne a večera se byly shlukly, aby si těžkému, přeplněnému srdci uleh-

čily, nežli se kostel otevře. Nejdříve počala nočními temnostmi jednotlivá pozdravování proskakovati; pak se k tomu přiměsovaly poptávky a odpovědi, až z toho konečně hučivý hovor vzrostl.

Poutníci se byli vzchopili a přistoupili blíže; ale ze všech slov před nimi znějících nepřišla jim ani ta nejmenší vědomost, po které toužili. Konečně ale dal se na blízku chřestot klíčů slyšeti a za ním vyjevil se letitý kostelník. Mladší poutník ho poznal při slabé záři před větrem ukrývané světlošky, a odhodlal se u něho potřebné zprávy hledati.

Veliký klíč zarachotil v zámku, a pilné navštěvovatelky domu božího vhrnuly se na předsíň. Tu vystoupili i poutníci z tmavého stínu a brali se za nimi. Na prahu vnitřním vykonali krátkou modlitbu. Potom šli za kostelníkem a zastihli jej před sakristií.

„Velebeno budiž jmeno Páně, kterýžto nám dnes milého syna svého posílá!“ pozdravil ho poutník mladší.

„Až na věky věkův, amen!“ poděkoval starý kostelník, s nemalou zvědavostí na neobyčejné hosti pohlížeje.

„Nechtěl bysi, příteli v Kristu, odpověděti na otázku člověka, kterýž je tu neznámý?“ ptal se zase poutník.

„I jakž bych nechtěl, muži nábožný? — Nestojí-li psáno: Co učiníte nejmenšímu z mých, jako byste učinili mně? A ty zajisté nejsi přede tváří Páně nejmenší.“

„Neznal jsi člověka, jehož jmeno bylo Šlechta, a jejž Pán schopným učinil v pěkném umění řezbářském?“

„Znal jsem ho — znal.“

„Bydlel prý tu někde na blízku...?“

„Bydlí tu dosavad.“

„Že bydlí? — O mluv tedy, příteli — kde bydlí?“ ptal se poutník snad živěji, nežli se s rouchem jeho snášelo.

„Nu, bydlí pořád ve svém domku, jejž byl před lety sám vystavěl.“

„Ve svém domku?“ opakoval poutník jako pro sebe... „A já slyšel předce o slepci mluviti...“

„Právě dobře, muži nábožný!“ řekl kostelník. „Nebeský náš otec posílá dle své moudrosti i na své nejmilejší časem přetěžké zkoušení. Takž navštívil i starého Šlechtu a zkouší srdce jeho slepotou.“

„Světice boží!“ zkřikl poutník hlasem pronikavým, a přikryv rychle tvář svou oběma rukama, jakoby chtěl zraku svého ochránit, vydal hluboké, srdceryvé vzdechnutí.

Také na druhém poutníku bylo vidět veliké pohnutí. Třesoucími-se ústy ptal se ještě jednou, je-li Šlechta skutečně osleplý.

„I Pán Bůh ví dobře, koho má potrestat,“ ozval se tu chraptivý hlas mezi ženami, jež byla zvědavost z obyčejného jich stanoviště u dveří za poutníky ku předu pohnala. „Vždyť ten starý jaktěživ nevěděl, jak má pýchou ten svůj nos vypínat! Já se jen divila, že si už dávno ty své rohy někde neotrkal — a to mi lidičky věřte, kdyby v tom nebylo samo nebe prostředek učinilo, že by je byl ten nadutec i na samého Pána Boha vystrčil.“

„Aj, aj — co pak ti napadá, sousedko?“ začal ji kostelník mírně kárati, „já nepozoroval nikdy, že by se rozšafný Šlechta byl kdy nadýmal.“

„To věřím — tys to nepozoroval,“ odsekla mu žena, zapomínajíc na jakém místě se nachází. „Ty máš bohumilejší práci na starosti. Ale našinec musí koukati po světě — našinec mnoho prohlídne.“

„Co jsi prohlídla, ženo jedovatá?“ zvolal nyní poutník, jejž byla hanebná lež o nešťastném otci ještě bolestněji dojala, nežli zpráva o jeho slepotě. „Co jsi prohlídla na tom muži, co by nebylo dle slov Páně? Jaká jsi to zúmyslná hří-

šnice, že se neostýcháš na místě posvátném, přede tváří věčného soudce, v této chvíli o člověku zlolajicně mluviti, jehož kroky od jakživa dle cest božích běžely? Co víš o něm zlého — mluv!“

„I podívejte se mi na toho vlka v kůži beránčí!“ ozvala se žena, obě ruce o boky si opřevši a k ostatním tovaryškám se obrátivši. „On mi bude ještě zdravé oči upírat! On bude myslit, že neumím černé od bílého rozeznat! že nevím, co je zdravé a co nahnilé. Ne, ne, můj zlatý příteli v té boží kukli!“ mluvila pak zase k poutníkovi, slova ze rtů říkaje sypajíc — „já nejsem slepá, a pravím ještě jednou, že Bůh ví, koho má navštívit.“

„Pomalu — pomalu, sousedko!“ vskočil jí kostelník do řeči hlasem káravým. „Nezapomínej, kde stojíš a co mluvíš!“

„Co v tom starém pokrytci vězí,“ mluvila žena jedním tokem, napomenutím kostelníkovým ani dost málo zmásti se nedadouc — „co v tom starém pokrytci vězí, dokázal na svých děťátkách. Kluk se mu zatoulal, že prý ho lidské oko více nespatří — a dceruška… nu, na té se dočká pravé radosti! Ta mu těch několik starých let jak náleží osladí.“

Poslední tato slova provázela hořkým, jedovatým ousměchem.

„Co je?—co se stalo?—co se děje?“ ptalo se okolo ní zvědavě několik hlasů najednou.

„I co se děje!“ horlila žena beze všeho ostýchání dále. „Dceruška si něco vyhlídla... Bože mi rač těžké hříchy odpustit!... něco hezky vysoustrovaného, panáčka z panské krve, a nestydí se za bílého dne s ním zahrávat... až boží dopuštění!“

„Ha, proklatá utrhačko!“ zkřikl nyní poutník, a náramným hořem i hněvem uchvácen vztáhl po ní ruku.

Ale starší soudruh ho uchytil. — „Zpamatuj se, bratře!“ šeptal mu do ucha, křečovitě drže jeho pravici. „Zde není místa k takovému vyjednávání. Pojď — pojď! abychme nedali příčinu k zlému pohoršení.“

S těmi slovy odváděl ho násilně z posvátného místa, kdežto již přicházejícím lidem hlučněji býti a zde onde hlasité rozmrzení ozývati se začínalo. Rychlým krokem hleděli se zase pod šíré nebe dostati; předce ale nemohli tak rychle uniknouti, aby nebyli zaslechli ženu ještě jednou ústa otvírající.

„A já vám, lidé, povídám, že to bude pravá Sodoma!“ sekala žena jazykem, s celým zástupem se zase ke dveřím navracujíc a za poutníky pospíchajíc. „Já to viděla na své oči, jak ta po-

ctivá panenka plný sáček dostala a potom se vyprovázet dala. Teď bude dozajista doma samá veselost... o tam je pěkné hospodářství! Otec byl slepý se zdravýma očima, neřkuli teď, když ho Pán Bůh skutečnou slepotou porazil...“

Proud jejích slov byl ještě delší, ale poutníci stáli zatím již venku, pod mlhošedou oblohou, a tak se jich střely jedovatého jazyka již nedotkly.

Rychlými kroky spěchali oba v místa osamělejší, až pak oba najednou, jako tajným srozuměním, se opět zastavili.

„O můj drahý pane!“ jal se nyní mladší mluviti, a hlas jeho třásl se náramnou bolestí... „co jsme to slyšeli?... a co ještě spatříme?“

„Opásej se důvěrou v prozřetelnost Páně,“ odpovídal druhý, ačkoli sám prsa náramným hořem sklíčená měl. „Stalo-li se něco z toho všeho, co nám právě duši poděsilo — stalo se zajisté dle nebeské moudrosti, a otec tvůj bude i u prostřed pobouřených vln osudu státi pevně jako křišťálová skála, o nížto jsme na moři slyšeli.“

„Co máme nyní začíti?“ ptal se zase první. „Máme počkati do bílého dne... a nebo ještě v této chvíli překročiti práh domu nešťastného?“

„Jděmež hned,“ řekl druhý. „Srdce otce tvého bude v bázni boží připraveno jako čekající nevěsta a vždy pohotově uvítati ženicha.“

6.

Nešťastný Šlechta a dcera jeho seděli v tichém příbytečku ještě u stolu, netušíce ani dost málo, co se bylo zatím nedaleko nich zběhlo a o nich mluvilo.

Sladká rozkoš pohrávala žilami mladistvé dívky, vidoucí, že se byl neobyčejný mír po celé bytosti otcově rozestřel, a že po dlouhém trudném čase paprslek jakého utěšení z tváří jeho vysvítal.

Srdce jeho bylo se modlitbou a zpěvem povzneslo. Nechav celou minulost za sebou ležeti, oddával se jen přítomnosti, a necítil se v té chvíli býti chudobným, nehodou sklíčeným . . .

„Půjdeme také na jitřní,“ řekl nyní. „Srdce mé jest plno, a já je musím otevříti přede tváří Nejvyššího v tu chvíli, kdyžto nám hříšným svého syna posílá. Snad to bude dobrá hodina k vroucí modlitbě, aby i mně syna poslal.“

Eliška mu neodmlouvala. Bylať by arci raději viděla, kdyby se byl otec na lože uchýlil;

ale mysl její byla při vší starosti o churavého muže předce tuze nábožná, aby ho byla z noční návštěvy chrámu Páně zrazovala.

Nějaký čas trávili ještě v pobožném rozjímání, pak začal starý dívce minulé věky vykládati a dívka opakovala ještě jednou dnešní svou příhodu.

„Zejtra se musíme poptat, kde mladý Pětipeský bydlí," řekl starý, „abych mu slova vděčnosti projevil. Jesti to statečný kmen rodu panského — a jak se podobá, vrhne se mladý cele po starém."

V uších Eliščiných zněla tato slova jako líbezná hudba, a mladistvá ňádra její dmula se blahým tušením.

„Snad nám bude moci šlechetný mladík také něco o starém pánu pověděti," mluvil slepec dále. „Duše moje prahne již dávnou touhou po nějaké zprávě o tomto drahém příteli a příznivci. Důležitá byla zajisté příčina, že se ukryl před světskýma očima; ale synu bratrovu neutajil snad kroků svých."

„To myslím také," odvážila se dívka podotknouti — „a mladý rytíř tě zajisté nezklame. Zbožná duše hledí mu z očí a ušlechtilost mu sídlí na čele."

Nyní zavzněly první zvuky zvonu svatopetrského, donášeny nočním větrem k řezbářovu obydlí, a obyvatelé jeho počali se chystat na cestu do kostela. Otce zahalila dívka chatrným, krátkým pláštěm a vtiskla mu teplou čepici hluboko do čela. Sama hodila na sebe vlněnou sukni, přes hlavu veliký šátek, aby se ukryla před zimou i před marnými diváky, a tak vyvedla starého z domu. Za levou ho vedla, pravou se opíral o svou berlu.

Pevně zalehly za nimi domovní dvéře, a oni šli volným krokem na boží služby.

Kostel se byl již naplnil a na předsíni bylo skoro těsno. Až dosaváde stály zde totiž kupy žvatlavých žen a přibývajícími jazyky přibývalo i hučivého hluku. V sněmu jejich rokovalo se ještě o slepém řezbáři, o neznámých tulácích, o světsky se chovající dívce, o ranním výjevu na staroměstském náměstí, a zvláště pak o ranách, jež byl neohrabaný zbrojnoš přede dveřmi slepého rozpustilým mláďatům rozdával.

„Jak vám povídám — Sodoma bude z toho pelechu!“ rozkládala tu žena, kteráž byla před chvílí oba poutníky svými hanebnými lžemi vystrašila. „Nebude tu pro poctivé lidi pokoje — a jestli tomu slepému krtku brzo neokážeme, že pěsti máme, bude se i se svou čeládkou o nás

otírati. Co tomu říkáte? Dnes dal mému Lacíčkovi vypráskat, až mu naskočily modřiny. A proč? — proto že si před jeho dveřmi s několika dětmi hrál.“

Posluchačky trnuly nad tou zlovolí a srdce jejich se rozpalovala hněvivým plamenem.

„Ten znamenaný! — hříšník! — lidotepec!“ ozývalo se z několika úst najednou... a v tom vešel Šlechta s Eliškou na předsíň.

„Tu je! — tu ho máte!“ šeptali honem první, které ho zahlídly, a jako blesk projela ta zpráva celým zástupem.

„Kde je — kde?“ zkřikla hlavní řečnice hlasitěji, a vztyčila hubený krk a postavila se na prsty. „Kde je ten přechovavač hříšníků? Kde je ten pokušitel poctivých lidí?“

Tichým krokem bral se Šlechta ku předu, neb ačkoli byl neobyčejná v těchto místech slova zaslechl, předce nemohl se u veliké nevinnosti srdce svého nadíti, že by se toto pokřikování jeho osoby týkalo. Před jiným pomyšlením chránila ho slepota.

Jinak ale dělo se při tom Elišce. Ta slyšela slova hanlivá, a vidouc mluvícím do tváří, poznala, koho se týkala, koho špínou a jedem svým zakáleti měla. I lekla se tak náramně, že se na okamžik zastavila a z místa ne-

mohla. Oči její točily se teskně po hrozivém zástupu.

„Co je ti? — proč se zastavuješ?“ ptal se jí otec, poznávaje, že ho dále nevede.

„Pojďme domů!“ obrátila se k němu dívka rychle, a tulíc se k němu prosila hlasem polotajeným: „Já se bojím.“

„Co že pravíš, dítě?“ zvolal slepec poděšený. „Čeho se bojíš na místě posvátném? Co by ti mohlo hroziti u prostřed zástupu pravověřících?“

„Jen dále, nábožní křesťané!“ ozval se nyní hlas mezi zástupem — „jen dál! — jen hezky do prostřed božího kostela; tam padněte na hříšné tváře a posypejte hlavy popelem, aby vám Bůh učinil milosrdenství.“

„Kdo je ta žena, ježto zde hlasu pozdvihuje, jako bohumilý kazatel a starostlivý pastýř pravého ovčince?“ divil se Šlechta, k dceři se obrátiv. „Co se tu děje? Co tu od nás chtějí?“

„Abysi pokání činil a nebo mezi nábožný lid nepřicházel, slepý hříšníku!“ zaječela žena. „Zůstaň ve svém hříšném pelechu, a mrskej sebe i svou dcerušku, aby z ní vyšly smylné myšlénky a tělo její nesloužilo k pohoršení ženám poctivým.“

„Pojď — pojď, milý otče, domů — ti lidé pozbyli rozumu!“ úpěla dívka, a namáhala se otce

na zpáteční cestu obrátit. Ale tento se utrhnul a zkřikl vysokým hlasem: „Stůj!“

„Kdo se opovažuje zastavovati kroky mé?“ mluvil na to dále, obrácen k zástupu, a tělo jeho se hrdě vztyčilo a hlava se nebojácně pozvedla. „Kdo se opovažuje nespravedlivě posuzovati činy mé a jedovatým jazykem hanobiti jmeno dcery mé? Mlč, pomatený, zaslepený zástupe! a nezastavuj cesty naše, nežli tě pomsta zasáhne!“

„Co že, plesnivý hříšníku?“ rozkřikla se žena. „Ty mi budeš vyhrožovati? Mně, poctivé, nábožné osobě.... ty... podívejte se na něho, křesťanské duše!... on nám vyhrožuje!“

„On nám vyhrožuje!“ opakoval zástup kolem a počal se naň tísniti. Lidu napořád přibývalo, hluk se množil, dav se začal sem tam hýbati.

„Kdo nám vyhrožuje? — Zacpete mu hubu! — Ven s ním!“ — tak proskakovali teď hlasové mezi rozjitřeným množstvím, a nejsmělejší, nejlítější mezi ním začali dívku pošťuchovati. „Vari odsud, strakatá ještěrko! Pryč s tebou z místa svatého!“

„Pojď — pojď, otče!“ úpěla zastrašená dívka, a ouzkostně zkřiknuvši, tulila se k otci, a namáhala se, jej odvesti... „Pojď — oni mě usmrtí!“

*

„Zpátky!“ zkřikl nyní Šlechta, kterýž dotíravé, tísnící-se množství již okolo sebe cítil, a uchvátiv jednou rukou dceru, druhou pozvedl. Berla jeho vznesla se nad hlavami zástupu.

„Zpátky!“ zkřikl hlasem hněvivým — „a nebo si krvavou cestu proklestím!“

Berly jeho se zástup v prvním okamžení ulekl; i vykřikl a začal ustupovati. Tím ale byli do předsíně vcházející nazpět tisknuti — a tak se množilo pohnutí a reptání. V druhém okamžiku vrhli se ale nejbližší na zklíčeného Šlechtu jako podrážděné šelmy a začali se naň sápati. On ale držel pevně berlu svou i ohnal se jí ve svém rozhorlení a někoho zasáhl.

Tato rána byla jako znamení k náramnému pokřiku a všeobecnému zbouření. Silné, svalovité ruce uchvátily nešťastného řezbáře i dceru jeho, a dávajíce jim cítit, že mají těžké pěsti, snažily se z přeplněného sínce je vyvleknout.

„Ukamenujte je!“ volalo se ze všech stran. „Zneuctění svatého místa! Běžte pro drábyl Svažte je! Upalte je!“

A v několika okamženích stáli tiší, pokojní obyvatelé osamělého domku pod širým nebem u prostřed velikého množství, ježto povykem přivábeno kolem se bylo nastavělo. Bylit malomocní

proti tomu násilí, a dali se od hrubých rukou trpělivě držeti.

„Což tu není žádný, kdož by rozumného hlasu poslechl!“ pokoušel se ještě slepec hlasu pozdvihnouti. „Není tu nikdo, kdož by poctivým a pobožným lidem přispěl a proti nápadu šílených šelem je obránil?“

Ale slova jeho brzy umlkla, aniž byla daleko donikla. Nejblíže stojící je přehlušili. Takéť se tu žádný zástupce nenalezl. Nemohloť se vůbec jinak mysliti, nežli že byl slepec a dívka důležitou příčinu k obecnému pohoršení podali, jelikož proti ním tolik hlasů svědčilo. I pozdvihli se již hlasové, kteří otce i dceru hned k pokutě odsuzovali, a v malé chvíli na to vlekl je zástup luzy, samovolného práva užívaje, do nejbližší vrátnice, kdežto městská ponůcka pochytané tuláky nebo jiné přestupníky schovávala, nežli je pak za bílého dne před soud dostavila.

7.

Chutě byl se jadrný a statečný Kotouč na stráž ku dveřím osamělého domku postavil. Brzy bylo však vůkol všechno utichlo, a statnému zbrojnoši začalo se na osamělém stojišti posteskovati.

Raději byl by viděl, kdyby se bylo ze všech stran nebezpečí hrnulo.

„To byli také jen hladoví, ale bojácní krkavci!“ bručel nyní, zpomínaje na poutníky. „Takovou drůbež zažene člověk pouhým zkřiknutím a nepotřebuje ocel noční mlhou kaziti.“

Přitom zarazil pádný meč svůj do pošvy.

„Ale rád bych věděl,“ mluvil dále sám k sobě, „co ty strašidla zde pohledávala. Na loupež — na kořist — do této skrýše chudoby a nouze?... to by za to nestálo. Anebo se byli snad v hnízdě zmýlili a chtěli se jinde se svými pazoury usadit?... Mohl jsem předce rozuměji s nimi promluvit...“

Studeně zahvízdnul sychravý vítr, přinášeje s sebou drobnou metelici.

„Aha, vánoční muzika začíná,“ řekl Kotouč, „jen že se při ní špatně tancuje. Musíme si kouteček za větrem vyhlídnout. Nebo bychme měli domů na kutě...? Aha, zpěváci umlkli, teď budou večerní modlitbu odříkávat a potom uloží hlavu, aby ji zejtra k nové bídě pozvedli... Snad bych mohl odejít! Což je mi vlastně také do těch lidí... Budeš držet hubu, nestydatý chlape!“ okřikl najednou sám sebe a pleskl se na ústa. „Do těch lidí je ti hodně mnoho, a jen si už radši nějaké místečko vyhledej, kdebysi ještě asi

hodinu poseděl a pozor dáti mohl, aby se tu nic zlého nevyvádělo.“

Po těch slovech uhnul se za roh stavení, kterýž ho chránil před větrem a poněkud i před dotěravým, chvílemi zavívajícím sněžiskem.

Zde natáhl na kamenném sedadle hřmotné své oudy, podepřel se širokými zády o zeď, a zemdlen denním trmácením, jakož i dnešního večera hustěji užitým nápojem přemožen, začal dřímati — až i pevně usnul.

Najednou se mu zdálo, jakoby byl v panském čeledníku — všickni vespolek o štědrém večeru při plných mísách a žbánech, z kterých nic neubývalo — a najednou jakoby se na ně dobývali vrahové. Hřmotné rány padaly na dvéře a na okenice. Kotouč sebou trhnul a — procitnul. Skutečné tlučení na dvéře osamělého domku bylo jej zbudilo.

Oba poutníci byli se totiž ze své krátké a nešťastné výpravy do svatopetrského kostela již opět vrátili, a stáli nyní plni svíravé, teskné zvědavosti před řezbářovým obydlím.

Poslouchali — všecko bylo ticho. Mladší začal na okenici klepati. Ruka se mu třásla.

U vnitř nebylo ani hlasu, ani hnutí slyšeti. Poutníka přepadala bázeň, jakoby klepal na prázdnou rakev.

„Budou v pevném spaní,“ ozval se poutník starší. „Musíme klepat silněji.“

A ruka jeho padla několikráte silnou ranou na domovní dvéře. Temně ozýval se ohlas po prázdné předsíni.

„Tak pevně nemohou spáti!“ řekl nyní mladší s rostoucí úzkostí. „Buďto nejsou doma — a nebo se přihodilo nějaké neštěstí.“

Hlučně a rychle po sobě počaly se při těch slovech rány na dvéře i okenice sypati, a probudily Kotouče.

„Což pak bije hrom o vánocích?“ mumlal polo ospale. Potom se vzchopil, protřel si oči — a teprva se zpamatoval. Rychle se otočil okolo rohu a spatřil zase postavy, pro kteréž tu byl zůstal na stráži.

„I ty rohatý pokušiteli!“ zkřikl hlasitě, a v okamžení zaleskl se mu zase pádný ocel v pravici. „Posíláš je zase — ty své noční tovaryše? Zpátky!... co zde pohledáváte? Nemyslete, že bude váš lov tak snadný...“

I přičinil se co možná, ty své pohrůžky na kvap a důrazně ze sebe dostati — a v skutku také zněly v ústech jeho dosti hrozivě: ale poutníky tím tenkráte nezastrašil ani nezahnal.

„Ušetři prsou svých, horlivý příteli!“ promluvil mladší poutník s názvukem netrpělivosti —

„a pověz nám raději mírně, proč se nám do cesty stavíš — a nebo proč se tyto dvéře před námi neotvírají?"

„Bezpochyby že tam nohy vaše vstoupiti nemají, a že moudří obyvatelé vlka podle křiku poznávají."

„Jsi na omylu, příteli! Kdyby obyvatelé věděli, že stojíme u prahu jich domova: již by se otevřely dvéře do kořan, tak jako se nám srdce jejich otevrou. Ale zdá se, jakoby nikdo u vnitř nebyl."

„To se ti jen zdá, příteli v tom nábožném kuklení! Lidé za tímto prahem nejsou ale dle toho, aby na takové hosti až do půlnoci bdíce čekali, a já nebudu trpěti, aby se jich pokojné spaní déle rušilo."

„A kdo jsi, člověče, jenžto se tak opatrným hlídačem lidí okazuješ, k nimžto nikdo na dalekém světě tak svatého práva nemá jako já?"

„Jako ty? Ah, to je dobrá novina! Škoda, že se svým právem tak pozdě na noc přicházíš."

„Nu, tedy nám pověz," ptal se nyní poutník s propukávající nedočkavostí a mrzutostí — „nepřebývá-li zde poctivý muž, jmenem Šlechta a umění svého řezbář?"

„To zůstává," posvědčil zbrojnoš. „Padli jste na pravé hnízdo."

„Znáš ho?“

„Znám.“

„Tedy mi také pověz, je-li pravdivá truchlivá pověst o jeho... slepotě?“

„Slepý je... bohužel!“

„Nuže, tedy mi pomoz bouřiti na dvéře domu jeho, aby se potěšil příchodem mým!“ zvolal poutník s nově rozčilenou bolestí. „Pomoz mi ho zbuditi, aby alespoň paprsek utěšujícího světla do temnosti jeho padl!“

„Pověz dříve, kdo jsi?“ namítal ještě Kotouč, a zamezoval mu cestu ke dveřím.

„I vezmi tedy rozum do ruky, tvrdohlavý člověče!“ ozval se nyní poutník starší — „a nezabraňuj synovi cestu k srdci otcovskému.“

Milozvučně, ale spolu rázně zazněla tato slova a dojala Kotouče jako zvuky čarovné.

„Pane na výsostech!“ vyrazil ze sebe tak podivně dojatý zbrojnoš, a hleděl na staršího poutníka jako u vyjevení. Meč se mu třásl v svalovité pravici.... „Pane na výsostech! — mám to uši — nebo nemám? Jsem to ve spaní — anebo tu stojím jistotně, a slyším a vidím svého milostivého pána... rytíře Pětipeského?“

„Ani sluch ani zrak tě neklame!“ odpověděl poutník. „Učiň již ale také, ať i ostatních smyslů nabudeš, a nezabraňuj nám cestu k příteli řezbáři!“

„O, já ji otevru — vymýtím, aby na ní kamínku nezůstalo, o kteréž by noha vaše zavaditi mohla!“ plesal Kotouč, a uhnuv se rychle ode dveří, přitočil se k Pětipeskému, a uchvátiv ho za ruku tiskl na ni ústa svá. — „Já byl nevidomý, jako mladý, neumělý pes . . . ale hned svou vinu napravím. Zatlučeme na dvéře, až se stěny radostně otřesou! Zatlučeme na ně, a kdyby obyvatelé v nejhlubších základech tohoto domku spali, musejí se probudit a vesele nás uvítat . . . He, šlechetný muži!“ volal dále, a rány pěstí jeho sypaly se na dvéře jako malé hromobití — „umělý vyřezavači rozkošných věcí! — spanilá prodavačko! . . He, ty růžinko ze staroměstského náměstí! . . . Lidičky! Zlatí přátelé! . . .“

I namáhal se ještě jinak, aby Šlechtu nebo dceru jeho přivolal; ale všecko namáhání jeho bylo marné. Domek zůstal tichý jako hrob.

„Ale u všech rohatých pokušitelů — co pak se to děje?“ ptal se nyní s rostoucím úžasem Kotouč obou poutníků, v nichžto ovšem nepokoj také pořád přibýval. „Proč pak se nikdo neozývá?“

„Jakž to máme věděti my, jižto nyní přicházíme, a vůbec nevíme, co se tu bylo za posledních časů zběhlo?“ řekl Pětipeský. — „Snadže tu ani nepřebývá, koho hledáme?“

„Hledáš-li, pane, se svým nábožným soudruhem slepého řezbáře Šlechtu,“ řekl zbrojnoš, „tedy jsi na pravém místě — a já slyšel ještě před nedlouhou chvílí otce i dceru, an pobožným zpěvem Boha chválili. A to se dělo také, když jste tu byli ponejprv.“

„A jsi od té chvíle na stráži?“ ptal se mladší poutník zvědavě.

„Jsem,“ posvědčil zbrojnoš — „jen že jsem na chvíli pozdřimnul.“

„Ah — tedy bezpochyby mezi tím časem odešli,“ řekl Pětipeský.

„Kam by vycházel otec slepotou sklíčený?“ namítal mladší soudruh.

„Slepota tělesná nezastínila zajisté ducha jeho, a protož myslím, že vedle dávného zvyku na jitřní služby boží odešel.“

Na to se usnesli vespolek, zde čekati, až se radostné obřady kostelní ukončí a starý Šlechta se navrátí. Kotouč musel vypravovati, jak se byl s nešťastným řezbářem seznámil — a při té příležitosti dověděli se příchozí, co bylo zlé ženě příčinu k pohanění počestné dívky a poctivého otce jejího poskytlo.

8.

Nešťastný Šlechta seděl zatím s dcerou v temné vrátnici. Byla to studená, nepřívětivá jizba, v kteréž měly nábožné duše trpkou noc nevinně ztráviti.

Vrátný a biřic byl člověk ve svém úřadě sestárlý, škaredých tváří a ledovou kůrou pokrytého srdce. Obcování jeho s vyvrhelem lidské společnosti učinilo jej takovým.

„I bodejž to blesky boží popálily!“ bručel nad míru nevrle, když byli samodělní drábové ubohého slepce a dceru jeho k vrátnici dovlekli.. „Což není ani v této svaté noci pokoje?“

A oči jeho padly zuřivě na starce a dívku.

„Jsou to rouhači!“ oznamoval houfek, jenž je byl přivedl. „Jsou to przniči božího kostela. Prohřešili se na místě posvátném a dali veliké pohoršení. Těžká musí býti jejich pokuta.“

A staré, pod visutým obočím ukryté oči biřicovy byly by starce a dívku rády probodly. Mumlaje a přezdívaje uvedl a uzavřel je strážník do tmavé jizby.

„O počkej — a dovol promluviti, milý pane!“ prosila ho dívka, odvážlivě se jeho těžké, svalovité ruky chápajíc. „My jsme nevinni — učiň milosrdenství —“

„To je obyčejná píseň takové čeládky,“ utrhnul se žalářník; „a člověk by musel míti srdce jako houbu, kdyby měl každou slzu do sebe vsáknouti. Na štěstí jsou ale moje prsa jako síto — plač jen, plač! — ono tam nic neuvázne.“

„A chceš se, příteli, takovýmito prsami honositi?“ ozval se nyní Šlechta. „Mně se zdá, že stojí psáno: Buďte milosrdni — a: Co učiníte nejmenšímu z mých, jakobyste učinili mně.“

„Co že, starý tuláku?“ osopil se nyní biřic a obrátiv se po řezbáři, svítil si naň svým blykavým kahancem.

„Otec můj není žádný tulák,“ řekla nyní dívka hrdě — „podívej se lépe, milý pane! A cokoliv ti hanební lidé, jižto nás sem odvlekli, zlého o nás namluvili, všecko je lež a sveze se konečně na hlavu jejich. Ty pak, milý pane, ušetříš pánům svým, snad našim soudcům, práce i studu, když nás propustíš. Jsmeť lidé poctiví.“

„Že jste?“ ušklebil se vrátný, pichlavým vzhledem ji stíhaje. „Kdyby se to dalo zlatým zoubkem dokázati, neměl bych již o tom žádné pochybnosti; zde se to ale osvědčuje jiným způsobem — a o ten se postarají moudří a spravedliví pánové.“

S těmi slovy chtěl nevrle chladnou jizbu opustit. Ale Eliška vstoupila mu odhodlaně do cesty.

„Odpusť, milý pane! — odpusť, jestli tě nerozumná dívka ve své bolesti pohoršila,“ jala se prositi, ruce spínajíc — „ale my jsme v skutku lidé nevinní — jenom na otce pohledni — jmeno jeho je váženo a ctěno u všech poctivých, ale proti nesmyslné zlobě pobouřené luzy je těžko vésti boj lidem mírumilovným. Otec můj je člověk poctivý — umění svého řezbář, měšťan usedlý a jmenuje se Šlechta. Snad jsi sám již o něm slýchával.“

„Řezbář Šlechta?“ zabručel vrátný u velikém podivení, a začal si naň znova svítit. „Zdá se mi, že jsem to jmeno již někdy slyšel —“

„A zajisté vždy ve spolku dobré pověsti!“ řekla kvapně Eliška.

„Kroky moje leží přede tváří světa,“ doložil Šlechta, „a nikdy jsem jeho soudu se neštítil.“

„Ano — ano, již vím!“ kýval nyní vrátný hlavou — „již vím, odkud jmeno tvoje znám. Nezhotovil jsi velikou podobu Spasitele našeho na kříži, kteráž visí ve veliké síni novoměstské radnice?“

„Dobře pravíš, příteli!“ řekl Šlechta s lahodným, ale vždy skromným vědomím — „mou rukou zdařil se onen obraz Syna božího, jehož narození tuto noc slavíme.“

„O té slavnosti z tvé strany, milý pane, nemohl bych říci tuze mnoho pěkného,“ zabručel vrátný. „Světice boží! — jak pak jsi přišel v tato místa?“

A Eliška jala se vypravovati celou příhodu, jak se byla udála, i vysvětlovala nehodu jejich dle ostrovtipu, kterýmž pohlaví ženské často i nejspletenější události pojímá.

„Pařené metly na ně! — Kopu ran! — Daremná čeládka!“ prohazoval mezi tím vrátný hlasem bručivým. — „Ale já vám nemohu pomoci. Já jsem hlídač zvěře, kterouž péče o veřejný pořádek do mých tenat vežene — já ji nesmím o své vůli propustit.“

„Ale nenech nás v pusté samotě,“ prosila dívka — „nenech nás o holé zemi! Dovol mi, ať domů pro teplou pokrývku a podušku mému otci doskočím.“

Biřic potřásal hlavou. — „Ne, ne, panenko! to nejde — já o své vůli nesmím žádného propustit... ale pokrývku mohu tvému otci opatřit. Ostatně není tmavá noc duším pobožným tak dlouhá nebo traplivá. Jen se obraťte v duchu k nebesům.“

„Ale zejtra,“ ptala se Eliška, „zejtra se vrátíme zase k domovu; není-li pravda, milý příteli?“

„Zejtra? — nevím; je boží hod — a pánové naši nepočínají o takových dnech vyslýchání lidu, kterýž mi vběhne do rukou. Na domov nemůžeš, panenko, pomyslit až po svátcích, leda by někdo za otce tvého rukojemství podal.“

„Což ti není on sám dosti dobrým rukojemstvím? Neznáš ho?“

„Znám — ale nesmím.“

„Ale odkud se má rukojemství vzíti, když nikoho požádati — k nikomu se uteci nemůžem?“

Vrátný mumlaje krčil rameny.

„Zde o svátcích!“ bědovala dívka. „Celé město bude se veseliti — a my zde jako ohavní zlosynové, jako přestupníci v samém zármutku!“

„Aj, kdož pak ti praví, ze jsem zarmoucen — a kdo ti velí, abysi sama se rmoutila?“ osval se otec řezbář. „I my se budeme veseliti — a duše naše bude u Pána. Děj se vůle jeho.“

„Děj se vůle jeho!“ opakoval strážník, zalíbení nalezaje v silné Šlechtově důvěře. „Jen v jeho milósrdenství doufejte. Nevinným nedá ruka jeho zahynout.“

„To je pravda!“ řekla dívka s nábožným zanícením. „Ale pramen všeho milosrdenství nemůže se k vůli každému, jenž po něm touží, na zemi vypryskovati; proto jsou tu lidé — proto mluví hlas Páně k srdcím jejím, aby ho upo-

slechli a učinili dle slov jeho — aby vztáhli ruce a pomohli těm, kdož nábožné mysli a čistého srdce v Pána doufají. V činech lidských objevuje se milost Páně. O dosvědč i ty, milý příteli, že jsi uslyšel slovo boží a ve svém srdci místa mu vykázal."

„Mlč, mlč!" bránil se vrátný slovům jejím, svalovitou rukou ji povolna nazpět strkaje. „Co víš ty, holátko, o srdci starého co povídat? Ulehni s Pánem Bohem a čekej důvěrně, co ti boží svátky nadělí."

Nato dal, k nemalému ustrnutí svého pochopa, otep čisté slámy přinesti, sám došel pro tlustou houni a zavřel konečně oba podivné vězně do tmavé jizby.

Sám se chystal starý nevrlec také na lože. Bylo přes půlnoci — ale zdálo se jakoby neměl ještě odpočinutí naleznout. Poprvé za jeho dlouhého úřadování byli se mu takovíto lidé do rukou dostali. Navzdor jeho zatvrzelosti bylo jej zjevení neobyčejných vězňů dojalo, a libě znící, důvěrná slova dívčí, jakož i mužná mysl nešťastného slepce byla jeho obyčejnou úřadní ledovost rozehřála.

Pamatovalť se ještě, že slýchal o řezbáři, zvláště za dnů, když byl krásný obraz Umučeného zhotovil, i vznešené pány s jakousi úctou

mluviti — a když si teď naproti tomu nehodu jeho na mysl uvedl, když si na jeho něžnou, spanilou dcerušku zpomněl, jak před ním stála prosící: tu se mu v zatvrdlých prsou něco ozývalo — co neuměl pojmenovati, co se v něm ještě nikdy nebylo hýbalo.

Jaksi nespokojeně a nevrle uvrhnul se posléz na lože.

„Čert aby hlídal vězně, kteří z obyčejných vězňů ani žilky nemají!“ mumlal v podivných myšlénkách. „Raději deset chlapů pro šibenici dozralých. Člověk alespoň ví, jak se jich uchopit — třeba je to trochu bolelo.“

9.

Na druhý den ráno, sotva že se byl novoměstský radní Polhart z měkkého, pohodlného lůžka pozvedl a vklouznuv do teplého, širokého domácího oděvu, u pěkně vykládaného stolu šálek vinné polívky dojídal: touto neobyčejnou hodinou dal se u statného a vzácného člena nové rady vrátný Boreš ohlásit, žádaje snažně, aby byl přede tvář vysoce váženého a opatrného pána předpuštěn.

Radní Polhart byl asi padesátník, malá, útlá postava, úzce přikrojených tváří, černých, velmi

pohyblivých očí. Okolo úst hrálo mu neustále usmívání, slova jeho zněla sladce — ke každému byl přívětiv, každému přisvědčil: předce ale činil jen, co se mu líbilo, a duše jeho byla v mnohých věcech docela jiná nežli hladký její povrch, to útlé tělo.

„Vrátný Boreš?“ opakoval radní s lehounkým úsměvem milostivého příznivce, když byl svého sluhu vyslechl. — „Co pak chce ten dobrý človíček tak neobyčejnou hodinu? — a dnes! — přihodilo se něco důležitého?“

Sluha krčil rameny.

„Nechť vejde!“ zakýval opatrný pán. „Snad to bude něco bohumilého — a tím sluší den svatý počíti.“

Starý Boreš vešel. V kroku i pohledu jeho ležela jakási jistota, že se zde cíle svého nemine, kteráž se buď na vědomí jeho dlouholetého úřadování, nebo na dobré pověsti radního zakládala.

Mumlaje a neohebné tělo jakžtakž k pokloně ohýbaje pronesl ranní pozdravení.

„Co jest?“ ptal se pan Polhart, když byl vlídným pokynutím hlavy poděkoval. „Co tě vede o božím hodě z tvého doupěte? Dnes ještě není koleda.“

„Zaplať Pán Bůh napřed, vzácný pane!“ řekl vrátný. — „Koleda dnes není — ale předce je to jakási koleda, co mne sem dnes přivádí. Jenom že nepřicházím pro sebe.“

„Ne pro sebe? — Snad ne pro některého ptáčka, jižto do tvé klece létají?“ usmál se radní.

Boreš pokýval hlavou. — „Jsou to ale zvláštní ptáčkové, vysoce vážený — a já bych rád nalezl pána při dobré vůli. Je to poprvé, co za všechna dlouhá léta přicházím — i doufám, že se mi to tak brzo zas nestane.“

„Aj, totě musí být v skutku něco podivného, že jsi se k vůli tomu ze své skořepiny vyloupl a milé svěřence své opustil.“

„Ba, je to věru věc podivná“ — mumlal biřic. „Vždyť jsem nemohl k vůli ní dříve ani oka zamhouřit, až jsem si umínil, že dnes s vysoce váženým pánem promluvím. — Vzácný pán zná beztoho řezbáře Šlechtu? — toho, který obraz Umučeného...“

„Znám, znám!“ přetrhnul mu Polhart další výklad velmi živě. „Co je? — co se děje s tím člověkem?“

„Sedí u mne.“

„Slepý Šlechta?“ zvolal radní a rychle se vzchopil. Tváře jeho se živě pohnuly, jen že nebylo rozeznati, jestli žalostným úžasem, radost-

ným překvapením a nebo pouhou nedůvěrou. „Slepý Šlechta — řezbář Šlechta že je u tebe?... v tvé vrátnici?“

A Boreš jal se vypravovat, jakým způsobem se byli vězňové k němu dostali.

Pozorně, jakoby mu na každé slabice záleželo, poslouchal ho radní.

„Víš to dozajista,“ ptal se konečně — „že se vše takto událo?“

„Já nebyl při tom,“ krčil Boreš rameny — „a povídám jen vzácnému pánu, co jsem od vězňů slyšel. Myslím ale, že tomu člověk věřiti může; alespoň to umí děvče povídat, že to nezní jako lež, nebo dušování se pořádných darebáků — a sama přitom vypadá, jakoby to ze svatého písma četla.“

„Dcera řezbářova?“ ptal se radní, jakoby tou okolností celá věc ještě většího půvabu nabývala.

Vrátný posvědčil.

„Mladá?“ ptal se Polhart dále, a oči jeho spočinuly na tváři jeho po straně s velkou zvědavostí.

„Nu — co bych tak řekl — asi šest- nanejvýš osmnáctileté drobátko,“ odpovídal Boreš. „Ale jak jsem člověk, kterýž neví, co děti jsou — takový kvíteček bych si přál míti doma i choval

bych ho pečlivě. Za jedno má na sobě cosi tak pobožného, že bych se jí mohl celý čas do očí jako na jasná nebesa dívati — a za druhé je to kousek těla, že by mohlo v nejvzácnějších šatech vězeti a rytířskými šperky se zdobiti.“

„Aj, aj, starý člověče!“ usmál se Polhart, a z každého pohnutí tváří jeho bylo viděti, že mu usmání z celé duše vychází... „Tyť mluvíš jako mládenec, kterýž si byl u panny křídla popálil. Kam pak jsi dal rozum?“

„Rozum?“ ptal se vrátný, oči své trochu hbitě na radního upíraje, protože mu docela nerozumněl.... „Vysoce vážený pane, já myslím, že ho mám pohromadě.“

„To ti také radím,“ řekl Polhart v dobrém rozmaru, „sice bys mohl při svém úřadě kousek vyvesti, kterýž by třeba celé obci veselé svátky pokazil.“

„To bych nerad,“ bručel mnoholetý strážník temného doupěte... „a také nevím, aby se mi bylo něco podobného již někdy přihodilo. Toť bych neměl ani dobrého svědomí, vzácnému pánu svou prosbu přednesti.“

„Jakou prosbu?“

„Za příčinou, v které jsem vlastně tak časně — a v tak veliký svátek na opatrného pána přilezl.“

„A co chceš?“

„Aby vysoce vážený pán ze staré a jakž doufám i dobré známosti se starým řezbářem — neboť se pamatuji, že vzácný pán tenkráte stran obrazu Ukřižovaného se Šlechtou sám vyjednával a tudíž ho také dobře poznal — aby tedy vedle své přirozené milosti rychleji ubohým zajatým k právu pomohl.“

„Jak to? — k jakému právu?“

„Myslím, že jsou nevinní — a v mé vrátnici svátky tráviti, to by ani vycvičeným lotrům nechutnalo — neřku-li osobám, o nichž myslím, že se Boha bojí. Snad by se mohli dříve vyslechnout a pak propustit — anebo by se mohli hned propustit a teprva po svátcích do výslechu vzít... kdyby vzácný pán za ně rukojemství...“

„Zbláznil jsi se, dobrý muži?“ přejal mu řeč Polhart s úsměvem — „a nebo jsi včera večer tuze hluboko do žbánu nahlídnul, a ještě jsi se nevyspal?... Já rukojemství za lidi, ježto se v noci potulují a pak lapeni do vazby padají?“

„Ale, vzácný pane!“ mumlal vrátný, s nemalým podivením na něho oči vyvaliv, „vždyť je řeč o slepém člověku, kterýž obraz Spasitele...“

„Však je dobře!“ kýval Polhart hlavou, a zabrav se do myšlének, přeložil ruce křížem na záda, sklonil hlavu a začal se po komnatě procházet.

Mezi ním a Šlechtou panoval zvláštní poměr, o němž vrátný arci nevěděl. Tomuto bylo jen povědomo, že měl Polhart s umělcem stran objednaného díla co jednati — jakýž ale konec toto jednání bylo vzalo? — to nevěděl nikdo.

Polhartovi tanula nyní tato událost na mysli a duše jeho nemohla přitom zůstati pokojná.

Rada Novoměstská byla totiž váženému umělci slušnou odměnu dáti se uvolila, kladouc v to jakousi chloubu, že skoro ze samých cizozemců sestávajíc, české umění podporovala. Ale radní Polhart myslil, že by dobré této vůle celého sboru také použiti a k svému prospěchu obrátiti mohl. I začal tedy Šlechtu přemlouvati, aby mnohem více požadoval, nežli poctivý umělec kdy v úmyslu měl; ale Šlechta opovrhnul tímto podáním, zanevřel hněvem na nevěrného úda městské rady — a učinil si nepřítelem člověka, kterýž ho chtěl v tajné pletichy zapřísti.

Rychleji začal Polhart přecházeti, když si nyní slova umělcova v pamět uváděl.

„Pyšně stál jsi přede mnou," mluvil sám k sobě; „ale nyní jsi dán v ruce mé, a já tě mohu ponížit... ha, ha! — také se o to pokusím. Uvidíme, mnoho-li ta česká pýcha vydrží!"

Starý hlídač vězňů stál tu zatím u velikých rozpacích. Mrzel se, vida, že mu naděje a zámysly celé noci rušiti se začínají.

„A jak se chová starý řezbář ve svém novém příbytku?“ ptal se ho konečně Polhart, kroky své před ním zastaviv.

„Tuším, jako se na křesťana sluší, kterýž nevinně do rukou spravedlnosti upadl,“ řekl biřič. „Doufá v Boha a oddává se pokorně v ruce a do vůle jeho.“

„Aj, totě velmi chvalitebné a přinese mu žádaného ovoce,“ usmál se Polhart velmi laskavě. „Nábožná mysl nalezne všude Pána svého, a takž mu tedy i ve vrátnici svátek boží vesele uplyne.“

„Jak?“ ptal se vrátný bručivě a nemile překvapen na krok ustoupil. „Mají tedy ti dobří lidičky skutečně tyto radostné dny u mne ztrávit?“

„Mohu já veřejný pořádek porušit a nebo zákony předělat?“ namítal radní s vlídně potutelným úsměvem. „Boží hod nemůžeme vyslýcháním přestupníků zneuctívati.“

„Já bych ale myslil, vzácný pane!“ dodal si Boreš smělosti — „že by se neporušily, kdybych je dnes propustil a po svátcích zase před soud postavil.“

„Nic, nic — tak to nejde!“ řekl Polhart kvapně a mimo svůj obyčej prudce hlavou potřásl.

„Kdybych to byl věděl“ — mumlal vrátný — „bylbych si cesty ušetřil. Byla to první za tolik let...“

„Počkej!“ zastavil radní kroky jeho, a přešel zase několikráte komnatu, jakoby stíhal dozrávající úmysl. Pak se opět zastavil. — „K vůli tobě učiní něco měkké srdce mé, o čem ale hlava radního věděti nesmí. Ale dřív se musím přesvědčiti, zdali toho vězňové tvoji zasluhují, aby k vůli ním člověk oko zamhouřil. Dříve musím vinu nebo nevinu jejich poznati. — Přivediž tedy dceru řezbářovu předemne, abych z úst jejích uslyšel, jak se celá věc udála.“

Povděčně usmál se biřic při tomto nenadálém úmyslu radního, a vydav bručivé, nesrozumitelné hlasy, políbil mu ruku.

S jasnou a jaksi vítěznou tváří vrátil se domů a vešel brzy na to do tmavé, chladné jízby k zatknutým. Tito byli ještě dlouho do noci na modlitbách ztrávili, a potom klidně vedle sebe usnuli. Ranní hodina je zbudila z tichého spánku, a sotva že byli rozmluvu s Otcem, kterýž na důkaz nesmírné lásky své minulou noc jednorozeného syna svého světu poslal, na duchu se posilnili a k příštímu dnu připravili, pozdravil je opatrný hlídač.

„Honem, panenko — připrav se!“ řekl k Eliśce. „Půjdeme spolu k pánovi, jehož přičiněním dnes toto místo opustíte.“

„O posle nebeský!“ zvolala dívka, a celý vzhled její se rozzářil viditelnou rozkoší. „Co to povídáš? Komu se mám k nohoum uvrhnouti, aby se mohl dobrý můj otec k tichému domovu navrátit?“

„Nic k nohoum,“ vrtěl Boreš hlavou — „jen pravdu pověděti, jako jsi, doufám, učinila přede mnou. Ucho pánovo je jí náchylné a srdce přístupné. Jen se vzchop!“

„A kam hodláš dítě moje vésti, přiteli?“ ozval se nyní Šlechta, slyše vrátného dívku pobízeti. „Jaké to máš úmysly a naděje?“

„Ty nejlepší,“ řekl vrátný — „jen ty se nestarej. Než mine hodina, jste zas venku na čerstvém povětří. Jen ale honem — honem! Škoda každé chvíle. Ty, milý příteli, musíš se prozatím o samotě vyrážet.“

Eliška byla zatím šat na sobě docela usrovnala a vyšla nyní za Borešem z jizby.

„Stáhni si loktušku hezky přes oči, děvečko!“ řekl k ní nenadálý zástupce — „a jdi na tři — čtyry kroky za mnou. Lidé mají hloupý zvyk, že si člověka prohlížejí, kterého vodívám. Nemusejí ale všecko vědět.“

Eliška učinila podle šetrné rady jeho, a brala se několik kroků za ním s hlavou sklopenou, že jí takořka žádný mimojdoucí do tváře podívat se nemohl. Toliko jedna osoba se nad ní pozastavila a přicházejíc proti ní, upřela na ni zpytavě oči. I když ji byla minula, hleděla za ní ještě pátravě a vrtěla hlavou... Byl to Kotouč.

10.

V domě Polhartově uvítala vrátného stará hospodyně. Byla to zkušená opatrovnice jeho domácnosti, zasvěcená v mnohé tajnosti, kteréž by radní pán nerad byl na denní světlo propustil.

„Vzácný pán není doma,“ řekla po prvním pozdravení; „má-li ale panenka s ním co jednati, může na něho v mé komůrce počkati — pán se brzo navrátí. Ty milý příteli, můžeš se mezi tím po své práci ohlídnout — a pak zase pro děvečku přijít. U mne je dobře schována.“

Boreš nevěděl, k čemu se odhodlati. Nerad by byl dívku s očí pustil — to mu velela jeho svědomitost v povolání; a z druhé strany byl by dívce rád pomohl — k tomu ho ponoukal jakýsi hlas v prsou, kterého byl u jiné příležitosti ještě nezaslechl, a kterýž tedy v něm tím živěji se ozý-

val. I odhodlal se konečně dívku v dobrých rukou zanechati, mezi tím po svém zaměstnání se ohlédnouti a pak zase pro dívku přijíti.

Hospodyně uvedla Elišku do malé, ale úpravné, vším pohodlím opatřené komnaty. Líbezné teplo projelo oudy její. Tu byl kulatý dubový stůl — na něm hojné přípravy k bohaté snídani, hebké pečivo z bílé mouky, pamlsky a víno; kolem stály pohodlné vycpávané židle; podle stěny široká almara, na druhé straně veliká truhla. Všecko se jen lesklo.

„Posaď se, dceruško!“ promluvila stará hospodyně k hostu svému — „a posnídej. Venku je ostrý vítr — ten silně tráví. Dělej jako doma.“

Eliška se divila. Až posud nebyla na jídlo ani zpomněla; ale pohled na pochoutky před ní prostřené vzbudil v ní malou chuť. V nesnázích pohledla s hospodyně na stůl a se stolu na hospodyni, nemohouc nijak do svého stavu se vmysliti. Byla přišla jako prosebnice — a nyní zde měla býti jako vítaný host poctěna.

„Jen se neostýchej, dceruško!“ řekla domácí spoluvládkyně — „a použí svého pohodlí. Já se podívám jen do kuchyně.“

S těmi slovy odešla, a nežli se Eliška nadála, stála v komnatě samotna. Lekla se toho poněkud; ale srdce její bylo plno čistoty a plno-

důvěry, umínila si tedy další běh věci tiše očekávati.

Posadila se, neboť cítila, že se pod ní nohy třesou — a myšlénky její obrátily se od věcí okolních do světa vnitřního. Zpomněla si na otce, a jemná slza vstoupila jí do očí. Ten bohabojný, tělesnou nehodou sklíčený muž seděl nyní v studené jízbě, v doupěti pochytaných tuláků — ona pak meškala v líbezné komnatě, u prostřed všeho pohodlí.

„O můj drahý otče!“ vzdychla si hluboce a jaksi ouzkostně povstala. Bezděky sepnula ruce a hleděla oknem na jasnou zimní oblohu. „Kýž mohu naše místa proměnit a ubohou hlavu tvou mezi vonné květy položit!... Jak asi vypadne tato cesta má?... Proč mě tu nechávají o samotě?“

Bezděky přistoupila ke dveřím, jako by se po někom ohlédnouti chtěla; ale dvéře byly z venku zavřeny. Eliška nevěřila očím. Zděšená sáhla ještě jednou zprudka po klice — ale dvéře se neotvíraly.

„Milosrdný Bože!“ zvolala dívka, a bledost polila tváře její. Zdáloť se jí v té chvíli, že byla hořké potměšilé usmívání na hubené tváři hospodyně pozorovala, a úzkost projela duši její. „Co je to?... Co to se mnou obmýšlejí?... Proč mě odtrhují od otce... od toho nešťastného...?“

A jako meč pronikla bolest srdce její. Dala se do hlasitého pláče. V tom se otevřely dvéře, tajně zadělané na protější stěně, a do komnaty vešel Polhart. Nebyl již v ranním domácím obleku, nýbrž v rouchu ozdobném, bohatém a pečlivě zvoleném.

Uchvácena němým úžasem hleděla na něho Eliška chvíli, ani zpamatovati se nemohouc. Onať byla něco docela jiného očekávala, než co jí tady od prvního kroku potkávalo. V prvním okamžení se nemohla také nadíti, že by v této světácky vyfintěné postavě člověk vězel, kterýž měl toho dne otci jejímu dle úřadu svého milost učiniti. Onať se pamatovala, že v takovémto vystrojení mladé hejsky po ulici větřiti vídala; o možném pánu byla si docela jiný obraz na mysli utvořila.

Také Polhart zdál se býti zjevením dívky překvapen. Zastavilť se u tajného vchodu a oči jeho zahořely divou rozkoší nad půvabem květoucího poupěte. Po letité tváři jeho, kterouž byl vším strojířským uměním omladil, rozletělo se líbezné usmívání.

„Aj, jaká to nebešťanka snesla se s výsosti a navštívila můj sprostý příbytek?“ promluvil konečně a snažil se hlasem i chodem dvořivě se přiblížiti.

„Račiž, vzácný pane, prominout,“ omlouvala se dívka, bojácně ustupujíc — „jestli jsem přišla v místa nepravá. Byla jsem uvedena bez vůle — a hledám vlastně dobrotivého ochránce . . .“

„Tedy přijmi ochranu mou!“ řekl Polhart co nejvlídněji se usmívaje a ruku jí podávaje.

Ale dívka nevztáhla ruku svou, nýbrž ještě o krok ustoupila.

„Pojď — sedni si, miloušku — požívej, co ti ze srdce přáno, a pověz mi, jaké příhodě mám díky vzdáti, že tě pod mou střechu přivedla.“ S těmi slovy postavil Polhart dvě židle blíže ke stolu, nutě Elišku, aby se posadila.

„Já nepřišla hodovat a tělo drahými pochoutkami napájet,“ zdráhala se dívka. „Duše má je pohřížena v žalosti a hledá úlevy. I bylo mi řečeno, že ji tady naleznu.“

„Nalezneš ji — nalezneš!“ ujišťoval ji Polhart hlasem co možná lahodným. „Shoď jenom všecku nedůvěru a otevři srdce své. Pojď, pojď a pověz upřímně, jaké úlevy hledáš.“

I byl ji konečně chopil za ruku a na židli ji stáhnuv ztěsna vedle ní se usadil. Hltavými zraky pásl se na spanilosti dívky nesnázemi sklíčené.

Nevěděla nyní, jak se zachovati. Chvěla se a tváře jí hořely plamenem. Ale zpomněla na

otce — duše její zotavila se novou silou, a po krátkém zamlčení pověděla zběžnými slovy, co bylo minulou noc otce jejího potkalo.

Polhart ji poslouchal s patrnou rozkoší: zdáloť se, jako by se kochal v nesnázech nevinného děvčete.

„To je arci nemilá, trudná příhoda," jal se konečně, hlavou potřásaje mluviti — „zákony jsou přísné; ale dobré slovo najde dobrého místa — a když ukápne ze rtů tvých, rozplyne se jako med v duši člověka, kterýž může pomoci."

„O tedy nech ať k němu přistoupím!" ozvala se dívka horlivě a rychle povstala. „Nech, pane, ať k němu promluvím, a úzkost srdce svého mu předložím. Doufám v Boha, že mi pravá slova na jazyk položí, aby pronikla srdce jeho."

„To se již stalo, zlatoušku!" řekl Polhart, a chopiv ji za obě ruce, stáhnul ji opět na židli. „Člověk, mohoucí tobě i otci přispěti, již lahodná slova tvoje slyšel a rád pomůže."

„Je-li možná?" podivila se dívka. — „Ty, pane, sám . . .?"

„Já sám," usmíval se Polhart, pořád blíže k dívce přisedaje, „a když mi tvoje malinová ústa slíbí, že laskavou službičku laskavě odplatíš —"

„Jakž bych mohla já ubohá — ?" ptala se dívka, bázlivě od Polharta se odtahujíc a palči-

vým pohledům se vyhýbajíc. „Já jsem nepatrné děvče před pánem.“

„Aj co pravíš o nepatrnosti?“ řekl Polhart. „Tys bohatá ozdobami, kterýmiž tě nebe nad sta jiných povyšilo a po nichžto se mé srdce s utěšením otáčí.“

Eliška se zděsila zvuků těchto slov. Nemohla živou mocí pochopiti, co Polhart obmýšlí, neboť až posud nebyla nic podobného slyšela.

„Nežertuj, pane! s ubohou dívkou,“ prosila tedy; „a můžeš-li skutečně učiniti, aby se směl otec domů navrátit — o tedy se dej mými prosbami obměkčit, a učiň, abychme svaté dny v božím pokoji ztrávili.“

„O — radostně je ztrávíš, holoubku!“ usmál se Polhart a osmělil se ruku svou okolo dívčího těla položit.

V tom okamžení bylo ale dívce, jakoby ji byl náhlý blesk oslonil a celou útrobu její pronikl. Nikdy nepocítěné tušení projelo duši její a uvedlo jí na pamět slova, jež byla často z otcových úst slýchala, aby totiž nevěřila vlkům v rouně beránčím, vůkol chodícím a hledajícím, koho by pozřeli.

Prudce tedy povstala a kvapně od Polharta odstoupivši, upřela na něho zraky, v nichžto se

bázeň a hrůza jevily. Nemohla však promluviti; rozmeteno bylo pásmo jejích myšlének.

„Aj, co tě poděsilo, holubičko?“ usmál se Polhart i vzchopil se, chtěje za ní pokročiti.

„Ustup, vlku!“ zkřikla Eliška, v nížto rostoucím nebezpečím i jasnější a určitější myšlénky vznikaly, pak i větší odhodlanost se budila. — „Ustup — a nevztahuj po mně své dravé pařáty! Co jsem ti učinila, já ubohá děvka, že se chceš pokáleti krví mou? O pohledni na ouzkost mou a pustiž mne ven k ubohému otci, kterýž bude po mně ruce spínati a toužebně volati: Kde jsi, dcero má?“

„Tys bláhové dítě,“ jal se Polhart dívku přemlouvati; „hlavinka tvá je plna divých obrazů, jimiž tě nehoda dnešní noci poděsila. Pohledni jen! Zde stojí tvůj přítel, kterýž bude pečovati o tebe i otce tvého.“

„Tedy osvědč rychle slova svoje,“ zvolala dívka s plamennou tváří — „a učiň, aby propustili otce mého. Člověk, kterýž mě sem přivedl, ujišťoval mne, že to můžeš učiniti.“

„To mohu — mohu!“ dotvrzoval radní s přívětivým, spolu také jaksi vítězným tónem. — „Jediný já mohu otce tvého vazby zbaviti. Osud jeho je v rukou mých jako vosk, jejž utvářiti

mohu vedle libosti — a jenom na tobě záleží, jaké podoby nabyti má.“

„Nikoli na mně — ne!“ zkřikla dívka, podivným zanícením uchvácena. „Neboť kdybych i kolena tvoje objala a prach s obuvi tvé slzami spláchla: předce bysi neučinil podle prosby mé — to vidím a cítím v hlubinách sklíčené duše své. Osud otce mého záleží toliko na tobě — s ním chceš svévolně zahrávati. Já sice nevidím — nepoznávám, jak? — ale strážní andělové létají okolo mne a šeptají mi varovným hlasem, abych se tě střežila.“

„Tak — tak?“ ozval se radní, když byla dívka úmlkla, a potřásal hlavou. — „Nu, tedy dobře pro tebe, máš-li okolo sebe takových varovníků — po druhé dej tedy lepší pozor na hlasy jejich, abysi v podobnou tíseň neupadla, v kteréž nyní vězíš. A nebo se nyní obrať k nim, aby ti pomohli!“

S těmi slovy bral se opět ke dveřím, jimižto byl vstoupil.

„Pro rány Ukřižovaného!“ zvolala dívka v náramné ouzkosti za ním pospíchajíc. „S jakou odpovědí propouštíš od sebe prosící služebnici svou?“

„Aj, kdož pak mluví o služebnici, kdež by řeč býti mohla o panovnici?“ usmál se Polhart ještě jednou velmi laskavě. „Ale ty nemáš rozumu a nechceš dáti přístupu k srdci svému!“

Přitom vztáhl ruku a chtěl ji vzíti za bradu. Ale dotknutí jeho projelo ji jako vanutí ledového mrazu. Zachvěla se — obrátila se a oběma dlaněma tváře si ukrývajíc, stála tu sklíčená velikou, nevýslovnou žalostí.

Polhart pohlédl na ni ještě jednou, jakoby říci chtěl: Však mi neujdeš! — a odešel tajnými dvířkami.

11.

Půl hodiny na to stál novoměstský radní, docela v jiném obleku, zahalen pláštěm proti dotíravému mrazu a zvědavým zrakům, v Borešově vrátnici. Starý hlídač temného doupěte sprásknul podivením ruce; ale tvář jeho se radostně vyjasnila, neboť měl příchod Polhartův za příznivé znamení.

„Kde je tvůj vězeň?“ zeptal se ho radní krátce — a ochotný sluha spravedlnosti chopil se honem klíče, aby mu učinil po vůli. Byl by se ho arci rád zeptal, kde dívka zůstala; domýšleje se ale, že vlídný soudce z vypravování jejího k dobrému přesvědčení přišel, a že nyní snad jenom poslední cestu k úplnému vyskoumání pravdy váží: podržel všelikou otázku pro sebe a vedl jej přímo k Šlechtovi.

Polhart se poněkud otřásl, když vešel do temné, chladné, dušné jízby. V druhém okamžení ale, když totiž oko jeho na jatém slepci utkvělo, projela tajná radost prsa jeho. Na to pokynul Borešovi, aby se vzdálil. Vrátný ochotně odešel — a nyní stál Polhart sám a sám proti Šlechtovi, kterýž poslouchal, co se děje.

„Přivádíš mi dítě nazpět, milý příteli?“ ptal se zvědavě — ale nadarmo.

Polhart mlčel a hleděl na starce okem tak pronikavě upřeným, jakoby se na jeho utrpení libostně pásl.

„Nu, proč neodpovídáš, příteli?“ ptal se zase Šlechta, hlavu nahýbaje, jakoby se snažil odpověd lépe pojmouti. „Neostýchej se, pakli nemilou zprávu přinášíš. Dny moje sečetl Hospodin a já jsem uchystán ke všemu.“

„Jsi na omylu, člověče!“ jal se nyní Polhart mluviti — „vedeš-li řeč se svým hlídačem. Nyní stojí někdo jiný před tebou, aby vyšetřil vinu tvou a učinil podle práva.“

Dychtivě poslouchal slepec tato slova. Zvuk jejich zdál se nemilou zpomínku v něm buditi, a bledá tvář jeho zplanula lehýnkým červánkem.— Chvíli trvalo z obou stran mlčení.

„Neznáš mě již, umělý řezbáři?“ ptal se pak radní dále, a okolo úst jeho pohrávalo jedovaté

usmívání radujícího se škůdce. — „To je běh osudů lidských, že nám časem obraz i těch lidí z paměti vypadá, kteří chtěli našimi nejlepšími přátely býti — a nebo že někde na svých cestách klopýtneme a tak hluboko padneme, že nám pak z temné propasti nelze očí k té výši pozdvihnouti, kde bychme příznivců svých poznali.“

„O však já tě znám!“ zvolal Šlechta a rychle se vzchopil. „Zvukové hlasu tvého nevymřeli ještě v sluchu mém a památka naší poslední rozmluvy je uchována v prsou mých. Co hledáš ale v těchto místech? Zde není tvoje loviště! Zde není stůl, u něhož bysi mohl právo dle míry své přistřihovati.“

„Myslíš, moudrý člověče?“ usmál se Polhart. — „Já posud myslil, že je k udělení milosti každé místo příhodné a k vyřknutí práva nad vinníkem každý čas příslušný. A proto jsem přišel, abych poznal vinu tvou a učinil podle práva a zákonů — dle našeho starého přátelství.“

„Ty jsi zlý člověk, pane!“ řekl Šlechta s velikou mírností, usedaje opět na hrubou, k stěně přibitou lavici — „že si vedeš posměch z neštěstí člověka, kterýž ti ničím neublížil, ale vždy věrně a poctivě obci sloužil, kteráž tě mezi opatrovníky práv svých počítá. Co mluvíš o přátelství, kteréhož mezi námi nikdy nebylo?“

„Ale býti mohlo — a sice k tvému prospěchu!“ odpověděl Polhart. „Před pěti lety jsi ovšem se nenadál, že bysi jednou v těchto místech a v této postavě přede mnou seděl — sice bysi býval rozumnější a uposlechl hlasu, kterýž tě vedl k prospěchu. Také nyní přišel jsem, abych nadlehčil přestupku tvému —“

„Já se ničeho nedopustil,“ řekl řezbář pevně, „k vůli čemu bych nějakého nadlehčení potřeboval. Ano, mně se děje křivda, a já budu práva proti svým škůdcům hledati.“

„To učiníš docela podle své moudrosti — jenom hleď, abysi mohl brzy cestu za právem svým nastoupiti — anebo kdyby ti nenadálá překážka do cesty padla, abysi dceru svou vyslal, aby kamení odvalovala a cestu rovnala.“

„Jak to? — co víš ty o dceři mé?“

„Slyšel jsem, že je hezká — a k vůli hezkému děvčeti zamhouří leckterý soudce oči, třeba již váhu spravedlnosti v rukou držel.“

„Co to myslíš?“ zvolal nyní slepec, trna šlechetným hněvem na celém těle, povstal i pokročil poněkud ku předu. — „Co to má býti s mým dítětem? — Kde jest dítě mé?“

„Jsem já hlídač jeho?“ usmál se Polhart. „Starý tvůj opatrovník bude nejlépe věděti, kam

ji ukryl, nežli ji dostaví na místo, kde se rozhodne, jaký je podíl její ve tvém provinění.“

„Kde jest dítě mé?“ volal slepec úzkostněji. „Proč jste oddělili dceru mou ode mne a mne nešťastného zůstavili o samotě?“

„Co se tu stalo, stalo se bezpochyby slovem a smyslem zákonů,“ řekl na to Polhart — „a strážník bude dobře vědět, jak se zachovati má, aby překazil umlouvání dvou vinníků. Ostatně učiním ti milost a promluvím s tvou dcerou. Snad je moudřejší nežli tvrdohlavý otec, a uposlechne prospěšné rady z lásky dětinské.“

„Jaké rady?“ ptal se Šlechta s velikým napnutím znepokojené duše své.

„Aby se utekla prosebně k lidem, kteří mohou osud tvůj i její nadlehčit.“

„Nic prosebně — nic!“ zvolal slepec vášnivě. „A k tomu snad ještě k lidem, kteří jsou tobě rovni, muži spravedlivý? — Nic! Po mé straně je právo — a já se podrobuji a snáším s křesťanskou trpělivostí i bezpráví; ale jen mi dítě nechte po boku, ať se jím zotavuje duše má.“

„Nuže — a kdež je tedy to vzácné dítě tvé?“ ptal se nyní Polhart, a jedovatý úsměch pohrával okolo úst jeho. — „Kam dali dceru tvou? Kdež je, abych poznal tu vzácnou bylinu, kteráž nyní květ svůj ve chládku rozpíná?“

Po těch slovech zavolal vrátného. Stařec rychle přišel, nemysle jinak, nežli že vězně svého již na čerstvé boží povětří propustí. Ale jak se podivil Polhartově otázce!

„Kdež je dcera člověka tohoto,“ ptal se ho radní, „kteráž byla spolu s ním k tobě přivedena, jak dobře vím? Pakli jsi dívku jen z pouhé horlivosti ve své službě od slepého otce odstranil: tedy ji nech pobyti vedle něho pod jedním stropem, dokud se jim práva nestane. Já odpovím za tebe, jestli tím poněkud povinnosti své překročíš: neboť srdce mé je nakloněno učiniti ubohým lidem milosrdenství.“

Borešovo žasnutí zrůstalo, čím déle radního poslouchal. Byloť mu, jakoby ani dobře neslyšel. Vydal několik nesrozumitelných zvuků a vrtěl starou hlavou.

„Vzácný pán ráčí s nízkým sluhou žertovat!“ řekl konečně. „Kam jsem dceru tohoto muže odvedl, víš tak dobře jako já.“

„Co že pravíš?“ ulekl se vězeň.

„Podle přivolení tvého,“ pokračoval Boreš, „přivedl jsem asi před hodinou dívku do domu tvého a tam ji nechal, poněvadž jsi byl odešel — jak mi bylo praveno.“

„Nešťastný člověče!“ zvolal Šlechta ruce spínaje. „Co ti napadlo, beránka uváděti k tlamě hladového vlka?“

„Do mého domu?“ divil se Polhart. „Já přicházím právě ze své komnaty a nikoho jsem neviděl — nikdo mi nebyl předveden. Jaké jsou to řeči?“

„Aj — totě nevím, kde mám uši a kde oči!“ bručel vrátný. „Tys mi, pane, slíbil děvče vyslechnouti, a já ji k tobě přivedl — abysi učinil milost lidem nevinným. Bezpochyby tedy žena služebná se zmýlila — a dívka čeká až dosaváde v domě tvém.“

„Ty mi budeš před právem za to odpovídati, potká-li nevinnou dosti malá nesnáze pod střechou tohoto člověka!“ zvolal nyní Šlechta, po hlase k strážníku svému se obraceje. „On jest nepřítel můj a nebude tedy přítelem mého dítěte.“

„Ten člověk pozbývá rozumu,“ řekl Polhart s nastrojenou útrpností na Šlechtu pokynuv — „a nemůže již rozvážiti rozum řečí svých. Kdybych vedle přirozeného lidského hnutí srdce nesmyslná slova jeho neposuzoval a hlas práva v sobě netajil, musel bych stav jeho ještě zhoršiti. Ale já nakladu žhavého uhlí na hlavu jeho — a učiním, jakobych neslyšel urážky jeho. Pojď se mnou a ukaž mi, kde jsi zanechal dívku, abych zvěděl, s jakým úmyslem ke mně kroků svých obrátila.“

S těmi slovy bral se z chladné jizby a vrátný podivně mumlaje šel za ním a zavřel opatrně dvéře.

12.

Stará hospodyně uvítala Polharta s hlubokou poklonou a Boreše pozdravila přívětivým hlavy kynutím.

„Osobo!“ řekl k ní radní, snaže se do hlasu jakousi přísnost, ale i jemnou laskavost vložiti. „Pamatuj, že je dnes den, o kterém se nesluší ani vlastní srdce hněvu otvírati, ani v cizím hněv buditi. Proč jsi mi neoznámila, že tento dobrý člověk někoho přivedl, kterýž u mne práva vyhledával, jež milý Bůh do rukou mých složil?“

„Že někoho přivedl?“ podivila se žena, jakoby o ničem nevěděla. „Nepamatuji se, že bych zde byla dnes koho viděla.“

Zpytavě pohledl Polhart na vrátného, jako by se ho tázal, co tomu říká.

„I toť jsem tedy včera pozbyl rozumu, že nevím, co dnes dělám!“ zabručel stařec — a doložil pak nevrle k hospodyni: „Nepřivedl jsem dnes do domu vzácného pána mladou dívku, o nížto jsem řekl —“

„Ah, tu holčici!“ přejala mu hospodyně řeč. „Ta odešla hned za tebou, milý příteli! Pravila, že se tě musí ještě o radu ptáti, nežli bude se vzácným pánem mluviti.“

„Že odešla za mnou?“ vyvalil vrátný oči. „I toť bych ji byl musel tedy vidět — ale já ji ani okem od té chvíle nespatřil, co zde zůstala.“

„Co to znamená?“ zvolal nyní Polhart, bera na sebe tvářnost a podstatu přísného soudce. „V tom vězí podvod! To je úmluva! To je zlehčení a uražení obecního práva!“

„Jak to?“ vyrazil ze sebe v službě zestaralý vrátný, jemužto se ještě nikdy podobná výčitka nebyla učinila. „Jak to?“

„Tys tedy děvče schvalně opustil,“ řekl Polhart — „ona pak uposlechla rady, kterous jí byl dříve dal, a hledala spasení v útěku.“

„I toť aby do toho všechny všudy blesky!“ rozhorlil se vrátný. „Já jí nedal žádnou radu, nežli aby se k milosti vzácného pána utekla, a pakli že v skutku odtud odešla, dokázala to z mladické nepředloženosti — ale já jí nedal žádnou radu takovou, a mimo to je děvče tuze hodná dcera, aby utíkala a otce v pasti nechávala .... ne, ne, takovou radu jsem já jí nedal — ale tys ji, ženo pošetilá, neměla pouštěti!“

„Aj, ty hrubý člověče!“ osopila se hospodyně. „Což jsem já hlídačkou tvých poběhlíků? — a mohla jsem vůbec věděti, že to poupátko do tvé zahrádky náleží? Proč jsi neotevřel ústa? — proč jsi se s ním pitvořil, jakoby boží slunéčko na poctivou pannu svítilo?“

„Dost těch neslušných řečí v domě mém!“ zkřikl Polhart a pohledl přísně na vrátného. „Ty jsi pochybil, že jsi dívku samotnou tady nechal.“

„Já měl řízení,“ omlouval se vrátný bručivě — „a domníval se, že ji v dobrých rukou nechávám. Bylť bych se také hned navrátil —“

„Nezvětšuj vinu svou daremnými omluvami!“ pokáral ho radní. „Tys pochybil, že jsi dívku z ruky pustil, a kdybych neměl před sebou dnešní den, kteréhožto sám Hospodin světu důkaz největšího milosrdenství učinil, an mu svého syna seslal: tedy bych nešetřil tvé staré lebky a dal tě hned na místo vsaditi, kam uběhlá dívka náleží. Zatím ještě poshovím; ty ale budeš hleděti, abys uprchlé svévolnice opět se dopídil a pak i se starým vinníkem ji tím přísněji opatroval. Nyní nemař času a hleď si povinností svých — a nebo můžeš koledu ve chladě držeti.“

Panským krokem bral se na to Polhart do své komnaty, a vrátný, za ušima se škrábaje a mumlaje, zaměřil si rychlýma nohama k svému doupěti.

„I toť aby to rohatý do pazourů chytil!“ bručel po cestě. „To má z toho člověk, když mu srdce jednou po lidsku klepati začne... ne, ne! vrátnému se vede nejlépe, když má prsa z ocele, jimiž nic nepronikne. Takéť to celé člověčí plémě za to nestojí, aby k vůli němu poctivá duše v ouzkosti vězela!... Ale kdož by se byl toho nadál, že ta holubička tak hanebně — jako nevěrná... ne, ne, Boreši! ještě jí láti nesmíš! Snad nás minula cestou — snad již trpělivě čeká, abych ji zase k otci pustil; snad se jí dům vzácného pána nelíbil — snad si v něm zasteskla — ta žena nezdá se býti laskavou družkou — nu, vždyť uvidíme.“

Takovouto, dílem toliko v duchu vedenou dílem i polohlasitě prohazovanou rozmluvou těšil a kojil se stařec, chvátaje domů, aby nabyl jistoty.

Rychle a nepokojně vrazil pod svou střechu, ale po dívce nebylo tu památky. Rozkvašen vešel k starému Šlechtovi. Srdce jeho bylo plno kořkosti; šelť jako po uhlí a nemohl se nijak z nesnází vytrhnout, v kteréž ho byl domnělý dívčí útěk uvrhnul.

Vešel do vrátnice, zastavil se chvíli před nešťastným vězněm. Nevědělť hned, jak svým citům a myšlénkám otěž popustit.

„Jsi ty to, příteli strážníku?“ ptal se konečně sám řezbář po několika okamženích.

„Co jsi to se svou holkou umluvil?“ zabručel nyní Boreš místo odpovědi. „Kde jsi vzal tu proklatou radu, aby to nerozumné děvče spasení své v útěku hledalo? Myslíš, nešťastníku — že si tím pomůžeš?“

„Já ti nerozumím, příteli!“ odpovídal slepec, a ve tváři jeho jevilo se veliké pohnutí. „Co bych byl s děvčetem umlouval? — a co to mluvíš o útěku?“

„Nu — že nám tvoje dceruška zmizela!“ řekl vrátný nevrle. „Nikde po ní památky. Já dobrý blond ji nechal v domě radního Polharta —“

„Raději na prahu pekelné říše,“ zvolal Šlechta, „nežli v doupěti toho nespravedlivého člověka! Ty sám dal jsi holce špatnou radu —“

„Mlč, nevidomý člověče!“ zkřikl Boreš mimo svůj obyčej hlasitě, nemoha u své rozčilenosti řezbářovu výčitku mírně snesti. — „Mlč! Moje rada byla dobrá — ale ti, kterým jsem ji udělil, neprokázali se dobrými a použili jí ku zlému.“

„Co mluvíš ty o zlém, jako by tebe bylo potkalo!“ řekl Šlechta hněvivě ku předu pokročiv. „Stalo-li se tady zlé, tedy se jen nad mou hlavou shrklo, ježto nyní opuštěný stojím, nevěda, jakým úskokům nábožné dítě mé podlehlo a v jakých tenatech uvázlo — stalo-li se zlé, tedy

zastihlo jen dceru mou, a já tě poženu k soudu, abys mi učinil zadost za každé příkoří —“

„I toť aby to všechno práčata zmlela!“ zkřikl do toho vrátný skoro zuřivě. — „To mám tedy za svou dobrou, bláhovou vůli? Nu, vždyť uvidíme, k jakému konci beze mne věc vaše dopadne! Zneuctění posvátného místa — rozbroj před očima Páně — to nejsou třištky, které si člověk za nehet zadrhne a snadno zas vytáhne; to jsou špičky železných metel, které kusy masa s těla trhají. Však já ji najdu! — však já ji dopadnu!“

S těmi slovy bral se kvapně ze dveří. Ale srdce jeho nebylo ještě mírné a ztichlé, ačkoli si byl proudem slov poněkud odlehčil. Vlastní jeho nesnáze nebyly zmizely, a všechny myšlénky jeho upínaly se nyní toliko na tom, aby se ztracené dívky zase dopídil.

„Kam by se byla mohla uteci?“ rozjímal sám u sebe. — „Já jim řekl cosi o rukojemství — nepustila se tedy někam, kde by snad mohla něco podobného nalezti? Ale kam? — kdož to ví? kdo zná jejich spády?... A nebo — hoj! to je moudrá myšlénka!“ doložil najednou polohlasitě. „Holka zdá se být v skutku dobrým dítětem a stav otcův jí ležel těžce na srdci... což aby? — ano, ano! — jistě že doskočila domů, aby mu nějakého pohodlí učinila; snad bude chtít přinesti nějakou podu-

šku ... žádné pochybnosti! doma ji zastihnu! Pak se, ptáčku, ale těš! Pak mi tak snadno zas neulítneš!"

I vydal se hned zase na cestu, poručiv i svému pacholku, aby slídil po ulici a prchlou dívku polapil.

Boreš neznal sice domov svého vězně, věděl jenom dle pověsti, v kterých končinách se nalezá; doufalť ale, že se snadno po něm doptá. A v skutku se také neklamal. Záhy stál před osamělým domkem.

Rovným krokem bral se ke dveřím a s nemalým nepokojem chápal se kliky. Bylo zavřeno. I postavil se — kroutil hlavou — a potom několikráte zatloukl. Ale z domu nepřicházela žádná odpověd. Nebylo ani hlasu, ani hnutí slyšeti.

I tloukl silněji; ale činil to nevrle, dílem že se viděl ve své naději opět sklamána, a dílem že musel vůkol sváteční ticho rušiti. Tváře jeho začaly se poznovu kaboniti a z úst vyklouzlo mrzuté bručení.

I pozdvihl ruku potřetí, chtěje si hněv hodnou ranou na dvéře vyliti; ale v tom uhodil ho někdo po zadu na rameno a rázným mužským hlasem zaznělo za ním: „Co dobrého, příteli?"

Vrátný se rychle ohlídnul a zhledl před sebou postavu ramenatého Kotouče. Mlčky vyvalil naň oči.

*

„Co tu pohledáváš?“ ptal se ho zbrojnoš hlasem a výrazem hřmotnějším, a bedlivě si ho prohlížel.

„Není tento domek obydlí řezbáře Šlechty?“ zabručel mrzutý biřic.

„To je!“ dosvědčil Kotouč. „Alespoň tu až do včerejška přebýval. Nenajdeš ho ale doma, příteli!“

„To vím,“ pokýval vrátný hlavou — a zbrojnoš se divil. „Ten sedí za dobrou závorou. Ale jeho dcerušku zde vyhledávám.“

„Aj, toť máme stejnou práci před sebou!“ řekl Kotouč — „a víš-li, kde starý tatík vězí, také snadno holku najdeme. Tenť bude o ní dozajista věděti.“

„Ne, ne — to neví!“ bručel vrátný; „a není-li zde, pod domácí střechou — tedy nevím, kde ji hledati, a klel bych... kdyby božího svátku nebylo.“

„A znáš ty dceru řezbářovu?“ ptal se Kotouč velmi zvědavě.

„Děkoval bych Pánu Bohu, kdybych mohl říci, že ji neznám,“ zamrzel se Boreš. „Ještě dnes ráno měl jsem ptáčka v rukou — ale někdy se i nejostražitější ptáčník oklame.“

„Ty naši holubici v rukou?“ podivil se Kotouč. „Aj, střelo boží! tedy jsem předce dobře viděl, ačkoli jsem nechtěl očím věřiti. Ano, ano — já tě

dnes již viděl, že jsi někoho vedl... ale kdo jsi, člověče, a jakého spojení máš s lidmi, po kterých se vzázní pánové již od půlnoci shánějí?“

A Boreš mu pověděl, co bylo potřeba věděti. V němém ustrnutí poslouchal ho Kotouč, a tváře jeho potrhovaly se nevěrou a hněvem.

„I toť aby vás všechny ten nejstarší ďábel na kovadlinu položil a trochu vám ty zahnilé mozky proklepal!“ zkřikl posléze. „Vy jste mohli býti tak hloupě hloupí a uvěřiti, co vám zplašená luza na nos pověsila? Šlechetného člověka s nejctnostnějším dítětem mohli jste dáti do vazby? Nu, mnoho štěstí, moudří zákonníci! — ale já vám radím, abyste knihy své dobře prohlídli, nežli vám v nich listy začnou jiní obraceti!“

„Zbláznil jsi se, člověče,“ vyvalil naň vrátný oči — „že se opovažuješ o právu tak nectně mluviti?“

„Nic o právu!“ rozhorlil se Kotouč. „Právo je trnový prut, kterého se moudrý člověk nedotkne; ale někdy ho držejí v ruce lidé neobratní, a majíce jím vládnouti, dotýkají se jiných velmi neohrabaně — a na to se nemůže poctivá duše mlčky dívati. Mluv, kam jsi to děvče odvedl? K novoměstskému radnímu? A on nechce o něm věděti? Boží metlo! — ale nebudu klít, ježto jsi mi na boží svátek připomněl; ty však půjdeš se mnou

a povíš tu celou historii mým pánům, kterým již bezpochyby žluč kypí, že jim zprávu nenesu. Nezdráhej se — a vezmi rozum do hrsti! Nejmoudřeji bylo by arci, kdybychme hned do tvé brlohy zalezli a šlechetného muže na čerstvé povětří pustili —“

Vrátný sebou trhnul.

„Nu, nu — neškubej se!“ mluvil zbrojnoš dále; „však já ti nepokalím tvé zachovalé svědomí. Ale zastaviti bychme se v tvém doupěti mohli a vyvesti ubohého z chladna do topené jizby —“

„Já nemohu nic učiniti,“ bručel biřic odpíravě, „dokud od svých pánů rozkazy nedostanu —“

„Že nemůžeš?“ vyrazil Kotouč ústy hněvivými. „Nu, tedy pak také následky své nemožnosti sám sobě přičítej! Ty nemůžeš starého řezbáře vypustit, a já nemohu starého hlídače propustit. Ruce mé jsou železné kleště — nedělej povyku — neškareď se — pomysli, že je boží hod — za půl hodiny máme všecko odbyto — jen co úplnou zprávu mým pánům vydáš. Nech se radního šklebiti a hroziti, a hleď raději, ať se moji páni zasmějí. To ti více vynese.“

13.

Trapně utíkaly noční hodiny čekajícím poutníkům; důmysl jejich nepostačoval vynalezti příčinu, proč se Šlechta s dcerou nevrací. Kotouč běhal po celém okolí a ptal se, hledal, volal — ale každou chvíli navracel se s nepořízenou. Konečně nemohouce jinak nežli domýšleti se, že nábožný stařec ranní hodiny někde ve společnosti zbožných přátel tráví a teprva ráno se opět navrátí, odhodlali se navštíviti zatím mladého Pětipeského a na úsvitě pak zase Šlechtu vyhledávati.

Radostné bylo shledání starého rytíře s ušlechtilým synem bratrovým, ale zpráva o prázdném obydlí Šlechtově naplnila tohoto traplivou bázní, kteráž jedině tím se ulevila, že mohl před soucitnými srdci o dívce mluviti, kteráž — byť se i chvílemi šlechtická krev proti tomu byla zpouzela — v prvním okamžení celou bytost jeho byla naplnila.

Hbitě míjely ranní hodiny v horlivé a rozmanité rozmluvě, a sotva se počaly první známky probuzeného dne jeviti, chtěl již mladý Šlechta do otcovského domu vejíti. Ale tenkráte ho zdržoval sám starý Pětipeský.

„Nebuřme ranní spánek duší nábožných!“ řekl přitom. „Bezpochyby se tuze pozdě na lože uchýlili, staré oudy budou míti odpočinutí potřebí. Udrž tedy srdce dětinské ještě chvíli na uzdě — a nechme, až se rozední, jíti Kotouče na zvědy, abychme věděli, kdy a jak máme přes práh kročiti, za nímž nekalenou radost hledáme.“

Mladý Šlechta uposlechnul povážlivé rady zkušeného muže a spoutal ještě jednou vřelé toužení své do vazeb bezděčného čekání. I vyslali Kotouče a rozmanitými zpomínkami na dny minulé krátili si pak vespolek chvíli, nežli se ostražitý zbrojnoš zase navrátil.

Konečně zjevila se statná postava jeho mezi dveřmi — a vedle něho bručivý biřic.

„Ha, tu je náš veležádaný posel!“ vítal ho nedočkavý syn hlasitým voláním. „Jakž je? co nám přinášíš?“

„Vzácní pánové!“ otálel Kotouč poněkud s odpovědí. „Nesu toho tolik — že na mou milou duši nevím, kterého konce se dříve chopiti. Přede vším ale prosím, abyste se nehoršili, že vám na mysl uvádím slova, jimiž nás jednou kazatel těšil: Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal — ale však on zase dá.“

„Zbláznil jsi se, člověče?“ podivil se mladý Pětipeský. — „Ne cizí moudrostí se chlubiti — ale

krátkou a rychlou zprávu dáti máš, jak se tvé poselství zdařilo.“

„Je dům otce mého již otevřen?“ ptal se Šlechta, pobádán palčivou nedočkavostí.

„Viděl jsi šlechetného muže, jehožto náhlé zmizení si nijak vysvětliti nemůžeme?“ ozval se vážným hlasem starší poutník, jenž byl mezi tím roucho své odložil a nyní jakožto statečná postava rytířská se zjevil.

Kotouč se poškrábal za ušima. — „I co budu dlouhé otáčky dělati!“ rozkřikl se najednou. „Vždyť nejste děti nebo slabé ženštiny a něco snesete. Dobrého vám nenesu nic — ale také to není tak zlé, aby z toho člověku hned hlava upadla, a tuhle ta dobrá duše“ — přitom okázal na vrátného — „vám poví nejlépe, jakou to koledu naši přátelé dostali.“

Bouřivě sesypaly se nyní otázky na vrátného, a v několika okamženích zvěděli přátelé řezbářovi celou noční příhodu.

„Spravedlivé nebe!“ zvolal Šlechta, jenž byl vrátného vypravování s klopotným srdcem poslouchal. „Jaká to převrácenost uchvátila Prahu naši, že tu takovéto bezpráví potkati může člověka, jenž byl po celý věk zrcadlem bohabojného smýšlení! A ubohá moje sestra...!“

„Nyní nebědujme!“ prohlásil se mladý Pětipeský odhodlaně — „ale rychle k porovnání těchto nemilých událostí přikročme. Mně trne duše v těle, pomyslím-li na to, že ta růže mezi bodláčí a bejlí upadla!“

„Tvá křesťanská útrpnost tě velmi zdobí,“ řekl na to jeho strýc; „ale při této věci nebude na škodu dříve trochu s považením na radu vejíti, nežli na zdařbůh do světa se pustiti.“

„Má-liž ale mezi tím ubohý otec můj nevinně v nehodné vazbě dlíti?“ dotíral naň bývalý soudruh pouti jeho. „Jděmež jen, abychme zatím sklíčeného vysvobodili! Sestra bude snad již u něho. Snad že v nesnázi poněkud zabloudila, když se z domu radního vracela! Mluv, příteli!“ doložil k vrátnému — „mluv upřímně, co se tobě o té věci zdá? Co myslíš, kde by mohla dívka vězeti? Nejsi mého mínění?“

Boreš vrtěl hlavou. — „Panenka nezabloudila,“ mumlal přitom — „to nevčřím; ale spíše běžela snad hledat někoho, kterýž by dal rukojemství.“

„Mluvila o tom?“ ptal se kvapně mladý Pětipeský. „Pravila, že má takové známosti?“

„Ne, ne — to právě naopak,“ odpovídal vrátný. „Otec i dcera zdáli se, že nemají mnoho známostí.“

„Jdi, jdi, milý strýče!“ řekl najednou zase onen, jakoby ho byla nenadálá myšlénka projela. „Jdi, Božetěchu! Postarejte se o to, aby starého Šlechtu bez prodlení z vazby propustili — já zatím počkám doma...“

„Doma?“ opáčil slova jeho strýc, a upřel na jinocha oči tak zpytavě, že se tento v tváři zapálil. „Co ti napadá?“

„Odpusť, milý strýče!“ jal se Zdeněk úmysl svůj omlouvati, a vzal ho za ruku; „mně se zdá, že bude dívka u mne pomoc hledati.“

„U tebe?“ podivil se starý Pětipeský; ale nežli se mohl do dalšího zpytování pustiti, ozval se netrpělivý Boreš.

„Pánové!“ zabručel netrpělivě — „já zde nemohu čas daremným koukáním a posloucháním mařiti. Mně volá povinnost, abych se po uprchlé ohlídl a všelikou péči k dostihnutí osoby její vynaložil —“

„Přestaň na hubě a na vůli!“ překazil mu Pětipeský další řeč. „Dívku nech, kam ji dobrý duch a nohy její donesly, a kvap domů, abysi nevinného vězně propustil.“

Na to se odebral s mladým Šlechtou k purkmistrovi, jejž osobně znal, a přednesl mu celou záležitost.

„Nedej mu, pane, boží svátky u vazbě tráviti,“ dokončil řeč svou. „Bude-li potřebí, aby se zodpovídal před soudem, že byl do rukou spravedlnosti přiveden, zajisté se dostaví — já za to ručím osobou a jměním svým. Nenech mě, pane, nadarmo prositi, abych nemusel říci, že mě po dlouhém shledání s milou Prahou nemilá věc potkala.“

Purkmistr nečinil ani nejmenšího odporu, nýbrž dal hned rozkaz, aby se vzácný umělec propustil, i sliboval přitom, že se o celé té věci šetrně pojedná.

S velikou úlevou své tísně vyslechl Boreš rozkaz tento z úst drábových, a bruče děkoval nebi, že ho vyvedlo z nesnází, do nichž byl zmizením dívky upadl; neboť až posud nedávala o sobě věděti. Bez nejmenšího průtahu vedl Pětipeského a Božetěcha k vrátnici a rachotil jaksi vesele klíčemi.

Divě tlouklo srdce mladému Šlechtovi. Třesoucí se kročil přes práh a byl by se ihned otci na prsa uvrhnul; ale rytíř ho pevnou rukou zachytil. „Šetři ubohého!“ šeptal mu přitom do ucha, ačkoliv i srdce jeho bouřilo a slzy mu v očích stály — ačkoliv by on sám byl věrného přítele již již rád obejmul.

Vězeň se vzchopil, sotva že první zvuky chřestícího klíče zaslechl. Nyní tu stál s napnu-

tou duší, kloně hlavu ku předu, jakoby chtěl každé pohnutí lépe pojmouti.

Několik okamžení trvalo z obou stran mlčení — až pak je Šlechta nedočkavě přerušil.

„Jsi tady, dítě?“ ptal se, dychtivě ruku po vzdálené napínaje. — „Přivedls ji, příteli strážníku?“ ptal se dále hlasitěji, když nedostával odpovědi.

Pětipeský mrknul na vrátného, aby odpovídal. Tento se poněkud přiblížil.

„Někoho jsem přivedl, pane!“ jal se mluviti — „není to sice dítě tvé . . .“

„Není?“ zkřikl Šlechta a leknutí otřáslo všemi jeho oudy. „A kdež je? Kde jsi nechal dceru mou — mluv, nešťastníku! Běda tobě i tvému zloradnému pánu, jestli se jí vlas na hlavě zkřiví!“

„Tak zle nebude!“ mumlal Boreš. „Děvče je tuze moudré, aby si nechalo uškodit — a mně nesmíš při tom ani podle stébla viny přiměřovati.“

„Pusť mě tedy ven!“ zvolal stařec u bolestném zanícení — „ať pozdvihnu hlasu svého, aby ho uslyšela ovce zbloudilá!“

„V tom ti mohu s dovolením pánů spíše posloužiti,“ bručel vrátný — „a mohu tě také hned

v rukou dobrých společníků nechati, které jsem ti přivedl.“

Řezbář poslouchal, ale neodpovídal.

„Otevři srdce své,“ mluvil Boreš dále — „a prostři cesty do něho květinami, neboť myslím, že vejde do něho utěšení.“

„Jaké mi to vypravuješ pohádky?“ ptal se Šlechta netrpělivě. „Chceš s nešťastným člověkem neslušné žerty provádět?“

„Žádné žerty, příteli!“ ozval se nyní mírným hlasem Pětipeský, nemoha déle živému puzení srdce odolati. „Hlídač tvůj přivedl ti v skutku tovaryše, kteří tě věrně k domovu provodí.“

„Věčná milosti!“ zkřikl slepec a z prudka sebou trhnuv, obrátil se po hlase. Berla mu vypadla z třesoucích se rukou. „Kdo to zde mluví?“

„Vypadl jsem ti již tak z paměti, že neznáš hlasu mého?“ ptal se Pětipeský, blíže přistoupiv a slepého za ruku pojav.

„Hanuši! — můj Hanuši!“ zvolal nyní Šlechta, a radostně ruce vztáhnuv, padl příteli okolo krku. Vroucně přivinul ho rytíř k prsoum. „O! tebe posílají nebesa člověku hořce zkoušenému k útěše. Ale mluv — roztrhni — sval to břemeno nejistoty s prsou mých... kde je syn můj — kde je Božetěch? Já ho svěřil rukoum tvým, a ty jsi přislíbil pečovati o něho jako o zřetelnici oka svého

a zahřívati ho na srdci svém! — Co se s ním přihodilo, o mluv!“

„Slib mi dříve, že zapomeneš, co se stalo,“ řekl Pětipeský, ruce přítelovy srdečně tiskna — „že nebudeš k oučtům poháněti svého Hanuše, kterýžto se nenadál, že tě ubohý takto nalezne.“

„Těžce naložil se mnou Pán,“ vzdychnul Šlechta nábožně — „a zastřel zraky mé, abych viděti nemusel marnosti světa, ale duši obrátil k věčnému světlu — jmeno jeho budiž velebeno!“

S hlubokým pohnutím poslouchal ho rytíř, an tu před ním stál, druhdy proslavený umělec, plný skroušenosti, s rukama na prsou sepnutýma. Božetěchu kanuly horké slzy po tvářích. Srdce jeho bylo rozerváno žalostí nad nešťastným otcem — a bezděky, neodolatelným puzením, povznesly se ruce jeho k vroucímu objetí. Pětipeský ho ještě zadržel.

„Co se po ty časy dělo s tvým Božetěchem,“ obrátil se na to zase k řezbáři — „to se dovíš v přátelském hovoru pod tvou tichou střechou. Zatím ale buď ubezpečen, že jej zachovalého na těle i na duši k srdci svému přivineš.“

„Ale kdy a kde?“ zvolal slepec radostí roznícen a ruměnec polil ubledlé tváře jeho. „Kdo jej uvede v náruč mou, aby vedle mne stál a práchnivějící dub statně podpíral. Kdy ho .... o běda

mně, že nemohu říci: kdy ho *spatřím!*.... dnes poprvé mohl bych si na svou slepotu stýskati, kdybych nevěděl, že ji na mne seslal Hospodin... kdy ho sevru v tyto sešlé lokte a přivinu k otcovskému srdci?"

„Otče — otče! můj drahý, nešťastný otče!" zvolal nyní Božetěch, nemoha bouři v synovském srdci déle utajiti, a vrhnul se zanícenému starci do náruče. Poslednější slova jeho zanikla mezi štkáním a líbáním.

Šlechta ale pronikavě zkřiknuv, začal klesati. Mrákoty zastíraly oči jeho.

„Milostivé nebe!" zkřikl jinoch zděšený. „Otče, pamatuj se! tvůj Božetěch tě volá!" — A s pomocí rytířovou posadili ho na hrubou lavici. Již posílali také vrátného pro léčivé prostředky: ale mdloba starcova byla jen jako létavý na obloze mráček. Byla to jen kratičká tělesní seslablost. Brzy otevřel zase ústa, zhluboka si oddechnul, a vztáhnuv ruce, ohmatával živě tváře syna svého, a pozvedl ho k ústům a líbal čelo i oči jeho.

„Veleben budiž Pán, kterýž mi dnes tuto hodinu seslal!" volal přitom — „kdyžto byla zkormoucena duše má. Eliško, dítě! kde jsi?" volal dále, jakoby byl zapomněl, kde se v tu chvíli nacházel. „Pojď a viz — podívej se, šťast-

né dítě, a potěš srdce své! Náš Božetěch se navrátil!“

Mezi tím byl se vztyčil, jakoby ho dívka takto spíše uslyšeti mohla; tu mu ale také napadlo, kde se nachází — a bolestné zkřiknutí vydralo se z prsou jeho.

„Zlořečený! kam jsi odvedl dítě mé?“ zvolal bouří citů uchvácen, a otáčel se po vrátném. „Jaké osidla přistrojil jsi nevinné dívce, že z nich cestu k otcovskému srdci nalezti nemůže?“

Pětipeský začal vrátného omlouvati, a vůbec přičiňovali se všickni úzkost otce Šlechty uchlácholiti, ačkoli sami vesměs jakéhosi nepokoje zbaviti se nemohli.

„Dobřeť asi má opatrný hlídač této jeskyně,“ řekl rytíř — „dívka hledá bezpochyby nějakého rukojmě, a přijde s pomocí, když budeme již pod domácí střechou seděti.“

Šlechta potřásal hlavou. — „Ne, ne! tajemný ve mně hlas mi praví, že ji něco zlého potkalo — a já bych nemusel Polharta znáti, abych mohl věřiti, že by dítě mé bez úhony z drápů svých propustil. Věř mi, Hanuši! Eliška vězí v nebezpečí, a ty budeš litovati, že nyní tak chladně na ni zpomínáš!“

„Ne chladně,“ řekl Pětipeský živěji — „ale s pevnou důvěrou v toho, kterýž mě po celý život řadami nebezpečenství bez úrazu provedl!“

I hnuli se konečně z chladné jizby k odchodu, ale u samých dveří zastavili je drábové, kteří přicházeli, aby dle rozkazu radního Polharta Šlechtu do městské šatlavy odvedli.

„Ha, ten padouch!“ zvolal mladý Božetěch a ruce jeho zatínaly se v pěsti. „On by se opovážil na dnešní svátek městu takové divadlo učiniti, a nevinného, nábožného muže na veřejné ulici v pomluvu a posměch vydati? Ha, přisám Bůh! i za tuto jeho vůli budu s ním jedenkráte účtovati — třebas by to nyní jen při vůli zůstalo a skutek za ní daleko pokulhával. He, příteli!“ doložil k vrátnému — „pověz pak těmto ochotným služebníkům spravedlivého pána, jak se mají zachovati.“

„Krátké povídání!“ zabručel vrátný, a obrátil se k pochopům. „Hoši, dnes je boží svátek — to jste mohli raději u růžence zůstati. Já dostal rozkaz od samého pana purkmistra, abych mistra Šlechtu propustil. Tuhle ten šlechetný rytíř se za něho uručil. Můžete to panu radnímu vyřídit.“

14.

S bolestným podivením při pohledu na schudlý příbytek sepnul Božetěch ruce, když po boku otcově pod střechu vešel, kdežto se byl první den života jeho rozbřesknul. Jak mnoho strastných hodin muselo nad hlavou nešťastného starce a nevinné dívky přeletět, nežli se oba z bývalého stavu v tento okres vtěsnali! A předce — jak čistě, jak spořádaně a úpravně vypadalo tu všecko při patrném nedostatku! Bylo viděti na první pohled, že tu vládne rovněž pečlivá, jako obratná ruka ženská.

Kotouč mezi tím zatopil a snesl dobrou snídani. — Záhy seděli přátelé v teplé jizbě a velebili Boha u plných číší za šťastné shledání.

Šlechta začal obšírně vypravovati, jak ve smutný stav slepoty upadl — a ústa jeho přetékala žalostí, že musel na dráze umění svého se zastaviti; pak vypravoval Pětipeský ústy výmluvnými všechny příhody, ježto jej tak drahné časy mimo vlast byly poutaly — i zdáloť se, jakoby tímto pospolným odhalováním vnitřního jich života sladké, ale i pevné pouto přátelství mezi nimi zrůstalo a se sílilo.

A síla tato nabývala zrostu vespolnou úzkostí, kteráž je nyní pojímala pro nepřítomnost

Elišky. Od rána byla již mnohá hodina uběhla — dívka mohla již v nejvzdálenějších končinách pomocníka nalezti anebo aspoň k otci se navrátit — i nedaloť se také pomysliti, žeby opuštěného, slepého starce tak dlouho o samotě nechala, kdyby jí nic v cestě nestálo; mimo to odešel a opět se již navrátil Kotouč z obydlí mladého rytíře, jenžto se domýšlel, že dívka právě u něho pomoc hledati bude, ačkoli nevěděl, zda-li se na byt jeho doptá; také bručivý biřic byl na zvláštní požádání rytíře slíbil, že každou sebe menší zprávu přinese — a předce až dosaváde nepřicházel: všechny tyto okolnosti naplňovaly otce a bratra, i věrné jich přátele rostoucím strachováním.

Mladý Pětipeský nemoha déle doma ouzkosti své snášeti, vešel také pod střechu Šlechtovu. Tu se chtěli nyní vespolek radit, co by měli počíti.

„A myslíš ty dozajista — jsi té pevné víry, člověče," promluvil nyní rytíř Hanuš k věrnému zbrojnoši, kterýž maje k obecné poradě také přístupu, opodál pilně poslouchal — „že vrátný pravdu mluvil? — a že dívku do domu radního Polharta dovedl?"

„To věřím a jsem o tom pevně přesvědčen," řekl Kotouč. „Játť jsem již řekl, šlechetný pane — vrátný zdá se býti člověk poctivý, třeba

i trochu neotesaný — a já viděl na své vlastní oči, že pannu ráno vedl, ačkoli jsem se nadíti nemohl, že by to v skutku panna Eliška byla. Takéť byl v hodných starostech, jak se dívky zase dopídí.“

„A onen Polhart“ — obrátil se rytíř po malém zamyšlení k Šlechtovi — „že je tvůj nepřítel, pravíš?“

„Mám dostatečnou příčinu to věřiti,“ odpověděl slepec.

„A jaký je to člověk? — Mladý, ouhledný?“ ptal se rytíř dále.

„Jestli od těch časů, co ho viděti nemohu, asi o deset let nezmladnul, bude nyní padesátník.“

„Tak? — A dle těla, postavy — člověk podle světské chuti?“

„Kdyby nebylo nalíčené jeho vlídnosti, byl by snad spíše odporný.“

„Totiž tobě nebo mně. Jak pak ale ženským? — Neslýchalo se, že by u nich štěstí míval?“

Šlechta hned neodpovídal. Zdálo se, jako by slova přítelova na mysli přemítal. — „Já ti nerozumím,“ prohodil konečně.

„Nic neškodí,“ řekl rytíř. „V jaké pak je pověsti?“

„Pověst jmena jeho je dobrá, pokud vím; ale kdo ho zná, jako já, musí o ní pochybovati.“

„Zde nezbývá nic jiného,“ prohlásil se Pětipeský odhodlaně a vzchopil se od stolu — „než abychme pana radního navštívili a důkladně s ním promluvili.“

Všickni ostatní srovnávali se s touto myšlénkou a brzy na to brali se v skutku starý i mladý Pětipeský do domu Polhartova.

Radní přecházel neobyčejně prudkými kroky po komnatě. Malá, útlá postava jeho byla vášnivě napnuta, tváře mu hořely a z očí sršel zimniční oheň. Ústa jeho se pohybovala, jakoby vedl tichou rozmluvu. Konečně se zastavil a hleděl před sebe do země.

„A já ji nevydám!“ promluvil konečně hlasitě, a slova jeho syčela, jakoby z hněvivě vroucí nádoby kypěla. „Nevydám ji! On mi vyváznul — rukojmě se za něho našlo — vzácný pan purkmistr učinil milosrdenství — já zůstal v posměchu — ha ha! vždyť je dobře. Ještě mám něco v rukou — a to se mi tak snadno nevymkne. — Budou ji arci hledati — budou povyk dělati — budou snad i na mne naléhati — ale k čemu bych se byl dlouhá léta učil pasti strojiti?“

I zamlčel a zamyslil se opět — a prsa jeho začala se jako pod břemenem těžkých pochybností pracně zdvihati.

„Ale — k jakému to cíli dovedu?“ ptal se pak šeptavě a poněkud malomyslně, i stíral si pot, jenžto mu na čele vyskočil. — „Jak se ta věc skončí? Budu ji moci zatajiti . . .?“

V tom vešel důvěrný sluha jeho a oznamoval příchod dvou rytířů.

„Co chtějí?“ ptal se Polhart mimo obyčej svůj velmi prudce.

„To mi nesvěřili,“ pokrčil sluha rameny. „Praví toliko, že mají se vzácným pánem něco důležitého vyjednávati.“

„Jejich jmena?“

„Rytíř Pětipeský a jeho bratra syn — jakož doufám, že jsem se nepřeslechl.“

„Pětipeský?“ ulekl se Polhart více, nežli mu bylo milo před sluhou okázati. — „Pětipeský?“ opakoval pak mírněji, myšlénky své sebrati se namáhaje. — „Nebyl jeden Pětipeský královým vyslancem — a potom zmizel a nikdo neuměl pověděti proč? . . . . A nebyl tento Pětipeský se Šlechtou . . . jdi ven!“ kázal pak sluhovi — „a zadrž hosti na několik okamžení — pak je uveď.“

Sluha odešel a radní začal prudkými kroky zase po komnatě přecházet.

„Věc počíná se zamotávati,“ šeptal sám k sobě, a ve tvář jeho začala se jakási odhodlanost rozkládati, kteráž posléz i v obyčejnou jeho usměvavost rozplynula — „nu, však uvidíme, jak z ní vybředem. Chtějí-li na mne doléhati — ať doléhají; mně právě vhod. Štika v proudu neutone.“

Přitom si mnul ruce a z očí jeho sršely jiskry potměšilé radosti.

V malé chvíli na to vešel Pětipeský se svým bratrovcem. S velikou bedlivostí utkvěly oči Polhartovy na důstojné postavě jednoho i na pěkném zrostu druhého; ale zpytavý pohled tento podobal se jenom kratinkému blesku; rychle zmizel a obyčejná sladká usměvavost rozhostila se po tvářích opatrného radního.

„Co mi působí potěšení, že šlechetné pány ve své skrovničké domácnosti spatřuji?“ ptal se líbezně šeptaje.

Rytíř Hanuš chvíli neodpovídal. Oko jeho spočívalo na radním, jakoby ho skrz naskrz prohlednouti a předivo nejtajnějších myšlének jeho proniknouti chtěl.

„Nemilá nehoda potkala včera večer muže, jejž dávná léta přítelem nazývám —“

Polhart pokyvoval hlavou, jakoby z brusu novou zprávu poslouchal.

„Je to starý řezbář Šlechta, jakož, pane, již dobře víš,“ pokračoval rytíř poněkud nevrle — „jejž divá luza i s nevinnou dcerou nebranného do rukou spravedlnosti odvlekla, a za něhož já se dnes u samého pana purkmistra zaručil.“

„Tak, tak!“ kýval Polhart zase hlavou. „Tedy řezbář Šlechta — a šlechetný rytíř jeho přítelem. Veliké štěstí pro člověka, jejž pobožný lid pro veřejné rouhání trestu vydal.“

„Nemluv, pane, věci, v něžto sám nevěříš,“ řekl Pětipeský velmi vážně. „Přítel můj praví, že se dobře znáte — a tudíž tě nebude tajno, může-li kdy z úst jeho rouhavé slovo vyjíti. O to se zde také nejedná a pravda se jinde okáže.“

„Oč pak se tedy jedná, šlechetný rytíři?“ ptal se Polhart co nejlíbezněji se usmívaje.

„Jedná se o jeho dceru,“ řekl Pětipeský s pronikavým pohledem. „Vrátný, v jehož ruce i s otcem dána byla a kterýž maje s nevinnými lidmi útrpnost, ulehčení jim zjednati zamýšlel — starý tento a jak se zdá poctivý, pravdomluvný člověk dotvrzuje, že přivedl dívku do tvého domu, kdežto tě prositi měla, abysi otce na tyto svaté dny propustil.“

„Já tu pohádku již slyšel — ano; ale dívku jsem ani okem neviděl. On ji nechal v rukou služky mé — a ta ji pustila, nevědouc, má-li ji zdržeti.“

„A může to služka tvoje před námi říci, že dívku z domu pustila?“

„A proč by nemohla?“ usmál se Polhart. „Škoda, že ji nábožná mysl právě na boží služby odvedla! Mohli byste z úst jejích slyšeti, co pánu jejímu věřiti nechcete.“

„Ty, pane!“ řekl Hanuš velmi důrazně — „můžeš býti tak dobře oklamán, jako nyní nevědomky třeba nás klameš. Dívka nemohla z domu tvého odejíti, sice by se byla již k otci vrátila.“

„To se tobě, pane, zdá — ale já to nenahlížím,“ prohodil radní. „Dívka se vymknula z rukou spravedlnosti — běžela snad hledat zástupce — snad ho nenašla — bude se nyní ostýchati navrátit se, aby v pokutu větší nepadla — bude snad někde skryta čekati, zdali zatím otce na svobodu nepustějí — a s večerem se vrátí domů.“

„Myslíš, pane?“ ptal se ho Pětipeský, ani oka s tváří jeho nespouštěje. — „A ty sám — tvůj dům neví o dívce ničeho?“

„Jak to, pane?“ ozval se Polhart a vztyčil skrovnou postavu svou co možná nejhrději. „Já své mínění již pronesl a nemám ve zvyku na svých slovích něco měniti.“

„Ano — dílem můžeš míti pravdu,“ řekl Pětipeský po krátkém rozmýšlení. „Bázeň poplašené dívky může býti větší než její dětinská láska, i může se někde skrývati — ačkoli nevím kde — a možná, že se ještě navrátí. Ale což jestli nepřijde? Pane, budeš pak s to, abysi na otázky naše ty samé odpovědi dával? To si dobře rozvaž na mysli, a jestli jsi co učiniti kázal, k čemu tě nepřátelství tvoje k starému Šlechtovi zavedlo —“

„Jaké to řeči, rytíři?“ překazil mu Polhart tok dalších slov, a z blesknavých očí sršely mu žhavé jiskry. „Pomysli, že mluvíš k člověku, jemuž obec důvěru svou darovala, a kterýž ji až posud neporušenou zachoval! Či vešel jsi přes práh domu mého s tím úmyslem, abysi mi před svědkem na cti ukřivdil?“

„Nechť se čest tvoje leskne jako povrch tichého jezera,“ odpověděl rytíř rázně — „já se jí ani stéblem nedotknu, aniž ji prachem zakalím. Já chtěl jenom na mírné cestě vyrovnati, co musím jinak u samého trůnu královského pohledávati — jestli neučiníš podle slov mých, jichžto tajnému smyslu jsi bez pochyby rozuměl.“

15.

V trapném očekávání uběhl boží hod úzkostně stísněným přátelům. Již tu byl večer, a Eliška se ještě nevracela. Nebyloť rady, nebyloť zdání a nápadu, jež by starý otec a jeho těšitelé nebyli ze všech stran ohledali a platnost jeho v uvážení uvedli. Nejčileji počínal si přitom statný Kotouč. Nepřišelť celý den takořka ani z ulice. Kříž na kříž přebíhal všechna veřejná místa, bedlivě po všech koutech pátraje, a jenom chvílemi domů zabíhaje, aby nahlédnul, zdali se dívka mezi tím již nenavrátila.

Ještě jednou vypravil se pod šíré nebe, ačkoli neměl veliké naděje, že tato cesta platnější bude, nežli všechny minulé.

Po ulicích bylo již tma a ticho. Veliký dnešní svátek držel po odpoledních službách božích všechny pořádné měšťany v teplých světnicích. Jenom veselejší mládež a nevázanější čeládka přebíhala po tmavých ulicích, hledajíc obvyklá svoje doupata, aby si oddechla po celodenním namáhání, ježto vynakládati musela, aby se o velikém svátku v mezech slušnosti a počestnosti udržela.

Pádnými kroky probíhal statný Kotouč rozličné prostraniny, nahlédaje do koutů a sem tam

i dívku jmenem volaje; ale všechny kroky, všechno přihlížení, pátrání a slídění, všechno volání a opatrné přeptávání bylo nadarmo. Poctivý zbrojnoš unavil jen mohutné oudy své, ale dívce nepřišel na stopu.

Mrazivě fičel vítr ulicemi a upaloval tváře večerním chodcům. I složitého Kotouče byla zima již pronikla. Tu se přibližoval na své křivolaké pouti k místu, kdež mohl okřáti.

„Mám se zastaviti — anebo nemám?“ mluvil sám k sobě. „Hnáty by toho sice trochu potřebovaly, abych je někde pohodlně na lavici natáhl — a kdybych je něčím propláchl, také by se nehněvaly: ale doma budou na mne čekati! — Avšak — co mohou čekati, co by už nevěděli, a co bych já byl nevěděl, nežli jsem se ještě jednou za tím nešťastným děvčetem pustil? Pro dnešek je konec hledání — a zejtra budeme muset jinak začíti. Dnes ji beztoho domů nepřivedu — a budou-li mě předce doma očekávati — nu, tedy budou míti delší naději, když se tuhle na skok zastavím.“

S těmi slovy přistoupil ke dveřím nízkého domku v úzké ulici. Byla to krčma nižší třídy, jakových se toho času v hlučné, lidnaté Praze veliký počet nacházel, a kde se na přísné rozkazy stran zneuctění božích svátků tuze svědomitě

nehledělo. Okenice byly sice zamknuty a dvéře přivřeny; ale pod rukou dobrých známých snadno povolily, a krčmáři nebyli tak bojácní nebo nemilosrdní, aby nebyli vychladlým teplého místečka a žíznivým plného žbánu poskytli.

I pod rukou známého v těchto místech Kotouče povolila klika, a malou temnou předsíní vešel zbrojnoš do nízké, ale dosti prostranné, avšak i nehrubě osvětlené jizby. Na několika stolech hořely v dřevěných vysokých svícnech tenké svíčky. Okolo stolů seděly rozmanité kupy hostů nižší třídy — řemeslníci, dělníci, dobrodruzi a nejzáze v koutě hromada chudších študentů.

Kotouč vešel nevrle a nikoho si nevšímal; ale krčmáři padl hned do oka, a ten se k němu přibatolil s nejrozkošnějším usmáním. Statný zbrojnoš tu musel bývati hostem vítaným. To bylo viděti na ochotě, s jakovou mu krčmář nejlepšího místečka vyhledal.

Bylo to vedle široké pohodlné stolice, v nížto přívětivá krčmářka co domácí kněžna na trůně seděla, na potřeby hostů hleděla a peníze přijímala. Pohyblivé tváře této skrovné, ještě v nejlepších letech stojící ženušky se neobyčejně vyjasnily, když se Kotouč přiblížil. Ale tento nezdál se míti dnes oči ani pro její přívětivé vítání, ani pro laskavé hlavou pokyvování. Krátce poděkoval

a hodil sebou více, nežli sedl, na dubovou lavici u stěny.

Rozmarná jeho mysl, jadrné řeči byly dnes tytam. Dusivé skoro teplo v jizbě a dobré pivo ve žbánku začalo sice znenáhla oudy jeho zahřívati, ale hlava se nejasnila a srdce neokřívalo; zasmušile hleděl před sebe; žádaná posila přicházela jen do těla, duch ale vězel pořád v těsných okovech.

„Aj, aj, příteli!“ promluvila nyní krčmářka, přikročivši až k němu samému, a poklepala mu důvěrně na rameno. „Co pak ti vrtá dnes mozkem, že ti bolestí až jazyk zdřevěněl? — Poslouchej — to nebude mít Bětka tuze velikou radost.“

„I dej mi svatý pokoj, milá matko!“ odbýval ji Kotouč. „Mně bručí dnes jiná Bětka v kotrbě.“

„Jiná?“ smála se krčmářka; „a byl bysi, příteli, v stavu, naší milé holce tu žalost udělat, a dát si hlavu od jiné rozbručet? — He, Běto!“ zkřikla a zakývala na dívku, kteráž právě s plnou konví piva do dveří vcházela.

Holka tam pohledla, zasmála se, postavila konev na stůl vedle stolice, nalila několik žbánků, posloužila některým hostům a přiskočila pak ke stolu, kde Kotouč seděl.

Bylo to děvče asi dvacítileté, hezkých, plných tváří, kyprých oudů, zdravé barvy, bystrého, smělého, neohroženého pohledu. Živě se otáčela, chechtala se a zdála se tu býti ve svém živlu, ačkoli by svým zevnějškem i místu vybranějšímu byla k ozdobě sloužila.

„Dobrý večer, miloušku!“ prohodila lehce, ztěsna k zbrojnoši přisedajíc. „Přinesl jsi mi koledy?“

„Dnes nedostaneš ničeho, beruše!“ řekla krčmářka. „Starý miloušek začíná být skoupým. Co bysi řekla, že nechce poctivému člověku ani přívětivého slova darovat? A víš proč? Jiná Bětka prý mu vlezla do ucha a prožírá prý se mu teď jako škvor až k srdci.“

Děvče se dalo do hlasitého smíchu. Zdálo se, že tomu nevěří.

„Mysli si něco jiného, matinko!“ řekla při tom. „Přítel Kotouč není nezkušené děcko, aby si lehl do sena, kde škvory lezou — takéť je srdce jeho dobře ohrazeno, že se mu do něho tak snadno nic neprovrtá! Vždyť s ním nemohu ani já ničeho svést, a jsem předce také k světu podobna! Příteli Kotouči je milejší plný žbánek než nejhezčí škvor! Já ho znám!“

Bezděky musel se zbrojnoš dívčímu žvatlání zasmáti.

„Ty bysi byla živý pramen moudrosti,“ prohodil přitom — „jen kdybysi byla o něco chytřejší. Ale tak se zdá, jakobys ani nevěděla, že je mezi škvory velkého rozdílu.“

„No — ti, kteří na tebe vlezou,“ smála se mu holka — „ti budou asi všickni na jedno brdo. Zlatohlávek nebo svatojanská muška si tě nevšimne.“

„Jsou ale mušky, kterých si člověk všímá,“ řekl Kotouč — „třeba by mu na nos nesedly!“

„To je to! to je to!“ dokládala krčmářka, ježto celou rozmluvu s velkým potěšením poslouchala; „a srdce i oči lidské bývají chtivé a mrzí se, když nemohou své laskominy ukrotit.“

„O laskominách nemohu nic rozprávět,“ řekl zbrojnoš — „leda o těch, žebych rád celé té luze hnáty polámal, kteráž mi svátky pokazila. Je to ještě proklatá spřež na tom božím světě!“

„I ty Spasiteli!“ divila se dívka. „Pokradl ti snad někdo, čeho ti Ježíšek nadělil? Nebo nadělil ti snad někdo, čeho jsi o svátcích se nenadál?“ Přitom učinila rukou znamení, jakoby se ptala, zdali dostal výprask. Ale nežli jí mohl Kotouč na dovádivou otázku odpověděti, musela dívka odskočit; neboť ji u dvou, tří stolů již netrpělivě volali.

„Co pak tě, příteli, potkalo?“ ptala se nyní krčmářka zvědavěji a ztěsna k němu přisedla —

„smí-li to upřímná duše věděti. Připálil si's opravdu někde peroutka?“

„Ale měj pak rozum, ženo, a neubíjej čas takovými nápady!“ prohodil Kotouč, jehožto se ledva přešlá mrzutost zase chápati začala. „Můj kříž má docela jiné prameny.“

„No, tedy mi je okaž!“ řekla krčmářka důvěrně — „snad je dovedu zacpati. Našinec není dnešní a viděl hezký kousek světa. Ví, jak se to v něm tře a tlačí — a může také platné slovo promluvit. — Či nesmí o tom upřímná duše vědět?“

„Inu — abych pravdu řekl — vědět to snad můžeš,“ odpověděl zbrojnoš po krátkém uvážení, „ačkoli jsem nepomyslil, že bych se ti měl zpovídat, když jsem vešel do dveří. Máš ale dobré, zběhlé oči — kdo ví, zdali neuvidíš, co já živou mocí vyslídit nemohu. Ale — matko! jazyk musíš držet za zuby. Věc není pro veřejný trh.“

„Zbláznil jsi se, že mi dáváš naučení jako uslintanému žáčkovi?“ usmála se krčmářka. „Či myslíš, brachu, že jsi ty jediný, kterýž mi věci svěřuje, o nichž ani oko ani ucho lidské věděti nesmí? — Jen to vyklop — nechť je to sebe více zamotané; však mi tomu přijdem na kloub.“

„Netěšme se napřed,“ řekl Kotouč; „já nemám také tvaroh v mozkovici, ale darmo jsem

se dnes namáhal. Ostatně — může být; i slepá kobyla najde někdy dobrou cestu. A pak ti povím jenom věci, o kterých se bude zejtra po celém městě mluviti — jinak-li tvoje moudrost do té chvíle nějakou pomoc nenajde.“

Na to jí pověděl, jak se byl včera se Šlechtou seznámil — co pak u večer slepce a jeho dceru potkalo — jak se náhle dobrý, starý přítel za rukojmě nalezl — a co se konečně s Eliškou přihodilo.

„I totě celá kronika!“ zvolala krčmářka, když byla vypravování s velikou pozorností vyslechla. „Slepý otec, uběhlá dcera, milosrdný vrátný a šlechetní rytířové — totě by člověk ani nevěřil, kdyby to z tvých úst neslyšel. A jak že je to s tím děvčetem? To se posavad nevrátilo?“

„Jak jsem povídal. Sice bych tu neseděl tak mrzutý.“

„A je to předce kus řádného stvoření? — Je k světu podobná?“

„A kdyby byla jako panák v hrachovišti,“ prohodil zbrojnoš trochu nevrle — „vždyť je počestné dítě poctivého člověka! K tomu je ale také poupátko, jakoby byla v královské zahradě vykvetla — jestli tomu rozumíš.“

„A jinak taková, že se může pořádnou holkou pojmenovat?“

*

„Boží blesky!“ uhodil Kotouč hněvivě na stůl. „Neslyšela jsi, ty studnice moudrosti, že je dcera váženého muže a že jsou o ni šlechetní pánové v starostech?“

„A jakže se jmenuje člověk čili rądní, k němuž ji vrátný dovedl — jak pravíš?“

„Polhart.“

„Polhart?“ opakovala žena povážlivě hlavou potřásajíc. „Polhart! To jmeno bych měla znát. Polhart! — Je to člověk mladý?“

„Mně se zdá, že může býti mým starším bratrem,“ řekl Kotouč.

„Nu, to by také ještě nic neškodilo! — A Polhart že se jmenuje? Polhart!“ přemítala krčmářka dále; náhle se jí ale vyjasnily tváře, jakoby jí byla šťastná myšlénka napadla. — „Běto! Běto!“ obrátila se kvapně po své dívce. „Pojď sem na skok!“

Dívka se nedala pobízeti. Byla ráda, že se mohla z nemilé společnosti vytrhnout, a letěla ke stolu.

„Poslechni, Běto!“ řekla zde k ní krčmářka. „Nejmenoval se člověk, kterýžto — víš ten — nežli jsi ke mně přišla — nejmenoval se Polhart?“

Dívkou to trhlo a krev polila tvář její do tmava. Patrné bylo její náhlé a prudké pohnutí.

„Co je? — proč se ptáš? — proč mi na to zpomínáš?“ vyrazila ze sebe prudčeji, nežli snad na služebnou osobu slušelo; přitom točila očima a hryzla se do rtů.

„No, no — abysi žlučí nepukla anebo se v pláči neutopila!“ řekla krčmářka poněkud pohoršena. „Týkáť se to přítele Kotouče — a proto se tě ptám!“

Dívka upřela oči zpytavě na zbrojnoše, pak na krčmářku — ale neodpovídala.

„Ty nám povíš nejlépe, jaký to člověk,“ mluvila krčmářka dále. „Sedni si a poslechni, co se dnes přihodilo, abysi poznala, mám-li dobře, že se tě ptám. Muž dohlídne zatím k hostům.“

Dívka učinila podle rozkazu, a Kotouč počal ještě jednou vypravovati. Když přišel k tomu, že vrátný s uvězněnou Eliškou u radního Polharta pomoc hledal — začala se nalévačka z plného hrdla chechtati.

„Dobře tak!“ prohodila přitom. „To byla pravá cesta k srdci outrpnému. Přítel vrátný je podšitá liška, která svému pánu holubičky a kuřátka nadhání.“

„To není!“ řekl zbrojnoš a snažil se živými barvami ouzkost vrátného vylíčiti, kteráž ho pojala, když zvěděl, že se dívka ztratila.

„To jsem si hned pomyslila!“ chechtala se Běta, ale z chechtotu jejího zaznívala i hořkost a jakýsi hněv. „Toť dá rozum, že se musel tvářiti, jako by mu o hrdlo běželo. Potají se ale blahovcům vysmál, kteří si hlavu lámali samým hádáním, kam se holka asi poděla.“

„Jak to? — co to?“ ptal se zbrojnoš, nevěřivě na dívku oči upřev.

„Že nejsem ani šlechetný rytíř“ — odpověděla Běta — „ani věhlasný řezbář, ani opatrný zbrojnoš, a že předce vím, kde holka vězí.“

„Ty?“ podivil se Kotouč — a krčmářka přisvědčovala kýváním hlavy.

„Ano — já!“ dosvědčovala dívka horlivě a oči se jí přitom podivně jiskřily. „Já bych ti mohla písničku zazpívati, že by ti leknutím uši zalehly a na očích slupky popraskaly.“

„O, jen se na to odvaž!“ řekl Kotouč. „Mluv, a nemysli, že jsem panák ze sladkého těsta, abych se větrem slov tvých rozsypal. Co víš? Kde vězí to děvče?“

„V drápech hladového luňáka — v tlamě sápavého vlka — v rukou radního!“ zvolala dívka.

„I aby tě všickni rohatí!“ ustrnul Kotouč. „Co pak by s ní dělal?“

Dívka se dala do smíchu, až se ohýbala. Potom potleskala zbrojnoši na rameno řkouc: „Ty jsi

moudré hříbě! — to je pravda. Nejsou ti hezké červené tvářičky také milejší nežli kus starého popsaného papíru? A Polhart má také něco takového z lidské přirozenosti. Takéť ho to mrzívá, když má pořád do papíru hleděti — a rád tedy někam jinam oči obrátí.“

„I bodejž do toho deset tisíc ohnivých blesků!“ rozkřiknul se zbrojnoš. „Tyť pak předce nemyslíš —“

„Myslím, myslím!“ dosvědčovala dívka, hlavou potřásajíc. „Není holka sotva rozvitá růžička?“

„Je, je!“ pokyvoval zbrojnoš netrpělivě hlavou.

„A není Polhart nepřítel otce jejího — jak jsi podotknul?“

„To je, je — hanebný nepřítel.“

„Nu, tedy to máš všechno pohromadě a můžeš býti ubezpečen, že je řezbářova dcera v domě radního.“

„Ale u všech černých — toť by byl ten člověk ohavný padouch a tajný zločinec!“

„A myslíš, blázne, že je něco lepšího?“ zvolala dívka, hořkým zpomenutím roznícena. — „Já bych ti mohla z vlastní zkušenosti...“ nemohla však domluviti. Netrpělivě zkřikl na ni krčmář, nemoha všem hostům vyhověti, a dívka opustila rychlým skokem zbrojnoše.

„A myslíš, matko, že může člověk v těchto věcech Bětě věřiti?“ ptal se Kotouč krčmářky, když se byla dívka vzdálila. „Může ona s dobrým svědomím tyto věci tvrditi?“

„Příteli — já bych řekla že může,“ odpověděla žena. „Je to děvče zkušené a Polharta zná velmi dobře.“

Na to s ním rozmlouvala hodnou chvíli tajemně, obšírněji mu vykládajíc, proč dívka právem soudí, že Eliška u Polharta vězí.

„Totě proklatá historie!“ zabručel statný a dobrým nápojem rozehřátý zbrojnoš. „Jak nyní do toho? Mám běžet domů a hned povědět, co jsem zaslechl — abychom ještě v noci šturmem na toho ničemu udeřili? Ale to nebudou chtít moji bohabojní pánové učinit! A kazit jim daremně noc povídkami o darebném člověku? Starostí mají beztoho již nazbyt... ale co si budu daremně hlavu lámat? Možná věc, že holka zatím již doma sedí, co my tuhle moudré pozorování činíme. Podívám se tedy zase k nám — a uvidím, co se dá dělati.“

„Jakže, příteli!“ zvolala nyní Běta, vidouc z dáli, že se Kotouč k odchodu chystá, a rychle vše jiné zanechavši, zase k němu přistoupila. „Nechutná ti dnes pivo?“

„Dnes není kdy k posezení — to jsi již slyšela,“ namítnul zbrojnoš. „Nohy moje nemohou dnes zaháleti.“

„Nu, tedy jim alespoň zejtra poruč, aby tě sem časně donesly,“ řekla dívka. „Chci vědět, jak to s vaší holubičkou vypadne — a možná, že vám nejlépe povím, jak byste ji zase dostali.“

16.

Král Václav — srdečný, dobromyslný tento panovník, dokud vášně mysl jeho nezatemnily, tento rek věčných, ještě nerozluštěných pohádek — seděl ve své komnatě.

Bylo ještě časně ráno. Ještě ho neobklopovaly ani starosti vladařské, ani ho netísnily péče domácí. Byl dobrého rozmaru a přemýšlel, jak by měl dnešní svátek ztráviti.

Přistoupil k oknu a hleděl do dálky. Široký proud Vltavy skrýval se pod kůrou ledovou: návrší po obou stranách lesklo se v bílém rouchu a vysoko nad ním pnula se jasná modrá nebes opona. Bylo to spanilé jitro.

„Po službách božích neškodilo by trochu vyjeti“ — promluvil Václav sám k sobě — „nebude-li se duchovní rada mrzeti. Lesem nějakou

lišku vyštvati — ha! pak by musela číše trojnásobně chutnati.“

A jižjiž chtěl na panoše zkřiknouti a rozkaz dáti stran příprav k nastávající honbě: an se tu dvéře otevřely a panoš nevolán do nich vešel.

„Co je?“ ptal se ho Václav poněkud nevrle. „Co chceš? Ještě jsem tě nevolal!“

„Rač, královská Milosti, prominouti!“ prosil mladík. „Na předsíni stojí prosebníci a rádi by — “

„Ale živé blesky!“ zvolal Václav s polosměšným názvukem, „což nemohu míti ani dnes oddechu? A k tomu tak časně — že museli za tmy z Prahy vyjeti! Nu — aby nekonali cestu nadarmo — vím, vím, že může člověka také ve svátek srdce bolet a ústa žalostí přetýkat — pusť je sem. Kdo pak je to?“

„Tři osoby, královská Milosti!“ oznamoval panoš. „Letitý rytíř — ten vede slepého muže, kterýž dosti pořádně vypadá — a s nimi přišla mladá dívka.

„Aj, toť jsou koledníci v strakatém zakuklení!“ zvolal Václav rozmarně. „Uvidíme, jak umějí zpívati. — Oznámili jmena svoje?“

„Rytíř praví, že nebude třeba druhých oznamovati, jen když jeho královské Milosti ohlásím. Jmenuje se Hanuš Pětipeský.“

„Hanuš?“ zvolal Václav a veliké pohnutí trhlo tělem i duší jeho. „Hanuš Pětipeský? A kde je — kde? Proč nevchází?“ volal dále, a přiblížil se několika kročeji ke dveřím.

Panoš otevřel dvéře a kynul osobám čekajícím v předsíni. Pětipeský stál již u prahu a vešel nyní se starým Šlechtou.

„Blesky boží!“ zkřikl Václav, ledva ho zahlídnuv — „člověče, kam jsi to zaběhnul, že jsme tak dlouhé časy o tobě nic neslyšeli?Jáť myslil, že se již nespatříme — až někde tam, kde nebude rozdílu mezi žebráckou halenou a královským pláštěm.“

„Promiň, pane můj, člověku,“ jal se mluviti Pětipeský, uctivě hlavu nakloniv a koleno ohnuv, „kterýž hledal v dalekých končinách úlevu srdce pro svůj budoucí život, a dovol mu nyní, aby se mohl zase v lesku tvé královské přízně rozveseliti. Dychtivě toužil jsem po této hodině — ačkoli jsem se nenadál, že přijdu jako dvojnásobný prosebník.“

„Dvojnásobný?“ usmál se Václav dobrotivě. „Aj, vždyť máš ten celý čas na vrubu a můžeš něco požadovati! Co je to — mluv! — již poslouchám, ačkoli bych dříve raději slyšel, kde jsi se tak dlouho před námi ukrýval.“ — Přitom se posadil na svou oblíbenou, pohodlnou židli,

s dobromyslnou zvědavostí přitom na rytíře hledě a kynutím hlavy znamení mu dávaje, aby se také posadil.

„Dovolíš-li, pane?“ odpovídal tento — „povím ti krátkými slovy, co mě tak dlouho v cizině zdrželo. Jeť to beztoho úzce spojeno s poníženou prosbou tvého služebníka a tohoto poctivého muže.“ — Při těch slovech okázal na Šlechtu.

Václav pohledl na slepce teprva nyní bystřeji, a ušlechtilá postava i výrazná tvář nešťastného dojala srdce jeho. — „Kdo je tento muž?“ ptal se vlídně.

„Nebudeš ho, pane, znáti u své výsosti,“ řekl Pětipeský, vida s velkým potěšením, že je král dobrého rozmaru. „Ale já ti ručím za to svou hlavou, že není poslední mezi tvými věrnými. Je to člověk zachovalý a mnohým pěkným darem božím nadaný. Je to Pražský řezbář Šlechta.“

„Šlechta? Šlechta?“ zvolal Václav po krátkém rozmýšlení a rychle vstal. „Není to muž, kterýž umělou rukou krásný obraz našeho Spasitele v novoměstské radnici zhotovil? A toho bych neměl znáti — jak pravíš — u své výsosti? Přisám Bůh, Hanuši! — hněvati bych se mohl, kdybych si chtěl dnešek pokazit! Myslíš, brachu, že je mé oko v té domnělé výsosti tak pošetile oslněno, abych nemohl poznati, co vlastně člověka

z trupele zemského podnáší a do výsosti staví? Dary boží jsou to — duch, mysl, srdce — a ne ty dárečky, uštědřené rukou lidskou, narozením a jinou náhodou! — Budiž mi vítán, mistře!“ mluvil dále a přistoupiv až k samému slepci, chopil ho za ruku. „Syn onoho Karla, kterýž v naší Praze skvostnou štěpnici pěkných umění učinil, se těší, že tě poznává.“

„O královská Milosti!“ zvolal Šlechta srdečně pohnutý a pozvedl skloněnou hlavu, jakoby chtěl vděčné zraky k nebi upříti — „tato chvíle oslazuje veliký počet hořkých krůpějí, kteréž padly do číše mého života.“

„Ha, přisám Bůh!“ zvolal Václav s názvukem pravé útrpnosti. „Nyní si teprva zpomínám, že mi panoš oznamoval — ano, ano, ubohý člověče! pozoruji to nyní vlastníma očima — tvůj zrak je potažen šedou rouškou!“

„Hospodin uznal za dobré zkoušeti sluhu svého,“ odpověděl starý Šlechta pokorně. „Již od dvou let pokrývá noc veškeré dny moje.“

„A tvoje umění?“ ptal se Václav s velikým účastenstvím.

„To leží pohřbeno!“ vzdychl Šlechta.

„Ubohý — ubohý muži!“ zvolal král, lítostně nad ním ruce sepnuv. „Totě jakobysi byl živ bez krve, bez dechu a bez duše. Hvězdy boží!

totě, jako abych já si nikdy více nesměl říci, že jsem něco dobrého pro lid učinil, jejž Bůh do mých rukou postavil. Pojď, pojď — nešťastný člověče — sedni a pověz, co tě na Vyšehrad přivádí.“

„Nás oba vede jedna příčina k tvému královskému trůnu,“ přejal nyní řeč Pětipeský. „Oba přicházíme —“

„Nech dnes královský trůn na pokoji!“ obrátil se k němu Václav rozčilený. „Já si udělám dnes dobrý den a obleknu na sebe člověka. Zdáť mi se, jakobych tím způsobem dnešní svátek nejkrásněji mohl slaviti. Posaďme se jako tři lidé, kteří mají přeplněné srdce a poctivé jazyky. Hola! Vítku!“

V okamžení stál panoš v komnatě.

„Víno a studené pečivo! — a potom pro žádného doma!“ velel mu král — a panoš zase rychle zmizel. — „Uděláme si veselý den, přátelé! Rozjasněte tváře a mluvte, co jste mi přinesli. Jest-li to dlouhé, můžeme jícen zavlažovati.“

A když panoš rozkaz králův vykonal, pobízel Václav oba muže, aby přisedli, a Pětipeský začal vypravovati.

„Jednoho času napadlo mým rodičům, dáti ozdobiti domácí kapli. K tomu konci kázali přivesti z Prahy člověka, kterýž měl umělou rukou obstarati hojnou řezbu na hlavním oltáři. Byl to

člověk mladý, ale vedle pověsti a jména svého již dobře a dávno známý — tento můj nešťastný přítel Šlechta. Tenkráte byl arci jinoch květoucí. Vedle darů duševních byl mu Bůh také statečnost oudů a líbeznost řeči udělil a krásný duch jeho svítil mu z očí...“

„Příteli!“ ozval se mezi to Šlechta poněkud nevrle a vztáhl po něm nepokojně ruku.

„Nech mě mluviti, příteli!“ řekl nato Pětipeský hlasem srdečným; „nečiním o věcech takových zmínku, abych tě pošetile vychvaloval, ale abych velikost viny své dobře vylíčil. — Abych to tedy, královský pane můj, krátce pověděl: mladý Šlechta byl muž, kterému se dobrý člověk v prvním okamžení nakloniti, a kterému zvláště jemné srdce ženské přáti muselo. Nejpatrnější příklad projevil se na mé sestře. My bratři byli již sezením na svých hradech — ona jediná byla posud u rodičů, jižto po odchodu dvou synů poněkud osamělý život vedli. V této osamělosti vyskytnul se najednou Šlechta. Rodiče moji nalezli zalíbení v čackém umělci, jehož pěkná díla oceniti uměli, a sestra moje, přicházejíc právě do let, kdežto se v panenských prsou sladké toužení buditi a v dívčí hlavě obraz budoucího miláčka tvořiti začíná, ta shledala v jemném, spolu však i hrdém jinochu vyplnění svého nejkrásnějšího přání.“

„Ale dovol, příteli!“ zvolal najednou Václav — „totoť všecko týká se více našeho milého řezbáře! Proč mi to vypravuješ ty? Toť se věc důkladněji dovím, když bude on sám vypravovati. Povídej tedy, milý Šlechto — povídej!“

Šlechta se na několik okamžení zamyslil a lehce vzdychnuv jal se pak mluviti.

„Anežka Pětipeská byla rozkošný květ neposkvrněného panenství — byla růže na těle a anděl na duši. Nikdy nepojal jsem pravdu svatých slov, že je člověk stvořený obraz boží, tak živě a hluboce, jako v pohledu na ni — v rozmluvě s ní, Já jí obětoval veškeré služby duše své — obraz její vznášel se mi před očima, když jsem se obíral s nejkrásnějšími a nejsmělejšími útvory ducha svého — já jí zasvětil veškeré srdce své — já ji miloval, dříve nežli jsem na to pomyslil — dříve nežli jsem se toho nadál.“

„A ona?“ ptal se Václav dychtivě. „Anežka tě milovala také? Je-liž pravda?“

„Ona mě milovala také,“ řekl Šlechta jemně a polohlasitě. Staré srdce jeho zachvělo se blahým zpomenutím.

„Vždyť jsem si to myslil!“ zvolal král rozveselen a sáhl po číši. „Vy jste se milovali, a rodiče broukali — co? Bratři se škaredili — he! nemám pravdu, příteli Pětipeský? Neznám svůj lid?“

„Ano, pane!“ odpovídal rytíř — „my to nesli těžce. Hlava moje byla prudká, srdce plno divných žádostí — a mimo to byl jsem sestru příteli z krve panské přislíbil.“

„To je to!“ zvolal Václav. „To byla věc nejhlavnější. Jen si tu svou panskou krev nepokažte! — z ní a při ní jste hned ušlechtilejší, hned moudřejší a Bohu milejší.“

Na to si přihnul z plné číše a silně ji pak zase na stůl postavil.

„S dovolením, příteli Pětipeský!“ naklonil se potom k rytíři velmi laskavě — „že s tebou o panské krvi takto rozprávím. Tyť víš beztoho, jak o těch věcech soudím. Nemohuť vám arci tu hračku vzít — ale já sám nebudu s ní jaktěživ zahrávat. Kdo jsi a jaký jsi? — ne: kdo tě porodil? ptám se lidí, jižto chtějí blízko mé osoby stát... nu, povídejte jen dále; co se stalo z vaší lásky?“

„Já se proti ní opřel,“ žaloval Pětipeský sám na sebe — „a bratr nelenil také rodiče popuzovati. Mluvili jsme o zneuctění rodu našeho, nechtíce uvěřiti, že by mohlo srdce sestřino při tom pukati.“

„A což oni?“ ptal se Václav nedočkavě. „Co dělal přitom náš Šlechta a tvoje sestra?“

„On přistoupil směle před rodiče a vyznav lásku svou, požádal o ruku její. Ale rodiče

odmrštili prosbu jeho. — Já nechci statky dcery vaší, nechci jmeno její; samotnou, jak ji Bůh dal do rukou vašich, bezevšech ozdob a šperků tohoto světa, pouhou dívku požaduji od vás, doufaje, že jí ruce mé a láska má všecko nahradí, co na hradě vašem zůstaví — vyjímaje arci vaše požehnání, s kterým chce v nízkou domácnost mou odejít.“

„Dobrá to řeč!“ zvolal mezi to král, kterýž při celém vypravování velikého účastenství jevil. „Dobrá to řeč — ale nic nepomohla. Není-liž pravda?“

Pětipeský pokynul hlavou. — „Já zuřil — já se protivil nejvíce. Hrdost moje nemohla snesti myšlénku, že by člověk rodu nízkého měl vztáhnouti ruku po ratolesti domu Pětipeského. Jeho krásné umění, jeho výtečný duch neměly tu chvíli žádné ceny v očích mých — slovem: odvážný jinoch musel s krvavým srdcem odejíti a krvavé srdce zůstaviti.“

„Aj, hvězdy boží!“ zkřikl Václav, nahnuv se k slepému — „a ty jsi to pokojně snesl?“

„Já nebyl opásán mečem rytířským,“ odpovídal tento s úsměvem — „a neměl žoldnéřů ve službě, abych byl s Pětipeskými záští začal. Já se zavázal Anežce věrnou láskou, a odešel do

Prahy s nadějí, že mi rovnou měrou věrné srdce zachová.“

„Jak mile z hradu odešel,“ přejal další vypravování zase Pětipeský — „zdálo se, jako by se byla všechna radost, všechen mír a požehnání z něho odstěhovaly. Anežka byla teskliva a skormoucena, a nakazila stejnou chorobou letité rodiče, kteří nejmladší z dítek svých nad míru milovali. K tomu se nyní ještě přihodilo, že Bůh starého otce tělesnou chorobou porazil i k sobě povolal, a že v krátkém čase i matka za ním odešla.“

„Neviděl jsi v tom prst věčného řízení?“ ptal se Václav.

„Měl jsem viděti — ale neviděl jsem. Bylť jsem toho domnění, že bolest pro ztrátu rodičů lásku sestry udusí; ale zapomněl jsem, že bude měkké srdce dívčí po někom toužiti, komuž by si mohlo postesknouti a hoře své před ním vyjeviti — a že se nebude chtít za tou příčinou důvěrně k bratrům uteci. Sotva byla matka pohřbena, zmizela Anežka. My věděli ovšem hned, kde ji hledati. Mezi množstvím lidu při pohřbu viděli jsme také mladého řezbáře; slovem: Anežka opustila dům a statek, zapomněla na rod a na bratry, a odešla s člověkem nízkého stavu, aby s ním sdílela veškeré dny svého života.“

*

„Proto že ho milovala!“ doložil Václav, tak čile a utěšeně, jakoby si na některou blahou dobu z vlastního života zpomínal.

„To já tehdáž nepochopoval,“ řekl rytíř. „Já hořel hněvem a odříkal se sestry na věky.“

„Hvězdy boží!“ zvolal Václav, „tyť jsi pravý neznaboh! Kdo by si pomyslil, že v mém starém Hanuši tak tvrdé srdce vězí a na jeho týle tak tvrdá lebka sedí!“

„Ano, královský můj pane! — býval jsem tvrdohlavý, ale srdce moje bylo spíše tuze ohnivé nežli kamenné, a plamen jeho ošlehnul také někdy lebku mou. Ale záby měl jsem sám poznati, jak mohla sestra vše opustit a jen muže srdce svého následovati. I já jsem miloval — a miloval jsem nešťastně. Obšírněji o tom mluviti nevedlo by nyní k cíli; ale to musím říci, že kůra srdce mého roztála, a že jsem začal na Anežku zpomínati a po ní — toužiti.“

„A kdes meškal ty mezi tím, příteli?“ obrátil se nyní Václav s otázkou k Šlechtovi. „Kde jsi vězel se svou Anežkou?“

„Já vedl tichý, od hluku lidského vzdálený život v Praze, pane můj!“ řekl tento. „Anežka, nenesouc mi z domu otcovského ničeho, než bohaté srdce své, podala mi ruku k manželskému sňatku — a já jí musel přislíbiti, že zapomenu na

rod její a že ho dětem svým nikdy nezjevím. Ona chtěla býti jen mou ženou a matkou dětí mých — ničím jiným na dalekém světě. Já doufal, že jí nejen láskou, ale i výnosem umění svého pohodlné cesty vezdejším životem připravím: ale naděje lidská je sypký písek, jejž dost malý větřík odnáší. Moje také často odlítla; nikdy jsem nemohl dny své tak uspořádati, abych byl květ jakési zámožnosti okolo své Anežky rozprostřel.“

„A což její bratři? což můj milý pan Hanuš?“ ptal se Václav. „Ti se tedy o sestru dále nestarali a rozdělili se bratrsky o věno její?“

„To nikoli, pane můj!“ omlouval se rytíř. „Ačkoli byl hněv můj veliký, předce byl i hlas mého svědomí tak silný, že jsem na věno její nesáhl, ale věrně je zpravoval, hotov jsa příští léta z něho oučty klásti. Takéť jsem konečně sám sestru vyhledal a mír s ní učinil, ale manžel její zdráhal se přijmouti, co jsem jí z otcovského statku podával.“

„Ano,“ řekl Šlechta — „já byl toho času ještě plný bujných nadějí ve své umění, očekávaje, že mi musí zlaté ovoce vydati. A pak jsem nepojal za manželku dceru z domu rytířského; pro mne byla Anežka pouhá dívka s milujícím srdcem—i nechtěl a nemohl jsem pomoci přijmouti.“

„Ano, ano, tak jste, vy pyšní, tvrdohlaví umělci,“ řekl Václav. „Vždy máte plno zlatých nadějí, a předce myslíte, že by vás ubylo, kdybyste kus zlata přijali.“

„To nikoli!“ odpověděl řezbář. „Zlatem nepohrdáme; ale ono nesmí z milosti nebo z outrpnosti — ono musí za pravé zásluhy, jakožto ovoce našeho snažení přijíti. A jáť byl své Anežce slíbil, že jí vlastníma rukama cestu v tomto slzavém oudolí kvítím vystelu: jakž bych byl mohl něco přijmouti, co by bylo o mé slabosti svědčilo? Mimo to byly děti moje děti řezbářovy a neměly o svém příbuzenstvu ničeho věděti—neměly mu býti ničím povinny. — To bývají myšlénky lidské, dokud mladá krev žilami proudí: ale hrdý let jejich začíná klesati, když se trpká zkušenost o člověka otírá.“

„Slovem, královský pane!“ přejal zase řeč Pětipeský — „já obcoval s přítelem Šlechtou, ale za příbuzného nesměl jsem se prohlásiti. Já to nesl jako pokutu za bývalou hrdost a krutý odpor proti jeho lásce; ale v prsou choval jsem předce naději, že se tento stav jedenkráte změní. Zatím byla Anežka zemřela a já vstoupil do tvé služby. Zbytečné hodiny trávil jsem u Šlechty, zahrávaje se synem a s dcerou jako s dětmi vlastními. Já sám ustanovil nepojmouti ženu, je-

likož mi až dosavádc trní v srdci vězelo, jež mi tam byla nešťastná láska vtlačila. Tu jsi mě, pane, vyslal do Říma, a já se chopil této příležitosti s velikou radostí. Dávnoť jsem toužil uleviti svému svědomí, a v Římě doufal jsem toho nejspíše dojíti. V tom čase dorostl také Šlechtův syn, a jelikož měl otce v umění následovati, vzal jsem ho s sebou do země, kteráž je plna nejkrásnějších útvorů řezbářských a sochařských. Jak jsem poselství své vykonal, to, pane, víš —“

„A ty víš, jak jsem byl s tebou spokojen,“ řekl Václav. „Co tě tam ale potkalo, že jsi na tolik let domova se štítil, to posud nevím.“

„Já otevřel srdce své před hlavou celého křesťanstva, a vyznal se z viny, kteráž na mně od času mé nešťastné lásky lpěla...“

„Ale dovol, příteli!“ prohodil Václav. „Ty mi tu mluvíš bez ustání o své nešťastné lásce, jako bysi chtěl mou zvědavost jen popichovati, a předce držíš o ní jazyk za zuby! Slyš, brachu!“ mluvil dále, sahaje po číši — „já nastrkuji ucho rád, když se o nešťastné lásce rozpráví.“

„Dovol, pane, abych o ní ještě pomlčel,“ prosil Pětipeský — „a první příběh ku konci přivedl. Bude-li později chuti u tvé milosti, nezamlčím věc, kteráž — jak se mi zdá — teď ani tajemstvím, ani veřejností nezíská. — Vyznalť jsem

se také otci svatému, co jsem byl na sestře provinil, a projevil konečně dávnoletou žádost, aby směl syn bratra mého dceru sestry mé pojmouti, kdyby si obou srdce nebyla odporná a k tomuto zámyslu mému přivoliti chtěla. Doufalť jsem tímto spojením Anežčina ducha smířiti a všelikou vinu svou spraviti. Svatý otec vyslyšel milostivě moje vyznání, a uloživ mi cestu k hrobu Spasitelovu za pokání, učinil vedle prosby mé a udělil mi požehnání na cestu. Já zatajiv před světem předsevzetí své, učinil i hned k této pouti potřebné přípravy, a přemluvil také syna Šlechtova, srdečně mi oddaného, aby se vydal se mnou do světa. Dílem byla mi čacká, panická jeho mysl sladkou útěchou, a dílem jsem myslil, že mu nebude i při umění tato cesta na škodu, mající před ním otevříti poklady dalekých končin. On sám chopil se této myšlénky velmi radostně a odhodlal se hned cestu se mnou konati. Jediná věc ho tísnila: že neměl otci o svém úmyslu zprávu dáti. Ale já ho brzy upokojil. Otec Šlechta stál právě jako na vrcholi slávy své, když jsme odjížděli do Říma; my doufali, že mu dnové uběhnou samou péčí o výtvory jeho umělých rukou a že ho při návratu v záři pozemského štěstí nalezneme. Ale bohužel! jinak bylo v knize od věčnosti zapsáno. My se předevčírem večer navrátili, chtěli otce

v radostný den božího příští potěšiti: ale vlastní srdce naše naplnilo se hořkostí."

Nyní pověděl, co bylo Šlechtu a dceru jeho o jitřní potkalo. Václav to poslouchal s náramným podivením, lál a častěji se číši na dno dívaje, dal si od slepého celý příběh podrobně vypravovati.

„A jak to vypadá nyní s tvou holkou?" ptal se konečně rozčilen. „Vrátila se ti již domů?"

„My na ni čekali včera celý den," řekl Šlechta — „hledali a dali ji hledati; ale nadarmo. S bázní viděli jsme, an se večer blíží — jediná naše naděje spočívala ještě na poctivém zbrojnoši mého přítele, kterýž se byl za soumraku ještě jednou po stopě ztraceného dítěte vypravil. Ale i ten se konečně vrátil, žádné útěchy nepřinášeje — a mysl naše počala klesati. Tu teprva rozvázal zbrojnoš ústa — a začal vypravovati, že nalezl osobu, kteráž si troufá dítě mé nalezti, a kteráž i zrovna místo udala, kde se moje Eliška bezděky zdržuje."

„Nu? nu?" ptal se Václav, jehož zvědavost nyní nejvyššího stupně dosáhla. „Kde je tedy?"

„Ona osoba dotvrzuje, že ji radní Polhart ve svém domě uvěznil."

„Hvězdy boží, jaká to žaloba! — Kdo je ta osoba, že smí o našich služebnících takto mluviti?"

„Je pouhá služka v nízké krčmě; ale zbrojnoš mého přítele se dokládá, že je přitom děvče počestné.“

„A kde je? kde jste ji nechali?“

„Přišla s námi, pane královský — a bude bez pochyby již čekati, až ji dovolíš, aby přede tvář tvé milosti vstoupila. Ještě včera pozdě na noc vypravil se přítel Hanuš sám do krčmy, kdežto se dívka zdržuje, aby uslyšel z úst jejích, co by mohla pro nás učinit, a ta se doložila Bohem, že tu samu žalobu na Polharta i před tvou Milostí pronese, k nižto se nyní utíkáme, aby nám pomohla z našich ouzkostí.“

17.

Na královské předsíni bylo mezi tím veselo. Václavovi panoši, mladí, švarní jonáci, nalezali zalíbení na dívce, kteráž byla přišla s rytířem a slepcem, s nimiž to se nyní král v komnatě své bavil — a dívka nalezala zalíbení v dvorných, bodromyslných mladících, kteří na veselou mysl pána svého spoléhajíce, rádi si nějaký žert dovolovali.

Kdo však Bětu neznal, nebyl by dnes v ní služebnou dívku ze sprosté krčmy hledal. Roz-

koš bylo na ni pohleděť. Stála tu v šatech, jakové toho času měšťanská děvčata chudší třídy nosila; jen že bylo všecko z pěkného přediva — suknice z teplého hnědého muldonu, až po kolena dlouhý zelený kabátek z pěkného sukna, černými kožemi lemovaný — všecko pěkně střiženo a lesknavými knoflíky okrášleno. Nejpěkněji ale slušela jí malá modrá čepička s koženým okrajkem, pod nížto z jedné strany dva dlouhé vrkoče po zádech plynuly, z druhé strany ale bílé čílko, plné, zdravé, červené tváře a hravé oči se leskuuly.

Ona rozuměla žertu a uměla zažertovati. Milejší jí bylo tedy přívětivé slovo s mladými panoši, než pouhé, dlouhochvilné čekání na předsíni královské. Jen že se tato zábava díti musela v slovech šeptavých, aby se nedonesla k sluchu královskému. Právě byla v nejlepším proudu, an tu volání Václavovo zaznělo. Vítek letěl do komnaty a v okamžení na to, otvíraje zase dvéře, kynul dívce, aby vešla ku králi.

Mžikem svůj kabátek urovnavši a hlavu napnuvši vkročila Běta přes práh s veselým, neohroženým úsměvem. Zdáloť se, jakoby se byla na tuto chvíli dávno těšila a jakoby věděla, že přichází na místa, kde se jí nic zlého nestane.

Překvapen hleděl Václav na dívku. Byloť patrno, že se mu nejen ta plná květoucí postava, ale i neohrožený vzhled její líbí.

Způsobně se uklonivši, zastavila se Běta několik kroků od dveří a hleděla bystře, ale jaksi nenuceně a srdečně ve tvář Václava, toho miláčka všech nižších tříd obecenstva Pražského. Rovněž tak přímě hleděl na ni Václav — až se dal konečně do smíchu.

„Přisám Bůh!“ zvolal přitom — „to je roztomilá kolednice! Pravá růže o vánocích! — Škoda, že je z keře tak nízkého!“

„Ne z tak nízkého, jak se milosti tvé říci ráčí,“ odpověděla dívka jaksi hrdě; „ačkoli stojím na světě jako podnoží lidských rozmarů. V žilách mých teče krev, která se mnohému z těch vyrovná, jež Milost tvoje při sobě trpí.... nediv se, pane můj! — jesti to za mého života ponejprv, co o té věci rozprávím — a Bůh dá, že to bude také naposled. Mně není milo o té věci zmínku činiti,“ mluvila dále s tváří uzardělou — „a umírající matce slíbila jsem, že ji zachovám v tajnosti. Před tebou jsem, pane, o ní promluvila, protože myslím, že má před králem všeliký člověk tak státi, jakž v pravdě jest, a s ním mluviti, jakž to v srdci zaznívá.“

„Hvězdy boží! to poupě mluví rozumně!“ zvolal Václav obrátiv se k Pětipeskému. „Já bych ji mohl mezi své rady posadit.—Nyní ale pověz,“ obrátil se k dívce velmi vlídně — „kdo jsi a jak se jmenuješ?“

„Jmenuji se Alžběta a jsem služebná v krčmě u modrého jelínka.“

„A je to pravda, že chceš vésti žalobu na radního Polharta, že dceru tohoto muže násilně ve svém domě zdržuje?“

„To je pravda.“

„A jaké máš důvody při této své žalobě?“

„Proto že Polharta znám a vím, že je starý, tajný hříšník.“

„Ale jak to víš? — odkud ho znáš?“ ptal se král horlivě. „Povídej. Není na tom dosti, žalobu jen zavesti; musíš také jista býti, že ji provedeš.“

„Jen dej, pane, dům jeho prohledati,“ řekla dívka pevně — „a já ti za to ručím hlavou, že poznáš pravdu mé žaloby — je-li jinak ztracené děvče počestné a bohabojné, jakož doufám, aby nebylo samochtíc zaběhlo.“

„Ale co tě přivádí na to,“ zvolal král netrpělivě — „že dceru tohoto muže právě u člověka hledati radíš, kterýž se těší z dobré pověsti?“

„Pověst nebývá nejlepší míra na člověka,“ řekla Alžběta určitě, ale poněkud zasmušeně, jakoby jí byl vlastní stav na mysl připadl. „Já to vím z vlastní zkušenosti, že je Polhart...“ mluvila dále; najednou ale zas umlkla, hryzla se do rtů a sklopila oči.

„Co víš z vlastní zkušenosti? — mluv, milé dítě!“ ptal se Václav dobromyslně blíže k ní přistoupiv.

„Já se na to těšila jako dítě, že budu před Milostí tvou mluviti; a nyní tu stojím — nyní je mi tak — jakobych byla rozplakané děcko,“ odpovídala dívka, mrzutě si rukou přes oči jedouc a konečně i nohou dupnouc. — „Ale já myslila, že budu s tebou samotným mluviti, královský pane můj, a že budu moci odhaliti srdce, abys do něho viděl až na hluboké dno...“

„Aj, toť jsou přátelé moji,“ řekl král s úsměvem a s neobyčejnou shovívavostí — „a tvými budou také dozajista, an jim v tak důležité věci sloužíš.“

„To není to, co mě v nesnáze uvádí,“ řekla podivná dívka. „Tys jediný pán můj a tobě mohu snadně svěřiti tajemství; ale před tímto šlechetným rytířem — “

„Aj, hvězdy boží!“ dal se Václav do smíchu, „snad se ho nebudeš báti? Což vypadá můj Hanuš tak strašlivě?“

„To nikoliv!“ řekla dívka rychle. „Ale když na něho pohlídnu, je mi, jakobych měla před ním něco skrývati, jakobych měla před ním něco lepšího býti — a když k nám včera pozdě na noc vešel, bylo mi poprvé za mého života, jakobych se za svůj stav styděla — ač je tak dobrý jako každý jiný a rovněž potřebný.“

„Starý příteli!“ rozesmál se Václav ještě více — „ty jsi naší růži z nízkého keře učaroval!“

„Nebo ona mně!“ prohodil Pětipeský k vůli dobré mysli královĕ. „Neboť i mně se pohnulo srdce při jejím pohledu, a bezděky zmocnila se mě myšlénka: Škoda té osoby v tomto hnízdě! — Já bych o tom nemluvil, kdyby se nebyla sama zmíni...“

Najednou další svoje slova přetrhnul, neboť viděl, že se byla dívka až do tmava zarděla, že přimhouřila oči a že jí po tvářích veliké slze kapaly.

„Nu, nu — nebuď bláhová!“ těšil ji Václav, jejž neobyčejný výjev nad míru bavil. „Přítel Hanuš nemyslí nic zlého.“

Dívka zakývala hlavou. — „Já vím, co myslí,“ řekla po krátkém pomlčení, při němž byla celé své pohnutí potlačila — a zase hrdě hlavu vypnula. „Ale já mohu tak směle oči k jasným nebesům pozdvihnouti, jako kdokoli jiný v dale-

ké říši tvé — a mohu také před tímto šlechetným rytířem pověděti, co jsem vlastně jen tvé Milosti svěřiti chtěla. — Podzimního času minula dvě leta, když jsem ponejprv do Prahy přišla. Hledala jsem nějakou službu; neměla ť jsem tu ale ani živé duše, která by se mne byla ujala. Já přišla na zdař Bůh, neboť jsem byla tolik pěkného o Praze slýchala, že jsem jinak nemyslila, nežli že tu hojnost všech věcí naleznu. Ale já chodila celý den a nikde se nechtělo místečko vyskytnout, kde bych byla mohla hlavu skloniti. Někde se na mne utrhovali, někde mi nedůvěřovali — a kde se ke mně tuze vlídně chovali, tam jsem zas neměla chuti zůstati. Neboť musím vám říci, pánové! — já byla chudè, ale v bázni boží vychována, a umírající matce jsem přislíbila, že budu míti Boha vždy před očima. — Zemdlena od samé chůze posadila jsem se konečně na lavici u jednoho domu a chtěla na mysli rozvažovati, co počíti mám. Tu šel okolo mne člověk v pěkném šatě, a chtěje se uhnouti do dveří, pozastavil se nade mnou. Byl již asi padesátiletý, ale usmíval se na mne tak líbezně, mhouřil očima a cenil zuby, jako by byl květoucí mládenec. Já ho nechala hledět, nemajíc právě chuti se mu vysmáti, a on vešel do domu. Za malou chvíli vyšla z něho stará žena a ptala se mne, proč tu sedím? a zdali na někoho če-

kám? Já řku, že hledám službu; ona zase nato, že by pro mne službu měla, kdybych byla povolná. Já skočila rovnýma nohama s lavice, neboť se začalo smrákati a žaludek mě upomínal o nějakou posilu.“

„To byl moudrý žaludek,“ prohodil nyní Václav. „Bez takové posily není žádné radosti na světě, a člověk nepřijde ani k moudré myšlénce. Počkej! — i my zapomínáme na posilu, a předce jsme se sešli k radostnému dni. Že ne?“

Při těch slovech sáhl po číši a podával ji dívce. — „Umíš píti víno? — Okus, bude-li ti chutnat.“

„Krůpěj vody z rukou tvé královské Milosti podaná musí jako sladké víno chutnati!“ řekla dívka s líbezným uzarděním a srdečně přímým pohledem; na to pozvedla číši s hlasitým: „Bůh tě věrným Čechům uchovej!“ přiložila ji k ústům a s hlubokým úklonkem ji zase vrátila. Pak začala dále vypravovati:

„Já vešla se starou ženou do domu, a ta mě uvedla do pěkné jizby, kdež jsem si měla odpočinouti. Pak mi snesla večeři, že jsem zůstala všecka zmámena. Tolik lahodného jídla nebyla jsem posud o největších svátcích pojedla. Právě jsem byla v nejlepší práci, když onen starý člověk do jizby vešel, jenžto se byl na mne přede dveřmi

laskavě ušklíbal. Usměvavě blížil se ke stolu, pobízel mě, abych jedla a pila bez ostýchavosti, a bral mě při tom za bradu. Mně bylo, jakoby po mně pavouk lezl. Stará žena mě poučila, že je domácí pán a že ho budu mít budoucně poslouchat. Já řku, že učiním co bude možného a slušného — a chystala se v dobré naději na lože.

Divila-li jsem se dobrým pokrmům, byla jsem jako u vidění nad postelí, kterouž mi stará hospodyně ve vedlejší komůrce vykázala. Srdce se smálo na to čisté prádlo a na ty měkké podušky. Já nemohla pochopiti, do jaké služby jsem se dostala; vidouc ale, že je marno takovými věcmi hlavu si lámati, pokojně jsem se uložila. Avšak nemohla jsem usnouti. Buďto dlouhou chůzí anebo požitou večeří pobouřena válela se mi krev po žilách jako rozpuštěné olovo. Sotva že jsem zdřímla, již mě zase těžký sen poděsil. Konečně zaslechnu vedle jizby hlasité chechtání; nevím ani proč? — ale v okamžení byla jsem na nohou a venku z postele; pomalu kradla jsem se ke dveřím.—To je šestá holubička, kterou si nahnal, pravil tam ženský hlas; já poznala starou hospodyni. Nu, pro mne! jak se mu líbí; já jsem věrná služebnice — stará žena, mně do toho nic není. Ale nevím, nevím, jak dlouho to ještě trvati bude. Jestli mu tahle zas uletí – sedm je nebezpečný

počet. — Na to kleplo něco na stole, jako když někdo konvici odstaví, a pak se ozval hlas mužský. Já poznala domácího sluhu. E což je nám do toho! K tomu je učený pán; onť musí nejlépe vědět, jak daleko se pustit může. Tahle bude ráda, že přijde do teplého hnízda... Mluvilo se ještě mnoho, ale já všemu nerozuměla; plna podivných myšlének položila jsem se opět a konečně také usnula. Ráno otevru oči — a místo mých včerejších šatů ležely vedle postele jiné, nové, podle kroje městského. Já nevěděla, co se děje; když mi ale stará řekla, že je to vůle pánova, abych se takto šatila: myslila jsem si: Proč bych to nevzala? Snad je to mezi pány obyčej. — Pak mě uvedla do jiné komnaty, kde na mne dobrá snídaně čekala — ne jinak, než jakobych tu paní a ne služkou býti měla. Nu, jak se vám líbí! myslila jsem si. Mně to nebude na škodu. I pustila jsem se zase do jídla — a po snídani začala jsem po komnatě se ohlížet. Tu bylo všecko tak pohodlné a skvostné, jakoby tu měla kněžna zůstávat; vykládaný stůl, potažené sesle, na podlaze čalouny atd. Musím říci, že mě to těšilo, a když jsem si zpomněla na včerejšek, kdežto jsem ještě nevěděla, kam hlavu uložit, dala jsem se do smíchu. V tom se začala přede mnou stěna hýbati a tajnými dveřmi vešel do komnaty domácí

pán. Ale málem bych ho nebyla poznala — tak byl vyfintěn a uhlazen! Já ho arci pokorně přivítala; on se ale začal ke mně tak divně tvářiti, tak podivně se usmívati, že jsem nevěděla, co o tom mysliti. — To mě těší, řekl — že je mé poupátko veselé. Jestli ti něco schází, jen to řekni. Máš-li nějakou žádost, honem ji pověz! Mně to udělá radost, když tě potěším. — Také mě vzal za ruku a začal ji hladit. Napracovala jsi se, ubohá — viď? ale nyní to bude všecko jiné; teď si pohovíš a budeš vládnouti — všecko je tvé, nač pomyslíš — a za to mi nedáš nic, než kousek svého srdéčka!"

„I podívejme se na starého lichváře!" zasmál se Václav. „Ten si chtěl dát dobře splatit. To věřím! A což ty na to!"

„Jak se můžeš, pane, takto ptáti?" řekla dívka uzardělá, a hlas její chvěl se jako mezi žalostí a hrdostí. „Játť jsem již řekla, že jsem byla v bázni boží vychována. Já mu nerozuměla, ačkoli mi při něm jaksi ouzko býti začalo. Oči jeho jen jen sršely, pysky se špoulily, ruce jeho se třásly: tu se znítila ve mně myšlénka, kteráž jako žhavý blesk najednou všecko přede mnou osvítila — a mne pojal hněv a hrůza, že mě to v celém těle, ve všech žílách trhalo. Já nebyla posud na mužského myslila; já měla dosti na

smutném příkladu matky své, a srdce moje bylo jen plno lásky k této nešťastné. A jestli mě časem pomyšlení na mého budoucího přepadlo — neboť jsem i mezi jinými děvčaty o tom mluviti slýchala; tedy to byl mládenec jako mladý dub, krásný jako večerní červánky — a já to mohla žádati: já věděla, že mu přinesu srdce plné slušné pokory, ale také plné ohnivé lásky, a v duši mé bylo pevné předsevzetí, že ho šťastným učiním, a že bych pro něho krvavýma nohama i daleké poušti přeběhla. Já bych s ním byla k slunci a hvězdám letěla: tak pevně držela jsem ho v duchu v náruči a plesala na prsou jeho — a myslila přitom na nebe a jeho skvělé zástupy. A nyní tu stál přede mnou člověk nažloutlých, scvrklých tváří, maje spíše na hrob nežli na život mysliti, a opovážil se mluviti, abych mu v srdci místečka dopřála! Já měla v prvním okamžení chuť, ruce mu do prsou zatknouti a to staré hříšné srdce mu k nohoum hoditi. Ale já byla mnoho o podobných případnostech slýchala, a myslila, že bude nejlíp, když se po dobrém z domu dostanu. Trpěla jsem tedy lichocení jeho — ale podívati jsem se na něho nesměla, aby se mi žluč nebyla znova rozlila. Starý třeštěnec to měl ale bezpochyby za znamení mého svolení nebo nepatrné upejpavosti — klopení očí mých za zby-

tek nějaké stydlivosti, a odešel velmi spokojeně, potěšiv mě slibem, že mě co nejdříve zase navštíví. Já se třásla nedočkavostí, jen aby již byl z komnaty, a sotva že tajný vchod za sebou zavřel, skočila jsem k druhým dveřím, abych uprchla. Ale ty byly zavřeny. Já stála jako zničena. Nyní teprva nabyla jsem jistoty o svém nebezpečenství — ale hněv můj nedopustil mi zoufati. Já se uvrhla na kolena a prosila Boha, aby mě vzal pod svou ochranu — pak jsem zase vyskočila a začala si vesele zpívati. Již jsem věděla, že se mi nic nestane."

„Přisám Bůh!" zvolal mezi to Václav, v dobrém rozmaru se na své pohodlné lenošce umístiv — „totě historie, jako živá pohádka nebo zamilované povídačky, jakéž k nám z Francouz přicházejí! Totě jsem žádostiv, jak to vypadlo."

„Nebudu tě dlouho zdržovati," řekla dívka. „Jáť viděla, že mě bezděky držejí u vězení, činila jsem tedy, jakoby mě na tom nic nezáleželo, jsem-li na svobodě čili ne; ano já nabyla tak neohrožené mysli a takové odvahy, že bych byla neprchla, ani kdyby byla klec moje otevřena bývala. Já chtěla nyní zkusiti, co ti lidé vlastně obmýšlejí; chtěla jsem se přesvědčiti, neboť mi začala nyní chvílkami myšlénka napadati, jakoby to všecko jen pouhé zkoušení bylo — ačkoli jsem

se hned na to myšlénce takové opět smáti musela. Brzo jsem shledala, že jsem byla blázen, myslíc, že by mě tu chtěli jen zkoušeti, uznala jsem za dobré vyváznouti z domu tou neb onou cestou. Bylo to druhý den pod večer. Starý milouš dal vybrané lahůdky a víno snesti a chtěl u mne — jak se lichotivě zuby šklebě vyjádřil — několik sladkých hodin ztráviti. Jen se těš, myslila já v duchu; však já tě vyplatím — a jedla jsem a na oko i trochu vína vypila. Najednou jsem začala dělati, jakoby mě hlava bolela — pak mě začalo u srdce píchat — a pak přicházely na mne mdloby. Jako bez sebe svalila jsem se na zem. Starý se vyděsil, volal, běhal okolo mne, běhal po komnatě — když to ale nic nepomáhalo, běžel ke dveřím, vyndal z kapsy klíč a otevřel, chtěje bezpochyby svůj lid o pomoc volati. Ale já na to okamžení číhala, a jako blesk byla jsem hned na nohou, skokem za starým, popadnu ho za týlo, a nežli se nadál, mrštím jím nazpět na podlahu, a jakoby mi byl nohy zapálil, letím po síni na schody, se schodů na předsíň a ke dveřím. Jak jsem je po tmě nalezla, to ještě nevím. Na štěstí byly otevřeny, a já stála v okamžení pod šírou oblohou, odkud na mne jasné hvězdy hleděly. Bez rozmyslu a bez oddechu letím dál a dál, až kdesi v oddálené, postranní ulici kvapné

kroky za sebou zaslechnu. Mne popadla náramná ouzkost, a v té vrazím do prvního domu, tmavým síncem až do jizby. To byla krčma u modrého jelínka — tam jsem od té chvíle zůstala. Krčmářka se mě ujala jako matka, a já myslila, že mohu všude hodnou zůstati, kde to lidé se mnou upřímně myslí."

„Všecko moudře a pěkně řečeno," doložil Václav; „ale já z toho ještě nenahlížím, proč nyní na Polharta žaluješ?"

„Nu — Polhart a můj starý milouš je ta sama osoba — tentýž hříšník, jenžto nyní bezpochyby již sedmou holubičku do tenat vehnal."

„A můžeš to dotvrdit? Věděla jsi, žes byla u radního pána?"

„Já ho potkala po čase, když jsem byla se svou hospodyní na procházce, a ta mě poučila, že je to Polhart. A takž povídám a ručím za to hlavou ještě jedenkráte, že Polhart nyní dceru tohoto muže u sebe přechovává."

„Ale toť by do něho musely blesky boží," zvolal Václav, náhle vyskočiv — „kdybychme tyto věci v pravdě býti seznali!"

18.

V strašlivém nepokoji uplynul Elišce boží hod a noc na to ploužila se bez spaní. Polhart ji sice ubezpečoval, že se otci nic nemilého nestane, že je v pohodlném místě: ale ona mu nemohla věřiti — ano čím lahodněji slova jeho zněla, tím větší nebezpečí zdálo se jí že nešťastnému hrozí.

Bylať říkajíc u horečném zápalu, když k ní na den sv. Štěpána věznitel její vešel. Po dvě noci nebyla přišla na lože. Minulou noc byla sedíc na židli ztrávila. Třásla se a hořela na celém těle, sotva že starého hříšníka zahlídla.

„Dobré jitro, miloušku!“ začal Polhart usměvavě. „Nu, jakž je? Zdálo se ti něco pěkného? Zde je předce lépe nežli v chladné vrátnici — není-liž pravda? A v mém srdci je ještě tepleji. Nu, co se ti líbí? mluv! — snídala jsi již?“

Dívka ho neposlouchala; duše její tanula u víru náramných bolestí. Najednou se z nich ale jako vyrvala a oči své na Polharta upírajíc zvolala: „Kde je můj otec? Mluv, člověče! věříš-li v budoucí trest a odplatu!“

Ale Polhart se jí dal svým způsobem do smíchu. Přiblížil se k ní a chopil ji za ruku. Ona se mu vymkla a dala se do pláče. On se nedal odstrašit — větoucí poupě bylo tuze vábivé! — a mluvil

k ní ve slovech lichotných a svádivých. S ošklivostí, hněvem se třesouc, s tvářemi zapálenými obrátila se k němu dívka, a z úst se jí sypala slova jako ohnivé blesky. Polhart se podivil té prudkosti — ale v tomto odporu zdála se mu býti ještě krásnější.

V tom se ozvalo přede dveřmi několik hlasů — a Polhart zblednul.

„Jen za mnou!“ bylo slyšeti hlas mladé ženské. „Patrně leží přede mnou cesta, jakobych tu celý dům znala.“

„Ale jakýž je to způsob vtírati se do cizích domů a rušiti pokoj poctivých lidí?“ ozval se na to hlas jiné ženštiny — a Polhart poznal svou hospodyni.

„Zdejší poctivost neutrpí žádného porušení!“ smál se hlas první — „ale na vaši nepoctivost přijde mor.“

„Mor na tebe, mladá strako!“ rozhorlila se žena — „a hlíza a všechna záhuba. Ještě jednou vám všem povídám, že není vzácný pán doma, a neobrátíte-li brzy kroků svých, tedy budu o pomoc jako proti loupežníkům volati.“

Nyní se ozvalo několik mužských hlasů, kteréž jí mlčeti poroučely, a všechen hluk se blížil ke dveřím.

Mezi tím byl se také Polhart z prvního leknutí svého zpamatoval, a tváře jeho snažily se

nabyti obyčejného výrazu. I nutil se do smíchu, a pochytiv Elišku za ruku, vedl ji rychle k tajné komnatě. Ale přirozený pud nedal dívce, aby ho dobrovolně následovala. Začalať se zpouzeti; i cítila v sobě něco, ježto ji nutilo hlasu svého pozdvihnouti.

Ale Polhart znamenal předsevzetí její a položil jí rychle hubenou dlaň svou na ústa.

„Ani slova!“ šeptal přitom hadím sykotem, a ústa se mu jedovatě šklebila. „Ani slova — je-li ti milá otcova bezpečnost. On je v rukou mých a já mohu s ním zahrávati jako dítě míčem. Chovej se tiše a následuj mě!“

Na celém těle se třesouc nechala se dívka odvleci. V okamžení stáli v malé komnatě, kteráž byla od prvnější úzkou šíjí oddělená a odlehlé klášterní celi se podobala, vyjímaje pěkný nábytek, jenž arci patrné svědectví o bohatství držitelově vydával. Hluk povstalý před prvními dveřmi sem nedonikal.

„A nyní slyš, holoubku, co ti řeknu!“ jal se tady Polhart k dívce mluviti. — „Kdyby se tě někdo snad ptal, jak jsi tu byla chována, tedy budeš o mně s velikou chválou mluviti. Pamatuj při tom na otce, kterýž je v rukou mých. Já tě zde držel jen z útrpnosti, abysi nemusela v chladné vrátnici zimou mříti a nehodu těžce snášeti — já to učinil k vůli otci tvému, že jsem jeho miláčku místa v domě svém vykázal. Rozumíš?“

„Rozumím,“ odpovídala dívka zmatená.

„Tys tady byla spokojená, velmi spokojená,“ mluvil Polhart v prudkém zanícení dále, a celá bytost jeho zmítala se v jakémsi těsném tušení — „tys dobrovolně zde rozhodnutí otcova osudu očekávala — rozumíš? To řekneš před světem, a že to řekneš — na to mi složíš přísahu. Tuhle visí obraz Ukřižovaného,“ mluvil dále a přistoupil ke zdi, ježto byla nevelkou podobou božího syna zdobena — „rukou otce tvého zhotovený — pozvedni ruku a přisahej, že učiníš, jak jsem ti pověděl.“

Eliška se lekla tak divného a náhlého požadování, a nebyla v stavu podle něho učinit, ani na ně odpověděti.

„Přisahej!“ sápal se nyní Polhart, že dívku hrůza obešla. Byloť mu jako jelenu, kterýž za sebou smečku chrtů slyší. — „Přisahej — a nebo jsi ztracena a veta po otci tvém!“

A dívka zvedala jižjiž třesoucí se ruku, a rty její se otvíraly, aby vypustily slovo, deroucí-se z klopotně pracujících ňader: an tu na blízku zase povyk povstal. Polhartem to zase trhlo; zbudil se v něm ale také hněv a uražená ctižádost, a chtěje konečně věděti, co se vlastně děje, a svou přítomností snad všechno další neslušné počínání zameziti, vyběhl kvapně z tajné skrýše své.

Hluk před jeho dveřmi mezi tím nepřestával.

„Zpátky!“ volala úzkostí sklíčená hospodyně, a zastavujíc tělem svým přístupu ke dveřím, natahovala ruce proti nezvaným hostům. „Vzácný pán není doma a tady nejde cesta k jeho příbytku.“

„Víme to — víme, stará hříšnice!“ odpovídala jí Alžběta; neboť to byl její hlas, kterýž byl Polhart nejdříve zaslechl; „ale naše cesta vede právě těmito dveřmi. Jen otvírej, pekelná klíčnice! Já vím dobře, že máš k tomuto vchodu klíč.“

„Pojďte, pánové, do komnat vzácného pána — já vás povedu; tam můžete na něho počkati, až se navrátí,“ zpustila nyní stará, vidouc, že zde násilím nic nezvede.

„My ale chceme právě do této komnaty!“ řekla zase dívka — „a tvůj vzácný pán může zůstati, kde se mu líbí. My se jdem na jeho sedmou holubičku podívat. Rozumíš, věrná hospodyně a najímačko povolných služek? — Jen jí už rozkaž, milostivý pane,“ obrátila se nyní k jednomu z mužů, jižto ji provázeli — „aby otevřela; tady se jde do tajného doupěte.“

„Ve jmenu krále!“ velel nyní její průvodčí — „otevři! a nebo dáme dvéře vypáčiti!“

„Na takový svátek!“ bědovala žena, hlasem i způsobem jeho zastrašená, a hledala klíč v kapsáři.

„Honem, honem!“ pobízela ji dívka; přitom jí vjela do kapsáře po klíči a začala pak sama

otvírat. „Dvéře otevru za tebe — ty ale hleď, abysi zatím hříšné srdce své otevřela a dobře je prohlídla. Budeš muset o jeho tajnostech povídat.“

Nyní stály dvéře otevřeny, a za dívkou vešli do komnaty dva mužové. Několik jiných zůstalo přede dveřmi. Byli to královští oděnci.

Takořka hltavýma očima ohlížela se dívka po komnatě; nenašlať sice, co hledala; ale neušly jí předce stopy, kteréž ji přesvědčily, že se nebyla zklamala. Tu ležel šáteček, čepec a svrchní zimní šat — bleskem poznala dívka kusy oděvu mladé ženštiny, a plesajíc v duchu, přiskočila k tajným dveřím. Cizí oko by je bylo v uměle dělaném dřevěném roubení a vykládání sotva nalezlo. Ale pod rukou Běty začaly se hned hýbati.

„Vejdi, milostivý pane!“ řekla dívka k jednomu ze svých nejbližších průvodců — a v okamžení na to stáli Václav a Polhart proti sobě.

„Královská Milosti!“ jektal radní, a bylo mu přitom, jakoby se před ním země otvírala; ale Václav nedbaje na jeho zvolání, bral se rychle dále polotemným průchodem. V několika okamženích stál v tajné komnatě, a před ním Eliška, nevědoucí a nemohoucí pochopiti, co se okolo ní děje.

S velikým účastenstvím upřel Václav na ni zraky své, a pozoroval úzkost duše její.

„Čí jsi, dítě mé?“ ptal se jí vlídně a přistoupiv k ní samé, vzal ji laskavě za ruku.

Dívka pozvedla očí svých, upřela je na muže, jehož arci neznala, jehož pohled ale důvěru v ní budil — a dala se do pláče.

„Nu — bojíš se odpovídat?“ ptal se Václav dále. „Jsi dcera řezbáře Šlechty?“

Dívka kývala hlavou: slze jí kanuly jako dva potůčky po tvářích.

„A co zde děláš?“ ptal se jí Václav dále. „Jsi tu držána proti vůli své?“

Ubohá dívka nevěděla, co odpověděti; nebo tu stál již zase Polhart — a na mysli jí tanul ubohý otec i výhrůžky radního. Bázlivě upřela naň oči; ale Václav pozoroval pohled její a obrátiv se k Polhartovi, tázal se ho nad míru přísně: „Co zde dělá dcera Šlechtova?“

„Ona se utekla pod mou ochranu,“ jektal Polhart, „když jí a otci jejímu nehoda hrozila. Byliť oba uvězněni...

„Vím, vím! Ale otec je od včerejška již na svobodě, a dcera jeho měla býti u něho.“

„To byla jen zkouška — panna řekne sama, zdali se jí tu něčeho nedostávalo —“

„Zkouška?“ zahřměl Václav, a zapáliv se hněvem, obrátil se k Elišce. „Je to pravda? Byla jsi tu svobodna? Mohla jsi dělati, co se ti

líbilo? Mohla jsi odejít a zůstati? Nečinilo se ti příkoří?“

„Ale neplýtvej, pane, milostí svou ve zbytečných otázkách!“ ozvala se nyní Běta v slovech přímých, blíže přikročíc. „Panna je nyní radostná, že je otec na svobodě, a snadno by mohla v této své radosti vinu svého věznitele umenšiti; mimo to mrká vzácný pán na kořist, kterouž mu nyní beřeš, a rád by, aby dle jeho chuti mluvila. Takéť je těžko, aby panna vyznala, co snad zkusila — ale mně to vzácný pán tak snadno neupře. Je-liž pravda?“ ptala se Polharta, až k němu samému přikročíc. „Znáš, pane, holubičku, kteráž ti před dvěma lety ulítla?“

Polhart zbledl poznovu, a v několika okamženích na to vedli ho královští oděnci do vězení.

Eliška vtiskla vřelé políbení na ruku královu, vylévala brzy na to blahostné slze na prsou plesajícího otce a bratra, objala starého Pětipeského a zarděla se před mladým . . .

Dceřina přísaha.

Pověst národní.

(Psáno roku 1842.)

1.

V zlatoleském úsvitu zapadajícího slunce skvěly se nádherné Těchobuzy. Vysoké, hrdé bašty čněly k podvečerním nebesům, jakoby věčnost k boji vyzývaly. Posvátný mír, vznášeje se kolem po lesnatých horách, splýval do líbezných údolí, a celá krajina chystala se jako k velikému svátku. Ale v komnatě paní Těchobuzské panovalo těsné, úzkost působící ticho; jenom chvílkami ozývalo se v ní temné, utajované štkání dívky u lože klečící a slova modlitbu předříkávajícího kněze, domácího kaplana. Na loži spočívala ve smrtelném zápasu paní Kunhuta, bledá, utrápená postava. Tvář její byla již sesinalá, oko potrhané, obrácené ve sloup; na čele jejím, jež bylo duševním i tělesným utrpením před časem zvráskovatělo, stál vysoký pot, a kostlivé ruce její ležely křečovitě sepnuty na prsou, z nichžto chvílkami tesklivé stenání se vyvinovalo. Rtoma zmodralýma namáhala se umírající odříkávati modlitbu za nábožným knězem, ale sluch i paměť opouštěly

*

k smrti pracující — a jazyk nekonal službu svou. Tu náhle začala se dmouti jako obnovenou, poslední to silou chatrná ňádra, prudce tlouklo srdce její, a jakoby po vzdechu lapala, pozdvihla nemocná několikráte hlavu, a vyrazivši ze sebe: „Bože, budiž milostiv duši mé!“ — sklesla zase nazpět, oči se jí zkroutily a ústa zůstala otevřena jako vytesána z kamene. Paní Kunhuta byla se rozloučila se světem.

„Matko! matko!“ volala dívka, v strašlivé úzkosti se země se vzchopivši a vášnivě na zesnulou se vrhajíc — „neopouštěj dceru svou, nenech mě zoufati na božím smilování, nenech mě proklínati věčné řízení — procitni — otevři milostné oči své! nesmíš — nesmíš umříti! nebylo by spravedlnosti na zemi ani na nebi!“

„Upokoj se, milá dcero!“ jal se jemným otcovským hlasem duchovní pastýř k zoufající dívce mluviti. „Neprohřešuj se rouháním a neobtěžuj, neztrpčuj poslední okamžení matky své — není-li již v Pánu.“

„Není-li — není-li!“ opětovala Anežka s divým, pološíleným usmáním. „Já jsem mladé, nerozumné děvče, ale vím a vidím, že se nedá takto na smrt hráti; a ty, muži rozumný, se domníváš, že po dlouhém strašlivém utrpení ještě nezahynula? Ach arci, vždyť patříš také k po-

kolení, jehožto zlobou kořeny života matčina se zvrátily! Snad je ti líto, že tak časně oči zavřela, a přál bysi s pánem hradu tohoto, aby ještě obživla, zase rozkvetla, abyste ještě jednou a ještě ukrutněji květ její trhali a šlapali? Ale sama smrt byla milosrdnější; ona ji vyrvala z rukou vašich a postavila před stolici věčného soudce, kdežto ubohá na vás žalovati bude, až se doplní míra vašich hříchů!“

„Bůh ti odpustiž, děcko nešťastné!“ odpovídal velebný stařec hlasem útrpným; „Bůh ti odpustiž, co ve svém žalu na mne nevinného svaluješ! Ale nechmež nyní horlení a kvílení; zatlačme oči v Pánu zesnulé a pomodleme se.“

„Odstup!“ zkřikla dívka s očima se jiskřícíma, a vysoko se vztyčila. „Seber knihu svou, odejdi do komnaty své, svolej modlitebníky a modli se za koho chceš; jenom se marným voláním na té neprohřešujte, kterou jste připravili do hrobu. Je-li modlitba co platna, musí z úst nešťastné dcery nejspíše bránu nebes proraziti, a já tento úřad u matky sama zastanu. U té nešťastné!“ volala dále rukama lomíc, „kteráž jediná mě milovala a útisky pro mne snášela.“

Po těch slovech uvrhla se opět na mrtvolu a sice s pláčem tak hlasitým, jakoby odletlou duši zase přivolati a v tělo ukovati chtěla.

„Dohlídněte na slečnu!“ promluvil velebný stařec, s truchlivou tváří z komnaty se ubíraje. Slova jeho týkala se dvou služebných žen, kteréž blízko lože stojíce hořce plakaly. „Dohlídněte na slečnu“ — pravil — „a obstarejte v Pánu zesnulou. Já ohlásím nešťastný případ pánovi.“

„Matko!“ zvolala nyní pořád ještě plačící Anežka, „drahá, nešťastná ženo — moje těšitelko, můj ochranný anděle, slyš mě — slyš! a nezůstavuj osiřelou dceru na zemi! Vezmi mě s sebou, abych nehleděla na bezpráví tady páchané, abych nepadla sama jako ty oběť nevinná! Matko!“ volala dále, a líbala sesinalá ústa, zakalené oči, vráskovité čelo — „matko! vezmi mě s sebou — — anebo ne!“ zkřikla náhle, že se služebné ženy zděsily, zkřikla, vzchopila se a na okamžik jako socha bez života státi zůstala. V mysli její byla se zableskla myšlénka, kteráž celou bytost její převrátiti a všem příštím rokům jejím jiného běhu vykázati hrozila. I stála Anežka a stíhajíc blesk této myšlénky, stála bez dechu, bez pohnutí, bez života, až jí nejhlouběji v srdce své průchod učinila a v kořenech bytosti své sídlo vykázala. — „Nikoli!“ vzkřikla pak jako rázem nově narozená, a zraky její zplanuly, ubledlé tváře na okamžik zahořely — „nikoli! neber mě s sebou! počet dnů mých není ještě ukončen, dílo moje

není ještě začato. Ale vzhlédni na mne, a duch tvůj obletuj mě, kdykoli bych měla slabnouti! Já tě pomstím, to ti přisahám! v tvou drahou, studenou ruku ti to přisahám! *Nenáviděti budu veškeré pohlaví, jež tebe zkazilo.* A nechť hanebně zahynu, zruším-li kdy přísahu svou!“

A jakoby se veliká, dusivá tíže byla s prsou jejích svalila, z nejhlubších vnitřností po těchto slovech dívka si oddechla, a pak ruce křížem na prsa složivši, chvíli vzhůru hleděla, jakoby čekala, co jí duch v Pánu zesnulé anebo snad samo nebe odpoví. Ledový mír rozložil se v prsou jejích, a hluboká nenávist přitovaryšila se k němu s pevným, nezvratným úmyslem se pomstiti. Neviděla, neslyšela, nedbala již, co se vůkol děje.

Ženy služebné rozsvítily noční lampu, přistoupily k loži a bez ustání pro drahou velitelku slze roníce, zatlačily oči její a činily přípravy obleci ji v rubáš. V tom se rozletěly dvéře, a na prahu komnaty zjevil se Krušina, pán Těchobužský. Byla to silná, veliká postava svalovitých oudů, širokých prsou a vysokých ramen. Tvář jeho, do temna zardělá, nejevila ani té nejmenší známky nějakého zármutku; ale dle zalitých, divě se-kroutících očí, zahřátého čela a rozježených vlasů bylo dobře poznati, že pan Krušina právě od číše vstal, v nížto byl, po rozkoši dychtě,

čas mařil, an zatím manželka jeho opuštěna umírala.

„Tedy opravdu již hotova?“ zvolal, stoje na prahu, hlasem chraptivým, a ústa jeho příčila se k ošklivému úsměchu. „Šťastnou cestu! — a navrácení po sto letech, až mě červy sežerou, abychom se tady ještě jednou nepotkali. — Dělejte, ať se dostane do rakve“ — mluvil dále několik kroků do komnaty popocházeje — „aby tu ještě po smrti povětří nenakazila. Velikých okolků nebudeme s mrchou dělati.“

„Zpátky!“ zkřikla nato Anežka, kteráž byla s rostoucím hněvem surová slova jeho poslouchala, a nyní zoufalosti, mstě, bolesti — všem vášním svým průchod učinivši, ani osoby, ani slov svých nešetřila. „Zpátky, divochu! Nepřibližuj se k této svaté mučenici. Dech tvůj jest výpar pekelný — myšlénka tvoje rada ďábelská; ale zde jsi s prací svou u konce! Já tu stojím, cherub s plamenným mečem, a překazím další kroky tvé.“

„Co že?“ zvolal Krušina, divením oči ještě více vypouliv, a jakoby nevěřil, že bdí a slova dcery své slyší, po hlavě si sahal. „Usnul jsem — a sen si ze mne šašky tropí? — anebo bdím, jsem ve svém domě, vidím plod těla svého —“

„Nediv se a nemudruj!“ odpovídala mu Anežka s velikou, skalopevnou odhodlaností; „ale-

brž obrať kroky své cestou zpáteční, a zasedni opět k plné číši své, abysi neslyšel pláč spravedlivých, žalmy pohřební a kletbu dcery své. Ano! jsem plod hříšného těla tvého, avšak jsem i ratolest zlatého, čistého stromu, kterýžto jsi vražednou rukou skácel, a budu se dle toho chovati.“

Bylo to poprvé za živobytí pana Krušiny, co se někdo takto s ním mluviti osmělil — a to byla dcera jeho! Až posud zvyklý, aby se všecko pouhého pohledu jeho bálo a před slovy jeho třáslo, vlastní manželku jako pouhou otrokyni chovaje, jediného dítěte ani si nevšímaje, nemohl nyní za dlouhou chvíli smysl Anežčiny řeči ani pochopiti. Konečně ale rozjasnilo se v mozku jeho, a zpustlé tváře jeho zalily se krví až do černa. Strašlivý vztek divoké lesní šelmy jím lomcoval.

„Nejčernější ďáble!“ zuřil pěnícími se ústy, a pravice jeho sahala po boku, hledajíc meče nebo dýky; ale ničeho nenaleznuvši, v hroznou pěst se zaťala. „Ne mečem, ne ocelí,“ jektal dále, „ale těmato rukama tě pošlu za tou potvorou!“

A jako smyslem pominulý vrhnul se na dívku, strhnul ji k zemi, a pádnýma nohama začal ji kopati a krásné tělo její šlapati.

„Tu máš, ratolístko zlatého stromu!“ volal přitom; „to si vezmi s sebou, poslušná dceruško!“ — Ale ubohá dívka neslyšela nelidského zuřivce a necítila již bolesti ohavných ran, neboť ležela ve mdlobách, na tom samém místě, kdež byla nešťastná matka její často podobného ukrutenství snášela.

Ženy služebné přiskočily ovšem s velikým pokřikem k divému zuřivci, a prosíce, Bohem ho zaklínajíce, bránily dalšímu týraní; ale vzdorem rozmohl se ještě více jeho vztek, a obě přímluvnice daleko od sebe odmrštiv, vyřítil se z komnaty, svolávaje ochotné dráby své a pomocníky v nešlechetnostech.

„Psy sem, psy!“ řičel jako zšílený, a pospíchaje s těžkou, zanícenou hlavou po kamenné chodbě, kteráž vedla po schodech dolů k veliké síni a k čeledníku, na prvním stupni klopýtnul, dlouhými ostruhami se zamotal, padl tváří na kamenné schody a tíží těla svého valil se až na poslední stupeň. Tam zůstal s roztříštěnou lebkou a potlučenou tváří v krvi tona ležeti, a když se poděšená čeleď sběhla, aby pánovi na nohy pomohla, zdvihli pacholci zohavenou mrtvolu.

Smrt si vybrala toho dne dvojí obět na bohatých Těchobuzích.

2.

Spanilá byla Kunhuta Lipnická; spanilá, tichá, nábožná květla patnáctiletá dívka na hradě otcovském. Zdáloť se, jakoby zvláštní požehnání boží na nevinné hlavě její spočívalo — tak blahodějná byla všem obyvatelům přítomnost její. Přede tváří její nemohla vzniknouti zlá, bohaprázdná myšlénka, leda v prsou zledovatělého prostopášníka, kterýž nemaje citu pro výjevy samého božstva, krásu ženskou jen za denní květ považuje, kterýž utrhnouti, trochu se jím pobaviti a pak odhoditi může. Avšak takového zatvrzelce nebylo na blízku. Otec, moudrý, v rytířské poctivosti sestárlý muž, choval dceru jako zřetelnici oka svého, a matka, dobrá, měkká žena, plna pokory před Bohem a oddané lásky k manželu, milovala ji jako život svůj. Ale nikdo z nich neměl se potěšiti úplnou, vyvinutou krásou rozkvétajícího poupěte; otec i matka uložili se k otcům, nežli dítě své do rukou odevzdati mohli, ježto by stejnou láskou a šetrností o ně pečovaly. Jediný starší bratr pozůstal k ochraně její — ale v srdce starostlivých rodičů nevešel mír při této myšlénce. Nebýváť vždy pravdivé staré přísloví: Jablko nepadne od stromu daleko! — Da-

leko, daleko zavalí se někdy, anebo upadne uhnilé, červivé a zůstane v prachu, v blátě pohozeno ležeti.

Bratr Kunhuty mimo nadání osiřelé, Jaroš Lipnický, byl o deset let starší, ale ve světských nectnostech o padesáte let zběhlejší nežli nejzkušenější rytíř v celém okolí. Časné tovaryšení se zlými soudruhy bylo srdce jeho, zpočátku arci všemu ušlechtilému přístupné, tak nečistou, drsnatou, tvrdou kůrou potáhlo, že ji ani matčin pláč, ani otcův hněv tak protrhnouti nemohly, aby se nebyla brzy opět zacelila. Jediná Kunhuta, tento čistý, jasný cherub, zmohl někdy svým nebeským pohledem a čarovně sladkou řečí mysl i srdce jeho tak dalece, že oboje rozumem i lítostí uchváceny, cest svých se zděsily a kroky své napraviti slíbily. Avšak sliby tyto trvaly tak dlouho, dokud je touha po divoživých soudruzích nepřemohla a zvuk číší nebo veselých písní nepřehlušil.

Nyní byl Jaroš pánem, náhlou smrtí otce svého úplným, svobodným pánem, pánem statků, pánem vůle, pánem činů svých. Bývajíť okamžení — ale jen kratinká, rychle hynoucí okamženíčka — v životě lidském, kdežto každá, i sebe opovrženější mysl, tahem a jiskrou věčného, vesmírem panujícího ducha uchvácena jsouci, něco

pěkného, šlechetného, velikého před se béře, aniž třeba z toho účty složiti může: a takové okamžení nastalo i v prsou Jarošových, když byl poslední zvuk pohřebních písní za otcem odešel, a dědic jmena i jmění jeho v tiché komnatě se slzící sestrou stál. Byloť mu v té chvíli, jakoby sil svých nyní k něčemu použiti měl, o čem by celá země s podivením mluvila, a jakoby svou nejvřelejší, nejsrdečnější starost na jedinou sestru vznesti měl. Brzy ale cinkaly stříbrné číše u kvasu pohřebního, a Jarošovi nezbývalo času, mysl svou ledva vzniklými záměry déle obtěžovati.

Byl to bohatý, skvostný kvas. Jaroš musel hned prvního dne okázati, jakou mocí vládne, a dílem úcta vůkolní šlechty k zemřelému, dílem přátelství soudruhů nového pána Lipnického shromáždily na hostinné tvrzi veliký počet smutnících i zvědavých ke dni pohřebnímu. Kunhuta strávila skoro všechen čas ve své komnatě a neukázala se hostům, jenom kde toho potřeba nebo slušnost kázala, ale i tyto krátké chvíle byly dostatečné, vhoditi v zatemnělou oblohu života jejího nový, jasný paprslek! Zdáloť se, jakoby jí nad rakví otcovou vonné růže zkvésti měly, jimižto by příští dny pozemského putování svého zdobila. Spatřila totiž po dlouhých letech zase jednou soudruha

nejútlejších roků svých, mladého Zdeňka Řepického, kterýž byl syn chudého rytíře v sousedstvu, a dosáhnuv let dospělejších, do zaslíbené země s křižáky byl táhl, aby rytířské ostruhy dobyl a čest rodu svého obnovil. Bývaltě od jakživa mysli mírné, tiché, spíše mezi stěny klášterní nebo v lůno pokojného života domácího, nežli na bojiště a mezi hluk válečný se hodící: ale sto-ústá pověst přinášela o něm od břehův dalekého Jordánu a ode zdí Jerusalémských všelikou chválu statečného hrdiny, a mnohý zmazlenec, jemuž se bylo více líbilo, mladý, jarobujný život po domácích hradech, při hrách a čížích, nebo na lově a v rozmíškách se sousedy promařiti, při jeho jmeně hněvem zahořel. A když nyní přišel — na těle otužený, spanilý, silně zrostlý mladý muž, poněkud osmahlých tváří, živého, výmluvného a předce tak nevýslovně jemného, skoro prosebného zraku, v celém vzezření šlechetnou hrdost udatného hrdiny a spolu pokoru křesťanského bojovníka — jakž mu letěly vstříc veškeré duše ušlechtilé! — a jak se odvraceli podtají zlomyslníci!

Avšak Zdeňka nedotkly se ani zraky, s tajnou libostí na něm spočívající, ani pohledy, s ukrytou závistí po něm střílející. Před duší jeho vznášel se obraz, kterýž ho byl vedl na daleké,

nebezpečné pouti do krajin východních, kterýž se okolo něho vznášíval v děsivém lomozu krvavého boje, kterýž ho jako strážný anděl zlatými perutemi ochvíval po tvrdém zápasu a líbezným úsměvem sílu mu vléval do prsou, pod parným nebem prahnoucích. A obraz tento byla Kunhuta Lipnická. Myšlénka na drahou dívku otužila útlého jinocha k činům hrdinským a vedla jej až posud životem. Jakožto syn nejstaršího a nejvěrnějšího přítele starého pána Lipnického ztrávil mnohé dny útlého dětinství na blízké hostinné tvrzi, a nenalezaje velikého zalíbení v divoké mysli Jarošově, lnul spíše k jemné Kunhutě. Z dětinské příchylnosti zrostla v dospívajícím mládenci nejvřelejší, nejčistější láska; ale hluboká úcta k spanilé, vysoko nad jeho zásluhy stojící panně, a šlechetný, dostojnou pýchou pomíšený stud, že dceři bohatého i pověstného domu ničeho podati nemůže, co by se na váhu jejích vysokých ctností stejnou tíží položilo, uzavřely prsa i ústa jeho, a dříve nežli žvavé oči tajemství srdce jeho prozradily, vydal se mládenec na pout rytířskou. Těžcí, únavní dnové potkali jej v daleké cizině, ale s tajným, ochranným kouzlem v srdci a mysli vyploul jinoch statečný z proudů záhubných bojů, a navrátil se s obnovenou nadějí v dědinu domácí. První zpráva, kteráž na hradě otcovském ucho

jeho zasáhla, byla pověst o smrti starého Lipnického. S radostí a žalostí, s city bolestně sobě odpornými a divě v prsou jeho vířícími jel Zdeněk na pohřeb. Až posud byl se kojil myšlénkou, že mu obyvatelé Lipničtí radostně vstříc vyběhnou, až při vjezdu jmeno své oznámí; on si líčil v duchu blahé uzardění Kunhuty, slzavé oči matky její a žehnavé řeči poctivého starého rytíře: ale vše toto bylo nyní ztraceno. Dobrá matka tlela již v rubáši, za starého pána zněly pohřební modlitby, a Kunhuta chvěla se jako nalomená lilie; chvěla se — ale on sám, hrdina, kterýž se nebyl při divém hluku zuřících Moslemínů zatřásl, on se zachvěl také, a jestli ho samolibá touha neklamala, spatřil i slabý odlesk vlastního vysokého uzardění na tváři panenské. Pozdravení jejich bylo krátké, skoro bez řeči; ale ruka její spočinula k uvítání v ruce jeho, a jemu bylo přitom, jakoby pannu věčně takto držeti, jakoby opuštěnou po celý život štítem svým ukrývati měl; pak se potkaly oči jejich, a dívce se zdálo, jakoby v pohledu tomto jisté rukojmě budoucího blaha svého, jakoby v srdci soudruha mladistvých dnů svých otce i matku a desaterou náhradu za bratra nalezala. Srdce jich srozuměla se v jediném okamžení a upnula k sobě čarovně pevnými okovy.

Ale na pohřebním kvasu byly ještě jiné dvě oči, kteréž jako plamenné šípy po Kunhutě lítaly, a byly jiné dvě ruce, kteréž dívku spanilou jako drahou kořist uchvátiti toužily. Byly to oči a ruce mladého Krušiny Těchobužského, věrného tovaryše Jarošova, a tento nečinil před bratrem své v duchu vyvolené dlouhých tajností a pověděl mu brzy, po čem duše jeho prahne. Vyzvalť Lipnického na bohaté Těchobuzy, a když se jim plné číše v rukou pěnily, otevřel před ním prsa svá. Jaroš se usmál. Krušina byl milovník honby a ctitel kvasů, držitel výnosných dědin a štědrý častovatel přátel svých, dle rodu mezi nejvzácnější rody rytířské patřící — jakýžto svat a krevní přítel mohl hýřilci býti vítanější?

„Máš ji míti, bratře!“ zvolal, celou dlaní na dlaň jeho uhodiv — „s tělem a duší míti. Bůh mě trestej! — jestiť to arci vzácná bylina; kdybysi projel celé kraje české, nenajdeš druhou Kunhutu Lipnickou! Ale tys také duše statečná a srdce upřímné, i budeš věděť, jak si toho zlatého květu vážiti. Máš ji míti!“

„Jenom neslibuj, co nebudeš moci splniti!“ ušklebil se Krušina, velikou hlavou svou s dlouhými havraními kadeřmi nedůvěrně pohodiv. „Mně se zdá, že ji ten svatý poutník, ten bosý Jerusalémský hrdina již oslepil — a pak arci dobrou

noc, naše přátelské veselí společné! Hubený pan ženich bude se chtít na tvém tuku, na tvém právě nabytém dědictví vypásti, a ty —“

„Mlč, mlč!“ zakřikl jej bratr Kunhutin, plnou čiší zanícený — „nebude se pásti — nebude žádného oslepovati! Já jsem pánem; vůle moje musí se díti. Kunhuta bude tvou — jako že mi Lipnický říkají!“

A s tímto pevným úmyslem domů se navrátiv, bez meškání sestře o lásce a žádostech bohatého Krušiny pověděl. V hlubinách duše své ztrnula dívka při této novině, nevěřícím okem hledíc na bratra, kterýž jí tak nemilosrdnou rukou útlé srdce rozervati hrozil.

Neznalať Krušinu dle osoby déle, než co jej byla o dnu pohřebním na otcovském hradě spatřila; ale toto jediné setkání bylo jí dostatečným rukojemstvím, že je všeliká pověst pravdivá, kterážkoli o Těchobužském pánu po okolí se rozchází. Temné, vilným plamenem sršící oko jeho bylo pravdivé zrcadlo pusté duše: v hrubé, nestřídmostí zohavené tváři jevilo se znatelným písmem nízké smýšlení, a řeči, posunky, celé pohybování jeho byly ozvěna a obraz sprostých vášní, zmítajících duší jeho.

Kunhutě minuly smysly, když si v duchu život zobrazila, kterýž jí po boku vášní plného

Krušiny očekával. I opřela se žádostem bratrovým se vší zmužilostí milující panny, zakládajíc naději svou na lásku Zdeňkovu. Ale ohavní přátelé učinili mezi sebou pevný úvazek, nevinnou oběť v sítě své polapiti, až i nešťastnou s výsosti zlatých snů strhnuvše, v osidla svá dostali. Nejdříve uvrhli Zdeňka v podezření, že ji nepravými sliby šálí a srdce své jinde zadává; i obklíčili ji uplacenými náhončími, že pravda k uším jejím doniknouti nemohla, a takž víru i lásku její podkopávajíce, v onen stav nečinný ji přivedli, kdežto mezi otupenou citelností a budící-se zoufalostí slabá dívka sebou vládnouti nechala, jak se bratru a příteli jeho líbilo.

Bylo to v tiché, letní noci. Kunhuta stála na vysoké pavlači a hleděla dolů v krajinu spící, a potom pozdvihla zraků k jasné, budící-se obloze. Temným zármutkem, hlubokým žalem byla sklíčena duše její — veliké, prázdné poušti podobalo se srdce její. Neměla již slzí, jimiž by tíži své byla ulevila; ale pohledem na krásnou, stříbroleskem luny ozářenou, svatým tichem zahalenou krajinu a na tisíce zlatě paprskovitých hvězd, ježto k ní jako věčně milostivou rukou psané písmo o útěše mluvilo, rozjitřila se novou, ale jemnou ranou ňádra její, rozehřál se i omladil utuhlý pramen slzí jejích, a veliké, drahé perle

visely na krásných řasách jejích. Pod vysokou pavlačí, na hradní zahradě, štěhotal toužebnými hlasy slavík.

V tom okamžení přistoupil k ní bratr. Celá bytost jeho zdála se býti pobouřena; divým plamenem sršelo oko jeho. Kunhuta se ho ulekla.

„Sestro!“ jal se k ní vášnivě mluviti, a pravice jeho tiskla křečovitě ruku její. „Chceš mě zachovati? Chceš syna matky své před světskou hanbou a potupou uchrániti? Chceš nový život před bratrem svým otevříti? — anebo raději záhuby jeho se dočkati? raději s této pavlače ve skalnatou hlubinu jej svrhnouti?“

„Milosrdný Bože!“ zděsila se dívka. „Co je ti? Co se stalo, bratře?“

„Jsem hotový žebrák — zneuctěn, v posměch dán,“ bědoval Jaroš — „jestli mi nepomůže jediný přítel, v něhož naději svou skládám — a kterýž by pomohl, kdybysi ty chtěla, Kunhuto! Krušina Těchobužský ukryje statky svými pád bratra tvého, a odvrátí potupu s hlavy syna matky tvé. Neprosím pro sebe — ale k vůli tobě, k vůli památce rodičů našich, jichžto pověst mnou nešťastníkem pohromu vzíti hrozí — smiluj se, Kunhuto! Obměkči srdce své — Krušina tě bude jako svou kněžnu a panovnici chovati — jemná mysl tvoje bude strážným andělem kroků jeho!“

Zděšeně, mlčky poslouchala Kunhuta slova bratrova. Myšlénky její se pletly — nevěděla, k čemu se odhodlati, co odpověděti má.

„Snad by mohl Zdeněk —“ jala se konečně bezděky mluviti, a zraky její utkvěly v dáli na hradě, kterýž byl kolébkou muže, jehož jediného posud milovala. Ale bratr vskočil jí s výrazem hněvu i opovrženosti vášnivě do řeči.

„Pomoci — ne? Ta nahá žebrota — mně?“ sypalo se z úst jeho. „Ten licoměrný nevěrník, jenžto se mezi pohany sliby rušiti a se srdcem dívčím zahrávati naučil? Ten hanebník, kterýž právě dnes veselku s jinou slaví —“

„Co že pravíš?“ vyletělo dívce ze rtů se třesoucích. „Zdeněk beře sobě choť —?“

„A slaví dnes svatební hody,“ odpověděl Jaroš s trpkým úsměchem. „Kdybysi chtěla hodně pozor dávati, snad bysi z těch starých zdí hudbu zaslechla.“

Toto byla poslední dýka do srdce ubohé, zradou obklopené dívky. Hněvem, lítostí, žárlivostí a útrpností s bratrem puzena, slíbila Krušinovi ruku podati, a v krátkém čase přistoupila s ním k oltáři.

Ale kde zůstali po tomto kroku dnové radostní, kteréž bratr dívce sliboval? — Nic platna nebyla krása mladé manželky, nic jemnost ducha

jejího, nic veškerá ušlechtilost její; to byly útlé, jemné květy, kteréž padly v ruce divého, mrzkého vášnivce, a v rukou jeho také — uvadly. Smyslové jeho byli se jenom neobyčejnou spanilostí panny kvetoucí zanítili — ale v loktech manželčiných brzy opět ochladli. Svazek manželský nesměl ničeho v pustém životě jeho změniti; a když mu Kunhuta někdy prosebným, sladce lichotivým slovem v pamět uváděla, že nestřídmostí, vášnivou honbou, dlouhým nocováním zdraví svému škodí, že ji o samotě nechává, že na ni zapomíná: tu se jí na počátku smával, potom se škaredil a hrubě ji odbýval, posléze hrozil a utopiv zdravé smysly v plné číši, i surově s ní nakládal.

Takto vedla ubohá žena, hanebně zrazená od vlastního bratra a opuštěná od celého světa, život trudný, strasti a pláče plný, jako nízká, opovržená služka nebo otrokyně divokého pána, a ne jako šlechetná, vážená manželka bohatého rytíře.

Jediná dcera byla plodem jejího mažełství; ale i tato stala se novou příčinou k surovým činům u víru vášní tonoucího manžela. Onť nenáviděl ubohé dítko, neboť se byl těšil na syna, kterýž by s ním v pozdějších letech byl mohl v zábavách jeho se zúčastňovati. I nenáviděl dce-

rušku, a nenávist tato padla i na matku. Dnové její byli takořka úplný řetěz trpkého pronásledování; síla její klesala, květ časně opadal — a toliko dítě její a nábožná, z dětinství uchovaná mysl poutaly ji k životu a nedovolily reptati proti věčnému řízení.

Konečně ale podlehl útlý strom života jejího. Dávno byla vyschla životní šťáva jeho, a kořeny práchnivěly; bylo jen jediného silného vanutí větru potřebí, a zkácen ležel v prachu. I stalo se — a nebes Pán vztáhnuv milostivou ruku a uvedl nešťastnou trpitelku v život věčně jasný, věčně mírný.

3.

Strastiplné příběhy matčiny byly jediným předmětem myšlének osiřelé Anežky, když se jí byly po těžké nemoci smysly vrátily.

Bez sebe ležela ubohá dívka na loži, an se nad rakví otcovou i matčinou jedním dnem pohřební písně zpívaly; neslyšela pláč chudobných, kteří byli v paní hradu pravou matku ztratili; neviděla nepokojné vzhledy domácí čeledi, kteráž po smrti pánově nevěděla, jakýž na ni osud čeká.

Jenom zpovolna zotavila se Anežka. Strašlivé příhody právě minulých dnů — matčina smrt,

její vlastní zoufalost nad mrtvolou, otcovo hříšné zuření proti nebožce a vlastní krvi, v patách za ním kvapící pomsta, v nížto se patrně prst boží jevil: to všecko znělo jí v uších jako divné pohádky, a když posléze jistoty a přesvědčení o tom všem nabyla, zdálo se jí, že věčné řízení spravedlněji učiniti nemohlo, nežli že matku z trudného života v říši věčného pokoje povolalo a tryznitele jejího hned za ní k strašlivému soudu obeslalo.

Nyní byla na dalekém světě samotna. I netruchlila pro matku, vědouc, že zesnulé na zemi žádné blaho nekvetlo; a pro otce truchliti nemohla, protože se ho milovati nenaučila. Matka ji vedla ovšem vedle slov Páně, i vštěpovala jí v útlé srdce rozkaz boží: Cti otce i matku svou; ale naučení tato zůstávala marná. Surové přezdívky a bohaprázdné klení otcovo znělo útlé dívce silněji v uších, nežli jemné matčino napomínání, a co matka slovem vystavovala, to otec skutkem kazil. Ona se ho bála, a z bázně láska se nedaří. Celé srdce její bylo upnuto k srdci matčinu, a šlechetná žena byla živa jen ve svém dítěti. Ono bylo její důvěrnicí, ono bylo její útěchou. Když na ni života strasti nejtíže doléhaly, utekla se k svému dítěti; ono znalo všechny záhyby srdce jejího; ono vědělo o všech příbězích

života jejího — a tyto rozbíralo nyní v osamělém životě na mysli.

Bylo to prvního dne, co Anežka z lože svého povstavši, z komnaty na čerstvé povětří se odvážila. Duchovním otcem domácím, kterýž se k ní co pravý otec měl a v nemoci mnohé potěšitelné slovo k ní byl mluvil, pak věrnou služkou provázena, vyšla na vysokou pavlač. Celé vůkolí spočívalo před ní v krásném rouchu dozrávajícího jara — duše její povznesla se z těžkých, k pozemské hroudě ji poutajících vazeb. Nikdy nepocítěné ticho rozhostilo se v duši její, a veškerá minulost vznášela se před očima jejíma jako živě malovaný obraz. Probíhalať veškeré události posavadního života svého, až i k posledním výstupům přišla, kdežto jí pak smyslové minuli.

„Já tě pohněvala, otče velebný!“ jala se mluviti — „zlou, nesmyslnou řečí pohněvala, k spolku nepřátel našich tě počítajíc — “

„Nemluv o tom, dcero milá!“ přejal velebný stařec slova její; „poražena byla mysl tvoje dětinskou bolestí, a trpká slova hořem sklíčených nejsou ohnivé šípy, kteréž by v milujícím srdci uvízly. — Já nevím, co jsi mluvila, a nebe, onen pramen nejvyšší milosti, zavírá se před slovy zoufalými.“

„Ne, ne!“ vrtěla dívka hlavou. „Moje slova slyšelo nebe — ty víš také, co jsem mluvila, a v paměti, mysli, v celé duši mé oživuje se nyní každý zvuk úst mých, jako jiskra roznécující-se v plápolavé plameny. Já přisahala, že budu nenáviděti veškeré pohlaví, kteréž matku mou zhubilo — i musím slovu svému dostáti. Nech mne vymluviti, otče nábožný“ — mluvila dále velmi jemně, a položila ruku prosebně na ruku starcovu. „Vímtě, co jsem učinila, a právě toto vědomí přináší útěchu a líbezný mír v duši mou. Neboj se, že mě slib můj k nespravedlnostem popudí. Toliko se ohradím, uzavru a ujistím život svůj před tenaty, v něžto ubohá matka upadla. Střecha moje nebude hospodou pro to necitelné pohlaví, a po mých síních nebudou se rozléhati rozkazy úst nelidských. Já nechci ničeho o mužích věděti — ode dneška, po celý život svůj. I nenajde muž účastenství u srdce mého, a ucho moje neskloní se k slovům jeho. Sama chci státi — sama na světě dalekém!“

„Milá dcero!“ jal se velebný stařec po malé přestávce laskavým hlasem mluviti — „nevíš v posavadním zármutku svém, co ústa tvoje mluví. Proti věčným zákonům přírody zpouzí se mysl tvoje; násilně, s pošetilým úmyslem vytrhuješ kořeny života svého z půdy, v nižto tě ruka Vše-

mohoucího postavila. Obrať úmysl svůj, abysi počínání svého jednou a sice pozdě nelitovala.“

„To nebudu nikdy!“ zvolala Anežka poněkud horlivěji — „to slibuji ještě jednou, i slibuji a vyplním to ráda, s útěchou a s blahým pomněním na drahou matku!“

V tom se oznamoval příchod pana Zdeňka Řepického, královského sudího v onom okolí, kterýž byl mocí úřadu svého dědičné záležitosti náhle osiřelé panny srovnával, nedaje ani přátelům po otci, ani matčinu bratru v té věci se míchati.

Lehké trnutí projelo žilami Anežky, slyšící jmenovati muže, kterýž tak znamenitou osobou v příbězích zesnulé matky byl. Hněvem, mstyžádostí a pýchou chtěla opanceřiti ňádra svá, a velebnému starci důkaz dáti, že hodlá slib svůj věrně splniti; sotva že se ale sudí mezi dveřmi, z komnaty na pavlač vedoucími, objevil, zvrátil se úmysl její, a nejistá, neodhodlaná stála před jeho očima.

Zdeněk byl nyní v uzralém věku mužném; ale čistota srdce a panický život jeho nebyly posud setřely jinošský svěží květ tváří jeho, majících nyní tichým zármutkem ještě většího půvabu, než dokud se na nich jen růže v prvním puku rozvíjely.

Vstoupil na kamenný práh, a když byl hlavu po nízkém úklonku pozvedl a oči jeho na dívčí postavě utkvěly, sklouzlo mu ze rtů pololhlasité: „Kunhuto!“ Překvapilať jej Anežčina podoba k matce tak velice, že pohnutí své utajiti nemohl. Avšak i před nezkušenou pannou změnil se obraz, kterýž jí posud o nevěrném milenci matčině v mysli vězel, a v cele jiném světle zjevil se jí nyní muž, kteréhož dle domnění svého tak velikou příčinu měla nenáviděti. Jakýsi tajný, příznivý hlas mluvil v srdci jejím k jeho prospěchu rovněž tou silou, jakovou se dávnoletá nenávist proti němu opírala.

Takto stáli host a hospodyně s podivnými city nějaký okamžik proti sobě, oba mlčíce a předce oba počátek řeči hledajíce.

„Budiž, pane, vítán v domě tichého zármutku,“ jal se konečně duchovní otec mluviti, jemuž ani hluboké pohnutí rytířovo ani zmatek dívky neušel — „a nediviž se, jestli tě panna, posud v žalu spravedlivém pohřížena, uctivým slovem ještě nepozdravila.“

„Nedivím se bolesti dobré dcery, a prositi musím pannu šlechetnou, aby odpustila, že jsem sám slova k uctivému pozdravení dříve nepronesl; ale obrazem jejím probudila se pamět moje, i zabloudila v onu blaženou minulost...“

Takto mluvil Zdeněk. Najednou však, jakoby slova v tuto chvíli neslušná pronášel, opět se zarazil a utichnul. Ale Anežka, ježto byla tok řeči jeho s tlukoucím srdcem sledovala, přejala kvapně slova jeho.

„V blaženou minulost,“ doložila, zpomněním na matku bolestně roznícena — „kteroužto jste sám podkopal a zvrátil, a pro kterouž tedy želeti nesmíte.“

„Já že podkopal?“ opětoval sudí zvolna, a oči jeho spočinuly na dívce s míruplným výrazem. „Tomu nerozumím, panno šlechetná! Dobrá matka vaše — Bůh ji potěš na věčnosti! — padla lehkověrně v osidla, kteréž jí vlastní bratr nastrojil, síla moje byla tehdáž tuze slabá, aby ji byla mohla chrániti, a lidé okolo ubohé byli tuze hanební, aby s ní byli měli milosrdenství. Ona sama zrušila svoje i moje příští — a já pak nešťastnou neviděl, co otci vašemu ruku podala.“

„Jak, pane rytíři?“ zvolala dívka, a tvář její zarděla se hněvem. „Vy žalujete na matku mou, ježto jste sám nejdříve sliby své zrušil, a ruku svou jiné před oltářem podal?“

„Vím, vím, že matku vaši tak zklamali — sami se tím hanebníci pak při plných čiších chlubívali, a já sám, věda jak trapný život ubohá vede, nemohl i nesměl jsem jí klam vyjeviti, aby

aspoň svědomí její čisté a lehké zůstalo. Ale já nepodal ruku svou posud žádné ženě, i stojím sám na světě. — Avšak toto všecko nepatří nyní v naši rozmluvu, i musíte již milostně pošetilému srdci mému prominouti, že pohledem na vaši spanilost z koleje sudího uběhlo, a na místě záležitostech domácích hovor o věcech rovně bolestných jako sladkých začalo.“

4.

Jako slova utěšujícího anděla zněla celá rozmluva se Zdeňkem v duši Anežčině, když byl tento již dávno hrad Těchobužský zase opustil. Po celý svůj život téměř ani z tiché, odlehlé komnaty matčiny, tím méně z hradu, nevycházejíc, neznala panna skoro žádných jiných mužů, než které jí náhoda ze soudruhů otcových, pověstných to kvasovníků a surových lovců, časem na oči přivedla. I nebyl tedy její odpor k pohlaví, kteréž ubohou matku umučilo, nijak nepřirozený, i zdálo se jí, že slib svůj snadno a sladce vyplní. Tu však zjevil se jí Zdeněk Řepický, obraz nevídané posud na mužích jemnosti a ušlechtilosti, jakož i dozralé mužnosti, posud nezrušené bujarosti a květoucího zdraví. Onať byla též o jeho

statečnosti slýchala — a když nyní v tiché komnatě ze všech těchto krásných barev živý obraz toho muže sobě tvořila, kterýž první své lásce tak dlouhou věrnost zachoval, a nyní jako otec, jako přítel a bratr o její pozemské štěstí pečovati sliboval: trnulo panenské srdce její při myšlénce, že jej dle přísahy své, nad mrtvolou matčinou učiněné, nenáviděti má. Viděla ť v duchu i cítila mnoholeté jeho tiché trápení, v duši její ozývalo se jemné účastenství — ale hned zase postavila se jí na mysl oživená její přísaha, i nutila ji, uzavříti srdce své i před Zdeňkem.

„On jest podvodník jako jiný," přemlouvala sama sebe; „v rouchu vylíčeném, v zakuklení přátelském přikrádá se k tobě, aby i dceři bolestnou ránu zasadil, když byl již matku k hrobu uvrhnouti pomohl. Nevěřím jemu i nesmím věřiti!"

Takto trápila sama sebe nedůvěrou, a předce neměla dosti síly, Zdeňka cele od sebe zapuditi, ačkoliv jinak netajila, že celé pokolení mužů nenávidí a všeho spolku s nimi se odříká. Vídalať ho častěji — vždy, kdykoliv jej záležitosti dědičné na hrad přivedly, anebo kdykoli pod jich záštitou dceru oné ženy navštěvoval, kteréž tak dlouhá léta byl věrnost uchoval. Zdeněk nemohl i nechtěl si pravdu říci, proč nyní na Téchobuzy hojněji přijíždí, nežli si byl umínil, když o sirotkovu

pozůstalost pečovati začal; nemohlť si to říci, aby se byl v živějším a vřelejším citu nepostihl, nežli je pouhá přátelská příchylnost. Onť by se byl musel vyznati, že Anežčin obraz a celá její bytost v prsou jeho dřímající jiskru lásky opět roznítila, že památka Kunhutina zpovolna a bezděky v duši jeho vybledla a kvetoucí dceři místa postoupila. Totoť vše cítil muž dozralý, ale tajil a choval to v hlubinách duše své jako nedovolené tajemství. Nenadále procitlá vášeň jeho zdála se mu býti zneuctěním první čisté lásky jeho, zdálať se mu býti směšnou krádeží panenské milosti, a doufaje v sobě dosti síly najíti, aby vzniklý plamen zase udusil, neštítil se slunce, jehož paprskem poznovu byl zahořel, a s jakousi hrdou odvážlivostí na Těchobuzy přicházel.

Zdeněk nechtěl Anežku milovati — i považoval to za věc nemožnou, aby při svých letech v mladé dívce nějakého účastenství nalezl; Anežka pak nechtěla a dle domnění svého nesměla Zdeňka milovati; její přísaha a jeho dávnoletá věrnost byly v tom nepřemožitelné překážky; nemluviliť o této věci mezi sebou ani slovem, a předce byla jich srdce tajnými, tuhými okovy spoutána. Byloť jakési tajné srozumění mezi jejich dušemi, jen že se oba ostýchali, jemně tkanou záclonu strhnouti, kteráž byla jich tajemství opnula.

5.

Samotna seděla Anežka ve své tiché komnatě, jemný zármutek byl rozprostřen po tváři její a oko nepozvedalo se od podlahy. Loktem o malý stolek opřena, měla bělostné čelo v malé dlani ukryto, a tak se byla myšlénkami daleko z hradu zanesla.

„Nikoli, tato muka nesnesu!“ zvolala náhle a rychle se vzchopila; tváře jí hořely, a prsa bouřlivě se vlnila. „Takto mne, nebesa, nezkoušejte! Čistá, dobrá byla vůle moje, když jsem onen slib učinila, nevědoucí, že se věčným vašim zákonům protivím. Neuvrhujtež mě v posměch světský pro lásku dceřinu — anebo mi dejte naučení, jak bych slibu svému dostála.“

V tom hlásník oznamoval příchod hosta, a za malou chvíli ptal se letitý sluha velitelky své, zdali se jí pana strýce uvítati líbí.

„Právě tento nyní?“ podivila se Anežka. „Tento počátek všeho utrpení, všech proplakaných nocí a hořkosti plných dnů! — Co chce?“

Sluha pokrčil rameny.

„Neví-li pan strýc, že vůbec hostů nepřijímám? Že nechci, aby kdo tichost hradu mého rušil?“

„Pan rytíř myslí, že u něho ve svém spravedlivém zanevření snad výminku udělati ráčíš.“

„U něho?“ zajiskřila panna očima, rychle po komnatě přecházejíc. „Pusť ho tedy sem, aby zvěděl, že umím s blízkým příbuzným obcovati.“

A v několika okamženích vešel Jaroš Lipnický do dveří. Byla to zpustlá, v bahně starých vášní pokálená postava; divé bylo vzezření a zanedbán šat jeho. Anežka ucouvla patrně zhrožena tímto nelibým pohledem. Žhavým zrakům Jarošovým to neušlo.

„Mně se zdá, že se bratra své nebožky hodné matky lekáš?“ prohodil bývalý Krušinův společník, k hnusnému úsměvu pysky ohrnuv. „To by mne bolelo, panenko! — neboť já ji miloval z hlubokosti —“

„Co mi přinášíš — anebo co žádáš, Jaroši Lipnický?“ vskočila mu Anežka do řeči. „Mluv krátce a přímě. Já nemohu čas ve tvé společnosti mařiti.“

„Aha!“ ušklebil se Jaroš. „A to bezpochyby proto, že jsi vůbec všeho spolku s mužskými se odřekla? Vím to, vím“ — mluvil dále s přízvukem jizlivého úštěpku — „a nebuduť se na příkoř tvému krásnému slibu dlouho zdržovati. Dovol jen strýci vymluviti. Pravil jsem, že jsem nebožku tvou matku miloval z hlubokosti — a to je svatá pravda!

Já jí ustlal toto pevné a teplé hnízdečko; mou péčí stala se paní statků, jichžto prameny říkaje věčný přítok mají. Že byla bláhová, a života svého neužila — nechtěla nebo neuměla — za to nemohu; já ji postavil na výsost, na kterouž by se jiných sto bylo rádo vydrápalo; tam mohla rozumně vladařiti."

„Mohla, mohla!" ozvala se Anežka netrpělivě, „kdyby byla část tvého těla a tvé duše bývala; ale ďábel nasívá koukol mezi pšenici — a tys vypadl z ruky jeho v požehnaný dům rodičů matky mé. — Co obmýšlíš svou dlouhou řečí?"

„Dovol, ať si dříve odpočinu," řekl Jaroš, s nestoudnou lhostejností na nejbližší stolici tělo své ukládaje, „a máš-li po ruce něco k zakousnutí, dej to starému strýci přinesti — plná číše nebude také škoditi. Ta jízda člověka již trmácí. A potom — co pak jsem chtěl říci? — ano, tvé nebožce matce opatřil jsem teplé hnízdo, a nyní v něm sedíš ty, panenko! Jeť to tak běh lidských osudů — jedni jdou do vrchu, druzí padají s vrchu. Ty jsi na výšce, kam tak záhy žádná ruka nedosáhne, a já ležím říkaje pod vrchem."

Anežka ho neposlouchala. S opovržením od něho se obrátivši, stála u okna a hleděla toužebně k modrému nebi. Do komnaty ale vešla mezi tím na pokynutí velitelčino ochotná služka,

přinášejíc studenou zvěřinu a víno. Radostně a jako novou nadějí zajiskřily se oči rytířovy, a s tváří šklebivou chystal se k požití dobře upravené krmě a řízného nápoje.

„Ah — Bůh zachovej lesy tvé a osvětiž kuchyni tvou!“ jal se plnými ústy mluviti. „Chutná, líbezná to kýta! — a při plné číši dá se dobře povídati. Poslechni mne, panenko!“

„Jen mluv, Jaroši Lipnický!“ řekla Anežka, od okna se nehýbajíc. „Řeč tvá je dosti jadrná, že ji i zde zaslechnu.“

„Jadrná je!“ zachechtal se rytíř. „Já miluji důkladné a jadrné mluvení — nebožka matka mohla by o tom vypravovati. Poslechni tedy, děvečko! Na mých poctivých Lipnicích rozpadává se střecha, v kuchyni roste bodláčí, a schody do sklepa jsou vylámané. Dokud byl otec tvůj na živě, nepotřeboval jsem o boudu a brloh se starati; bylať to dobrá, poctivá duše, a když nebylo doma co hrýzti, mohl jsem zde celých čtrnácte dní jako ve svém hospodařiti. Tuto číši jeho památce!“ zvolal, nádobu naplněnou pozvedna. „Nechtěla bys mi, dceruško, zavdati? Nechceš? — nu, však ty víš proč! — také dobře!“ A po těch slovech nahnul číši, až se naň dno zablýsklo. — „Že však ho Pán Bůh k sobě povolal,“ mluvil na to dále — „a onť ví nejlépe, proč tak a ne

jinak všechny věci řídí — ty však, milá panenko, z veselého hradu otcovského tichý panenský klášter udělati chceš — jak doslýchám — tedy nic mužského, snad ani strýce, pod svou střechou neztrpíš: napadlo mi, že bysi — nesmíš přitom zapomenouti, že jsi mým přičiněním do zlatého hnízdečka přišla — napadlo mi, že bysi pro svého sešlého strýce něco učiniti, dům jeho, kolébku dobré matky své, opraviti a čas po čase něco do kuchyně poslati mohla, aby tě nemusel zde v posvátné osamělosti vytrhovati. — Co myslíš, holoubku?"

„A proč bych to měla všecko učiniti?" ptala se Anežka po krátkém pomlčení, mezi nímžto se byla k rytíři obrátila a pronikavým hledem jej měřila.

„Proč?—divná otázka! Protože jsem bratr matky tvé—že sluší dobře činiti—že tě o to žádám."

„Tedy jsi přijel — žebrati?"

„Žeb...?" chtěl Jaroš hlasitě pronešené slovo křiklavě opakovati; náhle se ale rozmyslil, a popadnuv číši, vylil ji do sebe, jakoby chtěl hořké sousto spláknouti.—„Ano! přijel jsem třeba proto — jestli se ti to líbí. Myslímť, že bude líp, když u tebe člověk z matčiny strany něco užije — nežli aby všecko bohatství zase jednou Krušinovým přátelům připadlo."

„Nestarej se o mé bohatství; já vím k čemu ho užiti.“

„Mně hrstku z něho postoupiti — starému strýci z louže pomoci — jak pozoruji — k tomu nemáš chuti?“

„Nemám.“

Divě mrštil Jaroš po ní okem, a položiv stříbrnou konvici k ústům, zbytek vína do poslední kapky vyhltnul. Potom vstal.

„Já tě — prosil, dceruško!“

„Já nemám statků svých na rozhazování.“

„Myslíš, holoubku?“ ušklebil se piják a počal se k dívce blížiti; „myslíš, holoubku, že by tvůj ženich škody utrpěl, kdybysi matčinu bratru pomohla?“

Bleskem projela otázka Jarošova duší Anežčinou. I ztrnula dívka nad důmínkou smělého rytíře, kterýž vysloviti se neostýchal, což ona jako nejhlubší tajemství v sobě ukryto býti se domnívala. Zarděla se a opět zbledla, nemohouc hned slov nalezti, jimiž by hněvu, studu a lítosti byla průchod učinila.

Jaroš pásl se s potměšilou radostí na nesnázích milující dívky.

„Jak vidíš, milá panenko!“ jal se pak zase mluviti — „má starý strýc nejen jadrný jazyk,

nýbrž i tenké uši, a slyší, co si celá krajina povídá.

„Tys ošemetný lhář!“ zkřikla nyní Anežka, a velikým panenským hněvem chvěl se hlas její — „nepravá byla vždy ústa tvá! Co by mohla krajina o mém tichém životě mluviti? Co by mohla roznášeti, aby to pak jako vítaná kořist do sítí tvé pomluvy veběhlo?“

„Co?“ ušklebil se Lipnický. „To, co svýma zdravýma očima právě na tobě vidím; co ti psáno stojí v uzardělé tváři, co z tebe mluví hněvivým jazykem: že miluješ milánka matky své!“

„Lež! lež!“ úpěla dívka, a sklesnuvši na sedadlo, zakryla tváře své, po nichžto se horké slzy perliti začaly.

„A což je z toho, kdyby to i pravda bylo?“ posmíval se zase Lipnický. „Pan sudí je posud statný muž a má od jakživa u ženštin obzvláštního štěstí.“

„Mlč, a nerouhej se muži,“ rozhorlila se Anežka, prudce se vzchopivši, „kterýž stojí tak vysoký nad tvou sprostotou, že ho ani jedovatá slina pomluvy tvé nedostihne.“

„I to víš, panenko!“ dosvědčoval Jaroš s chladnou nestydatostí — „jak pak by dostihla! Pan Řepický stojí hrozně vysoko nademnou — jakž pak bysi ho jinak milovati mohla!“

„Ohavně lže, kdo praví, žebych byla na svou přísahu zapomněla.“

„Nu, tedy miluje pan sudí tebe — a celé okolí mu přeje štěstí. Ostatně — tys paní svou, a můžeš mluviti a můžeš jednati, co a jak se ti líbí; nikdo ti nemá co poroučeti. A žes nějaký slib učinila? Nevídáno! Mnohá se dokládala, že svůj život mezi klášterními stěnami stráví, a předce konečně o své vlastní svatbě se světským ženichem tancovala. Mně také do toho nic není, panenko, jakkoliv si usteleš; chtěl jsem ti jen okázati, že i mimo hrad tvůj lidé s ušima, očima a s jazykem bydlí — a pak jsem chtěl nabyti jistoty, čeho se mám pro budoucí časy od své laskavé tetinky nadíti.“

„Ničeho! — zcela ničeho!“ zvolala Anežka, kteráž byla mezi tím vášnivě po komnatě přecházela, a nyní s celou důstojností uražené panny proti strýci se vztyčila. „Já se odřekla všeho spolku mužského, ani své nejbližší nevyjímajíc; a raději kámen po kameně hrad svůj toulavým žebrákům rozdám, a z polí svých píď za pídí lidem cizím odstoupím, nežli bych tobě čeho poskytla.“

„To je srozumitelně praveno!“ zamumlal Lipnický s jedovatým chechtotem. „Napíši si to za ucho. — Ale na svatbu mě předce pozveš — viď, panenko?“

„Nechtěj, abych zapomněla, že jsi host můj!“ zkřikla Anežka s očima jiskřícíma.

„A co bysi učinila, kdybys na to zapomněla? Dala bysi mě z brány vyhodit? — Nu, nu! Té práce ti ušetřím — a půjdu sám, ačkoli nebe plno mračen visí, a nežli se pod jinou střechu dostanu, snad do kosti promoknu. Ale člověk si nesmí přátely kaziti — viď, beruško? Kdo ví, nebude-li starý strýc museti zase brzo na tvé dvéře zaklepati — a pak by tu vždy rád kus pečeně a číši vína nalezl. Vůbec by neškodilo, kdybych se i teď u sklepníka zastavil. Dovolíš, beruško? Mluvil jsem, až mě v hrdle škrábe.“

6.

Temně šuměl širokokmený bor, na cestách zdvihal se prach v šedivých kotoučích, a z oblaků popadávaly veliké kapky, když Jaroš z hradu vyjížděl. I zastavil se u brány, pohledl k nebi, pohledl do dálky, zamumlal: „To nebude dlouho trvati!“ a poklepav klisně na krk, pohnal ji ostruhama k rychlému kroku.

„Pamatuj, že jsi byla na hodech, stará!“ začal k ní mluviti. „Tak laskavé hospodyně každý den nenajdeš. Napni tedy hnáty — a dělej, ať

přijdeme do sucha, nežli se ten černý pytel nad námi protrhne.“

Zprudka povstalý vítr, zdálo se, zaháněl deštivé mraky a unášel spěchajícího jezdce. Ale nazad věžily se nové oblaky, a sotva že Lipnický blízkého boru dostihl, jímžto cesta k sousednímu hradu vedla, začal mezi větvím lijavec šustěti.

Lipnický přijel právě na místo, kdež před lety na vymýtěném prostranství kostelíček stával; nyní tu sotva hlavní zdi s kusem chatrné střechy mezi hustým křovím strměly. Dávno bylo posvátné místo zanedbáno, a lidská noha tam nevešla. Ale Jaroši byly tyto sutiny vítaným útočištěm; uhnulť se z úvozu a vjel i s klisnou pod klenutý sínec.

Avšak nebyl on jediný, kterýž v těchto zbytkách před silným promoknutím ochranného místa hledal; nalezlť tu již dva jiné jezdce, rytíře s pavezníkem, kteří se tu byli před nečasem ukryli.

„Oho!“ zvolal Jaroš, u vchodu se trochu pozastaviv. „Budu míti soudruhy? Tím líp; nebude se nám stýskati. Do třetice všeho dobrého. Dovolte, přátelé!“

S těmi slovy přitočil se k rytíři, kterýž jej krátkým pozdravením uvítal.

„Kýho výra! — ten hlas bych měl znáti — a tu tvář —!“ zvolal Jaroš, v episeru kostel-

ních zřícenin bystřeji mu do očí pohleděv. „Ať nejsem spasen! není-li to náš vzácný pan sudí! I totě přerozkošné shledání! Kdy pak jsem tě, příteli, již neviděl?“

„Moje vina to není,“ odpovídal Řepický vážně, „že se tak mnoho mezi lidmi změnilo, kteří celý život pospolu býti mohli.“

„Mohli — to máš pravdu; kdyby nebylo divných, nezpytatelných cest božího řízení. No, potěš nás všechny Pán Bůh! — a buďme rádi, že se takto nacházíme. Jesti to, na mou milou duši! roztomilé setkání. Vždyť tomu není ani půl hodiny, co jsem o tobě jak náleží přátelsky rozprávěl.“

„Jaroš Lipnický mluvil o mně přátelsky?“ ptal se Řepický, stíhaje rytíře okem nevěřícím.

„A to věřím!“ nadmul se Jaroš nestydatě, „a k tomu s osobou, kteráž jako nebeská hudba rozpráví. Se svou tetinkou.“

„Ty jsi byl na Těchobuzích?“

„Což je to něco tak divného? Vždyť pak jsem musel předce jednou sirotečka navštíviti — člověk má také kus křesťanského srdce, a ví, co to je, zarmoucené těšiti.“

„A dala se Anežka od tebe těšiti?“

„Těšiti?“ ušklebil se Jaroš; „to právě nedala; mně se zdá, že ten úřad u ní jiní lidé zastávají. Ale jinak chovala se ke mně jako

pravé, podařené děťátko mé drahé sestry — samá upřímnost; a to mám rád; člověk ví hned, čeho se nadíti. Jenom jednu radost mi pokazila.“

„Tobě — radost? Nedala ti snad dosti hlubokou číši přinesti?“

„Ah — po té jsem dnes nebažil; tu jsem si chtěl teprva o její veselce zamluviti —“

„O jaké veselce?“ ptal se Řepický, a podivení rozložilo se po tváři jeho. „Což pak hodlá Anežka — ?“

„Ale jdižiž, moudrý sudí, a nedělej se nevědomým!“ řekl Jaroš. „Já chtěl jen vědět, kdy si dáte ruce svázati, abych se mohl na ten čas předce připraviti; ale myslíš, pane, že chtěla s barvou ven! Jakoby z kamene byla, nic z ní nevyšlo. Nu, tys jí to asi ostře zakázal.“

„Co to mluvíš, Lipnický?“ zvolal nyní sudí s tváří plamennou. „Poslouchám tě celý udivený — a zdá mi se, jakobysi k sprostému žertu svému mou osobu byl vyvolil.“

„Aj, co ti napadá, příteli Řepický!“ zachechtal se Jaroš — „k žertu tvou osobu! Ale tak jste všichni zamilovaní! Všude vidíte něco jiného, a s tím, co víte, děláte hrozné tajemství — ačkoliv o tom již vrabci po střechách štěbetají.“

„Ptám se tě naposledy, Jaroši Lipnický! abys mi krátce a srozumitelně pověděl, o čem mluvíš?“

„Tvoje pamět je horší nežli špatný troud — nic nemůžeš pochytit, co jsi zamilovaný.“

„Hleď jazyka svého, podlý utrhači!“ rozhorlil se nyní vážný Řepický a vznešeně hlavu vztyčil.

„Hleď ty svého, tajný miláne!“ obořil se naň Lipnický surově — „abych celou krajinu k svědectví nesvolal; anebo požeň ji celou před svůj moudrý soud. U všech rohatých! k čemu to mazlivé upejpání a zapírání? Je to tak něco nemožného, aby si vzal člověk dceru, když matku nedostal? Anebo máš sebe sám za tak chatrného, že by na tobě řádné děvče již žádných radostí míti nemohlo?“

„Nestydaté jest to od tebe, zneuctívati v ústech svých pověst panny, kteráž tak vysoko nad tebou stojí, že bysi závrať dostal, kdybysi chtěl zraků svých k ní pozvednouti!“

Lipnický se dal do hřmotného smíchu.—„Ha, ha! Teď mi ještě zapírej, že nezpíváš s mou tetinkou zamilované písničky! Právě jako slečna Anežka: On stojí tak vysoko nad tebou, že by jej ani slina tvé pomluvy nedostihla!—A ten pan neuslintaný jsi ty, příteli Řepický!“

„Řekla to Anežka?“ ptal se Řepický, a zrakové jeho zářili velikou rozkoší. „Nuže tedy věz, že se nezklamala, a že, nestojím-li posud, aspoň se dostavím tak vysoko, aby mě slina pomluvy

nepokálela. Vímtě, jaký slib učinila dcera nešťastná, i umím slibu si vážiti; a jestli jsem posavádním chováním pověsti dal příčinu o stálosti slibu slečny Těchobužské pochybovati — opět chybu svou napravím.“

Přitom pobodl koně svého, chtěje ze sutin vyjeti; ale Jaroš popadl uzdu jeho.

„Oho! kam pak tak náhle, rozmrzelý ženichu? Vždyť se jen leje — darmo bysi tetince žalost udělal.“

„Ptám se tě naposledy, Jaroši Lipnický!“ zvolal nyní sudí hlasem hřmotným, a popadnuv rytíře za ruku, silně mu ji tiskl. „Kdo ti dal příčinu nebo právo, mne takto nazývati?“

„Aj u všech všudy!“ vrtěl se Jaroš na koni, bolestně se šklebě. „Tyť popadáš, jako rozpálené kleště.“

„Honosil jsem se já snad někde láskou Anežčinou?“

„Chraniž Bůh — já nic neslyšel — jenom mě pusť! Vždyť nebudu moci ani číši pozvednouti!“

„Anebo se ti přiznala sama Anežka?“

„I dej si pokoj! Ta nechce o tobě ani věděti — celá blázen do své přísahy!“

„Proč tedy brousíš svůj jedovatý hryz o jmeno lidí poctivých?“ mluvil Řepický dále, v jehož prsou nešetrná slova Lipnického novou bouři budila.

„Vždyť pravím — pověst celého okolí — a u všech čertů!“ zvolal Jaroš násilně se vymknuv, „což pak jsem tvůj školák, abych ti na každou hloupost odpovídal? Nechceš-li věřiti rytíři — zeptej se pacholka!“ — Přitom okázal na pavezníka, kterýž byl mlčky celou rozpravu poslouchal.

„Přisámbůh!“ řekl sudí — „to máš pravdu, a lepšího mi stavíš svědka, nežli sám jsi. Mluv, Beneši! — znáš pověst, o kteréž pan rytíř rozpráví?“

„Mám-li pravdu říci, pane!“ odpověděl pavezník — „lid o tom mluví, že máš oko na Těchobužskou dědičku.“

„Tedy mi ode dneška pomůžeš ústa jeho zacpávati!“ zvolal Řepický, a pobodnuv koně svého, vyjel ze sutin a hnal se nazpět k hradu svému.

7.

Strašlivý, politování hodný byl stav Anežčin, když ji strýc opustil. Šlechetný hněv a hluboká žalost zuřily v prsou jejích. Viděla ť se před světem jako na pranýři — jmeno své v ústech lidských v posměchu a potupě; div že nezoufala.

„Spravedlivý soudce!“ zvolala rukama lomíc, „jaká pak jest vina má? V čem pochybila služebnice tvoje, že ji tak přísně stíhá metla tvá? Nevinná stojím před svatou tváří tvou — bojovalať jsem, nedalať libovolně nepříteli vtrhnouti

v prsa má, odpírám a bojuji posavad — proč medle sbírá svět na mne kamení? Je-liž lepší? Je-liž nevinnější? — O jesti to zlý, hanebný, škody chtivý svět, a nejhorší, nejhanebnější, nejškodnější na něm — člověk!“

A hněv a žalost její obrátily se v trudomyslnost; i umínila si, že se ukryje před veškerým světem, a neslyšíc o jeho zlomyslnosti a nevidouc jeho svévolí, život v hluboké samotě ztráví. Hrad její stal se jako velikým hrobem, v němžto živé mrtvoly bloudily.

Avšak ani v této tuhé osamotnělosti nezkvetl žádoucí mír srdci jejímu. Obraz šlechetného Zdeňka vznášel se napořád v živých barvách před jejíma očima; i byloť jí při tom, jakoby žalobně na ni pohlížel. Trn první lásky vězel posavad v prsou jejích, ano zdálo se, jakoby se ještě hlouběji do nich zabodal. K bolestné bouři prudkého citu přimísila se ještě výčitka nevděčnosti, jelikož i muže straniti se začala, kterýž o ni nejšlechetnějším způsobem pečoval.

Krev její byla mladá, jará — veškera síla života jejího bujná; horoucí touha po soucitném srdci svírala ňádra její — ale musilať ji tajiti, dusiti, ukrývati; neboť nebylo po boku jejím duše, k níž by důvěrně byla promluviti, před níž by pro úlevu svatyni duše své otevříti mohla. Modlila se,

postila, plakala; ale bývalý mír kvetoucích let jejích nechtěl se navrátit. Konečně utekla se k domácímu knězi.

S pohnutým srdcem vyslechl velebný stařec dívku, kteráž v časech poslednějších jej zanedbávajíc, nyní celé srdce své před ním vysypala.

„A nyní raď, pomoz, milý otče!“ prosila dívka s očima uslzenýma, bělostné ruce před ním spínajíc. „Já nevím, co počíti. Já skoumala srdce své — já mu poroučela; ale vůle má je slabší nežli moc jeho. Raď, pomoz — zachovej sirotka před zoufalstvím!“

„Nabuď mysli, dcero má!“ jal se velebný stařec utěšujícím hlasem mluviti. „Jakkoliv jsi opříti se chtěla proti běhu přirozenému, zapomínajíc přitom na rozkaz boží, kterýž nikoho z lásky nevylučuje: prýští se předce pramen věčné milosti tak hojně, že léčivé vlny jeho i k nejvzdálenějším, nejhlouběji skleslým vinníkům přitékají. — A taková není dcera moje!“ mluvil dále, ruku svou na hlavu její položiv. „Před mýma očima je omluvena přísaha i láska tvoje — neboť oboje vzniklo v mladém srdci z čistých pramenů.“

„Ale jak se té neb oné zbavím?“ zvolala dívka nedočkavě a ouzkostně.

„Chceš zrušiti svou přísahu?“ ptal se jí stařec vážným hlasem.

„Nechci — nechci! Nemohlať bych v budoucí blaho své doufati — nemohla bych pokojného svědomí nabyti.“

„Chceš tedy po celý svůj život spolku mužského se vystříhati?“

„Chci — jakož jsem u smrtelného lože matky své slíbila. Jesti to beztoho zlý, ohavný svět, a vystříhati se plemene jeho, nemělo by se věru považovati za věc nepřirozenou.“

„Chceš i rytíře Zdeňka z mysli a ze srdce svého vytrhnouti?“ ptal se opět stařec, ale jemným, právě otcovským způsobem.

„Chci!“ zvolala dívka vášnivě. „Proto jsem se ti svěřila.“

„Jest to pevná, nezvratná vůle tvoje? Jsi hotova podrobiti se všemu zkoušení? Nelekati se obtíže a protivenství?“

„Ničeho — ničeho! Jen když se mi navrátí ztracený mír duše.“

„A navrátí se bez milence? Jsi dosti silna, abysi lásku svou v obět přinesla? Nepřekvapuj se! Rozmysli dobře, co počíti chceš.“

„Já již rozmyslila — a Bůh mi pomůže!“

„Pak — ovšem nemůže ti nikdo, nežli Bůh pomoci. Musíš ale s celou duší, se vší silou k němu se uteci. Násilně musíš vytrhnouti se z nynějšího stavu; nic jiného nesmíš na mysli míti,

nikam jinam zřetel svůj upnouti — veškera musíš v Boha se pohřížiti. Zapři stav svůj, poniž se před okem Slitovníka, zahal tělo své hrubým rouchem a vydej se putující kajicná žena do Říma. Tam udílí nástupce Ukřižovaného požehnání všem věřícím — tam i na tebe paprslek jeho padne, a v duši tvé uhostí se věčný pokoj.“

Tiše a pozorně poslouchala jej dívka, přemítajíc slova jeho v nejhlubších vnitřnostech — a třetího dne po této rozprávce brala se bohatá Těchobužská slečna pěšky z hradu svého, provázena jedinou věrnou služkou. Obě vězely v hrubém šatě poutnickém.

Bylo nejrannější jitro, když jim poctivý hradník bránu otvíral. Nevěděl sice, kam laskavá paní odchází, ale srdce jeho bylo bolestným tušením sklíčeno. Slze mu stály v starých očích, když jí šťastné navrácení přál, a mezi tím věrně na hradě hospodařiti sliboval. Jediný otec duchovní provázel poutnice z tichého posud hradu, a když se konečně s nimi rozloučil, požehnání svého jim uděliv, posílal za nimi nejvroucnější modlitby.

8.

Stromoví začalo žloutnouti a vítr pohrával s opadalým lupením. Toliko jedlí rozpínalo ještě své

temně zelené, husté větve, a pod ním na pahorku, u prostřed vysokého křoví, leželo vedle veřejné cesty několik mužů. Pohled jejich nebyl mírumilovnému poutníku tuze vítaný; neboť se nedalo určiti, jsou-li to oudové ze řádu toulavých dobrodruhů anebo pouzí loupežníci. Šat jejich byly zbytky ozdobného oděvu rytířského a strakatá míchanice zde onde sehnaných kusů. Tváře těchto mužů byly osmahlé, vášněmi hluboko zorané. Ruce jejich pohrávaly buď rukověťmi těžkých mečů, anebo podpíraly vousaté brady, nad nimižto sokolí oči z pod visutých brv chvílkami bystře do dáli hleděly.

Takto leželi dílem na znaku, dílem na břiše, a mlčeli; ale toto mlčení nebylo jim tuze milé; pocházeloť z jakési nelibosti, zklamané naděje, z marného čekání.

„I aby do toho tisíc černých hromů!“ ozval se konečně mezi nimi chroptivý hlas. „Mně se zdá, že někdo Marešovi bulíka na nos pověsil. Roztahuji oči do kořan, ale o Pražských kupcích nikde ani vidu.“

„A ba!“ řekl na to druhý mrzutě. „Celý den na čekání, a krom několika hubených pěšáků, nezavoní celý čas ani kus poctivého masa na té proklaté silnici.“

„A co přitom nejhezčího,“ doložil třetí, „že se nám bude za hodinu sluněčko poroučeti,

a my budeme muset se suchou hubou do brlohy zalezt."

„Je to psí život!" prohlásil se čtvrtý, jak dlouhý a široký na zádech se váleje, a pustýma očima k podvečerní obloze hledě. „Psí život — to věčné číhání po cizím hrdle a měšci! Přál bych si, abych mohl něco jiného dělati!"

„Oho!" zachechtal se první. „Podívejme se na Jaroše! Z toho bude ještě kajicný poustevník!"

„Chyba terče!" prohodil jiný. „Spíše bych řekl, že mu prázdná kapsa mozek pomátla; a vím, coby chtěl radší dělati — u plné číše a mísy hnáty protahovati."

„Ba, na mou duši!" zahučel Jaroš; „ale dříve bych si přál, abych mohl všem skrblíkům měšce vyloviti a sklepy vyprázdniti, abych se nemusel od plného stolu již hýbati, a drahý čas takovouhle zahálkou mařiti."

„Inu, vždyť nemůže býti každý den stejný," řekl třetí; „a co nekvete dnes, pokvete zejtra. Ta hrstka lidských dnů jeť již k tomu určena, aby byla trochu bílá, trochu černá. Nám bylo jednou také trochu líp, a žádný z nás před desíti, dvacíti lety nepomyslil, že budeme jednou po veřejných cestách pásti."

„U všech rohatých! nezpomínej mi na to!" zvolal Jaroš — „anebo si vyleji žluč na tobě!

Já bych se vztekl, když mi napadne, jak hezky bych na Těchobuzích seděti mohl — kdyby ta proklatá kvočna něco jiného byla vylíhla, než takovou potřeštěnou světoběžnici.—Ale, ať mě čerti vezmou! odpustím-li jí, co má u mne na vrubě — dostanu-li tu holubici do rukou. Starého ďábla by jí to bylo uškodilo, kdyby byla svému upřímnému strýci a některým věrným přátelům jen zbytky a odpadky ze svého bohatství poskytla! Přijdeť všecko na to, jak se co člověku dá — a já nemám tuze úzké svědomí."

„Nu, kdo ví, co se stane, až se Anežka jednou vrátí a o svém strýci uslyší!" řekl druhý s kyselou příchutí. „Pravda-li, že se pustila do svatých zemí, navrátí se jako poloviční světice a bude chtít na tobě třeba svou divotvornost okazovati. Já tě již vidím s provazem okolo těla, jako kajicného hříšníka."

„S provazem okolo krku — to je možná!" zachechtal se třetí.

„I pro mne třeba s dvěma!" zabručel Jaroš, na stranu se převaliv. „Jen když budu míti společnost. Jinak beztoho k povýšení nepřijdeme."

„Oho!" zvolal první. „Pan Lipnický je dnes katovsky veselé mysli. Kdož by to byl řekl, když nás k našemu nynějšímu řemeslu přemlouval!"

„Však on by zpíval hned jinou," podotknul druhý, vstávaje a bystře po okolí hledě, „jen

kdyby se na silnici něco šustlo. — Hejsa! tamhle se něco černá!“ zkřikl náhle; „nejsou-li to vybrakovaní žebráci.“

Všichni se vzchopili a upřevše zraky do dáli spatřili, že se po silnici dvě postavy blíží. Za chvíli rozeznali na nich poutnický šat, přičemž arci hned poznovu zlobiti se začali, a později shledali, že to jsou dvě poutnice.

„Na ty se podíváme,“ řekl Jaroš. „Bude to snad alespoň nějaká náhrada za ztrátu celého dne.“

9.

S duší plnou svatého míru vracela se Anežka z daleké pouti. Mysl její byla se obrátila od víru světských věcí, a posilněna upřímnou pokorou před Slitovníkem nebeským, nalezla konečně pokoje ve svatyni srdce svého. Tichým hlasem odříkávala právě s věrnou družkou večerní modlitbu, an tu náhle vedle veřejné silnice husté křoví obživlo a z temného lůna jeho několik mužů vystoupilo.

„Počkejte trochu, černé holubičky!“ zvolal mezi nimi hlas hrubě žertovný, a divá podoba loupežnická postavila se poutnicím zrovna do cesty. „Křidélka vaše budou již umdlena — my vás doneseme do hnízda.“

„Ve jmenu Páně!“ zvolala Anežka, přítomnosti ducha neztrácejíc. „Co jest tvoje žádost?— a jakým právem rušíš tichou modlitbu poutníků?“

„Právem přirozeným!“ zachechtal se loupežník, a vztáhnuv ruku, aby Anežku pochytil, doložil: „Vidíš, tímto právem!“

„Ustaň, bohaprázdný!“ zkřikla dívka, a rychle se uhnouc, bránila se berlou poutnickou. „Nepřistupuj blíže! Posvátné jest roucho mé, a hříšné prsty tvoje mohly by schromnouti!“

„I u všech rohatých výrů!“ dali se jiní dva do smíchu, blíže přistupujíce. „Toť jsme se dočkali znamenitého turnaje. — A což pak ty, lašťovičko z dalekých končin? — budeš také okolo sebe křidélkem třepat a pazourky roztahovat, když tě bude chtít poctivý člověk obejmouti?“

S těmi slovy přikročili k druhé poutnici; ta ale vrhla se na kolena a ruce spínajíc, volala brzy o slitování, brzy o pomoc tak pronikavým křikem, že se zvuky jeho daleko široko po ztichlém okolí roznášely.

„I u všech černých čertů! zakruťte jí krk!“ ozval se nyní Jaroš, také blíže přicházeje. V tom ale odskočila Anežka od svého pronásledovníka a rychlou nohou postavila se mezi družku a loupežníky.

„Nedotýkejte se hlavy její!“ zvolala. „Svěřena jest mi od Pána, a já budu muset za ni

odpovídati. Stříbrem vyměním vám tíži hlavy její, a to vám bude k příštímu pokání platnější, nežli krev a život její.“

„I ať mě čerti vezmou! není-li to...“ ozval se zase Jaroš, a jako hladový vlk s hlavou napnutou, s očima vypoulenýma přihnal se mezi soudruhy, aby Anežce lépe do očí pohledl. „Ten hlásek jsem již slyšel — a jestli mě od té doby slepota neporazila, poznám i tvářičky své Těchobužské tetičky!“ — Přitom uchvátil silnou pravicí berlu její a levicí strhnul jí klobouk s hlavy. „Vždyť jsem si to myslil!“ zajásal pak divoce. „Nadarmo jsme předce nečekali.“

„Spravedlivá nebesa!“ zděsila se nyní Anežka. „Tys to, rytíři Lipnický? Ty jsi vyvolil řemeslo loupežnické za svou obživu?“

„Ano, jsem rytíř Lipnický!“ odpovídal tento; „a nech mi ruka schromne, abych co živ číši k ústům přiložiti nemohl, jestli nedokáži, že jsem bratr matky tvé — pravý, přirozený poručník jejího dítěte a správce statku jejího!“

„Mlč, hanebný člověče!“ rozhorlila se nyní Anežka, „a nezneuctívej památku světice svým hříšným jazykem. Kdybysi stál předemnou s bosýma nohama, s holou hlavou, tělo v rubáši a provaz okolo beder, pak bysi mohl o matce mé jako o své sestře mluviti; dokud se ale v zálohách

s krvavou zbraní povaluješ, dokud ruce po cizím statku vztahuješ —“

„Mlč, mlč!“ zadupal Jaroš hněvivě, „a neuváděj mi na mysl stav, do něhož mě tvoje skoupost uvrhla. Nech mě ale čerti vezmou! jestli si to nyní nenahradím!“

„Nu, jen tedy u všech rohatých tady nestůjme! Či se potloukáme pod šírým nebem proto, abychme kázaní a vádu poslouchali?“ zkřikl nyní jeden z loupežníků. „Vezměte ty holubičky nebo jestřáby — nebo cokoliv jsou, pod paždí, a honem s nimi pod střechu.“

„A sice hezky čerstvě!“ zvolal druhý; „nebo dostaneme hosti, a musíme se o kořist snad bíti.“

„Tuto mně již ani peklo neuchvátí!“ zkřikl Jaroš, a popadnuv Anežku, unášel ji do blízkého boru. Ostatní se chopili druhé poutnice, a že opět křičeti začala, násilně jí ústa zacpali.

„Těch se nemusíme báti!“ řekl jeden s ousměchem, poukázav na tři osoby, ježto se nyní rychlým krokem po silnici blížily. Ty nebudou mít chuti s námi se potkati, leda by své poutnické hole o naše meče přetlouci chtěli.“

Avšak poutníci právě jako na perutech pospíchali k místu, odkud k nim bezpochyby večerní vítr ouzkostlivé hlasy ženské byl donesl,

a sotva že loupežníky zočili, zkřikl mezi nimi jeden, aby ustali.

„Táhni svou cestou!“ ušklebil se naň loupežník, an zatím ostatní poutnice odváděli, „anebo ti vyměřím dráhu po lebce, že se ti na dvé rozskočí.“

„Ustaňte, pravím! Ve jmenu krále!“ zkřikl poustevník; přitom doskočiv až k samému loupežníku, vytrhl zpod roucha svého pádný meč, a nežli se bezbožník nadál, cítil břitkou ocel v prsou svých.

10.

Po své poslední rozmluvě s Jarošem Lipnickým byl Zdeněk Řepický pevně u sebe ustanovil, slečny Těchobužské se vystříhati a nejdůležitější záležitosti její věrným sluhou svým obstarávati. Avšak brzy donesla rychloletá pověst k ušim jeho zprávu o náhlém zmizení Anežky, a byť i hlasu srdce svého byl potlačoval, ponoukala jej předce ušlechtilá mysl jeho, aby pátral, co té pověsti příčinu zavdalo. I utekl se k starému knězi Těchobužskému, a odhaliv mu srdce své, zvěděl od něho, že se vydala dívka na dalekou pouť.

„To outlé, čisté, panenské stvoření na obtížnou pouť jako kajicná hříšnice?“ poděsil se Řepický. „Přisámbůh! v tom vězí něco tajného —

a nemám-li veškeren poklid srdce svého, nemám-li naději v budoucí blaženost ztratiti: vyjev mi, otče velebný! — proč opustila Anezka dům otců svých? — Nemůžeš to pověděti? Nemůžeš mi také říci, jsem-li já přitom bezvinný? To mi musíš zjeviti — toho se musím ze slov tvých alespoň domysliti. Nechceš-li, otče, aby duše křesťanská spasení svého pozbyla — mluv, otevři skrýše srdce svého — a pověz alespoň, kam se Anežka vydala. Nevinná, ctnostná hlava její stojí arci pod ochranou Nejvyššího; ale ruce lidské jsou bezbožné, srdce kamenná, a slabá dívka utrpěla by snadno pohromu. Já se postavím za štít na cestu její — nepoznán, neviděn, opodál budu provázeti a střežiti kroky její, abych nerušil slib její a pokál se před Pánem v tuhé zdrželivosti.“

Nemohlť stařec odolati prosbám šlechetného rytíře, a prohlédaje až ke dnu srdce jeho, svěřil mu, že se vydala dívka do Říma.

I zůstavil Řepický dům svůj i veřejnou správu statečnému příteli, a vzav na sebe také roucho poutnické, vypravil se za Anežkou s dvěma věrnými pavezníky. Záhy dohonili statní mužové slabé poutnice, a zbroj napořád pod míruplným šatem kryjíce, provázeli je opodál jako strážní duchové. Vykonali s nimi cestu do Říma, i dovedli je nebezpečnou cizinou až do vlasti; tu jim teprv padly v neočekávanou záhubu.

Jako podrážděný lev vyřítil se Zdeněk na loupežníky, jižto ani posvátného šatu ani slabého pohlaví nešetříce, ubohé poutnice s cesty vlekli. V domácím kraji ničeho zlého se nenadějíce, byli dobrodružní ochráncové trochu pozadu zůstali, a tak blízko u cíle náhle nastalé nebezpečí vidouce, tím litěji se rozsápali, čím bolestněji na srdce jim padalo, že poutnice jich opozděním pohromu utrpěti mohou.

V krvi se již válel první loupežník, an se i druzí dva poutníci na soudruhy jeho vyřítili, a tito náběhem takovým poděšeni od Anežčiny družky upustili, aby na vlastní zahájení pomyslili.

„Zachovejte — spaste mou slečnu!“ volala služka, v smrtelné ouzkosti ruce napínajíc v tu stranu, kamž byl Jaroš Anežku odvlekl; a mezi tím co Zdeňkovi soudruhové krutou seč s ostatními vedli, pustil se on sám velkými skoky za unašečem drahé kořisti.

„Ve jmenu krále stůj!“ zkřikl hlasem hřmotným, když loupežníka postihl, „a vydej kořist svou!“

„Hleď si kamenů po silnici, a nesbíhej s cesty, abysi přes ocel nebrknul!“ zvolal Jaroš, a obrátiv se, vytrhnul meč, a dívku sevřel pevně v náruč. — „Kdo jsi, že se mícháš do cizího řemesla?“

„Mečem na lebku ti odpovím, jestli slečnu nepustíš!“

„Jakže — znáš ty tuto zakuklenou holubinku?“

„Neptej se a pusť ji z drápů svých!“ zkřikl Zdeněk, blíže přikročiv.

„Vari!“ zařval Jaroš — „anebo ať mě čerti vezmou, jestli svou ocel v prsou této světoběžnice nezkoupám. Ona jest má — pokrm to pomsty mé, i nedám si ho neznámým tulákem odníti.“

„Nuže tedy jej vydej soudci svému, bezectný, ohavný lupiči!“ zvolal Zdeněk, a odhodiv široký, do očí hluboko vtlačený klobouk, roztrhnul po předu roucho své. Poslední červánky osvítily tvář i postavu jeho.

„Řepický!“ zastenala Anežka v loktu strýce loupežníka. „Játť to cítila po celé cestě, že mě ovívá peruť strážného ducha mého.“

„Řepický?“ vyrazil ze sebe Jaroš, dívku ještě tužeji k sobě tiskna — a další slova jeho zahynula v divokém, jedovatém chechtotu. — „Ha, rohatý ďáble! a kdybysi teď celé peklo proti mně vyštval, světoběžná milenka tvoje nepřijde již z rukou mých!“

I tvářil se opět, jakoby kořist svou do blízkého boru zavleci chtěl, vida ale, že se naň znova útok počíná, jemuž odolati nemůže, v divé rozsápanosti své pozvedl meče — a krev Anežčina zbarvila ostří jeho. Skokem byl za ním arci hned Řepický, a meč jeho přeťav ruku vražednou, uči-

nil zlosyna i neschopna k útěku: ale nešťastná slečna Těchobužská vinula se také v krvi své. Dobrodružní poutníci zůstali ovšem vítězi, ale draze bylo zaplaceno jich vítězství.—Umírajíc spočívala Anežka v loktech klečícího Zdeňka; loučící-se oko upnulo se ještě jednou na tvář jeho—a rtové její zašeptali: „Tam se spatříme!“

Zdeňkovi pukalo srdce.

Jaroš Lipnický propadl i se svými soudruhy světskému soudu a dostal se do rukou katových.

Zdeněk Řepický odřekl se všeho světského života, a skládaje na sebe všechnu vinu Anežčina zahynutí, uložil si dle věku tehdejšího tuhé pokání.

Na onom místě, kdežto se pouť dívky slib nepřirozený pevně držící tak nešťastně ukončila, dal vystavěti kapli, a sám zahaliv tělo hrubým, drsným rouchem, vedl v blízkém boru život poustevnický, obstarávaje přitom potřeby v domě Páně. Dlouhé časy stálo toto útočiště zkormoucených celého okolí, a dlouho přecházela z úst do úst pověst o nešťastné slečně a o pobožném poustevníku, jehožto život obětován byl službám Božím a lásce k bližnímu.

O b s a h.